

Loretta HANDRABURA, Viorica GORAȘ-POSTICĂ

Educație pentru echitate de gen și șanse egale

EDUCAȚIE PENTRU ECHITATE DE GEN ȘI ȘANSE EGALE

AUXILIAR DIDACTIC PENTRU PROFESORI ȘI ELEVI

Loretta HANDRABURA, Viorica GORAȘ-POSTICĂ

Chișinău, 2016

Această publicație este editată cu sprijinul programului *Egalitate și participare civică* al Fundației Soros-Moldova. Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția Fundației.

Centrul Educațional PRO DIDACTICA str. Armenească, 13, Chișinău, MD 2012
tel.: 373 22 54 25 56, fax: 373 22 54 41 99
e-mail: prodidactica@prodidactica.md

Această carte a apărut cu sprijinul Fundației Soros-Moldova, în cadrul proiectului *Educație de gen pentru prevenirea și combaterea discriminării*.

Director de proiect: Lilia NAHABA

Colecția *Biblioteca PRO DIDACTICA*

Copertă: Nicolae SUSANU
Lector: Mariana VATAMANU-CIOCANU

Tipar: Casa editorial-poligrafică „Bons Offices”

Loretta HANDRABURA, Viorica GORAȘ-POSTICĂ,
EDUCAȚIE PENTRU ECHITATE DE GEN ȘI ȘANSE EGALE
Auxiliar didactic pentru profesori și elevi
Ediția a II-a, revizuită, 2016

© Centrul Educațional PRO DIDACTICA, Loretta HANDRABURA, Viorica GORAȘ-POSTICĂ, 2016

Toate drepturile rezervate.

Recenzenți:

Pavel Cerbușcă, doctor în pedagogie; vicedirector pentru educație, Liceul Academiei de Științe a Moldovei
Daniela Terzi-Barbaroșie, expertă de gen; directoare executivă, Centrul psihologic „Sinesis”

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Handrabura, Loretta.

Educație pentru echitate de gen și șanse egale: Auxiliar didactic pentru profesori și elevi / Loretta Handrabura, Viorica Goraș-Postică; Centrul Educațional ”Pro Didactica”. - Ed. a 2-a, rev. - Chișinău: Centrul Educațional ”Pro Didactica”, 2016 (Tipogr. ”Bons Offices”). - 166 p. - (Colecția ”Biblioteca Pro Didactica”, ISBN 978-9975-3013-2-9)

(Aici și Acum, ISBN 978-9975-3013-3-6)

Referințe bibliogr.: p. 134-137. - Apare cu sprijinul financiar al progr. ”Egalitate și participare civică” al Fundației Soros-Moldova. -1000 ex.

ISBN 978-9975-4485-5-0.

SUMAR

Argument.....	5
---------------	---

GHIDUL PROFESORULUI

Educația de gen și șanse egale în Republica Moldova: <i>de iure</i> și <i>de facto</i>	7
Drepturile omului și educația de gen.....	8
Documente internaționale și naționale în domeniul asigurării funcționării politicilor egalitate de gen și șanse egale.....	8
Organizațiile internaționale care se ocupă de problemele de gen.....	16
Moștenirea culturală în domeniul educației de gen	17
Mesajul de gen al literaturii orale.....	17
Roluri de gen și modele educaționale/culturale.....	18
Asimetria de gen a literaturii culte.....	20
Codurile culturale și modernitatea.....	25
Mass-media și educația de gen	28
Educația pentru echitate de gen și promovarea șanselor egale, reflectată în curriculumul scris și în curriculumul predat	34
Vocabular. Concepte-cheie	41

FIȘE PENTRU ACTIVITATEA PRACTICĂ A ELEVILOR

Modulul I. Identitatea de gen

Fișa 1. Auto- și heteroimaginea în construcția identității de gen.....	53
Fișa 2. Eu/noi și ei: unde se termină noi și de unde începe alteritatea?.....	54
Fișa 3. Caracteristicile stereotipice de gen cel mai frecvent asociate bărbaților.....	55
Fișa 4. Caracteristicile stereotipice de gen cel mai frecvent asociate femeilor.....	56
Fișa 5. Relația bărbat-femeie.....	57
Fișa 6. Deosebiriile dintre femei și bărbați.....	58
Fișa 7. Percepția genului.....	59
Fișa 8. Identitatea masculină.....	60
Fișa 9. Formula „magică” a feminității.....	61
Fișa 10. Realitățile culturale și genul.....	62
Fișa 11. Feminizare și masculinizare.....	63
Fișa 12. Lacrimile – o slăbiciune de gen?.....	64
Fișa 13. De ce iubim femeile?.....	65
Fișa 14. Majoratul și echitatea de gen.....	66
Fișa 15. Intoleranța față de formele de degradare a femeii și femininului/bărbatului și masculinului.....	67
Fișa 16. Hărțuirea sexuală, violența domestică, traficul de ființe umane – atitudini, comportamente discriminatorii.....	69
Fișa 17. Empatia de gen.....	71

Modulul II. Socializarea de gen

Fișa 1. „Nu te naști, ci devii femeie/bărbat” (<i>Simone de Bouvoir</i>).....	73
Fișa 2. Dimensiunea de gen a literaturii.....	75
Fișa 3. Modele de gen în artă.....	76
Fișa 4. Mesajul de gen al publicității.....	77
Fișa 5. Presa ca instituție media importantă pentru educarea, instruirea și cultura generală a individului.....	79
Fișa 6. Instituția modei și genul.....	80
Fișa 7. Între „norma” nescrisă și realitățile curente.....	81
Fișa 8. Bancuri <i>cu</i> și <i>despre</i> femei/bărbați.....	82

Modulul III. Modele și valori de gen

Fișa 1. Fetele învață de la mama ce înseamnă să fii femeie, iar de la tata află cât valorează ca femeie.....	84
Fișa 2. Atribuțiile și conotațiile genului în istorie.....	85
Fișa 3. Statutul femeii de-a lungul istoriei.....	86

Fișa 4.	Parteneriatul de cuplu	87
Fișa 5.	„Libertatea este un bun care ne face să ne bucurăm de celelalte bunuri” (<i>Montesquieu</i>)	88
Fișa 6.	Imaginea biblică a femeii	89
Fișa 7.	Imaginea biblică a bărbatului	90
Fișa 8.	„Lumea merge pe dos și datorită femeilor care se înghesuie să preia cumva locul și funcțiile bărbaților?”	91
Fișa 9.	Imaginea în oglindă	93
Fișa 10.	Rolul tradițional al femeii în viața domestică	94
Fișa 11.	Idealuri feminine, idealuri masculine	95
Fișa 12.	Părinții noștri ca modele de gen în viață	96
Fișa 13.	Modele de gen	97
Fișa 14.	Rolul familiei în formarea identității de gen	98
Fișa 15.	Dacă așa fi Roluri de gen.....	99
Fișa 16.	Diversitatea de gen	100

Modulul IV. Public-privat

Fișa 1.	Raportul de gen al piramidei sociale	103
Fișa 2.	Democrația participativă	104
Fișa 3.	Egalitatea <i>de facto</i> în Republica Moldova între femei și bărbați	105
Fișa 4.	Argumente în favoarea egalității în drepturi a femeilor și bărbaților	106
Fișa 5.	Șanse egale pentru femei și bărbați	107
Fișa 6.	Echitatea de gen promovată și protejată prin lege.....	108
Fișa 7.	Femeia și bărbatul. Roluri sociale	109
Fișa 8.	Veniturile bănești și echitatea de gen.....	110
Fișa 9.	Cine și ce face în familia mea? „Dubla zi de muncă”	111
Fișa 10.	Activități profesionale feminine <i>versus</i> activități profesionale masculine.....	112
Fișa 11.	Discriminarea de gen în viața publică și privată.....	113
Fișa 12.	Echitate de gen în familie.....	114

Modulul V. Echitate de gen și șanse egale în și prin educație

Fișa 1.	Egalitatea de gen – tendințe mixte ale tranziției.....	116
Fișa 2.	Rolul studiilor în asigurarea echității de gen.....	117
Fișa 3.	Fetele în procesul de învățămînt din Republica Moldova.....	119
Fișa 4.	Ponderea femeilor/bărbaților pedagogi în școală	121
Fișa 5.	Femeile în procesul educațional	122
Fișa 6.	Importanța mediului în formarea echității de gen	123
Fișa 7.	Studiu de caz. Raportul de gen în Cotuienii Mari	124

Modulul VI. Participarea politică

Fișa 1.	Politica și echitatea de gen	126
Fișa 2.	Reprezentativitatea bărbaților/femeilor în organele de decizie ale Republicii Moldova	127
Fișa 3.	Femeile în politică	128
Fișa 4.	Problemele și obstacolele participării femeilor în politică	130
Fișa 5.	Parteneriatul de gen în viața politică	131
Fișa 6.	Ideologii de gen	132

Bibliografie recomandată.....	134
--------------------------------------	------------

Abrevieri	138
------------------------	------------

Anexa 1	Curriculum opțional pentru gimnaziu și liceu	139
Anexa 2	Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor	146
Anexa 3	Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați	153
Anexa 4	Argumente în favoarea egalității în drepturi a femeilor și bărbaților	159
Anexa 5	Modelul educațional. Reflecții utile	164
Anexa 6	Selecție de reproduceri din pictura de gen	166

Argument

„...Am putea fixa cu mult folos o oră pe zi pentru a învăța copiii să cunoască și să iubească din suflet dreptul oamenilor, acest ochi al lui Dumnezeu pe pământ”.

(Im. Kant)

Lucrarea de față reprezintă o abordare de referință în bibliografia educațională din Republica Moldova, dar și o continuare logică a lucrărilor-suport, elaborate în ultimii 10 ani de Centrul Educațional PRO DIDACTICA, inclusiv cu suportul financiar al Fundației Soros-Moldova.

Ne-am propus să sprijinim, informațional și metodologic, managerii școlari, diriginții, profesorii de la toate disciplinele în promovarea echității de gen și a șanselor egale. Dacă prin educație, în general, omul trebuie să devină disciplinat, cultivat, prudent și moral (conform aserțiunilor clasice ale lui Im. Kant), prin educația de gen băiatul/fata – bărbatul/femeia urmează să însușească o conștiință de gen, o identitate pronunțată, demnitate și responsabilitate, echitate și respect.

Subiectul în cauză a fost neglijat și stereotipizat secole la rând. În ultimul timp însă se încearcă „scoaterea din neant”, actualizarea și racordarea acestuia la standardele educației de calitate. Moștenirea culturală în acest domeniu este și bogată, dar și deficitară – depinde de perspectiva pe care o urmărești și optica prin care o abordezi.

Asigurarea echității de gen și a egalității de șanse a devenit unul dintre dezideratele majore ale timpului, chiar dacă instituțiile principale de socializare a individului (familia, școala de toate nivelurile, mass-media etc.) vehiculează în continuare valori și principii tributare culturii patriarhale. Fiind un concept nou, în mare parte necunoscut în societatea noastră, principiul echității de gen și acordării șanselor egale este neglijat în mai multe domenii, subapreciindu-i-se impactul social. Pentru a realiza cu succes respectivul deziderat în societate, este foarte important să se promoveze integrarea lui eficientă în procesul de învățământ, prin aceasta asigurându-se implementarea unor politici educaționale de gen.

Până în prezent s-au făcut anumite tentative de a familiariza factorii de decizie din domeniul educațional, precum și profesorii școlari și universitari, cu semnificația abordării și promovării principiului echității de gen și acordării de șanse egale în demersul didactic, una dintre contribuții fiind și publicația *Modele și valori de gen în învățământul public din Republica Moldova*. Lucrarea a fost elaborată în rezultatul unei expertize temeinice a manualelor școlare din toate ariile curriculare. În timp ce curriculumul școlar a rămas insuficient abordat, analiza manualelor a permis identificarea mai multor dezechilibre în construcția genului la băieți și fete ca o categorie socio-culturală, a unui șir de deficiențe în ceea ce privește respectarea și promovarea principiului echității de gen și oferirii de șanse egale și a facilitat procesul de formulare a unor probleme care necesită o tratare directă și adecvată.

Problemele identificate pe parcursul cercetării în cauză se pot rezuma astfel:

- abordare și promovare insuficientă a principiului echității de gen și oferirii de șanse egale în Curriculumul Național și în manualele în uz;
- lipsa unor analize/studii detaliate, precum și a unor recomandări eficiente în ceea ce privește respectarea și cultivarea prin valorile socio-culturale vehiculate a principiului echității genurilor și oferirii de șanse egale în Curriculumul Național și în manualele respective;
- cunoștințe insuficiente și abilități limitate ale profesorilor școlari (și diriginților) cu privire la definirea dimensiunii de gen în domeniul educațional, identificarea manifestărilor acesteia în procesul didactic, precum și utilizarea unor tehnici specifice, elaborate cu scopul de a realiza o

educație non-discriminatorie în baza egalității dintre genuri și oferirea șanselor egale băieților și fetelor atât în mediul public, cât și în cel privat, unde dezechilibrul și discriminarea de gen sînt mai evidente;

- cunoștințe și abilități insuficiente ale profesorilor școlari și diriginților de a elabora activități didactice/ extracurriculare sau materiale didactice care să țină cont de complementaritatea celor două genuri și unitatea lor prin diferențele pe care le comportă și de a promova cu succes principiul oportunităților egale, neglijat din necunoaștere.

Sperăm ca ghidul nostru să reprezinte un instrument util cadrelor didactice preuniversitare și elevilor. El se încadrează reușit în ordinea instrumentelor destinate pentru școala de toate nivelurile, elaborate de diferite centre, cu sprijinul financiar al Fundației Soros-Moldova, Programul *Echitate Gender&Șanse Egale*. Amintim, în primul rînd, de primele două școli de vară din Republica Moldova (*Educația de gen. Probleme și soluții*, 2002; *Politici educaționale de gen*, 2003), organizate de Centrul de Studii Gender din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” și revista *Studii gender* (2001-2002).

În acest context se înscrie și activitatea Gender-Centrului de la Universitatea de Stat din Moldova. Specialiștii Centrului au elaborat și implementat în cadrul universității cursul *Educația Gender*; au elaborat materiale informative în domeniu, au organizat mai multe activități în promovarea ideilor de gen în societate. Un loc aparte îi revine Proiectului *Educația Gender – parte a democratizării societății*, susținut de PNUD/Moldova (2001).

Centrul Educațional PRO DIDACTICA a introdus, începînd cu 2004, modulul educației de gen atît în Programul formativ pentru diriginți *Educație pentru toleranță*, Proiectul *Toleranță și Integrare Socială. Informare și formare*, cât și în cel informativ (*Educație pentru toleranță*. Supliment al revistei de teorie și practică educațională *Didactica Pro...*, Chișinău, 2004; *Educație pentru toleranță. Auxiliar didactic pentru diriginți*, Chișinău, 2005). Revista Centrului *Didactica Pro...* a susținut pe parcursul anului 2004 rubrica *Educație de gen*.

Proiectul *Reflectarea dimensiunii de gen în curriculum școlar și manuale*, implementat de Centrul Național de Studii și Informare pentru Problemele femeilor în anul 2005, s-a bazat pe prima expertiză de gen a curriculumului școlar și a manualelor din toate ariile. Rezultatele expertizei au fost publicate în lucrarea *Modele și valori de gen în învățămîntul public din Republica Moldova* (2005) ce relevă starea actuală de lucruri din învățămînt pe dimensiunea de gen. Programul de informare și formare *Modele și valori de gen în curriculumul scris* a cadrelor didactice, autorilor de manuale, reprezentanților editurilor constituie etapa de sensibilizare a subiecților implicați în procesul de instruire, care urmează să revizuiască și să implementeze „din mers” obiectivele educației de gen.

* * *

Lucrarea de față, a doua ediție a auxiliarului *Educație de gen și șanse egale*, reflectă noile realități de gen din ultimii 10 ani, care demonstrează o schimbare de atitudine, înțelegerea valorii femeilor și bărbaților în viața publică și privată, precum și încurajarea parteneriatului de gen. Reeditarea acesteia a fost posibilă grație proiectului *Educație de gen pentru prevenirea și combaterea discriminării*, realizat cu sprijinul Fundației Soros-Moldova, prin care ne-am propus să contribuim la diminuarea discriminării, la promovarea principiului egalității de gen și șanselor egale în cadrul demersului didactic preuniversitar și profesional tehnic postsecundar. Obiectivele proiectului vizează: actualizarea curriculumului opțional preuniversitar *Educație pentru echitate de gen și șanse egale* și a materialelor suport pentru profesori și elevi; dezvoltarea competențelor profesionale ale cadrelor didactice, în vederea promovării corecte a principiilor non-discriminării și a educației de gen în cadrul acestui curs.

Actualizînd curriculumul opțional și informația din fișe, sperăm să completăm un gol, propunîndu-le elevilor și profesorilor un mijloc didactic relevant, contribuind, astfel, la diminuarea discriminării prin promovarea principiului egalității de gen și șanselor egale.

EDUCAȚIA DE GEN ȘI ȘANSE EGALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA: DE IURE ȘI DE FACTO

Educația de gen, spre deosebire de alte tipuri de “noi educații” – civică, ecologică, pentru înțelegerea diversității etnice, a toleranței, pentru dezvoltarea comunitară etc. – este, deocamdată, modest prezentă în școală. Ea rămîne un concept vag atît pentru cadrele didactice și instituțiile de învățămînt de toate nivelurile, cît și pentru celelalte instituții sociale și societatea civilă. Chiar și unele persoane care se declară inițiate în problematica de gen, feministe sau antifeministe, avansează idei și argumente de multe ori confuze și eronate în acest sens. De ce?

Explicația este simplă. Noul demers, centrat pe *egalitatea de șanse pentru femei și bărbați și relații de parteneriat* între cele două genuri sociale – oricît de convingător ar fi chiar și pentru unii bărbați conservatori și prioritar pentru statutul actual al femeii, angajată plenar nu numai în viața privată, ci și în cea publică (și, cu toate acestea, invizibilă, marginalizată, anonimă, discriminată) – este vehiculat mai mult la nivel de concept și sporadic, fiind insesizabil în practică. Această reticență conștientizată rezultă din refuzul ambilor actori sociali, femeia și bărbatul, de a recunoaște că sistemul lor de cunoaștere privind natura relațiilor umane, rolurile, nevoile este depășit și trebuie revizuit.

Prin urmare, modelele prestabilite de secole și preluate ca singura normă valabilă sînt desuete, de aceea trebuie operate schimbări valorice la nivelul *mentalității* dominant *patriarhale*. Refuzul la schimbare și modernizare este un proces firesc. Bărbații se opun ideologiei feministe, deoarece pierd *puterea* și, implicit, *hegemonia* în decizii și norme și, desigur, *controlul*. Femeile ezită încă, în marea lor majoritate, din mai multe motive: tripla povară a responsabilităților legate de serviciu, viața privată, activitățile obștești, necunoașterea drepturilor și șanselor, incertitudine, *slaba conștiință de sine*, lipsa educației politice și a modelelor.

Cunoașterea problemei și sensibilizarea cadrelor didactice în ceea ce privește discordanța între *structura patriarhală a societății, diviziunea muncii în funcție de gen, noua ordine socială* constituie primul pas spre schimbare. Acesta a fost făcut la noi în ultimii cinci ani de mai multe organisme internaționale și ONG-uri prin intermediul unor politici publice axate pe diverse probleme: egalizarea socială a genurilor, lupta împotriva violenței domestice, a șomajului și sărăciei feminizate, a traficului de femei etc.

Mesele rotunde, seminariile și training-urile desfășurate aproape pe întreg teritoriul republicii, acțiunile publice, campaniile publicitare în mass-media, sondajele, primele studii de gen și barometrul de gen, realizat la scară largă în 2005, “au spart gheața”. Impactul este însă segmentat și insesizabil. Despre rezultate reale vom putea vorbi abia atunci cînd educația de gen va deveni obiectiv de referință nu doar în proiecte, ci și în învățămînt, cultură, politică, mass-media. În domeniul educației au mai fost făcute încercări la sfîrșitul anilor 60 ai secolului trecut de către reprezentanții pedagogiei critice (L. Alitiser, P. Bordeau, B. Bernstein), care demonstrează că instituțiile de învățămînt nu sînt mijloace de adaptare și integrare socială a personalității, ci un mecanism de reproducere a relațiilor sociale tradiționale, a inegalității sociale. Scopul pedagogiei critice – lichidarea inegalității genurilor în învățămînt – rămîne actual și în noile condiții, în care “unitățile de învățămînt trebuie să devină o sursă a transformării sociale și a emancipării” ambelor genuri, pentru a construi un stat cu o democrație participativă veritabilă și matură. *Educația de gen*, în acest sens, reprezintă o modalitate de schimbare a conștiinței sociale ce conduce la reconsiderarea concepției de viață, extinderea libertății de alegere, oferind șanse egale de autorealizare a potențialului individual feminin și masculin.

Drepturile omului și educația de gen

Documente internaționale¹ și naționale în domeniul asigurării funcționării politicilor egalitate de gen și șanse egale

A. Pe plan internațional

Recunoașterea legală și încercarea de a proteja drepturile femeilor la nivel internațional a debutat în anul 1919, odată cu adoptarea Convenției nr. 3 privind protecția maternității. Prin adoptarea acestei Convenții, *Organizația Internațională a Muncii* a devenit prima instituție internațională care a adoptat norme cu putere juridică în favoarea drepturilor femeilor și, prin aceasta, în favoarea egalității de șanse între femei și bărbați.

Promovarea constantă, sistematică și concertată a principiului egalității de șanse între femei și bărbați, în accepțiunea actuală a noțiunii, constituie o preocupare de dată relativ recentă pentru comunitatea internațională, deși diferite aspecte ale egalității între femei și bărbați au fost evocate prin mai multe declarații sau tratate:

- *Carta ONU (1945)*
- *Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948)*
- *Convenția ONU pentru reprimarea traficului cu ființe umane și exploatării prostituției semenilor (1949)*
- *Convențiile OIM privind egalitatea de remunerare a mâinii de muncă masculine și a mâinii de lucru feminine, pentru o muncă de valoare egală (1951)*
- *Convenția asupra drepturilor politice ale femeii (1952)*
- *Convenția asupra cetățeniei femeii căsătorite (1957)*
- *Convenția nr. III privind discriminarea în domeniul forței de muncă și exercitării profesiei, adoptată de OIM (1958)*
- *Convenția privind consimțământul la căsătorie, vârsta minimă pentru căsătorie și înregistrarea căsătoriilor (1962)*
- *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (1966)*
- *Pactul internațional privind drepturile civile și politice (1966)*
- *Declarația privind eliminarea discriminării față de femei (1967)*
- *Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (1979, CEDAW), ratificată de Republica Moldova la 28 aprilie 1994²*

Noțiunile *egalitate de șanse* și *egalitate de tratament* au început să fie utilizate din anul 1958, fiind aplicate multă vreme doar în domeniul relațiilor de muncă, referindu-se în principal la angajare, condiții

1 Despre etapele evoluției drepturilor umane ale femeii în contextul drepturilor omului a se vedea manualul CEDAW (www.unifemcis.org). Secvențe din această sursă, dar și din *Legislația elaborată în conformitate cu principiul egalității gender; în țările Europei Centrale, de Est și CSI: Ghid pentru promovarea și protecția egalității gender prin intermediul legii*, UNDP RBEC, Bratislava, 2003, găsiți și în V. Bodrug-Lungu, L. Zmuncilă ș.a., *Promovarea egalității genurilor în Moldova: Aspecte sociale și legislative* (ghid de organizare a training-urilor), CEP USM, Chișinău, 2005, pp. 30-37, 40-48, 126-138.

2 Cf. documentul la Anexa 2.

de promovare, formare profesională, concediere.

Un nou mod de abordare a egalității de șanse între femei și bărbați a început după ce Adunarea Generală a ONU a proclamat prima Decadă a femeilor *Egalitate, Dezvoltare, Pace* (1975-1985), în special odată cu recunoașterea drepturilor femeii ca parte inalienabilă a drepturilor omului, la data de 18 decembrie 1979, când ONU a adoptat Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW).

Ratificarea Convenției, prin care s-au stabilit drepturile sociale, economice și politice ale femeilor, a constituit un prim pas în promovarea efectivă a egalității de șanse între femei și bărbați în toate domeniile de activitate, întrucât statele s-au angajat să elaboreze legi noi și să aplice măsuri și acțiuni speciale care să permită modificarea structurilor sociale și culturale ce perpetuează formele de discriminare. Pentru a se evalua progresele realizate, statele prezintă periodic rapoarte structurii specializate din cadrul ONU.

- *Declarația și Platforma de acțiune de la Beijing (1995)*

Calea deschisă odată cu declararea primei Decade a femeilor *Egalitate, Dezvoltare Pace* a fost urmată de o serie de acțiuni menite să contribuie la îmbunătățirea continuă a statutului femeilor, astfel încât, într-o perioadă de numai 20 de ani, s-au organizat 4 Conferințe mondiale privind condiția femeilor în lume (Mexic, 1975; Copenhaga, 1980; Nairobi, 1985). La cea mai recentă dintre ele – Conferința de la Beijing, din 1995 – reprezentanții a peste 180 de state au adoptat 2 documente fundamentale: *Declarația conținând angajamentele țărilor participante* și *Platforma de acțiune*, care au adus în atenția opiniei publice 12 domenii considerate critice pentru condiția femeilor și au propus acțiuni concrete de remediere a situației, pe plan internațional și național. Guvernele țărilor participante s-au angajat să aplice toate măsurile necesare pentru ameliorarea condiției femeilor care să garanteze realizarea egalității *de facto* între femei și bărbați.

- *Declarația milenară a Organizației Națiunilor Unite (Rezoluția 55/2 a Adunării Generale a ONU din 8 septembrie 2000)*

Anul 2000 a constituit un moment de referință în analiza și evaluarea acțiunilor de promovare a egalității între femei și bărbați la nivel mondial, prin organizarea unei sesiuni extraordinare a Adunării Generale a ONU cu tema *Femeile în anul 2000. Egalitate între sexe, dezvoltare și pace pentru secolul XXI*. În cadrul sesiunii speciale *Beijing+5* țările au prezentat rapoartele referitoare la stadiul aplicării Platformei pentru Acțiune. În Declarația Milenară a ONU, adoptată prin rezoluția 55/2 a Adunării Generale a ONU din 8 septembrie 2000, se stipulează voința de a contribui la realizarea egalității bărbaților și femeilor și extinderea drepturilor și oportunităților femeilor în calitate de mijloace eficiente de combatere a sărăciei, foametei, bolilor și stimulării dezvoltării, ce poartă un caracter realmente stabil.

- *Obiectivele de dezvoltare ale mileniului (2000)*

Obiectivele de dezvoltare ale mileniului (ODM) stipulează clar *promovarea egalității genurilor și împuternicirea femeilor*. ODM 3 a fost revăzut și aprobat în 2007 cu două ținte specifice pentru Republica Moldova: sporirea participării politice a femeilor și diminuarea diferenței între veniturile femeilor și cele ale bărbaților.

- *Comentariile finale ale Comitetului ONU privind eliminarea discriminării față de femei (2006) adresate Republicii Moldova*

Monitorizarea legislației și a politicilor de gen, realizată în anii 2011-2012 de MMPSF, demonstrează că cele mai problematice rămân a fi abilitarea femeilor în domeniile politic, economic și social, precum și violența față de femei.

- *Recomandarea 1899 (2010) privind creșterea reprezentării femeilor în politică prin intermediul sistemului electoral*

Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei încurajează statele membre să mărească reprezentarea femeilor prin introducerea măsurilor temporare speciale.

- *Observațiile finale ale Comitetului specializat ONU pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor oferite Guvernului în 2013*

Observațiile au remarcat pozitiv existența documentelor strategice în domeniul de referință: *Programul național privind asigurarea egalității de gen și Planurile de acțiune* asociate acestuia (2010-2015). Totodată, Comitetul specializat ONU și-a exprimat preocuparea pentru sporirea integrării aspectului de gen la toate nivelurile și în toate domeniile reglementate de Convenție, inclusiv în ceea ce privește grupurile dezavantajate de femei.

- *Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă*

Adoptată la Summit-ul privind dezvoltarea durabilă din 25 septembrie 2015, *Noua agendă de dezvoltare durabilă* propune statelor membre o nouă traiectorie globală, care include un set de 17 obiective de dezvoltare durabilă (ODD) cu altele 169 de obiective asociate care vor asigura un echilibru între cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile: socială, economică și de mediu. Obiectivul 5 se referă în mod explicit la dimensiunea de gen și stipulează în calitate de rezultat atingerea egalității de gen și a împuternicirii femeilor și fetelor prin 9 acțiuni concrete, care vor contribui crucial la asigurarea realizării obiectivului general. Toate formele de discriminare urmează a fi prevenite și eliminate prin implicarea bărbaților și prin fortificarea mișcării întru susținerea egalității de gen, nemijlocit prin schimbarea stereotipurilor și a conceptelor învechite.

Totodată, principiul egalității de gen se regăsește transversal și în alte *obiective strategice*. Acestea se referă la domenii precum: sărăcia, schimbările climatice, infrastructura, securitatea alimentară, sănătatea, ocuparea forței de muncă, gestionarea durabilă a resurselor naturale, creșterea economică, accesul la justiție.³ Astfel, se asigură abordarea complexă a egalității de gen în tendința de dezvoltare și prosperitate globală.

B. Pe plan european

Preocuparea Consiliului Europei „de a realiza o uniune mai strânsă între membrii săi, cu scopul de a proteja și promova idealurile și principiile care sînt patrimoniul lor comun și de a favoriza progresul economic și social, în special prin apărarea și dezvoltarea drepturilor omului și libertăților fundamentale”, s-a materializat de-a lungul timpului în numeroase instrumente juridice europene, esențiale pentru promovarea principiului egalității între femei și bărbați fiind:

- *Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale (1950) și Protocoalele adiționale*
- *Carta socială europeană (1961)*

Egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați se regăsește și în Tratatul Uniunii Europene (Tratatul de la Maastricht, în vigoare din 1993), în legislația secundară – directivele comunitare cu privire la egalitatea între femei și bărbați –, la care se adaugă jurisprudența Curții de Justiție de la Luxemburg.

- *Carta socială europeană revizuită (1996)*
- *Tratatul de la Amsterdam (1999)*

Odată cu intrarea în vigoare a Tratatului, Uniunea Europeană s-a angajat decisiv să promoveze egalitatea între femei și bărbați (*gender equality*) și să integreze egalitatea de gen la toate nivelurile și în toate activitățile comunitare (*gender mainstreaming process*). Astfel, promovarea egalității între femei și bărbați se regăsește ca obiectiv specific în cuprinsul Tratatului, fiind prevăzut în partea 1 – Principii, la articolul 3.2, iar prin articolul 13 se stabilește necesitatea de a se întreprinde acțiuni concrete pentru combaterea discriminării după criteriul de sex.

Statele-membre ale Uniunii Europene au adoptat recent *Agenda socială europeană*, al cărei obiectiv prioritar vizează modernizarea modelului social european. Un element fundamental al acestuia îl constituie promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați.

³ <http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/post-2015-development-agenda.html>

- *Strategia comunitară pentru egalitatea de gen (2001-2005)*

Aceasta urmărește să îmbine integrarea perspectivei de gen în toate politicile și programele Uniunii Europene, concomitent cu promovarea acțiunilor specifice în favoarea femeilor. Cele *5 obiective majore* ale Strategiei se referă la: *egalitatea în viața economică; participarea egală la procesul decizional; egalitatea în viața socială; egalitatea în viața civilă; schimbarea rolurilor tradiționale și depășirea stereotipurilor de gen*. Principalele *instrumente* avute în vedere pentru realizarea obiectivelor menționate sînt: aplicarea planurilor pentru egalitatea de gen; introducerea legislației specifice problematicii egalității de șanse; abordarea integratoare a egalității de gen, cu scopul de a produce schimbări structurale ale societății.

- *Recomandarea (2003) a Comitetului de miniștri al statelor-membre (Consiliul Europei) cu privire la participarea echilibrată a femeilor și bărbaților în procesul de luare a deciziilor în domeniul politic și cel al vieții publice*

Participarea echilibrată a ambelor genuri în procesul decizional reprezintă o parte componentă a drepturilor omului, un element al echității sociale și, totodată, o condiție necesară pentru funcționarea mai eficientă a unei societăți democratice.

- *Pactul european pentru egalitatea de gen pentru anii 2011-2020*
- *Programul Transversal privind egalitatea de gen (2012)*

Consiliul Europei a lansat acest program cu scopul de a spori impactul și vizibilitatea standardelor privind egalitatea de gen și sprijinirea punerii în aplicare a acestora în statele membre și în interior. Programul mobilizează eforturile tuturor actorilor Consiliului Europei, structurile inter-guvernamentale, mecanismele de monitorizare, precum și partenerii externi – reunind resursele și instrumentele pentru un impact mai mare.

- *Strategia Consiliului Europei privind egalitatea de gen (2014-2017)*

Adoptată în unanimitate de Comitetul Miniștrilor în noiembrie 2013, aceasta se bazează pe punctele forte, specificul, rolul deținut și valoarea Consiliului Europei în promovarea valorilor democratice și propune o viziune și un cadru nou pentru domeniul egalității între femei și bărbați. Strategia pune un accent deosebit pe implementarea standardelor existente. Statele membre continuă să se implice într-un mod proactiv și semnificativ în activități legate de toate cele cinci obiective ale Strategiei CoE, inclusiv prezentînd rapoarte anuale de reflectare a activităților desfășurate la nivel național ce asigură implementarea obiectivelor stabilite la nivel european.

- *Angajamentul strategic UE pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați (2016-2019)*

Uniunea Europeană a adoptat acest nou *Angajament strategic* pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați în completarea *Pactului european pentru egalitatea de gen pentru anii 2011-2020*. Prin acesta se marchează o nouă etapă în eforturile de a promova egalitatea între femei și bărbați, continuînd, în același timp, să se concentreze asupra unor domenii prioritare de acțiune de o importanță deosebită. Necesitatea de a integra o perspectivă a egalității de gen în toate politicile UE, precum și în programele de finanțare ale UE este subliniată explicit. Acest cadru de referință constituie o platformă comună pentru intensificarea eforturilor la toate nivelurile, fie european, național, regional sau local.

Politica privind egalitatea de șanse între femei și bărbați se va axa în continuare pe cele cinci domenii tematice prioritare existente:

- creșterea gradului de participare a femeilor pe piața forței de muncă și independența economică egală pentru femei și bărbați;
- reducerea diferenței de remunerare, de cîștiguri și de pensii între femei și bărbați și, prin urmare, combaterea sărăciei în rîndul femeilor;
- promovarea egalității între femei și bărbați în procesul decizional;
- combaterea violenței bazate pe gen, sprijinirea și protejarea victimelor;
- promovarea egalității de gen și a drepturilor femeilor în întreaga lume.

C. Pe plan național

Ratificarea CEDAW în 1994 de către țara noastră a constituit un pas semnificativ în ceea ce privește implementarea dezideratului despre drepturile femeilor ca parte integrantă a drepturilor omului.

Prevederi referitoare la echitatea de gen atestăm în următoarele acte⁴:

- *Legea salarizării Republicii Moldova*, nr.1305-XII din 25.02.93, art. 3 „La stabilirea salariului nu se admite discriminarea pe motive de vîrstă, sex, apartenență de rasă și națională, convingeri politice, confesiune și stare materială.”
- *Constituția Republicii Moldova (1994)*, cap. II, *Drepturile fundamentale*: art. 16 (2) “Egalitatea în fața legii și a autorităților publice... fără deosebire de... sex...”; art. 43-50 “Protecția împotriva muncii forțate, dreptul la posesie a proprietății private, la grevă, la asistență și protecție, la asigurare împotriva șomajului.”
- *Legea ocrotirii sănătății a Republicii Moldova*, nr. 411-XII din 28.03.95, art. 17 (1) „Locuitorii republicii au dreptul la asigurarea sănătății, fără deosebire de naționalitate, rasă, sex, apartenență socială și religie.”
- *Codul Electoral*, art. 11 “Dreptul de a alege”; art. 12 “Dreptul de a fi ales”
- *Codul Penal*, art. 176: “Încălcarea drepturilor și libertăților cetățenilor, garantate prin constituție și prin alte legi, în funcție de ... sex ... a) săvîrșită de o persoană cu funcție de răspundere; b) soldată cu daune în proporții considerabile ... se pedepsește cu amendă de la 300 la 600 unități sau închisoare de pînă la 3 ani...” Nu a fost înregistrat nici un caz de adresare în instanță.
- *Codul Civil*, art. 19 “Capacitatea de exercițiu a persoanei fizice”; art. 20 „Capacitatea deplină de exercițiu a persoanei fizice”
- *Codul Căsătoriei și al Familiei*, art. 14 „Vîrsta matrimonială”; art. 51 „Dreptul copilului la abitație și educație în familie”
- *Codul Muncii*, art. 103 „Munca de noapte”; art. 126 „Concediu suplimentar neplătit pentru îngrijirea copilului în vîrstă de la 3 la 6 ani”; art. 127 „Concediile pentru salariații care au adoptat copii născuți sau i-au luat sub tutelă”. După modificările din 2010, Codul Muncii prevede posibilitatea ca concediul de îngrijire a copilului să fie luat și de alți membri ai familiei (tată, bunică, bunic, altă rudă). În condițiile Republicii Moldova, doar 2% dintre tați beneficiază la moment de acest drept. În absența serviciilor de îngrijire preșcolară timpurie și din cauza persistenței stereotipurilor de gen, femeile iau concediul parțial plătit pentru a îngriji copilul, astfel, fiind exclusă de pe piața muncii pentru o perioadă destul de lungă, fapt ce afectează revenirea la muncă și competitivitatea pe piața muncii.
- *Codul Educației al Republicii Moldova*, nr. 152 din 17.07.2014, art.7. „Principiile fundamentale ale educației. Educația se întemeiază pe următoarele principii fundamentale: a) principiul echității – în baza căruia accesul la învățare se realizează fără discriminare;... h) principiul asigurării egalității.”
- *Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați*, nr. 5-XVI din 09.02.2006. (Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 47-50/200 din 24.03.2006) (A se vedea legea integral în Anexa 3, iar completările ulterioare din 2016 cu privire la obligativitatea partidelor politice de a respecta „o cotă minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe la: a) asigurarea reprezentării în organele de conducere; b) reprezentarea femeilor și bărbaților în listele de candidați fără discriminare după criteriul de sex.” pe: <http://lex.justice.md/md/365019>.)
- *Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*. Legea oferă definiții exhaustive pentru noțiunile principale și formele multiple ale violenței în familie,

4 Problema respectivă este analizată mai profund în volumul E. Osmochescu, D. Rotarciuc ș.a., *Analiza Gender a legislației Republicii Moldova*, Chișinău, 2004. Pentru aplicabilitate la ore, recomandăm V. Bodrug-Lungu, L. Zmuncilă ș.a., *op. cit.*, pp. 108-123.

reglementează autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie, specifică competențele centrelor și ale serviciilor de reabilitare a victimelor și a agresorilor, descrie mecanismul de soluționare a actelor de violență în familie.

- *Legea nr. 168 din 09.07.2010 pentru modificarea și completarea Codului Muncii al Republicii Moldova.* Legea organică adoptată introduce noțiunile „hărțuire sexuală”, „demnitate în muncă” și specifică noțiunea de „salariat” prin variantele „bărbat sau femeie”. Legea introduce prevederi referitoare la reconcilierea vieții de familie cu cea profesională, exclude prevederile protecționiste pentru femei cu referire la posibilitatea de a lucra în schimb de noapte, de a pleca în deplasări de serviciu, prevede obligativitatea angajatorului de a insera în regulamentul intern dispoziții prin care se interzice discriminarea după oricare criteriu și hărțuirea, lărgeste spectrul parental în privința salariaților prin înlocuirea noțiunii de „femeie” cu cea de „părinte” în prevederile asociate îngrijirii copiilor minori și a celor cu dizabilități etc.
- *Legea nr. 167 din 09.07.2010 pentru modificarea și completarea unor acte legislative*⁵. Legea a introdus îmbunătățiri la cadrul legal privind violența în familie (Codul Penal, Codul Familiei, Codul de procedură penală, Codul de procedură civilă și Legea cu privire la poliție), a lărgit noțiunile “membru de familie” și “violență în familie”, a specificat sancțiuni pentru hărțuirea sexuală și măsurile de protecție pentru victimele violenței în familie.
- *Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității.* Legea nuanțează formele discriminării și reglementează interzicerea ei în câmpul muncii, învățământ, accesul la serviciile și bunurile disponibile publicului. Legea conține cadrul instituțional pentru prevenirea/combateră discriminării și asigurarea egalității, specifică competențele autorităților publice.
- *Acordul de Asociere RM-UE*, parafat în 2013, semnat la 27 iunie 2014 la Bruxelles, care a intrat în vigoare din 01.07.2016. În art. 32, Cap. 4 „Ocuparea forței de muncă, politica socială și egalitatea de șanse” sînt incluse prevederi ce țin de susținerea oportunităților egale cu scopul consolidării egalității dintre genuri și asigurării oportunităților egale între femei și bărbați, precum și de combaterea discriminării din orice fel de motive.
- *Legea nr. 71 din 14.04.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative*⁶. Aceste acte prevăd ca cel puțin 40% dintre membrii Guvernului, persoanele de pe listele electorale, precum și membrii Biroului permanent al Parlamentului să fie femei; interzicerea publicității sexiste; oferirea de concediu paternal și modificarea Legii presei, prin care publicațiile periodice și agențiile de presă sînt obligate să utilizeze un limbaj corect și nediscriminatoriu.

Inițiative la nivel de politici:

- *Planul de acțiuni în problemele femeilor de la Beijing (1995)*, semnat la Conferința a IV-a mondială, realizat parțial
- *Planul național de acțiuni „Fortificarea situației femeilor și creșterea rolului lor în societate” (1998)*
- *Planul național „Promovarea egalității genurilor umane în societate” (2003)*
- *Planul național de acțiuni cu privire la drepturile omului (2004-2008)*, conține un capitol special privind egalitatea de șanse între femei și bărbați
- *Planul de acțiuni UE-Moldova (aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 356 din 22.04.2005)*, prevede acțiuni de promovare a egalității între femei și bărbați
- *Programul național „Promovarea egalității genurilor umane în societate pentru perioada 2006-2009” (aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 984 din 25 august 2006)*
- *Strategia națională privind politicile de angajare a forței de muncă pentru anii 2007-2015 (apro-*

5 <http://lex.justice.md/md/335828/>

6 Cf. <http://lex.justice.md/md/365019/>

bată prin Hotărîrea Guvernului nr. 605 din 31.05.2007), se axează în special pe egalitatea de șanse între femei și bărbați și avansarea femeilor

- *Strategia națională de dezvoltare (2008-2011)*, problemele legate de egalitatea de gen au fost incluse în 4 dintre cele cinci sectoare prioritare ale SND: (1) eliminarea violenței împotriva femeilor; (2) antreprenoriatul femeilor; (3) reducerea discrepanței salariale și segregării pieței de muncă; (4) sprijinirea participării femeilor la viața politică
- *Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”* (aprobată prin Legea nr. 166 din 11.07.2012)
- *Strategia sistemului național de referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane* (aprobată prin Hotărîrea Parlamentului nr. 257 din 05.12.2008)
- *Planurile de acțiuni naționale privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane (2008-2009, 2009-2011, 2010-2011, 2012-2013, 2014-2016)*
- *Programele de activitate ale Guvernului din 2009 pînă în prezent* (titlul generic al Programului de activitate a Guvernului *Integrarea europeană: libertate, democrație, bunăstare*, conține un compartiment aparte d) *Politici de gen*, în cadrul Cap. IV. *Politici sociale*, cu două obiective de guvernare: sporirea cotei de participare a femeilor la luarea deciziilor și asigurarea egalității șanselor în domeniul sociopolitic). În vederea realizării acestora, Guvernul își propune să întreprindă mai multe acțiuni, printre care: educația non-violentă, accesul la servicii de asistență și reabilitare pentru victimele violenței în familie și agresori, asigurarea șanselor egale în viața politică, promovarea politicilor de prevenire și combatere a discriminării în toate domeniile etc.
- *Programul național de asigurare a egalității de gen (PNAEG) pentru anii 2010-2015* (aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 933 din 31.12.2009)
- *Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014* (aprobat prin Hotărîrea Parlamentului nr. 90 din 12.05.2011)
- *Strategia națională de descentralizare și Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de descentralizare pentru anii 2012-2015*. Principiul egalității de gen este integrat în mai multe obiective și activități ale Strategiei, asigurînd, astfel, o abordare complexă a femeilor și bărbaților.
- *Planul de acțiuni pentru implementarea, în perioada 2013-2015, a PNAEG pentru anii 2010-2015*, conține pentru prima dată alocări bugetare pentru activitățile preconizate
- *Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2016-2020* (proiect). Are drept scop asigurarea abordării complexe a problemelor din domeniul de referință, prin stabilirea celor mai critice arii de intervenție, prin identificarea mecanismelor și a soluțiilor eficiente de realizare *de facto* a egalității între sexe. Scopul general se va atinge prin implementarea celor 5 obiective generale, urmate de obiectivele specifice pe domeniile de referință:

Obiectivul general 1. *Asigurarea abordării complexe a egalității între femei și bărbați.*

Participarea femeilor la luarea deciziilor

Obiectivul specific 1. Consolidarea mecanismelor instituționale și legale cu privire la promovarea femeilor la luarea deciziilor.

Piața muncii și disparitățile salariale de gen

Obiectivul specific 1. Modificarea și armonizarea legislației la standardele europene privind plățile egale pentru muncă de valoare egală.

Protecție socială și politici familiale

Obiectivul specific 1. Abordarea echitabilă a femeilor și a bărbaților în politicile de asigurări sociale.

Obiectivul specific 2. Îmbunătățirea cadrului de politici adresate familiilor cu copii în vederea asigurării implicării echitabile a părinților în creșterea și educarea copiilor.

Obiectivul specific 3. Îmbunătățirea cadrului de politici și servicii de asistență socială prin prisma dimensiunii de gen.

Sănătate

Obiectivul specific 1. Includerea dimensiunii de gen în formarea și instruirea inițială și continuă a cadrelor medicale.

Obiectivul specific 2. Promovarea culturii pentru sănătate la toate ciclurile vieții pentru femei și bărbați în vederea sporirii accesibilității serviciilor de sănătate.

Educația

Obiectivul specific 1. Includerea dimensiunii de gen în formarea inițială și continuă a cadrelor didactice în vederea depășirii stereotipurilor și a formării conștiinței de gen.

Obiectivul specific 2. Includerea dimensiunii de gen în orientarea profesională și vocațională în vederea accederii la meserii non-tradiționale.

Schimbări climatice

Obiectivul specific 1. Introducerea dimensiunii de gen în strategiile publice sectoriale prin prisma impactului schimbărilor climatice (transport, agricultură, energetică, apă și canalizare, securitate alimentară).

Obiectivul general 2. *Fortificarea mecanismului instituțional de asigurare a egalității între femei și bărbați.*

Obiectivul specific 1. Consolidarea resurselor umane în cadrul mecanismului instituțional existent la nivelul APC.

Obiectivul specific 2. Eficientizarea activității comisiei guvernamentale.

Obiectivul specific 3. Consolidarea mecanismului instituțional la nivelul APL.

Obiectivul general 3. *Combaterea stereotipurilor în societate și promovarea comunicării non-violente.*

Obiectivul specific 1. Promovarea echilibrului de gen în produsele mass-media și publicitate.

Obiectivul specific 2. Sensibilizarea opiniei publice cu privire la stereotipurile de gen și comunicarea non-violentă.

Obiectivul general 4. *Asigurarea egalității de gen în sectorul de securitate și apărare.*

Obiectivul specific 1. Asigurarea participării egale a femeilor și bărbaților la funcții de conducere și execuție.

Obiectivul specific 2. Integrarea dimensiunii de gen în politicile sectoriale de securitate și apărare.

Obiectivul specific 3. Asigurarea implementării recomandării generale nr. 30 a Comitetului CEDAW și a rezoluțiilor Consiliului de Securitate ONU privind femeile, pacea și securitatea.

Obiectivul general 5. *Integrarea bugetării sensibile la dimensiunea de gen în procesul de planificare bugetară.*

Obiectivul specific 1. Promovarea integrării dimensiunii de gen în procesul bugetar.

Obiectivul specific 2. Sporirea nivelului de conștientizare și sensibilizare asupra necesității și importanței bugetului sensibil la dimensiunea de gen a elaboratorilor de politici și funcționarilor din cadrul autorităților publice locale.

Inițiative instituționale:

La nivel național, sistemul de stat de susținere și promovare a femeii, după Conferința de la Beijing, avea următoarea componență:

- *Comisia pentru problemele femeii și familiei pe lângă Președintele Republicii Moldova*, instituită în mai 1999, dar care a activat numai pînă în ianuarie 2001;
- *Subcomisia pentru oportunități egale în cadrul Comisiei parlamentare pentru drepturile omului, cul-te, minorități naționale și comunități externe*, înființată în 1998, a activat pînă în decembrie 2000;
- *Comisia pentru problemele femeii pe lângă Guvern*, și-a început activitatea în februarie 1999;
- Structuri funcționale în cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale: *Direcția asigurări sociale, pensii și protecția familiei, 1994-1998; Direcția protecția familiei, 1998-1999; Direcția politici familiale și oportunități egale, 1999-2001; Departamentul oportunități egale și politici familiale, 2001-prezent;*

- *Focare gender din cadrul tuturor ministerelor și departamentelor, 1999;*
- *Comisii locale pentru problemele femeii;*
- *Specialiști în problemele șanselor egale în teritoriu, 2001-2003.*

Republica Moldova dispune de un mecanism instituțional bine definit prin *Legea asigurării egalității de șanse între femei și bărbați* (2006), cu specificarea autorităților competente și a atribuțiilor lor:

- *Comisia Guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați*, care coordonează activitatea autorităților APC și APL în problemele egalității între femei și bărbați;
- *Direcția Politici de asigurare a egalității de gen și prevenirea violenței*, MMPSF, care elaborează și promovează politicile în domeniul egalității de gen, asigură lucrările de secretariat ale Comisiei;
- *Unitățile gender din ministere și alte autorități publice centrale*, care monitorizează respectarea legislației în domeniu în cadrul APC;
- *Clubul Femeilor din Parlament, 2005-prezent.*

În anul 2010 a fost creat, prin ordinele ministerelor de resort, *Grupul coordonator în domeniul egalității de gen* în cadrul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerului Finanțelor, Ministerului Economiei, iar în 2011 – al Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Apărării, Ministerului Justiției.

- *Consiliul Anti-discriminare*, care și-a început activitatea în 2013, în baza *Legii nr.121-2012 cu privire la asigurarea egalității*, intrată în vigoare la 1 ianuarie 2013;
- *Programul Național de Asigurare a Egalității de Gen pe anii 2010-2015.*

Organizațiile internaționale care se ocupă de problemele de gen

Organisme ale Organizației Națiunilor Unite

- *Divizia pentru Afirmarea Femeilor (DAW)*, care coordonează activitatea de integrare a egalității de gen atât în structurile sistemului ONU, cât și în afara lui. Obiectivul este de a asigura participarea femeilor ca parteneri egali cu bărbații la procesul de dezvoltare durabilă, de pace și securitate, de bună guvernare și promovare a drepturilor omului;
- *Comisia pentru Statutul Femeii (CSW)* din cadrul Consiliului Economic și Social. A elaborat recomandări pentru Consiliu în ceea ce privește problemele urgente în domeniul drepturilor femeii ce necesită o atenție imediată;
- *Institutul de Studii, Cercetare și Formare pentru Afirmarea Femeii (INSTRAW)* sprijină colaborarea internațională în cercetarea, colectarea și diseminarea informațiilor referitoare la situația femeii în lume, stimulează promovarea și participarea femeilor la procesul de decizie;
- *Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP)*, care susține și facilitează prin Programul Gen și Dezvoltare (GIDP) politicile privind egalitatea de gen și promovează afirmarea femeilor;
- *Programul Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA)* promovează drepturile de reproducere, egalitate de gen și responsabilități masculine, autonomia și afirmarea femeilor în lume;
- *Fondul Națiunilor Unite pentru Femei (UNIFEM)*;
- *Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF)*;
- *Organizația Internațională a Muncii (ILO)* coordonează politicile, strategiile, programele și activitățile privind drepturile și condițiile de muncă ale femeilor angajate.

Organisme europene

- *Uniunea Europeană (UE)*, structura *Egalitatea între Femei și Bărbați* din cadrul Comisiei Europene, *Departamentul General pentru Muncă și Probleme Sociale*;
- *Consiliul Europei (CE)*, *Comitetul Director pentru Egalitatea între Bărbați și Femei (CDEG)* din cadrul *Direcției Generale pentru Drepturile Omului*.

MOȘTENIREA CULTURALĂ ÎN DOMENIUL EDUCAȚIEI DE GEN

Realitățile de gen din trecut sînt conservate în modelele și valorile din cultura noastră populară și cultă. Studiarea diacronică a dimensiunii de gen din perspectiva practicilor de viață, a mesajelor, modelelor și valorilor promovate⁷ ne permite să urmărim dinamica schimbărilor produse în relațiile de gen din sfera publică și privată a mediului rural/urban și să determinăm, totodată, factorii socio-culturali care au contribuit la aceste schimbări. Cunoașterea faptelor și fenomenelor sociale, reflectate în creațiile din trecut, este relevantă și din considerentul că ele se regăsesc la nivelul normelor și modelelor contemporane, în care atestăm practici de viață și valori ce se revendică din cultura patriarhală. În același timp, acestea coexistă cu practicile mai noi care tind spre oportunități egale, echitate și parteneriat.

Transformarea relațiilor de gen în Republica Moldova, ca, de altfel, și în România sau în alte țări postsocialiste, este totuși lentă și întâmpină rezistență, asemenea schimbărilor vehiculate de principiile democratice cu privire la raporturile interumane (echitate socială între genuri, egalitate de șanse, solidarizare, relații de cooperare și parteneriat) în toate instituțiile care contribuie la socializarea individului.

Studiul culturii populare și a celei constituite (culte) din perspectiva de gen ne dezvăluie următoarea situație. *Valorile și modelele de gen din trecut sînt cele ale culturii patriarhale, o cultură a dominației masculine (stăpînii lumii, preocupați de lupta pentru putere, control și etica dreptății) și supunerii feminine (“majoritatea tăcută”, invizibilă în viața publică, a cărei existență și rost sînt circumscrise vieții domestice și unei etici a îngrijirii)*. Ieșirea din normă și practicile alternative de viață se manifestă sporadic (mai rar) prin atitudini și comportamente individuale, mai frecvent ale unor fete/femei, mai rar ale unor băieți/bărbați. Acestea vizează mediul domestic, în special, libertatea de alegere a partenerului/partenerii sau a profesiei, refuzul imixtiunii părinților sau a comunității în viața privată a familiei, netolerarea violenței fizice etc.

Mesajul de gen al literaturii orale

Cercetînd, de exemplu, **poveștile nuvelistice**, reținem că acestea reflectă *relațiile de familie* (soț-soție, părinți-copii, frați-surori etc.) și mai puțin pe cele *sociale*. Ele prezintă în mod realist momente personale, erotice, private și ating generalizări artistice prin corelarea vieții de familie cu soarta istorică a întregului popor. Temele delimitate sînt: alegerea soției, fidelitatea, cinstea, trăsăturile individuale ale soților. Tematica erotică nu este dominantă. Ea apare în corelație cu valori cum ar fi hărnicia, vrednicia, prețuirea istețimii. De aceste criterii se conduce atît tînărul care își alege viitoarea gospodină (*În peșit*), cît și *Fata cea harnică, Fata harnică*.⁸

Un accent deosebit pe soarta individuală a omului pune și **balada**. Dintre toate aspectele tematico-ideologice, coliziile sociale, familiale, erotice ocupă un loc de bază și justifică funcția ei de a reflecta, în primul rînd, viața privată a omului și, implicit, atmosfera intimă, de familie, relațiile de producere, sociale.

7 O asemenea analiză stă la baza microstudiului *Современные гендерные отношения в Молдове – новые тенденции и патриархальные нормы*, semnat de L. Handrabura, în volumul *Гендерные исследования. Региональная антология исследований из восьми стран СНГ: Армении, Азербайджане, Грузии, Казахстане, Кыргызстане, Молдове, Таджикистане и Узбекистане*, Москва-Бишкек, 2006.

8 Cf. culegerea *Povești nuvelistice* (alcătuire, art. introd. și comentarii de Gr. Botezatu, sub redacția lui V. M. Gațac și I. D. Ciobanu), Editura „Știința”, Chișinău, 1980.

Fiind o specie psihologică prin excelență cu semnificații filozofice, balada ne oferă și mijloace de portretizare internă. În aceste creații este reflectat idealul înălțător al iubirii în contrast cu tentativa părinților de a pune în prim-plan criteriul economic și social (*Vasile*, în culegerea *Balada populară* (art. introd. și comentarii de A. Hîncu, sub redacția lui Gr. Botezatu, Editura „Știința”, Chișinău, 1976)).

Combaterea patriarhalismului apăsător familial (*Soacra rea și nora*, *Voichița*), a interesului financiar (averea, zestrea) în detrimentul iubirii sincere, necondiționate (*Rada*, *Fiica rău măritată*), „osîndirea” răutății fraternală (*Sora crudă*, *Sora otrăvitoare*), a infidelității (*Nevasta plecată de acasă*), a vicleniei în dragoste, în căsnicie (*Logodnica-nună*, *Neguța*, *Soția infidelă*), lipsa de respect și principialitate în relațiile intime, comportamentul frivol al tinerilor (*Vălean*, *Todiran*), condamnarea agresiunii și comportamentului grosolan al bărbatului (*Nevasta alungată*), susținerea femeii care are dreptate (*Chiralina*) – toate sînt coordonate cu caracter de gen specifice timpului. „Cele mai multe balade tratează chestiunile intime și familiale luate, mai ales, în exteriorizările lor nenormale și condamnate prin opoziție cu idealurile iubirii înălțătoare, fidelității, conviețuirii bune în familie etc.”, afirmă, în acest sens, folcloristul A. Hîncu.

Poezia lirică populară din viața casnică, clasificată în șapte subgrupe (cîntece ciobănești, de dragoste, de dor și jale, de singurătate și înstrăinare, familiale-casnice, de șagă, de pahar), oglindește și ea realitatea legată de familie și gospodăria țaranului, ca și cea care surprinde episoade din viața publică (obștească), cum ar fi haiducia, recruția, ostășia, spiritul protestatar și satiric la adresa regimului. Spațiul public, observăm, are ca actori sociali bărbații (*Dare-ar Dumnezeu să dea*; *Frunză verde matostat (5)*, în culegerea *Poezia lirică populară* (art. introd. și comentarii de I. D. Ciobanu, sub redacția lui V.M.Gațac, Editura „Știința”, Chișinău, 1975)). Femeile completează registrele secundare, episodice, figurante sau sînt lipsă și rămîn niște anonime, fiind „complementul” agenților activi – bărbații.

Doinele familiale, în care acțiunea are loc în mediul domestic, reflectă situații de viață cum ar fi cele despre condiția fetei și a femeii din secolele trecute. Cauzele sociale, se știe, hotărau adesea soarta celor tineri (*Foaie verde, măr uscat (23)*; *Frunză verde de bujor (68)*). Revolta femeii măritate exprimă un protest contra situației de inegalitate în drepturi a femeii, pentru dezrobirea ei, pentru eliberarea personalității din cătușele familiei patriarhale (*Frunză verde, stuf de baltă (1)*; *Bărbățul meu cel bun (24)*; *Azi îi luni, da mîine-i marți (48)*; *La măicuța, cînd eram (61)*).

Imaginile originale conturate în textele analizate reprezintă nu numai niște pagini valoroase ale artei orale. Ele ne ajută, totodată, **să cunoaștem o realitate de gen din trecut prin cugetările, gîndurile, năzuințele poporului, psihologia și lumea interioară a omului**. Categoriile literare orale la care am făcut referință se caracterizează prin confesiunea răvășitoare, ce sugerează neîmplinirea, deznădejdea, dar și prin stările și trăirile emoționale puternice și tensionate, declanșate de romantism, visare, așteptare, durere, suferință, strigăt de ajutor – o „stare feminizată” și extrapolată caracterului feminin în critica literară, studiile de psihologie.

Mai multe creații condamnă patriarhalismul medieval și burghez, dezvăluie starea grea a femeii. Protestul ei împotriva comportamentului și tratamentului umilitor, neomenesc, nechibzuit al soțului indică surparea normelor vechi antiumane, a legilor morale crude ale societății feudale și încuviințează libertatea femeii. Blamarea trădării, infidelității este o altă linie de subiect întîlnită.

Roluri de gen și modele educaționale/culturale

Principiul „bărbații exercită, de obicei, controlul” pornește de la unele constatări de ordin general și natural. Expresia plastică „bărbatul e capul...” indică raționalitatea bărbatului în opoziție cu femeia asociată cu trupul (fetele se măritau cu zestrea, nu cu cartea), de unde și mult discutata și controversata dihotomie *minte (bărbat)/trup (femeie)* sau *cultură/natură*.

Perechea *sacru/profan* proclamă întîietatea bărbatului din perspectivă creștină, căruia i se dă în grijă nevasta. Aceste norme se regăsesc în comportamentul familial cotidian. *Autoritatea superioară este soțul, în raport cu soția, respectiv, tatăl, față de copii.*

Perechile de termeni discutați duc la o posibilă explicare a modelării comportamentale a genurilor. Normarea conduitei bărbatului și femeii este strictă, diferențele de statut – evidente. În cotidian, ca normă, bărbatului îi era rezervat rolul de *lider*, de subiect al relațiilor exogamice, iar femeii – cel de partener cu un grad moderat de submisiune (care depindea și de starea economică, educație, caracteristici comportamentale și de caracter, afectivitatea dintre soți) și o activitate circumscrisă gospodăriei. Iată o mostră de program de activitate al femeii, soție și mamă, care nu s-a schimbat prea mult astăzi, mai cu seamă în mediul rural:

„De cu ziuă mătur casa, Aprind focul, gătesc masa, Aduc apă din fîntînă
Și furca n-o las din mînă. Lau copilul, îi dau țîță
Și mulg vaca la portiță.”

(La măicuța cînd eram)

Bărbații își aparțin, așadar, doar sie, în timp ce femeia este aproape întotdeauna a cuiva, o proprietate, al cărei destin marital este hotărît pînă la căsătorie de tata sau ambii părinți, iar după căsătorie – de soț. Această afirmație este probată de mai multe reguli, dezvăluite de acte, gesturi, atitudini, limbaje specifice. Desigur, au existat și excepții în realitățile din trecut, care au fost rezultatul unor circumstanțe deosebite – vădanele, fetele bătrîne rămase fără părinți – sau al unei alegeri libere.

Relația bărbat/femeie este una foarte complexă, presupunînd complementaritate. În binaritatea dată – „femeia este complementul bărbatului” – femeii îi este atribuit un rol special, pe care ea și-l asumă total, cîteodată chiar submisiv. Orice deviere, precum am văzut, era sancționată atît în familie, cît și de către comunitatea satului. Deși realitatea se schimbă tot mai rapid, percepția de mai sus o atestăm și astăzi chiar la generația tînă, care se ghidează de prejudecăți și stereotipuri ce sînt în discordanță cu multe practici de gen curente pe care le sesizează. Cităm din reflecțiile unor eleve de la Liceul Teoretic „M. Eminescu”, Hîncești: „Femeia are rolul de a îngriji bărbatul, a crește copiii, fiind de folos societății. O femeie trebuie prin comportamentul său să cucerească și să fie cucerită. *Trebuie să se supună bărbatului după cum i-a fost și jurămîntul. Bărbatul, fiind acel bun tovarăș de viață, trebuie să se supună, la rîndul lui, într-o anumită limită femeii.* Femeile au obligații total diferite de cele ale bărbaților. Ele trebuie, în primul rînd, să se supună bărbaților, fiindcă depind de ei. Femeile nu ar trăi fără bărbați și nici bărbații fără femei, de aceea ar fi foarte bine să ne acceptăm unul pe altul, indiferent cum ar fi omul din fața ta.”

(Rotaru Elena, cl. a XI-a)

„În societatea noastră femeile, spre deosebire de bărbați, sînt situate pe o treaptă mai joasă, atribuindu-le un rol mai puțin important, fiindcă sînt mai sensibile, mai slabe, reacționează mai dramatic în anumite situații. *Din cele mai vechi timpuri, bărbatul a stabilit că rolul femeii este de a naște, de a fi gospodină și nu i-a tolerat intenția de a se implica în politică sau în alte sfere pe care le consideră că tîn doar de rolul lui.* Cu timpul însă rolurile s-au schimbat. Astăzi întîlnim femei care dețin importante funcții în politică, sfera administrativă, business, știință. Psihologii au demonstrat că femeile au un spirit întreprinzător mai dezvoltat ca al bărbaților, ele fiind și mai sensibile, iar sensibilitatea generează precauție. Femeia încearcă să-și impună aceste calități, fapt care provoacă numeroase divergențe în cadrul familiei, în întreprinderi.”

(Ciohodaru Diana, cl. a XI-a)

Familia tradițională, numită nucleară, se bazează pe triada *tată-mamă-copil*. Aceasta corespunde celei *public-familie-individ*, din care deducem fără dificultate componenta de stabilitate rezervată mamei. Relația tată-mamă-copil era întemeiată pe echivalențe, unde fiecare avea îndatoriri speciale. Bărbatul era principalul responsabil de bunăstarea economică a familiei și elementul relevant al prestigiului ei social. El efectua munci care presupunea efort fizic mare, ajutat, la nevoie, de soție. În același timp, se marca permanent statutul superior al genului masculin.

Bărbatul este cel care se deplasează liber sau forțat de împrejurări. Interesele deplasării sînt diferite: personale; comunitare sau naționale (de dobîndire a hranei, de construire a celui mai frumos lăcaș creștin, de împărțire egală a bunurilor; comercial; juridic „de a căuta dreptatea în lume sau la vodă”; de satisfacere a serviciului militar – „la oaste”, „la cătănie”, „la concentrare”, „la război”, „la slujba de grănicer”).

Această normă, prin extrapolare, a construit imaginea unei femei care stă în gospodărie, „a rămas să cate de casă”, „păstrează focul în vatră”, așteaptă mereu pe cel/cei plecați, „șade la locul ei”, nu numai la propriu. Ea este factorul de stabilitate familială.

Relațiile cu autoritățile, cu factorii comunitari externi erau, de asemenea, apanajul bărbaților, precum și rolul de *lideri de opinie*. Reținem din cele expuse că genurilor le sînt rezervate, în cele mai multe situații, două sfere distincte, bărbatului – exteriorul căminului, femeii – interiorul, altfel spus, bărbatului – cel *public*, femeii – cel *privat*. Perechea *public-privat* este, așadar, într-o corelație determinantă cu cea de *mișcare (dinamică, cunoaștere, progres)* pentru bărbați și *stabilitate (conservatorism și plafonare)* pentru femei.

Textul folcloric, ca interpretant al contextului cultural, constituie o sursă informativă prețioasă de istorie socială și de mentalități, pe care, uneori, izvoarele scrise, documentele, nu le-au păstrat cu atîta exactitate sau atît de nuanțat, ori nu le-au păstrat deloc, dat fiind numărul lor redus. Fiind o țară agrară, instituția tradiției este încă bine infiltrată la noi în mediul privat, dar și în cel public. Sistemele de gîndire/cultură tradițională se regăsesc în ansamblul de credințe, idei, convingeri, atitudini și comportamente, manifestate față de totalitatea problemelor existențiale cu care se confruntă deopotrivă exponenții celor două genuri.

Asimetria de gen a literaturii culte

În teritoriul literaturii culte, muzicii, arhitecturii, picturii etc. și al științelor în genere, cvasimonopolizat de bărbați, deoarece ei au avut acces prioritar la instruire vs cunoaștere, ideea superiorității „naturale” a sexului masculin față de cel feminin, majoritar admisă, devine o dominantă aproape paroxistică a universului mental.

Inclusă aprioric, încă din vechime, în categoria aristotelică a „sclavului prin natură” sau a bărbatului retardat în dezvoltarea sa intelectuală și fizică, după psihiatrul italian Cesare Lambroso (*Femeia criminală și prostituată*, 1885), femeia a intrat sub obedinența bărbatului ca urmare „firească” a preeminenței virtuții asupra viciului. Ea a suportat consecințele acestei inegale repartiții a binelui și a răului între sexe, neavînd mari șanse de a răsturna ierarhia prestabilită, datorită faptului că în loc să li se probeze adevărul, tradițiile și cutumele comunitare au fost și rămîn a fi gîndite și acceptate în calitate de adevăruri indiscutabile.

Școala menține și ea acest climat educațional și instructiv al diferențelor ierarhice prestabilite. Schimbările care se produc totuși au un impact nesemnificativ pentru a fi reevaluate unele practici, atitudini, comportamente dintre fete și băieți, ce ar genera în timp și o schimbare de mentalitate. Modelele din preajmă, ca și cele din curriculum scris, promovează și încurajează în continuare ideea superiorității masculine asupra celei feminine, mai rar egalitatea și echitatea dintre cele două genuri. O privire re-

troscectivă asupra literaturii române reprezintă dovada faptului că la polul emisiv, de producere stau tot bărbații. Și protagoniștii istoriilor relatate sînt preponderent bărbați:

- personaje mitice
 - Traian (*Dochia și Traian; Decebal*)
 - Meșterul Manole (*Mănăstirea Argeșului*)
 - Zburătorul (*Zburătorul*)
- personaje simbolice
 - Emirul (*Noapte de decembrie*, Al. Macedonski)
 - Prințul (*Mistrețul cu colț de argint*, Șt. Augustin Doinaș)
 - Prometeu (*Izgonirea lui Prometeu*, Al. Phillipide)
 - Romandor (*Țiganiada*, I. Budai Deleanu)
- personaje fantastice
 - Greuceanu (*Greuceanu*)
 - Zmeul; Făt-Frumos (*Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte*)
 - Harap-Alb; Gerilă; Flămînzilă (*Harap-Alb*)
- personaje istorice
 - Decebal (*Decebal; Dochia și Traian*, Gh. Asachi)
 - Ștefan cel Mare (*Cronica*, Gr. Ureche; *Apus de soare*, B.Șt. Delavrancea; *Dumbrava roșie*, V. Alecsandri; *Frații Jderi*, M. Sadoveanu)
 - Mircea cel Bătrîn (*Scrisoarea III*, M. Eminescu)
 - Mihai Viteazul (*Pașa Hasan*, G. Coșbuc; *Românii supt Mihai Voievod Viteazul*, N. Bălcescu)
 - Despot Vodă (*Despot Vodă*, V. Alecsandri)
 - Duca Vodă (*Zodia Cancerului*, M. Sadoveanu)
 - Alexandru Lăpușneanu (*Alexandru Lăpușneanu*, C. Negruzzi)
 - Vlad Țepeș (*Răceala*, M. Sorescu)
- țărani
 - Ion (*Ion*, L. Rebreanu)
 - Ilie Moromete (*Moromeții*, M. Preda)
 - Petre (*Răscoala*, L. Rebreanu)
- intelectuali
 - Ștefan Gheorghidiu (*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, C. Petrescu)
 - Apostol Bologa (*Pădurea spînzuraților*, L. Rebreanu)
 - Titu Herdelea (*Ion, Răscoala*, L. Rebreanu)
 - Zaharia Herdelea (*Ion*, L. Rebreanu)
 - Ladima; Fred Vasilescu (*Patul lui Procust*, C. Petrescu)
 - Felix (*Enigma Otiliei*, G. Călinescu)
 - Manole Crudu (*Moarte unui artist*, H. Lovinescu)
 - Allan (*Maitreyi*, M. Eliade)
 - Gavrilescu (*La țigănci*, M. Eliade)

- avari
 - Hagi Tudose (*Hagi Tudose*, B. Șt. Delavrancea)
 - Ghiță (*Moara cu noroc*, I. Slavici)
 - Costache Giurgiuveanu (*Enigma Otiliei*, G.Călinescu)
 - Stavrache (*În vreme de război*, I. L. Caragiale)
 - Dinu Păturică (*Ciocoli vechi și noi*, N. Filimon)
 - Tănase Scatiu (*Viața la țară*, D. Zamfirescu)

- ariviști
 - Stănicu Rațiu (*Enigma Otiliei*, G.Călinescu)
 - Pîrgu (*Craii de Curtea-Veche*, M. Caragiale)
 - Lică Trubaduru (*Concert din muzică de Bach*, H. Papadat-Bengescu)

- comici
 - Tipătescu; Zaharia Trahanache; Nae Cațavencu; Tache Farfuridi; Iordache Brînzovenescu; Ghiță, Pristanda (*O scrisoare pierdută*, I. L. Caragiale)

- copiii/tineri
 - Nică (*Amintiri din copilărie*, I. Creangă)
 - Gheorghită (*Baltagul*, M.Sadoveanu)
 - Goe (*D-I Goe*, I. L. Caragiale)
 - Ionuț Jder (*Frații Jderi*, M. Sadoveanu)
 - Niculae Moromete (*Moromeții*, M.Preda) etc.

Personajele feminine sînt, cu cîteva excepții, secundare, episodice sau „element de decor”, de cele mai multe ori o masă anonimă, fără voce, identitate, ambiții. Ele sînt inferioare din punct de vedere social, adică trăiesc sub auspiciile bărbatului; sînt absente din construirea civilizației. Rostul lor e să-i sprijine pe cei care „au făcut istorie după chipul și asemănarea lor” (M.Miroiu) sau să le completeze idealitatea: „...femeile par să lipsească din istorie aproape în întregime ca și cînd singurul lor rol ar fi fost acela de a naște, crește și îngriji pe cei care «fac istorie»”⁹.

O viziune aparte pentru epoca sa în ceea ce privește locul și statutul femeii în raport cu cea a bărbatului ne oferă operele lui B.P.Hasdeu (*Răzvan și Vidra*, *Femeia*, *Micuța*, *Ursita*, *Trei crai de la răsărit*). Eroinele, pe lângă atributele consacrate – sacrificatoare, pasionale, altruiste, devotate sau infidele, incapabile să înțeleagă aspirațiile bărbatului excepțional sau de geniu (vezi M. Eminescu care păstrează conștiința superiorității masculine) –, se impun ca firi luptătoare, ambițioase, ferme, inteligente și stăpîne adevărate pe propriul destin (Vidra este un exemplu emblematic). Femeile sînt, în majoritate, axa, centrul de rotire a evenimentelor operei literare hasdeiene. Ele dau dovadă de o putere deosebită, de o voință mare, uneori fiind mult mai puternice decît bărbații, care sînt considerați puterea (*Mara* lui I.L.Caragiale, *Vitoria* Lipan din *Baltagul* lui M.Sadoveanu completează această galerie). Autorul le pune destinul la încercare, le dăruiește totul, apoi le ia totul, dar ele rezistă și luptă cu înțelepciune și răbdare. Prin memorabilele sale scrieri, B.P. Hasdeu, ca și prozatorii amintiți, prezintă cititorului istoria nu doar despre bărbați și cu bărbați, ci și despre femei și cu femei, anulînd niște stereotipuri de gen.

L.Blaga se personalizează în contextul literaturii române ca un poet care schimbă raportul de gen promovată de mulți autori, în special de M. Eminescu, în favoarea femeii. Aceasta este superioară, în viziunea lui Blaga, prin condiție ontologică, bărbatului. Chiar dacă o percepe consubstanțială cu natura și o divinizează – o abordare consacrată ce a făcut „carieră” în cultură –, poetul o vede ca o întrupare a substanței absolute a lumii. Ea este „pumn de lumină” (*Ardere*), „trup al luminii” (*Oracole*), al luminii

⁹ Anca Jugaru, *Lexicon feminist*, Editura „Polirom”, Iași, 2002.

originare cosmogonice (*Lumina*). Divină ca substanță cosmică a cărei întrupare este misterioasă ca și ea („Femeie,/ce mare porți în inimă și cine ești?” – *Dorul*), femeia este una din minunile „corolei de minuni a lumii”, cea mai frumoasă dintre ele.

Începând cu scrierile interbelice (C.Petrescu, Gib I. Mihăescu, L.Rebreanu ș.a.), rețin atenția eroinele emancipate, bine asigurate material, intelectuale, care-și trăiesc dramele propriului destin într-o societate meschină, incapabilă a le percepe aspirațiile.

Mai puține, dar bine conturate sînt și tipurile de femei cu un trecut frivol, vampe și aferate, incapabile să prețuiască dragostea celor care le-au acceptat în pofida antecedentelor lor. Feminității tradiționale, construită în jurul polului supunere, pasivitate, receptare sexuală (în cazul femeilor tinere) și atitudini protectoare (la femeile mature), i se opune un nou model. Precum bine observă Daniela Roventța Frumușani, „feminitatea «non-tradițională» se construiește ca autonomie și rezistență la cultura dominantă, rezistență marginalizată însă de invizibilizarea femeii în istorie, politică, mass-media.”¹⁰

Femeia, ca personaj central și agent principal al acțiunii, apare în puține opere: V.Alecsandri, *Ciclul Chirița* (1850, 1852); B. P. Hasdeu, *Răzvan și Vidra* (1867); M. Eminescu, *Cezara* (1876); D. Zamfirescu, *Ciclul Comîneștilor* (1894-1910); I. Slavici, *Mara* (1906); H. Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach* (1927), dar și celelalte romane din *Ciclul Hallipilor (Fecioarele despletite, Rădăcini)*; M. Sadoveanu, *Baltagul* (1930); G. Ibrăileanu, *Adela* (1933); Gib I. Mihăescu, *Rusoaica* (1933); M. Eliade, *Maitreyi* (1933); I. Teodoreanu, *Lorelei* (1935); M. Eliade, *Domnișoara Cristina* (1936); G. Călinescu, *Enigma Otiliei* (1938); I. Druță, *Casa Mare* (1959); *Samariteanca* (1988); M. Cărtărescu, *De ce iubim femeile* (2005) etc. Tipologia acestora, conturată de bărbați, este următoarea:

- personajele mitice – Mira/Ana (*Mănăstirea Argeșului*)
– Dochia (*Dochia și Traian*)
- boieroaica – Chirița (ciclul *Chirița* de V.Alecsandri)
– Vidra (*Răzvan și Vidra*, B.P.Hasdeu), femeia catalizator
- soția/iubita devotată – Doamna Maria (*Apus de soare*, B. Șt. Delavrancea)
– Maria (*Sărmanul Dionis*, M.Eminescu)
- femeia de la țară (comună) – Smaranda Creangă (*Amintiri din copilărie*, I. Creangă)
– Ana; bătrîna (*Moara cu noroc*, I. Slavici)
– Persida (*Mara*, I. Slavici)
– Ilisafta (*Frații Jderi*, M. Sadoveanu)
– Maria (mama) (*Desculț*, Z. Stancu)
– Ana; Florica (*Ion*, L.Rebreanu)
– Polina, Catrina (*Moromeții*, M.Preda)
– Vitoria Lipan (*Baltagul*, M.Sadoveanu)
- femeia justițiară – Mara (*Mara*, I. Slavici)
- văduva – Ada Razu (*Concert din muzică de Bach*, H. Papadat-Bengescu)
- snoaba (parvenita) – Doamna T. (*Patul lui Procust*, C. Petrescu)
- intelectuala – Mara (*Mara*, I. Slavici)
- business woman – Sașa Comăneșteanu (*Viața la țară*, D. Zamfirescu)
- avara – Guica (*Moromeții*, M.Preda)
- „bestia incultă” – Aglae Tulea (*Enigma Otiliei*, G.Călinescu)
– Emilia Răchitaru (*Patul lui Procust*, C. Petrescu)

10 Apud Otilia Dragomir, *Lexicon feminist*, Editura „Polirom”, Iași, 2002, p. 157.

- femeia erotică, mondenă – Nadina (*Răscoala*, L. Rebreanu)
- Ela (*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, C. Petrescu)
- Adela (*Adela*, G. Ibrăileanu)
- femeia între copilărie și maturitate – Otilia (*Enigma Otiliei*, G. Călinescu)
- Olguța (*La Medeleni*, I. Teodoreanu)
- femeia nehotărâtă – Margareta (*Păsările*, Al. Ivasiuc)
- femeia ideal – Sașa Comăneșteanu (*Viața la țară*, D. Zamfirescu)
- soția autoritară – Elena, Ada, Coca-Aimée (*Ciclul Hallipilor*, H. Papadat-Bengescu)
- Nory (*Ciclul Hallipilor*, H. Papadat-Bengescu)
- Lenora; Cornelia (*Ciclul Hallipilor*, H. Papadat-Bengescu)
- rebela, neacceptata – Aneta, Sia și Mika-Lé (*Ciclul Hallipilor*, H. Papadat-Bengescu) etc.

Femeile scriitoare din istoria literaturii noastre sînt în minoritate (Iulia Hasdeu, Hortensia Papadat-Bengescu, Ana Blandiana, Magda Isanos, Ileana Mălăncioiu, Leonida Lari ș.a.). Scriitura feminină în ansamblu militează pentru o transformare reală a practicilor socio-culturale patriarhale. Desigur, opiniile critice formulate de femei din diferite culturi și epoci aveau să joace un rol esențial în denunțarea șovinismului culturii masculine, ele purtînd, la începuturi, un pronunțat caracter „revoluționar”.

Trebuie însă precizat că de la T. Arghezi la G. Călinescu, de la V. I. Popa la N. Iorga sau E. Ionescu, floarea literelor române, masculină în esență, a acceptat foarte greu alternativa condeiului feminin. Cazul H. Papadat-Bengescu este clasic și foarte sugestiv în această ordine de idei. Opera ei a fost împinată la început ca „altfel”, literații timpului încercînd să releve ce-i feminin în creația scriitoarei, accentuînd prin ce se deosebește de cea a bărbaților. Atacurile violente nu au întîrziat. Tudor Teodorescu Braniște e convins că „sufletul feminin nu poate să riște opere de virilitate literară”, făcînd trimitere la cazul Georges Sand, și că „scriitoarea noastră”, păstrîndu-și feminitatea, „însîră slove pe hîrtie cu aceeași neglijență plină de farmec gospodăresc, dacă vreți – cu care se mestecă o delicioasă peltea de gusturi, într-o elegantă tigaie recent spoită.”

Garabet Ibrăileanu, unul din mentorii scriitoarei, judecă pozitiv atributul femininului, socotind că „numai o femeie cu o personalitate puternică se va putea sustrage influenței altor modele masculine” și va rămîne „originală și deci feminină”, ceea ce va deveni ulterior opera scriitoarei. Ideea i-o continuă și Eugen Lovinescu, afirmînd că „din eternul feminin, scriitoarea desprinde momente ce tulbură și amețesc.”¹¹

Hortensia Papadat-Bengescu, prin romanele sale din *Ciclul Hallipilor* (*Fecioarele despletite*, *Concert din muzică de Bach*, *Drumul ascuns și Rădăcini*), dar și nuvelele *Marea*, *Femeia în fața oglinzii*, *Vis de femeie*, *Femei, între ele*, produce, într-adevăr, o revoluție în cadrul relațiilor patriarhale din familie, inversînd stratificarea de gen tradițional-conservatoare. De acum nu genul masculin, ci cel feminin primează și domină. Romanciera anulează „ideologia domestică”, conform căreia femeilor li se rezervă exclusiv controlul și accesul la sfera casnică, avînd funcția de „manager al gospodăriei”, accesul restricționat la educație, proprietate, rol politic și statul legal, în timp ce bărbații sînt înzestrați cu exclusivă capacitate a autonomiei funcționale în raport cu sfera publică. Elena, Ada, Lenora, Nory, Coca-Aimée, Mika-Lé, Sia sînt tipare ce nu se încadrează în parametrii acestei concepții, chiar dacă ca statut social personajele masculine sînt în avantaj. Statutul social al eroinelor rămîne a fi inferior față de

11 Hortensia Papadat-Bengescu. Interpretată de: Aderca F., Călinescu G., Cioculescu Ș., Ralea M. etc., Editura „Eminescu”, București, 1976, p. 51, 78.

cel al bărbaților – o realitate a timpului ce nu putea fi neglijată. Profesiile/meseriile atribuite figurilor feminine vin să susțină ideea că lor li se cuvine „să aibă o slujbă” mai mult decât „să aibă o carieră”, problemă actuală și azi.

În literatură, scriitorii, poeții obișnuiau să pună semnul egal între femeie și pasiune. Se crea impresia că femeia ar fi compusă doar din sentimente, trăiri, emoții, ea fiind totdeauna capabilă de dăruire și sacrificii de sine. Noul tipar feminin creat de Hortensia Papadat-Bengescu este diferit, metamorfozat. Să ne amintim de Elena, Ada, Coca-Aimée care reprezintă *modelul soției autoritare*; Nory *feminista* ce „luptă pe toate tărîmurile contra dușmanului-bărbat”; Lenora și Cornelia – *antipodul Andromacăi*; Aneta, Sia și Mika-Lé – personaje originale în literatura noastră, care nu se încadrează în parametrii etico-morali ai timpului. Ele sînt *răzvrătite, insolite, nestatornice, ingrâte, denaturate, materialiste, demoralizate*, într-un cuvînt *rebele și neacceptate*.

Din punctul de vedere al modernilor din epocă, nimic nu poate fi mai desuet decât amintirea eroinelor romantice, ingenuie și misterioase. Acum este modelul fetelor emancipate, sportive care, lipsite de prejudecăți, ironizează trecutul pentru a crea o altă perspectivă asupra feminității. Se conturează profilul *fecioarelor despletite*, beneficiare ale libertăților fără limite. Pentru pictorii din epoca sentimentalismului romantic, „despletite” fuseseră figurile îndoliate, Magdalenele cu priviri triste. În ochii *fecioarelor despletite* de după război, ironia lua un aer de superioritate, morala necunoscînd nici un tabu. Aceste romane stau sub semnul unui protest împotriva taberei masculine, ca moștenire multimilenară. Hortensia Papadat-Bengescu n-a susținut, n-a creat campanii feministe directe, dar întreaga sa literatură servește tacit cauzei, făcînd în acest sens mai mult decât campaniile propriu-zise. Această generație de femei a început lupta pentru drepturi și egalitate de gen.

La momentul actual, „literatură făcută de femei” nu are, în totalitate, un caracter militant. Catalogarea „literatură feminista” (o literatură a mișcării sociale ce susține egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul în toate sferile activității sociale sau o literatură înglobînd totalitatea însușirilor și a trăsăturilor ce alcătuiesc specificul caracterului feminin) nu poate fi extrapolată, ca și interpretarea ei eronată, drept un produs, prin excelență, al culturii de masă care există și cîștigă tot mai mult teren gen Sanda Braun, Agata Cristi etc.

În ciuda trăsăturilor individuale, fără de care creația nu e posibilă, *literatura scrisă de femei, trebuie să recunoaștem obiectiv, comportă note comune cu cea scrisă de bărbați, în care interesul pentru aspectele concrete ale existenței sare în ochi*. În același timp, ea propune și o altă viziune asupra realității, în general, și a femeii, în special, de care am fost privați prea multă vreme.

Rezumăm demersul nostru la cele cîteva tendințe surprinse în planul perspectivei auctoriale asupra categoriilor de gen dintr-un anumit timp și loc. Am făcut trimitere la nume și opere consacrate, recomandate de curriculum. Profesorul/profesoara de limba română poate utiliza pentru demonstrație și creațiile postmoderniste, în care conceptele de masculinitate și feminitate sînt revizuite, uneori surprinzător de categoric.

Codurile culturale și modernitatea

Codurile culturale care funcționau și mai funcționează ca o marcă puternică de identitate sînt mai ușor de alterat în condițiile existenței moderne. Factorii determinanți sînt cei bine cunoscuți: schimbarea conjuncturii economice și sociale din ultimii 16 ani; impactul și influența mass-media asupra opiniei publice prin modelele și valorile vehiculate; transferul urban și suburban/rural și, desigur, migrația masivă din ultimii 5-10 ani a populației de vîrsta a doua (preponderent) în diferite țări din Europa, dar și din Asia; impunerea de către organisme internaționale a respectării drepturilor omului și a principiilor

democratice, la care Republica Moldova a subscris, angajându-se să le aplice consecvent. Schimbarea stilului de viață și valorizările sociale diferite au condus, bineînțeles, la „redefinirea” construcției normativității rolului social sau a unor elemente ale acesteia, în special a rolului de femeie, la unele „împrumuturi” ce susțin noua paradigmă de gen. Parcurgând încă un moment de tranziție, surprindem un decalaj „natural” ce ține de inerția diferită pe care sistemele valorice și normative o au, prin comparație, cu comportamentele.

Cultura rurală de gen era și mai este pe alocuri la noi una a tradiției vii, bazată pe o repetare mecanică. Nici cultura urbană nu s-a detașat categoric de ea, deoarece segmentul urban nativ de indivizi este prea mic în comparație cu cel rural, urbanizat în prima sau a doua generație. Cu toate acestea, observăm că nu numai comunitatea, ci și fiecare individ în parte trăiau și mai trăiesc tradiția după niște modele comportamentale remanente, de fiecare dată altfel la nivel individual, dar modelată de niște norme culturale de moment. Am constatat acest fenomen și în cercetarea realității de gen din trecut prin practicile de viață atestate, le consemnăm și în simbioza actuală de coduri culturale moderne, concreșcute cu cele tradiționale. Cert este faptul că *dinamica puternică și firească care se produce în rezultatul schimbărilor valorice ce influențează ierarhia importanței normelor asimilate rolurilor de gen are loc totuși nu la nivelul elementelor culturale identitare, ci vizează un anumit tip de comportament care implică elemente exterioare, ce țin de civilizație și care se manifestă, mai ales, la nivelul mărcilor exterioare. Valorile identitare, între care și cele de gen, își pun amprenta pe modelarea individului și, în consecință, pe cea a societății. Posibilitatea de adaptare la schimbările sociale este facilitată ori micșorată și de valorile inculcate în familie, când structurile considerate tradiționale se modifică și apar alte forme de unități familiale. Astăzi coexistă mai multe forme de familie – fără copii, uniparentale, prin concubinaj, între reprezentanții de același sex. Atitudinea mediului față de ele este una echilibrată, de acceptare, în mare (cu excepția mai des invocată a familiei dintre membrii aceluiași gen), atîta timp cît nu pereclitează sistemul de valori educaționale și moral creștine. Rezervele exprimate țin de impactul acestora asupra individului, în general, și asupra copiilor, în special, socializați în ele. Dezechilibrul vizează atît relațiile, dar și statusurile, rolurile care se suprapun, modelele de gen vag conturate sau lipsă din structura acestora.*

Satele noastre mai plătesc tribut unor norme comportamentale „nescrise”, uneori abia sesizabile în manifestările contemporane, prin care comunitatea, deși nu mai are coeziunea socială, juridică, economică, culturală de altădată datorită noilor realități, încearcă să reglementeze viața internă, pentru a-i conferi unitate, sens și ordine, în ideea unei conviețuiri pașnice. Frecvențele trimiteri la „așa trebuie” certifică acest deziderat o dată în plus.

Cu toate acestea, trebuie precizat că reperele la nivel individual tind să devină din ce în ce mai confuze în absența unei comunități cu valori clar normate, ale căror încălcare să ducă la o sancționare promptă. Nu mai putem vorbi nici despre rigiditatea judecăților de valoare morale. Societatea modernă este, cel puțin în aparență, mult *mai nuanțată în gîndire și în judecarea valorilor* (dezbaterile publice care s-au dus pe marginea cursului „Deprinderi de viață”, contestat vehement de biserică, sînt un exemplu elocvent în acest sens). Respectiva atitudine ar fi o eventuală explicație pentru o judecată morală mult mai tolerantă, prin comparație cu cea a comunităților tradiționale. Se ajunge, uneori, chiar pînă la o inversare a ierarhiei valorilor și la plasarea celor false înaintea reperelor autentice, fenomen consemnat nu numai la noi, ci și în alte țări din spațiul ex-sovietic, care trebuie discutat și analizat corect de cadrele didactice împreună cu elevii și părinții acestora.

Să luăm, de exemplu, ignorarea faptului că publicitatea din comerț, cinematografia, revistele și filmele porno, spoturile internet-iste și chiar industria modei ce exploatează erotismul feminin, mult mai rar cel masculin, în calitatea lor de produse ale culturii de masă, în primul rînd, nu sînt ținute sub controlul femeilor și al unor instituții abilitate, precum ar fi Consiliul Coordonator al Audiovizualului

(CCA). Mesajul acestor produse influențează mult tinerele și tinerii de astăzi. Ei le consumă fără discernere în lipsa unor mecanisme care ar controla, analiza, evalua, reglementa și explica ofertele insistent comercializate ce promovează subvalori. Există doar câteva cazuri sporadice când, de pildă, anumite personalități și organizații de femei din România au protestat public împotriva unor spoturi publicitare TV discriminatorii pentru femei sau au manifestat o atitudine civică față de afirmațiile sexiste și denigratoare ale unui lider politic liberal, referitoare la unele politiciene care au avansat grație faptului că au făcut niște concesii de natură intimă unor colegi cu influență.

În Republica Moldova, nici Consiliul Coordonator al Audiovizualului, nici ONG-urile de femei, nici opinia publică nu reacționează la modelele de gen distorsionate din media, comerț sau atitudinile discriminatorii ale unor lideri de opinie. Singulară, deocamdată, din câte cunoaștem, este acțiunea mult mediatizată a primăriei municipiului Chișinău. Fiind sesizată de unele fete bisericești, dar și de locuitori ai urbei, în special șoferi, ea a cerut, prin hotărârea consiliului, să fie demontate mai multe panouri publicitare ale firmei *Ponti*, în care fete foarte languroase, semiîmbrăcate prezintă nu dresuri, ci mai mult anumite părți ale corpului.

Așadar, diagnosticarea climatului cultural indică asupra necesității stringente de a demasca și aboli privilegiul masculin în reprezentarea corpului și a dorinței feminine. Și cum simulacrele artei comerciale abuzează în continuare de acestea, atât școala, cât și alte instituții ale statului trebuie să-și conjuge eforturile în re-educarea propriilor cetățeni, pentru a contracara dezechilibrele și asimetriile de gen, prin care sînt discriminate femeile, dar și bărbații.

Cercetînd imensa moștenire culturală a trecutului, constatăm că ea „poartă amprenta” conceptuală și valorică a bărbaților. Bărbații se scriu pe ei înșiși în istoriile naționale, ca soldați, prinți, regi, conducători, luptători pentru independență, “întemeietori de neam”, “tați ai națiunii” etc. Astfel, reinterpretările istoriilor și mitologiilor naționale făcute de grupuri preponderent de bărbați din diferite domenii sînt, în același timp, reinterpretări ale “masculinităților”, ale rolurilor bărbaților în respectivele istorii și mitologii.

Ceea ce pot afla femeile despre ele însele nu este decît o imagine filtrată prin optica artistului-bărbat care a folosit „chipul femeii” pentru a-și exprima propriile viziuni, concepte și idei despre realitate. De aceea, sarcina unui istoric ce și-ar propune să reconstituie, din cioburi, o istorie „adevărată” a femeilor din epocile apuse, pare aproape irealizabilă, dată fiind parțialitatea surselor istoriografice și „masculinitatea” arhivei ca instituție oficială. Studiul critic retrospectiv al operelor trecutului ne permite să semnalăm, așadar, ignorarea privirii consumatorului feminin, excluderea conștiinței feminine din perceperea structurii analitice a realității, destinată simțurilor bărbatului. În lipsa unor modele, deoarece istoria este scrisă de bărbați, cu bărbați și pentru bărbați, multe femei se neagă pe sine ca gen și copiază comportamentul bărbaților. Ele caută să-l reproducă în calitate de model ideal și perfect, în rezultatul educației patriarhale, bombardamentului informațional la nivelul curriculumului scris, dar și al instituțiilor media. Intervenția cadrelor didactice, sensibilizate la problematica dezechilibrelor de gen din școală și societate, este mai mult decît necesară. Cele două genuri trebuie învățate să se cunoască și să se accepte reciproc, să colaboreze în viața privată și publică, să-și descătușeze originalitatea (în special fetele), să disocieze între modelele vehiculate de cinematografie (noua amazoană, bărbatul total) și realitatea culturală, în care normele, provocările și așteptările societății se modifică. Totodată, astăzi, aparent femeile sînt tratate egal. Mai multe voci vor insista pe acest argument. Practica zilnică demonstrează însă că prin respectivul tratament libertatea bărbaților crește, femeile fiind împovărate cu tot mai multe responsabilități. Femeile participă la această „conspirație”, la această exploatare benevolă. Prin limbaj, legi, obiceiuri, în moduri formale și neformale, bărbații construiesc și dețin o tandră dominație – o dominație acceptată pentru că este interiorizată și considerată ca fiind colegială, mutual benefică, parte naturală a relațiilor femeie-bărbat, și care stabilește un echilibru între tradițional și modern.

MASS-MEDIA ȘI EDUCAȚIA DE GEN

Centrată pe comunicare interactivă, postmodernitatea, în care stilul de viață și relațiile dintre oameni sînt altele, impune, bineînțeles, o nouă paradigmă. Aceasta se definește printr-o schimbare de accente și raporturi între diferite concepte, cum ar fi “preeminența individualului asupra universalului, a psihologicului asupra ideologicului, a diversității asupra omogenității, a permisivului asupra coercitivului.”¹² Din punct de vedere social, se instituie, așadar, o nouă conștiință a sinelui ce tinde să fie cooperant, deschis spre diferențe de orice natură (culturală, religioasă, sexuală), tolerant, flexibil, care își redefineste propria identitate, dar și a celorlalți.

Femeile și bărbații își deconstruiesc și reconstruiesc identitatea de gen în actualul context social, politic și economic, iar relațiile dintre ei trec, de asemenea, printr-o etapă de reevaluare. *Cultura dominației* (patriarhală), care a făcut carieră în istorie, ce împarte actorii sociali în *dominant* (bărbatul) și *dominat* (femeia), nu mai poate fi acceptată ca *unicitate*. Ea atacă stima de sine, înlocuind-o cu puterea de a-l domina pe celălalt (femei, copil). În ce măsură presa informează și abordează problemele enunțate, pentru a contribui la o schimbare de optică asupra rolului femeii și bărbatului în societatea de astăzi? Foarte mică, este răspunsul. La această concluzie dezarmantă am ajuns cercetînd în anul 2004¹³ o parte din publicațiile de la noi sub aspectul dimensiunii de gen și al tranziției (devenire continuă a realității, care impune o permanentă modificare a relațiilor omului cu realitatea înconjurătoare, o adaptare a acestor relații și a omului la noile condiții).

În pofida “revoluției feminine” (G. Lipovetsky), a luptei pentru șanse egale și parteneriate, mass-media perpetuează și încetățenește *stereotipuri de gen*. Astfel, mentalul colectiv este alimentat zi de zi cu un mesaj mediatic care, deși produs în mare parte de *jurnaliste*, consolidează poziția dominantă a bărbaților și lipsa de reprezentativitate a femeilor. Altă problemă este că mass-media manipulează reprezentarea femeii în funcție de preferințele societății de consum.

Analiza conținutului mediatic de la noi a pus în evidență pregnanța reprezentărilor conservatoare, ca și în alte țări, de altfel (ne referim la cele din România), și anume:

- limitarea rolurilor feminine (soție, mamă și gospodină în spațiul privat sau femeie “independentă”, dar dependentă de industriile cosmeticii și ale modei);
- bemolizarea problematicii sociale celei mai recente (feminizarea sărăciei, șomajului; pauperizarea familiilor monoparentale conduse de femei; criza adolescentelor-mame etc.);
- segregarea verticală și orizontală a structurii ocupaționale feminine (ghetouri roz sau mai puțin roz). La aceste reprezentări adăugîndu-se stereotipurile tradiționale extrem de polarizate de familie și școală, care este impactul lor în educarea generațiilor în devenire? Unul distorsionat, dar pe care elevul sau studentul le preia drept “normă” în construcția propriei identități de gen. Deși tinerele și tinerii de astăzi sînt mai nonconformiști, bombardamentul mediatic le inoculează modele și roluri produse de aceeași cultură dominantă – masculină. Aceasta refuză cu ostentație alternativele altei viziuni, cum ar fi cea a culturii feminine la gîndirea sa modernă, logocentrică și instrumentală, prin care se autodefineste.

Vocile feminine din diverse țări occidentale, care se pronunță pentru o reproblemăzire a categoriei feminine, a cărei identitate, autonomie și valori sînt neglijate de cei care dețin puterea, rămîn necunoscute opiniei publice de la noi, deoarece sînt mediatizate extrem de puțin. Or, “dominația

12 O. Dragomir (coord.), *Lexicon feminist*, p. 24.

13 Cf. L. Handrabura, *Stereotipuri de gen în mass-media*, în *Didactica Pro...*, nr. 2 și 4, 2004.

masculină” (P. Bourdieu) poate fi schimbată, în primul rând, prin reprezentări sociale (cu precădere imagini mediatizate) și limbaj – instrumente ale tuturor mijloacelor de informare: ziare, reviste, televiziune, Internet, care vehiculează principalele interpretări ale femeilor și bărbaților.

Care sînt acestea? Se conformează presa perspectivei postmoderne de definire a feminității în noua ordine socială ca un nou tip de putere și control, și nu “pasivitate și inferioritate”? Relevă discursul mediatic tendința globală a femeilor spre independență economică și profesională, spre “eliberare”, dar fără abandonarea rolurilor tradiționale (de mamă, soție, “tovarăș” de drum etc.)? Se valorizează constructiv/ pozitiv sau distructiv/negativ diferențele de gen la nivel de sferă de activitate, rezultate, competențe, poziție, limbaj sau se completează vechiul registru cu două rubrici clar demarcate: viața publică – *stihia* bărbaților, viața domestică – cea a femeilor, unde ele se simt în elementul său?

La aceste și alte întrebări am încercat să găsim răspunsul analizînd, în microstudiul amintit, un cotidian (*Jurnal de Chișinău*), un săptămînal independent (*Timpul*), o revistă de educație (*Didactica Pro...*), un săptămînal de cultură pedagogică (*Făclia*), o revistă literară pentru copii (*Clipa siderală*), o revistă pentru femei (*Aquarelle*).

Figura 1

Acestea au fost selectate, pe de o parte, după criteriul valoric, iar, pe de alta, după domeniul pe care-l vizează (facem trimitere, în special, la *Făclia*, *Didactica Pro...*, *Clipa siderală* – instituții media de referință pentru educarea, instruirea și cultura literară a tinerei generații).¹⁴

Ca instituție de bază a sistemului de comunicare, presa preia din societate o serie de stereotipuri și prejudecăți. “Un canal influent de propagare a prejudecăților îl constituie mass-media care confirmă în mod frecvent imagini și stereotipuri despre indivizi și grupuri.”¹⁵

Prejudecățile acompaniază în mod obișnuit, dar nu necesar, stereotipurile și se manifestă ca predispoziții favorabile sau nefavorabile față de un membru al grupului. “Stereotipul este o idee repetată atît de des într-o cultură, încît (la un moment dat) acest lucru nu mai este remarcat și devine o parte neconștientizată ca atare a acelei culturi, structurînd percepțiile oamenilor într-un mod subliminal.”¹⁶

Părinții, mass-media, școala, prietenii etc. sînt, în principiu, factorii care pun în mișcare așteptările sociale și culturale. Astfel, genul devine foarte devreme o lentilă prin care copiii văd și interpretează

14 Fișa de analiză am aplicat-o pe cîte un număr din fiecare publicație (lunile aprilie sau mai, 2004, iar *Aquarelle* – din septembrie 2003, numărul de debut al revistei).

15 Cf. D. Capazza, C. Volpato, *Relații inter-grupuri: perspective clasice și contemporane*, în vol. R. Bourhis, J.-Ph. Leyens (coord.), *Stereotipuri, discriminări și relații inter-grupuri*, Editura “Polirom”, Iași, 1997, p. 16.

16 M. McLuhan et al., *Media, Message and Language: The World as Your Classroom*, National Textbook Company, Skokie, 1980, apud O. Dragomir (coord.), *Femei, cuvinte și imagini Perspective feministe*, Editura “Polirom”, Iași, 2002, p. 80.

comportamentul celor din jur, dezvoltându-și așa-numitele “scheme de gen” care însușează credințele și opiniile despre femei/bărbați, fete/băieți.

Impactul imaginilor din presă asupra lectorului este unul covârșitor. Mesajul care se desprinde din “itinerarul imagistic” oferit de sursele cercetate poate fi rezumat astfel: în toate săptămânalele se impune dominanta masculină, pe când în reviste cea feminină.

Tabelul 1. Analiza imagistică a publicațiilor

	Total ilustrații	Dintre care cu persoane		Ilustrații mixte
		B	F	
<i>Jurnal de Chișinău</i>	35	18	4	5
<i>Timpul</i>	83	29	16	16
<i>Făclia</i>	6	4	0	0
<i>Didactica Pro...</i>	31	11	14	2
<i>Clipa siderală</i>	39	11	13	9
<i>Aquarelle</i>	154	20	86	22
Total	348	93	133	54

Bărbații apar doar în mediul public cu o ținută pe măsură, iar femeile și în public (*Didactica Pro...*, *Clipa siderală*, *Aquarelle*), și în privat (*Aquarelle*). Majoritatea imaginilor cu bărbați sînt dinamice (indică o acțiune): ei vorbesc la microfon, în fața mulțimii, colegilor de serviciu, se pronunță la ședințele de birou sau literare, la mese rotunde, se deplasează, lucrează la computer, joacă șah etc.

Femeile, pe lângă faptul că sînt subreprezentate (excepție întemeiată fac *Aquarelle* și *Clipa siderală*), nu manifestă dinamismul sau activismul proverbial al bărbaților. Spre exemplu, în *Jurnal de Chișinău*, din cele patru imagini cu femei, prima o reprezintă pe “micuța Liliana” (rubrica *Social*); a doua pe o femeie care este feliicitată (rubrica *Felicitare*); a treia pe o anonimă (rubrica *Coctail*) pentru a ilustra obezitatea, deși informația se referă în general la persoanele obeze și nu doar la femei; și cea de-a patra – pe Britney Spears (rubrica *Coctail*), pentru o ieșire scandalosă în public. Tot aici constatăm lipsa fotografiilor jurnalistelor, care semnează în comparație cu cele patru ale colegilor.

În *Didactica Pro...* remarcăm două exemple sugestive pentru dimensiunea de gen și erodarea stereotipurilor, un băiețel cu flori și o fetiță care scrie.

Revista *Aquarelle*, destinată femeilor, abundă în imagini cu femei “de calitate”, dar nu din orice segment al societății. Reprezentările speciale vizează o categorie foarte limitată, majoritatea VIP-urilor din lumea show-businessului: interpretele Nătălița Barbu și Aura; prezentatoarele de la NIT D. Stratulat, V. Vidrașcu, stilista V. Radcenco. O singură imagine face excepție, cea a Larisei Miculeț, general-maior în juridică. Toate doamnele amintite dețin o poziție de lider în domeniul lor și manifestă ambiții profesionale, fapt ce nu le împiedică să arate și foarte bine în interioare private de lux, locuri publice selecte și cadre naturale edenice. Cele mai multe imagini sînt anonime, cu aspect întreținut, modelat și constituit “ca la carte”. Ce fac? Prezintă moda, coafuri moderne, promovează produse cosmetice de calitate, anticoncepționale, sînt preocupate de celulită, ten, siluetă, dietă, se odihnesc în locuri de vis sau pur și simplu pozează. Doar în 6 fotografii din cele 86 analizate femeile acționează (lucrează la birou, își caută un serviciu), fac exerciții.

Figura 2

Situația constatată ne amintește de opinia încetățenită de veacuri despre lipsa unor preocupări serioase și centrarea “patologică” a femeilor pe aspectul lor exterior. Nedumerirea crește dacă luăm în calcul că și această părere exagerată (prejuducată) este “popularizată” și nu infirmată de o publicație, care își propune să educe la femei încrederea în sine, independența, hotărârea de a acționa și a reuși în toate sferele vieții, neaccesibile acum câteva decenii. Femeile reprezentate sînt în ținută ultramodernă, frecvent de gală, dar și “sexi” sau chiar în haina Evei. Tendința de dezgolire a corpului pentru a pune în valoare anumite părți poartă, bineînțeles, un caracter comercial, tinerele cititoare urmînd a fi atenționate, pentru a nu o prelua drept normă, fiindcă asemenea percepții există. Ținuta neadecvată mediului școlar, universitar și public a multor fete/femei este un exemplu elocvent în acest sens, care denotă, totodată, lipsa unei culturi vestimentare în societatea moldovenească. Silueta femeilor din imagini surprinde plăcut ochii ambelor genuri prin condiția fizică ideală sau aproape de ideal. Multe cititoare trăiesc însă un sentiment de frustrare și complexare în raport cu supraexpunerea mediatică a imaginilor corporale sublime, despotism al supleței, cu înmulțirea sfaturilor și a produselor de înfrumusețare pe care foarte puține dintre ele și le pot procura (farduri de pleoape *Suivez mon regard*, Bourgeois, Paris; oă, pudră, ruj etc. *Manhattan*, London, Stuttgart, Viena; produse de corp *Fa* etc.).

Așadar, pe lângă obsesia de masă a supleței și a kilogramelor în plus, exacerbarea de către universul de consum a dorințelor și acel “totul, totul imediat”, resimțim și drama sărăciei existenței, pe care la noi multe femei încearcă s-o rezolve emigrînd, ca în rezultat să avem astăzi fenomenul în creștere al “migrației feminine” și a “traficului de femei”.

Mai mulți specialiști din întreaga lume au atras atenția supra fenomenului negativ al “mitului frumuseții feminine”, vehiculat excesiv de revistele pentru femei (*Elle*, *Femme actuelle*, *Cosmopolitan*, *Avantaje*, *Unica*), preluat de *Aquarelle*. Departe de a fi o *putere reală*, frumusețea feminină superlativizată accentuează teroarea semnelor vîrstei, acestea dînd naștere unui complex de inferioritate, rușinii față de sine, urii împotriva propriului corp, dezgustului față de propria persoană. În spatele cultului aparențelor s-ar putea ascunde, afirmă Naomi Wolf, o acțiune de demolare psihologică a femeilor, o mașină infernală ce le ruinează încrederea și stima pe care o au față de ele însele. Din această acțiune reiese funcția politică a codului frumuseții feminine (ce trebuie explicată corect elevelor și studentelor), rezumată foarte convingător de Gille Lipovetsky: “Devalorizate în imaginea formată despre ele însele, anxioase și complexate, femeile își întorc fața de la

combativitatea socială și politică, se mulțumesc cu locuri de muncă subalterne, acceptă salarii inferioare celor primite de bărbați, pornesc mai puțin decât ei la asaltul cuceririi piramidei sociale, sînt puțin organizate în sindicate, îi respectă mai mult pe bărbați decât pe femei, sînt ocupate mai mult de aspectul lor decât de afacerile publice.”¹⁷

Într-adevăr, imaginile estetice din *Aquarelle*, revistă al cărei scop este să promoveze cultura feminină din Moldova și să emancipeze reprezentantele celei de-a doua jumătăți a omenirii, precum și grila de subiecte puse în discuție, demonstrează o *preocupare majoră pentru fizic și foarte puțin pentru reușita și activitățile publice*. Prin această abordare justificată pentru condițiile economiei de piață, mai cu seamă în Republica Moldova, dar nicidecum pentru funcția de socializare indirectă pe care o are revista, asistăm la perpetuarea unui stereotip foarte vechi al condiției feminine: *perceperea frumuseții feminine ca obiect de consum*. Or, în zilele noastre, gîndirea feminină a dat grave lovituri mitului frumuseții feminine, considerînd-o *putere subalternă*, pentru că depinde de bărbați, *putere efemeră*, pentru că dispare în mod inevitabil o dată cu vîrsta, *putere fără merite și frustrantă*, pentru că, în mare parte, este “oferită de natură.”¹⁸ În plus, departe de a întemeia imperiul celui de-al doilea sex, mitul frumuseții nu face decât să confirme “puterea celor slabi” și supunerea femeilor față de bărbați, rezultat care vine în contradicție cu intenția declarată a publicației analizate.

Juxtapunerea imaginilor femeilor și bărbaților din publicațiile investigate este, cel mai adesea, una de contrast, și nu complementară. Această disjuncție o semnalăm și în imaginile mixte: cu bărbați și femei. Ei apar împreună la pichetări, manifestări de stradă (marșul solidarității jurnaliștilor (*Timpul*); protestatarii de la *Antena C (Jurnal de Chișinău)*, cenacluri literare (*Clipa siderală*), întîlniri în localuri publice, de agrement, excursii). Și aici remarcăm însă că în prim-plan sînt bărbații care vorbesc, hotărăsc ceva, iar femeile îi asistă, ascultă. Așadar, redescoperim o realitate sugestivă pentru a înțelege rolul celor două genuri sociale, în special, al femeilor *reduse la tăcere*, altfel spus, *supuse ascultării, aproape neobservate și în preajma bărbaților*, asociați cu *puterea și inițiativa*.

O singură fotografie din *Timpul*, p. 2, jos, este “neordinară” ca mesaj pentru mentalitatea conservatoare de la noi, unde comportamentul femeilor este întotdeauna mai aspru criticat decât cel al bărbaților, cu certitudine, “legile nescrise” pierd încet din teren, fără a periclita ordinea socială, precum interpretează abuziv unii tradiționaliști.

Numai în 4 ipostaze avem *situații de colaborare* (2 imagini publice în *Didactica Pro...*, una privată în *Aquarelle* și alta în *Timpul*). Acest tip de relație, bazat pe *interacțiune, scop și efort comun*, se înscrie perfect în formula “Sîntem mulți și diferiți, dar prieteni și uniți” a unui proiect implementat de C. E. PRO DIDACTICA, care urmărește crearea de parteneriate școlare, dar include și dimensiunea de gen în cadrul școlii.

La ce concluzii ajungem în rezultatul analizei imaginilor, efectuate din perspectiva percepției mesajului de cei tineri, în primul rînd? *Tinerile* deduc în mod indirect preocuparea pentru *privat și particular*; în lipsa reprezentărilor feminine din activitățile publice, iar tinerii – invers, pentru *public și colectiv* (global). Dacă fetele/femeile descoperă totuși, sporadic, și modele nonstereotip de individualități realizate în viața publică și domestică, construindu-și sau reconstruindu-și identitatea de gen și pe valori culturale feminine, nu doar masculine, apoi băieții/bărbații sînt privați de modele masculine interesate și de viața privată, de familie, unde le revin *volens nolens* niște roluri pe care trebuie să le onoreze. Cum? Mass-media nu oferă informații. Valorile lor însă rămîn tributare culturii patriarhale care circumscrie activitățile bărbaților exclusiv domeniilor publice. De aici și *conservatorismul, neconștientizarea problemei și a discriminărilor de gen* pe care aceștia le susțin sau *revolta și stîngăciile* față de împărțirea netradițională a rolurilor în unele relații de cuplu ori publice, revizuirii și revalorificării înaintate, de regulă, de femei. Or, acestea *nu mai vor să tolereze condiția de dominată, supusă, tăcută, limitată în șanse de afirmare cu dublă zi de muncă* (serviciu

17 G. Lipovetsky, *A treia femeie*, Editura “Univers”, București, 2000, p. 117.

18 Lakoff, R. T., Scherr, R.L., *Face Value: the Politics of Beauty*, Boston, Routledge & Kegan, 1984, p. 18-20 și 40-43.

+ casă), *prost plătită, tratată ca obiect de consum și valoroasă doar pentru rostul său nativ de reproducere*. Efortul lor de depășire a inegalităților de gen care le-a fost rezervat de la Adam și Eva încoace, deși vizibil prin implicarea tot mai activă a femeilor în toate sferele vieții publice și obținerea unor rezultate la fel de bune ca cele ale bărbaților, nu este totuși mediatizat în deplină măsură de instituțiile care contribuie la schimbările de opinie ale societății, precum conchidem și din prezenta investigație. Rezultatele obținute la *analiza de conținut* a publicațiilor studiate confirmă concluzia anterioară.

La polul *emisiv* se află, așadar, jurnalistele care semnează cele mai multe articole (excepție în acest sens face *Jurnal de Chișinău*). Actorii principalelor fapte relatate sînt însă bărbații și doar în *Aquarelle* – femeile. Chiar și în conținuturile mixte, care nu sînt puține la număr, bărbații, de regulă, sînt actanții, femeile apărînd doar ca martore tăcute ale evenimentului. Prezența lor evidentă în viața publică vorbește de la sine despre *schimbarea de paradigmă* care se produce lent, ce-i drept, în ceea ce privește locul și șansele reale ale femeilor în societatea contemporană.

Tabelul 2. *Analiza de conținut*

	Nr. total de articole, știri, editoriale, texte literare	Nr. total de articole, știri, editoriale, texte literare semnate de F/B	Dintre care despre persoane F/B/Mixte	Domeniul reprezentărilor sociale F/B privat/public privat/public	
<i>Jurnal de Chișinău</i>	44	5/13	4/17/9	2/3	1/17
<i>Timpul</i>	81	29/15	10/37/23	3/13	2/41
<i>Făclia</i>	31	19/4	1/13/12	0/13	0/25
<i>Didactica Pro...</i>	25	13/8	0/1/22	0/0	0/1
<i>Clipa siderală</i>	45	23/21	7/19/6	0/7	0/9
<i>Aquarelle</i>	47	18/2	19/3/12	19/9	9/5
Total	283	107/53	41/90/84	24/45	12/108

În raport cu *prezența masculină, dominantă*, diferențele se remarcă o dată în plus, luînd în considerare și rezultatele analizei imagistice, *în planul domeniilor, a problemelor abordate și rezolvate de bărbați și femei*. Această perspectivă oferă, implicit, informații cu privire la *funcțiile, pozițiile sociale, profesiile* pe care le au unii și alții. În baza acestora se conturează foarte clar tabloul *rolurilor* pe care le dețin, pe de o parte, bărbații și, pe de altă parte, femeile din republică, dar și al *echității de gen*, spre care tinde jumătatea tot mai activă astăzi a femeilor.

Rolul mass-media în *educația de gen* este, alături de alte instituții sociale, unul hotărîtor. Și dacă analiza conținutului mediatic a pus în evidență persistența unor reprezentări feminine și masculine tradiționale, conservatorismul lingvistic, această situație se explică nu numai prin realitățile istorice, social-economice și culturale specifice, ci și prin slaba conștientizare de către producătorii media a problemei discutate, mai cu seamă a impactului ei asupra generației în devenire.

EDUCAȚIA PENTRU ECHITATE DE GEN ȘI PROMOVAREA ȘANSELOR EGALE, REFLECTATĂ ÎN CURRICULUMUL SCRIS ȘI ÎN CURRICULUMUL PREDAT

La nivel de lege scrisă, egalitatea de gen a devenit un lucru comun. Altceva însă dezvăluie realitatea imediată și tradiția culturală din această zonă europeană. De la egalitatea de gen pînă la echitatea de gen realizată ca atare și egalitatea de șanse avem de parcurs o cale lungă de cunoaștere, înțelegere, aplicare și, evident, evaluare. *Curriculumul de bază. Documente reglatoare* prevede în obiectivele educaționale generale: „pregătirea copilului pentru a-și asuma responsabilitățile vieții într-o societate liberă, în spiritul înțelegerii, păcii, toleranței, *egalității între sexe* și colaborării între toate popoarele și grupurile etnice, naționale și religioase”; „*educarea stimei față de părinți*, față de identitatea, limba și valorile culturale ale poporului, față de valorile naționale ale țării în care trăiește, ale țării din care poate fi originar și față de civilizațiile diferite de a sa.”¹⁹

În cadrul formării atitudinilor din învățămîntul primar se propune în prim-plan „*conștientizarea apartenenței la familie*, la un grup școlar și social.”²⁰ Obiectivele atitudinale de la științele socio-umane reclamă „respect pentru valori, *toleranță* față de rase, naționalități, religii, moduri de viață, prin cultivarea interesului pentru calitatea vieții sociale, pentru cooperare și *echitate*”²¹, iar cele de la educația civică (morală) – „*cooperarea și colaborarea cu diferite persoane, indiferent de naționalitate, rasă, sex, religie.*”²²

Putem afirma însă că programele/curricula disciplinare nu au relevanță de gen. Or, după cum afirmă Doina Olga Ștefănescu, „problematika de gen este puțin prezentă în programele școlare, există referiri la necesitatea pregătirii elevilor în spiritul egalității între sexe și al colaborării complexe. Există, de asemenea, unele referiri la necesitatea respectului față de sine și față de altă persoană (în special, programele de educație civică). Mențiunile nu sînt explicite și nu vizează niciodată problematica de gen. Cel mult, obiectivele invocă aspecte legate de diferențele bazate pe sex.

În ceea ce privește existența unor referiri la problematica de gen în activitățile sugerate de programele școlare, trebuie de menționat că prezența lor este doar indirectă. La toate cele trei niveluri studiate – primar, gimnazial și liceal – se face referire la colaborare și competiție loială, activitate de grup. Aceasta ar permite realizarea unui pas următor în activitatea la clasă, pentru concretizare și specificitate de gen.

Conceptorii de curriculum nu formulează sugestii de gen explicite pentru utilizatori, respectiv, autori de manuale, cadre didactice și părinți. Ca urmare a acestui fapt, problematica de gen va rămîne neobservată, iar manualele vor avea, așa cum arată analizele efectuate, o puternică dominantă masculină”²³.

Am citat integral constatarea expertului în problematica de gen, deoarece sursa dată este o lucrare unică și de pionierat, care a încercat să urmărească aspectele enunțate. De asemenea, remarcăm analizele făcute de grupul de autori la dimensiunea de gen reflectată în manualele școlare pentru învățămîntul primar, gimnazial și liceal pe ariile curriculare: *Limbă și comunicare, Matematică și Științe, Om și Societate*. După o analiză sumară a mijloacelor educaționale enunțate, reținem concluzii ale autorilor,

19 *Curriculumul de bază. Documente reglatoare*, Chișinău, p. 11.

20 *Ibidem*, p. 17.

21 *Ibidem*, p. 27.

22 *Ibidem*, p. 65.

23 *Modele și valori de gen în învățămîntul public din Republica Moldova*, Chișinău, 2005, cercetare coordonată de Centrul Național de Studii și Informare pentru Problemele Femeii.

care nu ne surprind prin nimic: acestea nu promovează în mod explicit cultura de gen, deși sistemul educațional preuniversitar este feminizat prin prezența majoritară a învățătoarelor/profesoarelor, în manualele școlare modelele masculine predomină la diferite niveluri, începând cu exemplele din exerciții, probleme, texte și terminând cu personajele din textele literare.

În demersul didactic de față vom aborda educația de gen legată direct de activitatea cotidiană a școlii, deoarece ea „constituie un spațiu în care se șlefuiesc sufletele umane, de aceea, în calitate de instituție publică, joacă un rol primordial în realizarea unei transformări a percepției publice, privind educația de gen.”²⁴

Vom propune abordări infuzionale ale educației de gen, dimensiuni explicite care s-ar preta la orice disciplină școlară, inclusiv la dirigenție, la nivel formal, nonformal și informal. Vom începe cu cercetarea/ examinarea problematicii din perspectiva subiectului educației – copilul, cu relevarea identității de gen, și vom continua cu o diversitate amplă de abordări, relevante din perspectivă de gen.

Sperăm să răspundem, cel puțin parțial, la propunerile și recomandările autorilor studiului citat mai sus, inclusiv prin cultivarea și promovarea conceptului de gen în mediul școlar. Deficitul dimensiunii de gen din manualele școlare ar putea fi lichidat prin educarea elevilor și profesorilor în acest spirit, ca ulterior să se producă instituționalizarea schimbărilor în domeniu dinspre praxis-ul educațional.

Educația de gen poate fi implementată inclusiv prin demers infuzional atât prin dimensiunile tradiționale ale educației (educația intelectuală, morală, estetică, fizică, tehnologică, religioasă și sexuală) cât și *prin noile educații*, definite în programele UNESCO și adoptate în ultimele decenii ca „răspunsuri ale sistemelor educaționale la imperativele lumii contemporane” de natură politică, economică, ecologică, demografică, sanitară etc. Din palmaresul noilor educații au relevanță de gen următoarele:

- *Educație pentru bună înțelegere, pace și cooperare*, care promovează formarea aptitudinilor și atitudinilor civice de abordare a problemelor sociale prin dialog și participare activă;
- *Educație pentru participare și democrație*, care vizează formarea și cultivarea capacităților de înțelegere și de aplicare a democrației la nivelul principiilor sale valorice de conducere socială eficientă și al instituțiilor sale recunoscute la scară universală, ce promovează drepturile omului;
- *Educație pentru tehnologie și progres*, care include formarea și cultivarea capacităților și a atitudinilor deschise în direcția aplicării cuceririlor științifice în condiții economice, politice și culturale specifice societății postindustriale de tip informațional;
- *Educație pentru comunicare și mass-media*, care vizează formarea și cultivarea capacității de valorificare culturală a informației transmise de presă, radio, TV etc. în condiții de diversificare și de individualizare, care solicită o evaluare pedagogică responsabilă la scara valorilor sociale;
- *Educație pentru schimbare și dezvoltare*, ce prevede formarea competențelor de adaptare rapidă și responsabilă a individului la condițiile inovațiilor și ale reformelor sociale din sec. al XXI-lea;
- *Educație sanitară modernă*, care vizează formarea și cultivarea competențelor de proiectare și organizare rațională a vieții în condițiile rezolvării unor probleme specifice educației pentru petrecerea timpului liber, educației casnice moderne, educației nutriționale, educației sexuale etc.

Conform preceptelor pedagogice teoretice și practice, demersul pedagogic „infuzional” angajează noile educații în aria unor discipline școlare diferite, integrându-le în structura acestora, iar demersul pedagogic modular presupune abordarea noilor educații ca modul separat în cadrul unor discipline școlare. Așa cum noile educații sînt centrate, mai ales, asupra unor obiective și mesaje noi, care determină conținuturile și strategiile educației în condițiile lumii contemporane, educația de gen vine cu noutate de conținut și metodologică. Conținuturile specifice educației de gen sînt integrabile la toate nivelurile, di-

24 *Limbă și comunicare, Matematică și Științe, Om și Societate*, Chișinău, 1999, p. 57

mensiunile și formele educației, în funcție de particularitățile acestora, de vârsta elevilor și de specificul social al fiecărui sistem educațional.

Metodologia valorificării educației de gen vizează toate dimensiunile educației și formele educației (formală, nonformală, informală). Procesul declanșat stimulează trecerea de la demersuri specifice și înguste la demersuri globale inter- și transdisciplinare, ce permit abordarea profundă și personalizată a unor probleme sociale care cer soluții concrete: pacea, democrația, justiția socială, dezvoltarea, echitatea, mediul, alimentația, sănătatea, protejarea copiilor și a tinerilor etc.

Implementarea educației de gen presupune elaborarea și aplicarea unor strategii pedagogice și sociale speciale prin diverse demersuri didactice (infuzional, modular, disciplinar, transdisciplinar). Aceasta prevede înnoirea calitativă a raportului metodologic educator-educat.

Conform opiniei lui S. Cristea, dintre demersurile didactice „cel mai interesant și mai promițător, dar și mai greu de pus în aplicare” este demersul transdisciplinar. Lecțiile de sinteză, seminariile etice, conferințele tematice, dezbaterile ideologice, concursurile școlare, facilitate de echipe de profesori, pot avea impact deosebit.

Sensibilitatea și responsabilitatea socială a educatorilor, capacitatea lor de abordare globală a activității de formare-dezvoltare a personalității, deschiderea spre problemele contemporaneității și flexibilitatea lor, voința de autoperfecționare continuă vor decide succesul implementării educației de gen. Obiectivele principale ale școlii în raport cu educația de gen constau în informarea, abordarea pragmatic-funcțională a problematicii de gen și cultivarea unor atitudini corecte, responsabile și active.

Indiferent de disciplina de studiu predată, cadrele didactice trebuie să-i ajute pe elevi să înțeleagă modul în care societatea poate și trebuie să funcționeze, avînd la bază echitatea de gen, să-i facă capabili să lucreze în spiritul acesteia pentru a ameliora sistematic calitatea relațiilor construite de ei și să le trezească interesul, preocuparea și dorința de a aduce permanente îmbunătățiri.

Astfel, caracteristicile unui bun cetățean, adaptate la educația de gen, se prezintă în felul următor:

- *Ar trebui să știe/să înțeleagă:*
legile, structurile politice, sistemul democratic, conceptele morale – bine, rău, cinste, respect, demnitate, putere, conflict, cooperare – drepturile, responsabilitățile etc.;
- *Ar trebui să fie capabil:*
să comunice idei, să identifice probleme, să argumenteze puncte de vedere, să asculte puncte de vedere, să soluționeze conflicte, să negocieze, să ia decizii, să-și apere drepturile etc.;
- *Ar trebui să fie:*
tolerant față de puncte de vedere diferite, față de alți oameni, deschis, sensibil la problemele altora, generos, implicat etc.

Din perspectiva noilor educații, inclusiv a educației de gen, schimbările la nivelul profesorului au în vedere:

1. Promovarea și instituționalizarea unei atitudini suportive față de elevi – aceea de ocrotitor și mentor care:
 - evită favoritismul, sarcasmul și nu-și pune elevii într-o situație jenantă;
 - nu subminează demnitatea și încrederea în sine a elevilor;
 - încurajează relații care îi fac pe elevi să fie deschiși la influența sa pozitivă;
 - îi sprijină pe elevi să aibă succese școlare;
 - este corect;
 - respectă punctele de vedere ale elevilor săi și creează un cadru de discuții care încurajează exprimarea gândurilor și a preocupărilor acestora;
 - nu ține numai discursuri, ci este exemplu;
 - nu stîrnește teama, ci impune stimă;

- nu constrânge, ci convinge;
- se cunoaște pe sine și dorește să se autodepășească;
- stimulează elevii să aprecieze valorile morale;
- este consecvent, dar manifestă flexibilitate în ceea ce privește forma de aplicare a propriilor principii;
- este un bun cetățean și se implică în viața comunității.

Orice curriculum, în ansamblu, sau elemente curriculare, în particular, sînt proiectate astfel încît elevii să poată învăța, să se poată adapta la condițiile vieții în continuă schimbare și, în ultimă instanță, să-și amelioreze calitatea vieții.

Conceptorul de curriculum *Taba* aduce argumente în favoarea a șapte etape și a ordinii acestora: dacă se consideră că dezvoltarea curriculumului este o sarcină care solicită o gîndire ordonată, este nevoie să se examineze atît ordinea, cît și modul în care sînt luate deciziile pentru a ne asigura că se ține cont de toate elementele relevante. Această ordine ar putea fi următoarea: diagnosticarea nevoilor; formularea obiectivelor; selectarea conținutului; organizarea conținutului; selectarea experiențelor de învățare; organizarea experiențelor de învățare și determinarea a ceea ce trebuie evaluat, a modurilor și mijloacelor de evaluare. Toate aceste etape sînt relevante pentru secvențele de curriculum legate de educația de gen, care pot fi prezentate în mod infuzional, la toate disciplinele școlare, dar și separat, la unele teme de la dirigenție.

Conform *Concepției educației și Curriculumului de dirigenție* în uz, în procesul educațional din Republica Moldova se promovează echitatea de gen și asigurarea șanselor egale. Astfel, în documentul normativ pentru dirigenți, la *Repere conceptuale* se vizează formarea competențelor ce „atribuie elevului calitatea de personalitate, adică a conștiinței identității de sine, cu poporul și lumea...”, principiul pozitiv al educației și principiul libertății fundamentînd aceste inițiative.

Obiectivele-cadru din curriculumul dat – *formarea conștiinței de sine; formarea nevoilor/ trebuințelor de autorealizare/actualizare permanentă și continuă a propriei ființe; formarea abilităților de automanagement al propriei formări fizice, intelectuale și spirituale și dezvoltarea culturii comportamentale* – se concretizează ulterior în fiecare clasă, specificîndu-se prin comportamente observabile și prin unități de conținut din perspectiva educației de gen și asigurării unor șanse egale. Obiectivele de referință explicit formulate la subiectul în cauză figurează la clasele X-XII, după cum urmează:

Clasa a X-a

Obiective de referință:

- să identifice esența sex-rolurilor indivizilor;
- să distingă aspectul sexual al structurii persoanei sale;
- să explice noțiunea de identitate sexuală;
- să exprime specificul comportamentului feminin/masculin.

Conținuturi recomandate:

- Dualitatea „femeie-bărbat”;
- Identitatea sexuală;
- Retrospectiva istorică asupra statutului femeii și al bărbatului;
- Rol feminin și rol masculin tradițional. Diferențe de sex-rol. Viziuni asupra sex-rolului în diferite țări ale lumii;
- Stereotipurile masculinității și feminității;
- Idealurile masculinității și feminității;
- Trăsături masculine și feminine.

Clasa a XI-a

Obiective de referință:

- să expună esența dualității sexuale a indivizilor;
- să discearnă specificul identității feminin/masculin;
- să manifeste motivație pentru un comportament specific feminin/masculin.

Conținuturi recomandate:

- Bărbat, femeie: diferențe biologice, psihologice și culturale;
- Natura bipolară a indivizilor;
- Rolurile profesionale, civice, economice ale femeilor și ale bărbaților;
- Rolurile sexuale și mariajul;
- Masculinitate și feminitate: comportamente reprezentative.

Clasa a XII-a

Obiective de referință:

- să interpreteze identitatea eu-lui psihologic și eu-lui personal;
- să explice efectele crizei de identitate;
- să argumenteze importanța identității umane, etnice, sociale, individuale/personale, sexuale pentru atestarea valorilor proprii;
- să demonstreze abilități de comportament specifice sexului.

Conținuturi recomandate:

- Dominare și manipulare;
- Dominare și supunere;
- Idealurile masculinității și feminității. Schimbările și cauzele lor;
- Caracteristici dominante (feminine, masculine) și stilul de viață;
- Sexul psihologic/conștiința identității sexuale;
- Identitatea sexuală și identitatea de sine;
- „Inferioritatea” sexului slab;
- Egalitatea în drepturi;
- Emanciparea. Mișcarea feministă. Cauze și efecte.

Am citat în mod intenționat obiectivele și conținuturile ce vizează promovarea echității de gen și a șanselor egale, pentru că vom oferi în continuare mai multă informație tematică diriginților, iar în fișe vom da sarcini didactice concrete destinate elevilor.

În psihologie se poartă foarte multe discuții legate de formarea conceptului de sine și de specificul educațional la diferite etape de vîrstă, în adolescență însă acesta este absolut semnificativ și decisiv pentru evoluția personalității. A fi conștient de ceea ce cunoști, de ceea ce poți face și de ceea ce ești, în ultimă instanță, sînt dimensiuni existențiale substanțiale, care se dezvoltă toată viața.

Dar cum se reflectă aspectele conștiinței de gen în manifestarea personalității? E o problemă vitală, dar care în suporturile didactice destinate elevilor și profesorilor apărea și apare în mod empiric, ca ceva de la sine, deloc sau mai puțin programat și orientat, la diferite discipline școlare și în întregul curriculum scris și predat.

Școala ca instituție ce socializează indirect școlarii perpetuează totuși prioritar modele și valori tradiționale de gen. Învățătoarele și profesoarele sînt agenți educaționali care *de facto* realizează procesul de instruire dirijat de bărbați. Ele organizează activitățile extracurriculare, unde se implică mai mult elevele ce obțin și majoritatea premiilor decernate de experți sau membri ai juriului predominant masculin. Educația tehnologică este departajată în continuare pe criterii de sex: menajul sau legumi-

cultura – pentru fete, iar șofatul – pentru băieți. Până și exemplele utilizate la ore de cadrele didactice funcționează în favoarea unor prejudecăți distructive în devenirea și formarea personalității subiecților învățării. Facem trimitere la un articol din săptămînalul pedagogic *Făclia* (2006), *Conflictul: pericol sau oportunitate (arta de a aplana un conflict)*, în care situațiile conflictuale propuse de profesoară grupurilor de elevi/eleve sînt foarte relevante pentru problema discutată, sub aspectul educației de gen. Acestea însă conturează o realitate distorsionată atît pentru băieți, cît și pentru fete.

De exemplu, *băieții* se percep ca fiind *genul conflictual* (7 exemple din numărul total de 10). Petrică vorbește defectuos; Andrei nu învață și un coleg îl califică ca fiind „tont”; Sergiu face cumpărăturile, iar un tip impertinent se comportă necorespunzător; Marcel și Ionuț nu vor să participe la aniversarea dirigintelui, pentru că acesta i-a atenționat pe părinții lor atunci cînd ei nu au procedat corect; Nicu își terorizează părinții cerîndu-le să-i cumpere un „ordinator” etc. Ipostazele în care apar aceștia sînt negative – băieți răi, agresivi, intoleranți, necooperanți, competitivi.

Cele 3 fete prezentate se înscriu prin atitudine și comportament în registrul și tiparul bine cunoscut. Elena se face comodă în fotoliul din fața televizorului și este de neînduplecat să schimbe postul, pentru că vrea să vizioneze telenovela; Maria vrea să meargă cu prietenele la discotecă fiind susținută de mama, iar tatăl îi interzice categoric, decizia finală aparținîndu-i; Ana refuză s-o ajute pe mama la bucătărie, motivînd că are de învățat, dar se furișează la televizor.

Este firesc ca interesele, opțiunile (valorile) tinerilor să fie diferite, nu este însă scuizabil ca noi, dascălii, să încurajăm prin activitatea noastră, prin conținuturile și exemplele cu care venim în fața lor, propagarea *inegalității de gen, etnice, confesionale*, ce îi marchează negativ pentru toată viața. „Cîtă responsabilitate, atîta dramă”, afirma un bine cunoscut erou camilpetrescian, adevăr pe care trebuie să-l reținem, pentru că a educa corect viitorul cetățean, cu multiple roluri în viața publică și domestică, este o mare responsabilitate pe care trebuie să ne-o asumăm.

Educația de gen poate fi atribuită, fără rezerve, la noile educații, deoarece este o exigență a contemporaneității și, în același timp, un răspuns la problemele globale de importanță majoră.

Dintre cele 7 dimensiuni tradiționale ale educației, educația de gen are multiple tangențe cu educația morală și, mai puține, cu educația sexuală. Educația pentru valorile general-umane, „respectul pentru personalitatea elevilor, stabilirea unor relații permissive cu copiii, promovarea unui discurs echilibrat, fără stridente și sentimentalisme argumentative sînt pîrghii indispensabile pentru formarea conștiinței și conduitei morale”²⁵, care se racordează adecvat la principiile și metodele de promovare a echității de gen și a șanselor egale.

Așa cum la educația sexuală nu ne putem limita la „o simplă informare de natură anatomică, fiziologică, igienică, ci trebuie conexată cu axa valorilor morale, civice, sociale”²⁶, educația de gen va avea șanse realiste atunci cînd toți factorii antrenați în procesul continuu de educație – familia, școala, mass-media, mediul informal – își vor exercita amplu funcțiile pozitive de îndrumare și oferire de situații și modele credibile și relevante. Principiile încrederii, sincerității, neculpabilizării și responsabilizării educatului se vor concretiza practic prin diverse metode, dintre care cea a exemplului/a modelului educațional ni se pare deosebit de eficientă. După cum afirma pedagogul francez G. Faure, nu-i înveți pe alții ceea ce știi, nici ceea ce vrei, ci îi înveți ceea ce ești. Susținem întîietatea modelului, începînd cu atitudinea tatălui față de mamă și a mamei față de tată, a relațiilor dintre frate și soră, dintre bunici etc. și terminînd cu atitudinile publice, exprimate și neexprimate, față de femei sau bărbați. Dacă celebrul Jean Piaget susținea că aproximativ 80 la sută dintre conduite și tipare educaționale se moștensesc, atunci urmează ca părinții să fie informați și formați conform unor valori afirmate și solicitate de exigențele timpului și ale societății de astăzi.

25 Cucoș, C., *Pedagogie*, Editura “Polirom”, Iași, 2002, p. 67.

26 *Ibidem*, p. 111.

N. Labiș povățuiește tradițional și clasic mamele:

*“Fiii voștri însă trebuie să-nvețe,
Din copilărie încă, de la voi,
Primele îndemnuri, primele povețe,
Dorul de lumină, scîrba de noroi.”*

(Primele îndemnuri, primele povețe)

Metaforele din ultimul vers nu și-au pierdut deloc actualitatea. Aduse ca exemplu într-un volum dedicat educației de gen, insistăm asupra imperativului de dezrădăcinare a unor stereotipuri și practici defectuoase, asupra necesității de emancipare și deschidere, democratizare și egalitate – toți diferiți, toți egali. Iar proverbul românesc: *Copiii – cinstea părinților, iar părinții – lauda copiilor*, este încărcat de morală și de relevanță, în care moștenirea istorică și religioasă este, deseori, o antieducație în contextul educațional din această perspectivă.

Respectul de sine, ca față sau băiat, care înseamnă stimă, considerație, prețuire, manifestat prin limbaj și acțiuni decente, va atrage respectul față de celălalt (față sau băiat): să nu faci rău nimănui, să nu-i deranjezi pe cei din jurul tău, să-i sprijini cînd au nevoie. Buna creștere, în ultimă instanță, este pilonul de bază moștenit din familie și din școală, care influențează pozitiv gîndirea și conduita copilului, prin formarea unor deprinderi ce îl ajută să devină o persoană onestă și manierată. Respectarea echității de gen, în acest caz, poate fi o probă elementară de bun simț, individul dînd dovadă de bunătate, blîndețe și înțelegere față de altă persoană, indiferent de vîrstă, sex, pătură socială, confesiune, etnie etc.

Toleranța de gen este cea care „încununează opera”, care trece ca un fir roșu prin demersul educațional orientat în mod expres la edificarea unor valori și conduite morale corecte față de persoanele de alt gen. După un foarte simplu chestionar (Cu ce exemple de intoleranță de gen te confrunți în viața cotidiană?), aplicat elevilor de liceu din Taraclia, Căușeni (octombrie 2006), fetele au răspuns: *mă simt nerespectată ca față, ca femeie atunci cînd băieții mă numesc „fa”, uită să-mi spună pe nume; cînd băieții își permit să vorbească urît, să spună cuvinte necenzurate în prezența fetelor; cînd eu, împreună cu mama, trebuie să fac toată munca fizică de pe cîmp și de acasă; cînd unii profesori/bărbați uită că sîntem fete; cînd sînt poreclită etc.* Băieții au menționat: *mă simt nerespectat ca băiat/bărbat atunci cînd fetele se feresc de mine, cînd sînt indiferente față de mine, cînd așteaptă de la mine mai mult decît le pot oferi; cînd noi, băieții, nu sîntem lăsați să ne descurcăm singuri; cînd fetele mă numesc cu cuvinte urîte etc.* Am citat în mod deliberat aceste răspunsuri, care, la prima vedere, par destul de banale. La o abordare pedagogică avizată însă luăm act de situații frecvent întîlnite, care devin practici vicioase cu consecințe nefaste asupra evoluției unor relații de gen civilizate, afectînd negativ și rolurile de gen. Acele norme de comportare civilizată, pe care fiecare învățător le reiterează din primii ani de școală, creează premise psihopedagogice avantajoase pentru dezvoltarea unor atitudini pozitive și active, autonome și responsabile, care să armonizeze relația cu sine și cu ceilalți.

Fișele pe care le propunem pentru activitatea practică a elevilor vor descoperi realități și atitudini pe care poate nici nu le bănuiam și nu le atrăgeam o atenție deosebită. Ne dorim ca elevii, îndrumați, impulsionați de propriul exemplu și, deseori, consiliați de profesor și părinți, să conștientizeze pericolul unor atitudini și comportamente neadecvate și să-și cultive, prin exercițiu și dezbateri, motivații interioare de manifestare a corectitudinii și echității sociale.

VOCABULAR. CONCEPTE-CHEIE

1. *Genul*
2. *Gender mainstreaming*
3. *Dreptul la autodefinire*
4. *Identitatea de gen*
5. *Socializarea de gen*
6. *Feminitatea și masculinitatea*
7. *Stereotipurile de gen*
8. *Rolurile de gen*
9. *Egalitatea dintre bărbați și femei*
10. *Echitatea de gen*
11. *Egalitatea de gen în învățământ*
12. *Relațiile de gen*
13. *Diferența și segregarea de gen*
14. *Formele de degradare a femeii și femininului/bărbatului și masculinului*
15. *Discriminarea*
16. *Toleranța*
17. *Patriarhatul*
18. *Matriarhatul*
19. *Feminismul*
20. *Emanciparea*

Genul, în accepțiunea DEX-ului, este o “categorie gramaticală care operează distincții dintre obiecte și ființe, precum și dintre ființele de sex masculin și feminin”. Această definiție vizează *deosebirile biologice* dintre bărbați și femei, altfel spus – sexul, care este înnăscut, constant și universal.

Gender este un termen împrumutat din literatura științifică engleză, pentru a defini „genul social” ce desemnează particularități psihologice, sociale și culturale specifice femeii sau bărbatului în situație de interacțiune socială. Genul, așadar, este construcția socială și culturală a celor două categorii distincte sau subsisteme sociale: bărbați/femei. Este un *comportament învățat, care se schimbă în timp în cadrul aceleiași culturi, dar și de la o cultură la alta*. Genul se referă la relațiile existente între femei și bărbați (de subordonare sau bazate pe parteneriat și respect reciproc), la rolurile pe care le pot realiza în viața privată și cea publică, la oportunități, responsabilități și bariere dintr-un context social concret, determinat de diverși factori: religie, cultură, etnie, clasă socială, vârstă, perioadă istorică.

Conceptul de gen presupune abordarea echitabilă a celor două categorii sociale și promovează *principiul meritocrației* (meritul personal derivat din competența și profesionalismul ființei umane, indiferent de sex) în aprecierea rolului și statutului femeii și al bărbatului.

Conceptul *gender mainstreaming* este relativ nou în literatura referitoare la gen și la politicile de gen. La noi el este puțin cunoscut și l-am putea traduce astfel: „integrarea perspectivei de gen în toate politicile, programele și instituțiile” sau „abordarea integratoare a egalității de gen.”²⁷ Necesitatea cunoașterii termenului decurge din premisa că societatea în care trăim este dominată de bărbați și că ea funcționează fără a ține cont în mod egal de nevoile, interesele și punctele de vedere ale ambelor genuri. Ca urmare, *gender mainstreaming* nu înseamnă constituirea unei societăți matricentrice sau matriarhale, ci luarea în considerare a perspectivelor ambelor genuri în funcționarea unei societăți.

27 F. Bocioc ș.a., *Gender Mainstreaming – metode și instrumente*, București, 2004.

Spre deosebire de alte abordări bazate pe ideea de „gender equality – egalitate între sexe”, adică pe ideea că cele două genuri trebuie tratate la fel, *gender mainstreaming* insistă tocmai pe specificitatea nevoilor celor două genuri. Diferența dintre politica de egalitate și politica de *gender mainstreaming* este foarte bine redată în următorul citat: „Tratamentul egal își are rădăcina în ideea că femeile și bărbații trebuie tratați la fel. Totuși, în practică aceasta înseamnă adesea că femeile sînt tratate în același fel cu bărbații. Cu alte cuvinte, bărbații reprezintă norma. A trata femeile și bărbații la fel nu e același lucru cu a-i trata egal.”

(Adaptat după G. Ghebrea ș.a., *Politici de gen în România*)

Dreptul la autodefinire reprezintă o altă coordonată a conceptului de gen și se referă, în special, la femei. De-a lungul istoriei acestea au fost private de șansa de a spune ele însele (și nu bărbații) cine sînt. Bărbatul a construit categoria de “femeie” nu prin ea însăși, ci în raport cu el – Subiectul, Absolutul. În rezultatul respectivei abordări, femeia este percepută ca fiind Celălalt și inferioară lui – ideologie de gen care nu mai poate fi tolerată într-un stat de drept și echitabil.

Identitatea de gen este un proces complex și continuu de interacțiune între sine și ceilalți, ce permite ființelor umane să constate asemănările și deosebirile dintre ele, să interiorizeze psihologic trăsături feminine/ masculine și, implicit, rolurile sociale pe care le dețin, așteptările asociate femeilor/bărbaților. Identitatea de gen interacționează cu celelalte identități: etnică, religioasă, politică etc.

Socializarea de gen este o componentă a procesului general de socializare prin care se învață, se asimilează și se transmit normele de gen ale momentului și locului, încurajîndu-se sau descurajîndu-se anumite comportamente și atitudini de gen, considerate potrivite din punct de vedere social și cultural.

Prin intermediul proceselor complexe de socializare și autosocializare de gen, indivizii își dobîndesc (învață și își interiorizează) identitatea de gen. Socializatorii direcți (părinții) și indirecti (prietenii, literatura, televiziunea, limbajul, jucăriile, muzica etc.) produc socializarea diferențiată a fetelor/femeilor și a băieților/ bărbaților prin mecanisme specifice (tratament diferențiat, identificare).

Feminitatea și masculinitatea sînt două concepte asociate, articulînd dimensiunea sexuală cu cea de rol social. Devenirea umană este în corelație cu un set de reguli ce guvernează comportamentul și înfățișarea femeilor/bărbaților. Aceste reguli subsumează existența feminină “eticii grijii”, sacrificiului de sine pentru realizarea celuilalt (soț, copii) și conformării la un model masculin de atractivitate sexuală. Existența masculină este asociată “eticii dreptății”, controlului, deciziei și modelului singular în accepțiunea culturii patriarhale.

(Adaptat după O. Dragomir, *Lexicon feminist*)

Stereotipurile de gen pot fi deținute prin: “convingerile, ideile, credințele pe care le au oamenii dintr-o societate în privința atributelor și așteptărilor comportamentale ale bărbaților și femeilor”. Ele se împart în două categorii:

- a) *culturale* – imagini formate sub influența propriei noastre culturi prin intermediul școlii, bisericii, cărților, filmelor, muzicii, presei și, mai nou, publicității. Cercetările de referință din domeniu, precum și cele efectuate de noi (vezi L.Handrabura, *Stereotipuri de gen în mass-media*, în *Didactica Pro...*, nr. 2 (24), 2004, p. 53-55 și nr. 1 (27), 2005, p. 114-126), indică asimetrii de imagine. Deși femeile constituie mai mult de jumătate din populația lumii, ele sînt subreprezentate ca imagine

publică, fiind persoane pasive, cu influență slabă, subordonate. Bărbații însă sînt reprezentați ca persoane active, cu influență, ca experți și conducători.

- b) *personale* – propriile noastre convingeri în ceea ce privește trăsăturile bărbătești și cele femeiești sau cum este și trebuie să fie un bărbat și o femeie. Acestea sînt, în mod obișnuit, următoarele:

Trăsături bărbătești	Trăsături femeiești
Independență	Dependență
Raționalitate	Emotivitate
Agresivitate	Blîndețe
Obiectivitate	Subiectivitate
Încredere în sine	Nevoie de protecție
Spirit de competiție	Teama de a nu-i răni pe alții
Capacități analitice	Sensibilitate la context
Înclinație spre esență	Înclinație spre detaliu și aparență
Înclinație spre știință	Slăbiciune
Tărie	Înclinație spre arte
Ambiție	Tact
Autoafirmare	Grijă față de alții

Sîntem înclinați să aplicăm judecăți stereotipe atunci cînd știm foarte puține lucruri despre cineva. De exemplu, dacă într-o emisiune TV consacrată unei dezbateri publice sînt cîteva femei și mai mulți bărbați, ne așteptăm ca ele să aibă un rol mai degrabă decorativ.

Care sînt riscurile stereotipurilor de gen?

1. Ele suprasimplifică, duc la exagerări și la judecăți greșite.
2. Femeile sînt considerate ca mai puțin capabile de performanță.
3. Stereotipurile tind să devină profeții care se autoîmplinesc.
4. Explicația succesului și eșecului este influențată de gen.

(Adaptat după M. Miroiu, *Gen și societate*)

Rolurile de gen sînt activitățile pe care trebuie să le facă băieții, respectiv fetele, datorită diferențelor de sex. La noi, ca și în majoritatea țărilor, bărbații au, în general, doar un rol productiv (activități plătite: serviciu, afaceri etc.). Femeile au atît un rol productiv, cît și unul reproductiv. Ne referim la nașterea, îngrijirea și educarea copiilor. De asemenea, femeile sînt implicate în așa-numitele “treburi femeiești”, activități casnice, neplătite. Cu toate că în ultimii ani munca casnică s-a redus considerabil grație dezvoltării sistemului de deservire socială și noilor tehnologii, volumul acesteia oricum este mare. Cercetările de specialitate estimează că menajul solicită circa 30 ore săptămînal în țările dezvoltate și circa 40 ore în cele postsocialiste, inclusiv în Moldova. În general, sarcina totală de muncă a femeilor alcătuiește 70-80 ore pe săptămîină, ceea ce reduce substanțial volumul timpului liber al femeilor, care este de 1,5 ori mai mic decît al bărbaților.

Studiul sociologic *Statutul femeilor în Republica Moldova* scoate în evidență faptul că majoritatea femeilor (42,28%) lucrează circa 6-8 ore la locul de muncă, iar 29,34% sînt ocupate cu menajul în jur de 4-6 ore pe zi. Astfel, femeile muncesc aproximativ 10-14 ore pe zi, avînd, practic, o dublă zi de muncă – la serviciu și acasă.

Rolul comunitar se referă la un alt set de activități. Acestea sînt realizate, de regulă, de femei, la nivelul comunității și nu sînt plătite, ci făcute voluntar: organizarea serbărilor școlare, îngrijirea bătrînilor, ajutorul dat la botezuri, nunți, înmormîntări etc.

Orice rol de gen presupune anumite responsabilități. Ele diferă de la o cultură la alta și se schimbă în timp. De exemplu, în țările Europei Occidentale, sub influența transformărilor socio-culturale, tot mai mulți bărbați consimt că este echitabil să-și asume roluri casnice și comunitare.

În Republica Moldova responsabilitățile femeii sînt multiple și neechitabile. Școala le încurajează prin recomandările puternic diferențiate ale meseriilor pentru fete (asistentă medicală, coafeză, secretară, profesoară, contabilă, baby sitter ș.a.) și băieți (informatician, politician, teolog, mecanic auto, polițist etc.), care transpar foarte clar la orele de educație tehnologică, dar și din conținuturile și imaginile manualelor la diverse discipline. În rezultatul unei asemenea politici, constatăm o *segregare profesională a locurilor de muncă*, concentrarea bărbaților în diferite tipuri de activități și limitarea femeilor la o gamă restrînsă de ocupații (*segregare orizontală*) și la niveluri inferioare de responsabilitate, subordonate (*segregare verticală – ierarhică*). Acest fenomen implică, desigur, o discriminare de gen, sesizată atît de femei, cît și de bărbați.

Conceptul *egalitatea dintre bărbați și femei* presupune un nivel egal de autonomie, de responsabilitate și de participare a ambelor genuri umane în toate sferile de activitate. Egalitatea genurilor a fost definită ca „faptul de a oferi fetelor și băieților, femeilor și bărbaților drepturi egale, șanse egale, condiții și tratamente egale în toate domeniile vieții și de activitate socială”. Este esențial să se înțeleagă că, într-o oarecare măsură, modul de viață al femeilor diferă de cel al bărbaților din cauza funcției de reproducere a femeilor. Dar problemele nu se limitează la existența acestor deosebiri.

Pentru definirea egalității între femei și bărbați sînt principiale două aspecte: construcția socială a genului (masculin sau feminin) și relația între sexe. Important e să ne asigurăm că definiția socială a sexelor include ideea diferenței, fără a se sprijini pe o ierarhie ce plasează bărbații la nivel superior. Ea implică constituirea unui adevărat parteneriat femei-bărbați și o împărțire a responsabilităților în vederea eliminării dezechilibrelor existente în cadrul vieții publice și private.

Este vorba de aplicarea componentelor și talentelor fiecărui cetățean, astfel încît femeile și bărbații să participe, în egală măsură, la construcția sau reconstrucția societății și la rezolvarea problemelor existente. Pentru a se dezvolta, societatea trebuie să folosească resursele și capacitățile tuturor membrilor săi. Egalitatea între femei și bărbați, parte integrantă a drepturilor persoanei, este un principiu ce trebuie apărat și promovat fără încetare. Existența și menținerea sa nu sînt posibile decît în cadrul unui proces constant de repunere în discuție și redefinire.

Obiectivele care trebuie realizate, pentru respectarea acestui principiu, sînt:

- A. recunoașterea și respectarea neabătută a drepturilor femeilor, parte integrantă a drepturilor general-umane;
- B. dezvoltarea și ameliorarea reprezentativității democratice;
- C. independența economică a femeilor;
- D. educația.

Astăzi tot mai mulți specialiști în problematica de gen pledează pentru utilizarea termenului *echitate de gen* în locul celui de *egalitate de gen*. Argumentele sînt următoarele:

Egalitate	Echitate
<ul style="list-style-type: none"> • Principiu potrivit căruia tuturor oamenilor li se recunosc aceleași <i>drepturi</i> și li se impun aceleași <i>îndatoriri</i>, prevăzute de regula de drept. • Femeile au <i>dreptul</i>, pot și trebuie să facă același lucru ca și bărbații în diferite instituții și practici. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Egalitate, dreptate, nepărtinire.</i> • Comportare bazată pe respectarea reciprocă a drepturilor și obligațiilor, pe satisfacerea în mod egal a intereselor fiecăruia.

<ul style="list-style-type: none"> • Femeile sînt capabile să atingă <i>idealurile și să urmeze normele și rolurile masculine</i> în condițiile patriarhale ale relațiilor de gen, chiar dacă au obținut dreptul să fie subiecți ai cunoașterii, moralei, politicii. • Posibilitatea femeii să performeze funcții bărbătești – abordare androcentristă. 	<ul style="list-style-type: none"> • Accentul cade pe <i>dreptate și corectitudine</i>, nu doar pe egalitate. Este o dovadă de egalitate ca femeile să urmeze valori și norme masculine, dar nu este o dovadă de dreptate. • Corect este ca femeile să fie subiecți ai istoriei, ținînd cont de experiența lor ca femei, de particularitățile vieții lor. • Corect este ca ele să participe ca parteneri prin diferență la construcția instituțională, normativă, la producerea cunoașterii.
---	---

Egalitatea de gen în învățămînt. În contextul sistemului de învățămînt actual se poate constata cu ușurință că preocuparea pentru aspectele de gen este minimă, acestea fiind mai greu sesizabile de către cadrele didactice și elevii implicați în activitatea școlară. Aspectele evidențiate la analiza succintă a unor documente școlare (manuale și curricula) au condus la următoarele concluzii:

1. La nivelul materialelor studiate se poate vorbi despre invizibilitatea de gen, ca formă de sexism curricular, materializată prin:
 - nealocarea unui spațiu explicit (nu se pot identifica nici titluri, nici teme, nici mesaje care să se refere clar la probleme de gen);
 - indiferența privind problematica de gen (la nivel de limbaj).
2. Gradul de invizibilitate asupra problematicii de gen este atît de avansat, încît alte aspecte legate de sexismul prezent (stereotipizare, selecție și prezentare denaturată a realității, fragmentare și izolare) sînt estompate.
3. Educația pentru problemele de gen nu este prezentă ca o preocupare permanentă.
4. Anumite potențialități de gen există la nivelul unor materiale didactice, dar acestea nu sînt valorificate datorită lipsei de „conștiință de gen” a cadrelor didactice și a lipsei de conținut de gen a materialelor.
5. Elevilor nu li se dezvoltă o sensibilitate de gen, nu li se oferă un minim de cunoștințe pentru a aborda problematica de gen.
6. Efectele cumulative ale ignorării problematicii de gen în curriculum, manuale etc. sînt periculoase – producînd, la nivelul grupurilor marginalizate, implicații indezirabile de tipul profesiilor care se autoîndeplinesc. Ele reproduc, per ansamblu, modelul cultural saturat de prejudecăți și atitudini sexiste (multe dintre ele discrete, dar nu mai puțin dăunătoare). Lipsa dimensiunii de gen în manualele analizate succint este un exemplu al efectelor cumulative ale acestei ignoranțe.
7. La nivel de pregătire, se propune un model de educație vizînd problematica gender de tip reactiv, de supraviețuire. „A fi în rînd cu lumea” – a asimila obedient, necritic stereotipurile, normele și ideologiile de gen, pare să fie mesajul educațional fundamental.

O altă latură importantă a educației de gen în școală o constituie abordarea diferențiată a elevilor și a elevelor de către profesori. Principiul egalității de gen fiind eclipsat de prejudecăți și stereotipurile dintre cele mai neașteptate, „favorizînd” cînd categoria de sex, cînd pe cea de gen. Astfel, există situații în care fetele au, cu precădere, avantaje (de exemplu, scutire de anumite munci fizice pentru că sînt “mai slabe”) și altele în care băieții sînt cei privilegiați (de exemplu, exonerarea de sarcini “casnice” cum ar fi îngrijirea florilor, aceasta fiind considerată o activitate “feminină”).

Anumite decalaje apar și cu referire la procesul de evaluare care, fiind totuși unul subiectiv, are anumite specificități și în funcție de variabila “sex”. Mai cu seamă pentru faptul că evaluarea continuă să fie “pedeapsă sau recompensă”, uneori în funcție de sex, se poate produce “iertarea” sau “mila” (în general pentru băieți, ei nefiind prea cuminiți și disciplinați) și “stimularea” (în special pentru fete, pentru că sînt

silitoare, conștiințioase, serioase, cuminti).

De asemenea, sînt diferențiate și recomandările pe care le formulează profesorii privind meseriile viitoare ale băieților și ale fetelor. Astfel, în discuțiile despre orientarea profesională și vocațională a discipolilor se vehiculează cu “meserii doar pentru băieți” (informatician, pilot, teolog, politician, ofițer, arhitect etc.), “meserii doar pentru fete” (asistentă medicală, coafeză, traducătoare, contabilă, psihologă, secretară, fotomodel etc.) și “meserii recomandate pentru ambele sexe” (actor, bucătar, contabil, învățător etc.). O asemenea abordare este gravă, deoarece presupune implicit că activitatea didactică este dispusă să facă oricînd diferențieri. Alarmant este faptul că profesorii recomandă, de regulă, fetelor meserii cu caracter pasiv, necreator, de rutină, de îngrijire a celor neajutorați sau care să le pună în evidență calitățile estetice. În timp ce băieții primesc recomandări care să corespundă cu stereotipul masculin; meserii în care sînt dezirabile forța, activismul, agerimea și competitivitatea. Cum se întîmplă că școala continuă să promoveze asemenea modele? Literatura de specialitate (de exemplu, lucrările lui P. Bourdieu, 1999) consideră *școala un factor al conservării structurilor de manifestare a dominanței masculine, alături de biserică și stat*. Probabil, aceste explicații sînt relevante și pentru învățămîntul din țara noastră. O altă particularitate a sistemului educațional autohton este faptul că personalul didactic este feminizat la bază (învățămînt preșcolar, școală generală, liceu) și masculinizat la vîrf (învățămînt universitar și management educațional). Munca de realizare a obiectivelor reformei educației constituie atributul femeilor, în timp ce activitatea de concepție este preponderent masculină.

Analizele sumare par să sugereze faptul că, prin modul în care sînt pregătiți, elevii, viitorii adulți, vor practica ulterior, neintenționat de cele mai multe ori, un conservatorism habitual mai mare decît ar trebui. Și asta în contextul în care Republica Moldova se pregătește pentru intrarea în diverse structuri europene, unde normele și principiile egalității/echității de șanse nu sînt doar stipulate formal, ci asumate la nivelul individului și al societății și prin intermediul unei educații sensibile la problematica de gen.

(*Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului*, Studiu preliminar *Egalitate gender și mandatarea femeilor*, Chișinău, 2003)

Noua paradigmă de gen promovează **relațiile partenoriale de gen** în locul celor **patriarhale**. În ce constă diferența dintre acestea?

Relațiile patriarhale	Relațiile partenoriale
<ul style="list-style-type: none"> – relații de dominare-supunere: cel care domină – bărbatul, cea care se supune – femeia; – în plan logic este logica lui „sau-sau”; – în plan moral: – morala „se cuvine ca...” cel care face norma poate fi doar bărbatul, înzestrat cu rațiune și apt a discerne; femeia poate fi doar obiect al moralei, cea care se supune; – se aplică morala dublului standard (norme diferite, tratament inegal de gen) – legiuitorul este autoritatea masculină (care face legea, norma), astfel încît aceasta să fie în avantajul său; – în plan valoric: – între genuri nu este loc pentru echitate; 	<ul style="list-style-type: none"> – relații de reciprocitate între persoane libere și autonome; bărbatul și femeia sînt parteneri egali; – în plan logic: logica lui „și-și”, a demersului în comun; – în plan moral: – morala convenirii, a înțelegerii, fiecare partener aduce ceva personal în relație, se construiește astfel încît și EL, și EA sînt atît subiect, cît și obiect; – se aplică morala standardului unic, al tratatului egal de gen; – acțiunea este afirmativă; – legiuitorul, femeie sau bărbat, face legea sub „vălul ignoranței”, fără a ști că va fi părinte de fată sau de băiat;

<ul style="list-style-type: none"> – un gen (masculinul) este superior celuilalt (femininul) – „bărbatul este capul familiei”; – în planul acțiunii: – autoritatea (masculinul) dictează, iar celălalt (femininul) se supune, execută ceea ce i se cere și ceea ce „se cuvine”; – EL-EA, există fiecare în parte, nu există NOI. 	<ul style="list-style-type: none"> – în plan valoric: – cele două genuri sînt parteneri egali; – toleranța, respectul reciproc, încredere în sine, respect față de sine și față de celălalt; – în planul acțiunii: – se comunică, se negociază, se decide împreună și de comun acord; – EL și EA devin împreună NOI.
--	--

Termenii *diferența* și *segregarea de gen* relevă deosebirile dintre bărbați și femei din perspectiva a trei dimensiuni:

- a) accesul la viața publică;
- b) accesul la piața muncii salariale;
- c) accesul la politicile asistențiale.

Tradițional, diferențele de gen se explică prin capitalul mai scăzut de educație, calificare și experiență în muncă a femeilor (capitalul uman).

Segregarea de gen conduce la excluderea sau marginalizarea femeilor de la profesii sau poziții profesionale aducătoare de venituri mari și de prestigiu ridicat. Explicațiile acestei situații se concentrează în jurul problemei dublei poveri sau a dublei zile de muncă. În culturile patriarhale, femeilor le revine responsabilitatea pentru munca domestică și creșterea copiilor, fapt care le consumă resursele de timp necesare dedicării profesionale (în carierele universitare, de exemplu, acest lucru este evident).

Modelul excluderii: femeile sînt excluse din funcții bine plătite din motive socio-culturale. Femeile sînt identificate cu lucrători mai puțin importanți, profesioniști de mîna a doua. În cadrul învățămîntului universitar ele sînt minoritare în poziții de prestigiu academic (profesori, decani, rectori).

Modelul aglomerării: femeile sînt „îngrămădite” spre profesii și poziții mai puțin dezirabile, cele de care bărbații vor să se descotorosească (în mediul academic: seminarii, cercetarea de laborator, practica cu studenții, pregătirea pedagogică).

Segregarea de gen nu poate fi depășită fără a) parteneriatul de gen în viața privată; b) schimbarea percepției despre importanța unor munci (cele de educație, îngrijire); c) norme și instituții pentru șanse egale; d) o politică de recrutare și promovare a femeilor și de paritate de gen în ierarhiile între profesii și în interiorul unei profesii.

(Adaptat după V. Marinescu, *Lexicon feminist*)

Formele de degradare a femeii și femininului/bărbatului și masculinului sînt: *abuzul emoțional*, *hărțuirea sexuală*, *sexismul*, *limbajul sexist*, *violența domestică (casnică)*, *violul*, *prostituția*, *pornografia*, *traficul de ființe umane* – fenomene explicate și analizate astăzi frecvent în toate mijloacele de informare în masă și studii de specialitate.

Abuzul emoțional se definește ca orice formă de violență, agresiune sau o traumă mai degrabă de natură emoțională și psihologică, decît de natură fizică. Abuzul emoțional implică un model de comportament continuu și stabil față de o persoană, comportament ce devine o trăsătură dominantă a vieții sale. Forme ale abuzului emoțional sînt:

- *rejectarea* – refuzul de a recunoaște valoarea sau calitățile unei persoane, comunicarea cu alte persoane, devalorizarea ideilor și sentimentelor sale; tratarea diferențiată a unei persoane față de colegi, ceea ce sugerează resentiment, rejecție, nemulțumire;
- *deprecierea unei persoane* – insultarea, ridiculizarea, imitarea unui comportament care aduce prejudicii identității, demnității și încrederii în sine a persoanei;

- *terorizarea unei persoane* – amenințarea, producerea unor sentimente de teamă, frică pronunțată, intimidarea, plasarea sau amenințarea cu plasarea persoanei într-un mediu ostil, periculos sau privarea ei de libertate;
- *izolarea* – separarea persoanei într-o anumită parte a casei, limitarea implicării în deciziile familiei sau în deciziile cu privire la propriul viitor, interzicerea accesului la finanțele personale, la copii, la mobilități;
- *corupția, exploatarea* – socializarea persoanei astfel încât să accepte idei/să adopte comportamente care contravin legii. Folosirea unei persoane pentru obținerea de avantaje/profit; antrenarea, educarea ei pentru a servi interesele abuzatorului și nu pe cele ale copilului.
- *neacceptarea responsabilității emoționale* – eșecul în a acorda atenție și suport celuilalt într-o manieră sensibilă, responsabilă; afișarea unei atitudini/conduite detașate, neimplicate; interacțiuni emoționale cu celelalte persoane aflate în relații apropiate numai atunci când este absolut necesar, ignorarea nevoilor emoționale ale celorlalți.

Abuzul emoțional însoțește întotdeauna celelalte forme de abuz, dar poate apărea și izolat, distinct de celelalte. Orice abuz – neglijare, abuz fizic, sexual sau verbal – are importante consecințe psihologice. Similar altor forme de violență în relații, acei care au mai puțină putere fizică, femeile, copiii și bătrânii, sînt cel mai adesea victimele abuzului emoțional. Au fost identificate două tipuri de abuz emoțional ale căror victime sînt îndeosebi femeile: *abuzul din partea partenerului de viață și hărțuirea la locul de muncă*.

Componentele cele mai frecvente ale abuzului emoțional asupra femeilor sînt: *limitarea libertății; amenințările fizice; amenințările cu privire la copii; umilirea; crearea unei dependențe totale de partener* (bărbatul o face pe femeie să creadă că el este singura persoană care are grijă de ea, care o protejează și o iubește); *manipularea psihologică* ce are drept scop inducerea unei stări de incertitudine și de confuzie cu privire la propriile capacități și judecăți, sugerînd chiar existența unei instabilități emoționale, care o va îndepărta de propriii copii și prieteni; *abuzul financiar* ce implică dependența financiară totală a victimei de abuzator, ca mijloc de control al acesteia.

Femeile abuzate fizic declară cel mai adesea că abuzul emoțional este mult mai debilizant decît cel fizic. Abuzul verbal ca ridiculizarea, insultarea, țipatul, umilirea au efecte negative de durată asupra stimei de sine și contribuie la instaurarea sentimentelor de neajutorare, autoblamare.

Abuzul emoțional este dificil de detectat; în identificarea lui este deosebit de importantă înțelegerea simptomelor care apar frecvent drept consecință a acestuia: depresie, retragere/izolare, stimă de sine scăzută, anxietate, teamă/nesiguranță, agresivitate, instabilitate emoțională, probleme/tulburări ale somnului, somatizări, pasivitate excesivă, tentative/discuții despre sinucidere, violență, abuz de substanțe, evitarea contactului vizual.

Prin *hărțuire sexuală* se înțelege exercitarea unor presiuni de natură sexuală. Este vorba fie de cererea unor favoruri sexuale, fie de formularea unor observații indecente, fie de comiterea unor gesturi și acțiuni supărătoare. Aceste presiuni au loc, de obicei, într-un context de inegalitate de putere. Cel mai adesea, hărțuirea sexuală se exercită la locul de muncă și este asociată unui șantaj umilitor. Identificarea hărțuirii sexuale trebuie să țină seama de faptul că presiunile sexuale nu sînt dorite de persoanele asupra cărora ele sînt exercitate.

Din pricina stereotipurilor sexuale, delimitarea hărțuirii sexuale de comportamentele considerate normale este uneori dificilă. Două mituri contribuie la confuzia dintre normal și deviant. Primul vede în bărbat o persoană cu dorințe sexuale mai puternice decît ale femeii și deci este firesc ca el să încerce cucerirea „prăzii”. Al doilea vede în femeie o persoană care, de fapt, cere și merită în mod firesc să fie cucerită prin orice mijloace. Astfel, hărțuirea sexuală este deseori interpretată, mai ales de bărbați, ca

manifestare a atracției sexuale.

Rămân totuși câteva criterii obiective care pot identifica hărțuirea sexuală: absența consimțământului, inoportunitatea, caracterul ofensator și insistent, lipsa de rezonabilitate. Actualmente, în Republica Moldova și România, hărțuirea sexuală nu este sancționată juridic. O primă cercetare sociologică, aplicată pe un eșantion de 206 femei, a fost realizată în 2006 de Asociația Femeilor pentru Paritate și Democrație. Studiul Mariei Streche *Hărțuirea sexuală ca fenomen al discriminării de gen – studiu, analize și realizări* demonstrează că fenomenul dat este perceput de femei ca o problemă publică acută și ca o formă a violenței sexuale. Absența respondenților bărbați influențează asupra relevanței rezultatelor și a percepției fenomenului din perspectiva ambelor genuri implicate.

Sexismul reprezintă ideologia supremației bărbătești, cu întregul set de credințe care o alimentează. Patriarhatul este forma de organizare socială care întărește această ideologie. Termenul *sexism* a devenit proeminent în dezbaterile anilor '60, cu referire la aranjamente sociale, politici, limbaje și practici impuse de către bărbați și prin care se exprimă credința sistematică, adesea instituționalizată, că femeile sînt inferioare și bărbații superiori. Sexismul se exprimă în religie, mituri, legi, instituții, filozofie, politică, prin reacții cotidiene în privința genului.

Limbaajul sexist conține nu doar expresii care exclud, jignesc sau trivializează femeile, ci și un vocabular cu aceleași efecte.

Limbaajul sexist este folosit de multe ori neintenționat, din ignoranță sau nepăsare (de exemplu, *doamna ministru, doamna rector, doamna director, doamna profesor* în locul celor adecvate *doamna ministră, doamna rectoră, doamna directoare, doamna profesoară*). Situația este mai simplu de exemplificat în limbile care permit acordul de gen.

Modul diferit de numire a femeilor de către bărbați, mai ales în spațiul public, cu numele mic sau apelative de alint (*dragă, drăguță, scumpă doamnă/domnișoară*) este, de asemenea, considerat o formă de limbaj sexist, chiar dacă aparent un asemenea limbaj este bine intenționat și prietenos. El reflectă, de cele mai multe ori, întărirea unei poziții de autoritate, în care femeile sînt tratate ca subordonate, deși cu condescendență. Un astfel de tratament lingvistic nu este reciproc. Femeilor nu li se îngăduie în mod tradițional să se adreseze public bărbaților cu formule ca *drăguțule, domnișorule, scumpe domn*, fără să li se submineze autoritatea și poziția prin folosirea unui limbaj considerat a fi ironic (în cel mai bun caz), sau chiar obraznic.

Violența domestică include toate actele de violență dintr-o relație de tip familial între rude de sînge, rude prin alianță, soți sau concubini. Indiferent de factori ca etnia, mediul cultural de proveniență, educația, culoarea pielii, starea economică, femeile sînt victime predilecte ale violenței domestice, sintagma folosindu-se în vorbirea curentă pentru a desemna, de obicei, violența bărbatului împotriva partenerei sale.

Violența domestică se poate manifesta prin:

1. *abuz fizic*, de orice formă, de la bătaie la omucidere, de la mutilarea genitală feminină la uciderea soției după moartea soțului sau infanticidul feminin;
2. *abuz sexual*: viol marital, obligarea partenerei să se prostitueze;
3. *abuz psihic și emoțional*: intimidări, amenințări (inclusiv la adresa copiilor sau altor rude apropiate), agresiune verbală, umilire constantă, folosirea poreclelor, distrugerea demonstrativă a unor obiecte, lovirea animalelor domestice, confiscarea obiectelor personale, afișarea ostentativă a armelor, șantajul, izolarea de familie, prieteni;
4. *abuz economic*: lipsirea de mijloace de subsistență (hrană, medicamente), refuzul de a contribui

la susținerea familiei, împiedicarea femeii să meargă la slujbă sau să lucreze, luarea cu forța de către partener a banilor câștigați de femeie, lipsirea femeii de orice control asupra bugetului comun.

Violența domestică este perpetuată de factori:

- *culturali*: socializarea de gen (presupune atribuirea de roluri precise femeilor și bărbaților), considerarea bărbaților ca superiori *apriori* femeilor, considerarea familiei ca sferă privată, controlată de bărbat, „capul familiei”;
- *economici*: dependența economică a femeilor de partenerii lor; accesul limitat la resurse financiare, la slujbe și la educație;
- *legali*: lipsa unor reglementări legislative adecvate, care să sancționeze violența în interiorul cuplului și discriminarea femeii în societate; proceduri legale greoaie și defavorizante în cazul divorțului și solicitării custodiei copiilor; neimplicarea poliției în cazurile de violență domestică;
- *politici*: subreprezentarea femeilor în parlamente, instituții publice; considerarea violenței domestice, în particular, și a problemelor femeilor, în general, ca fiind subiecte de minim interes politic; valorizarea excesivă a familiei, prin limitarea intervenției statului în viața acesteia; neimplicarea femeilor în viața politică.

Violul se referă la actul sexual (vaginal, anal, oral) impus cuiva – adult sau copil, femeie sau bărbat – prin violență, amenințare sau constrângere. Violul reprezintă, alături de hărțuirea sexuală și violența domestică, o experiență predilect feminină. Refuzul, lipsa consimțământului constituie diferența esențială dintre viol și actul sexual voit. În centrul discuțiilor purtate în societate și în tribunale se află însă ideea de credibilitate a victimei; aceasta trebuie să dovedească că a fost vorba de un „viol real”, adică nu și-a încurajat prin diverse mijloace agresorul/agresorii.

Violul reprezintă o expresie a sexismului și a inegalității existente între bărbați și femei. Armele bărbatului sînt date de forța lui fizică și de frica femeii. Astfel, violul sau amenințarea violului devine o modalitate eficientă de control social al femeilor, negîndu-li-se dreptul de control asupra propriului corp și limitîndu-le libertatea de mișcare.

Pentru femei, violul înseamnă o experiență traumatizantă, motiv pentru care încă din copilărie sînt „socializate pentru viol”, ele „învățînd” o serie de reguli privind locurile pe care le pot frecventa, măsurile de evitare a pericolelor la care se expun dacă circulă neînsoțite seara sau în timpul nopții ș.a.m.d.

În ceea ce privește violul, în societatea contemporană continuă să existe mai multe prejudecăți, care nu fac altceva decît să inducă ideea că întreaga vină pentru agresiunea suferită revine femeii:

1. femeile spun „nu”, dar înțeleg „da”;
2. violul reprezintă o fantezie sexuală pe care o au, în egală măsură, atît femeile, cît și bărbații;
3. bărbatul a fost „provocat” de comportamentul sau vestimentația femeii.

Aceste prejudecăți sînt întărite și perpetuate de imaginile pornografice difuzate de mass-media; pornografia susține, între altele, că femeile incită, încurajează, cer și chiar au nevoie de violență sexuală. Aproximativ jumătate din violuri sînt comise de bărbați pe care femeia îi cunoaște și în care are încredere: un prieten, o rudă, soțul.

În cazul violului între soți, situația nu a fost încă reglementată juridic decît în puține țări din lume. Violul conjugal (marital) a fost luat în discuție în mod public abia în ultimele două-trei decenii. Pînă atunci se considera că nu se poate vorbi de viol în cadrul căsătoriei, pentru că soția are îndatorirea conjugală de a avea relații sexuale cu soțul său, legătura căsătoriei garantînd în principiu consimțământul părților.

(Adaptat după O. Dragomir, M.Miroiu, *Lexicon feminist*)

Patriarhatul. Femeile au făcut istoria alături de bărbați, dar odată ce consemnarea istoriei se bazează pe documente scrise, iar la scris femeile nu au avut acces pînă în trecutul recent, contribuția lor lipsește, cu mici excepții. Istoricii au fost bărbați, ei au fixat ce li s-a părut relevant ca experiență a bărbaților, activitatea femeilor fiind mai degrabă ignorată sau neglijată. Femeile par astfel marginale în construirea civilizației și neesențiale în ce privește faptele cu semnificație istorică. Istoria e povestită de jumătatea bărbătească a umanității și doar din punctul ei de vedere. Din jumătatea aceasta lipsesc cei care nu au făcut parte din elita de rasă, de clasă (de exemplu, tratatele de Istorie universală în care contribuția țărilor central- și est-europene este neglijată).

„Este adevărat că femeile și bărbații au suferit excluderi și discriminări din cauza clasei. Dar nici un bărbat nu a fost exclus de la dosarul istoriei din cauza sexului lui, în schimb, femeile – da.” Acest gen de excludere se regăsește și în construcția religiei, filozofiei, politicii.

Prima formă de dominare a fost cea a bărbaților asupra femeilor și ea a servit drept model-cadru pentru celelalte forme. Cele dintîi coduri de legi au pus bazele instituționale ale subordonării sexuale (cu acceptul și sub oblăduirea statului). Femeile au cooperat cu acest sistem din diferite motive: frică, dependență economică de capul familiei, apartenență la clasă superioară, diviziune între femei respectabile (conformiste) și nerespectabile (nonconformiste).

Relația între bărbați și mijloacele de producție a fost directă, iar între femei și mijloacele de producție a fost mediată prin bărbați. Devalorizarea simbolică a femeilor în relație cu divinitatea a devenit metaforă fondatoare a filozofiei și civilizației creștine, iudaice și musulmane.

Departate de a fi doar un fenomen istoric, patriarhatul persistă în organizarea instituțiilor și în practicile cotidiene. Pe scurt, organizarea de tip patriarhal face din bărbat, la orice nivel, “capul” femeii. Termenul care i se opune nu este cel de matriarhat, ci cel de parteneriat de gen.

O perspectivă feministă face deopotrivă capabili bărbații și femeile să își elibereze mintea de gîndirea patriarhală, de instituțiile și practicile ei, să poată configura o lume liberă de dominare de gen.

(Adaptat după M. Miroiu, *Lexicon feminist*)

Matriarhatul este interpretat, conform interpretării comune, ca un sistem social în cadrul căruia femeile domină bărbații. O serie de istorici feminiști argumentează că matriarhatul desemnat ca „ogindă a patriarhatului” nu ar fi existat niciodată, deși acceptă că matriarhatul reprezintă sistemul social normativ al vechii Europe (7000-3500 î.Hr.), caracterizat printr-o construcție ideologică definită prin armonie, uniune relațională și mutualitate.

(Adaptat după A. Jugaru, *Lexicon feminist*)

Feminismul, în sens larg, reprezintă pledoaria pentru drepturile femeilor din raționamentul că a) femeile sînt sistematic aservite (oprimate); b) relațiile de gen nu sînt naturale și neschimbătoare; ele nedreptățesc femeile; se impune o angajare politică pentru schimbarea lor. Ca mișcare a femeilor, „feminism înseamnă recunoașterea faptului că, indiferent de timp și spațiu, femeile și bărbații sînt inegali în privința puterii pe care o au, atît în societate cît și în viața personală, precum și corolarul acestei recunoașteri: faptul că femeile și bărbații ar trebui să fie egali.”

(Apud M. Miroiu, *Lexicon feminist*)

Emancipare – eliberarea femeii de sub dependența de orice fel a bărbaților și, ca rezultat, dobîndirea independenței și libertății juridice, economice, morale și culturale. Noțiunea a apărut în timpul Marii Revoluții franceze și s-a răspîndit pe larg în Europa, SUA, Rusia în sec. al XIX-lea.

MODULUL I.

IDENTITATEA DE GEN

Evocare

- Împărțiți-vă în două grupuri, una de fete, alta de băieți. Discutați, timp de 5-10 minute, despre condiția femeii în Republica Moldova (rolurile, locul și statutul în viața domestică și în cea publică). Notați ideile pe un poster, apoi prezentați-le. Comparați autoimaginea despre femei (cum se văd, se percep ele pe sine ca identitate și rol de gen) cu heteroimaginea (cum sînt văzute de alții, în acest caz – de băieții din clasă). Comentați asemănările și deosebirile.

Realizare a sensului

- Citește cu atenție poezia. Alege-ți un catren și comentează-l utilizînd tehnica *Agenda cu notițe paralele*. Interpretează titlul și perspectiva auctorială asupra mesajului din text, pe care mulți îl percep eronat.

CÎNTEC FEMEIESC

Așa e mama și a fost bunica
Așa sîntem femei lîngă femei
Părem nimic și nu-nsemnăm nimica
Doar niște „ele” ce slujesc pe „ei”.

Ei fac ce fac și tot ce fac se vede
Ba strică mult și ele-ndreaptă tot
Și de aceea nimeni nu le crede
Cînd cad, îmbătrînesc și nu mai pot.

Ei neglijenți, iar ele foarte calme
Ei încurcînd ce ele limpezesc
Ei numai tălpi și ele numai palme
Acesta e destinul femeiesc.

Așa e mama și a fost bunica
Și ca și ele mîine eu voi fi.
Ce facem noi, femeile?
Nimica, Decît curat și uneori copiii.

Și-n fond, ce fac femeile pe lume?
Nimic măreț, nimic impunător.
Schimbîndu-și după ei și drum și nume
Pun lucrurile iar la locul lor.

Sîntem veriga firului de ață
În fiecare lanț făcut din doi
Ce greu cu noi femeile în viață
Dar e și imposibil fără noi...

Cu-atîția pași ce au făcut prin casă
Și pentru care plată nici nu cer
De-ar fi pornit pe-o cale glorioasă
Ar fi ajuns și dincolo de cer.

Adrian Păunescu

Reflecție

- Elaborează, pe o pagină, un text poetic/în proză propriu despre destinul femeiesc sau cel bărbătesc, care să reflecte, pe de o parte, schimbările produse, iar pe de altă parte – prejudecățile, stereotipurile, normele ce se perpetuează din generație în generație.
-
-
-

FIȘA 2.

EU/NOI ȘI EI: UNDE SE TERMINĂ NOI ȘI DE UNDE ÎNCEPE ALTERITATEA?

Evocare

- Probabil, de mai multe ori, te-ai întrebă: *Cine sînt eu?*. Completează, timp de 6 minute, în mod individual, tabelul ce urmează. Compară informația ta din rubricile a doua și a treia cu cea a colegei/ colegului de bancă și completează-o, dacă ești de acord cu unele dintre ideile ei/lui. Prezentați de la fiecare pereche rezultatele, care sînt acumulate pe un poster la tablă. Discutați pe marginea celor două „portrete” obținute.

<i>Eu sînt (ceea ce te definește)</i>	<i>Femeile sînt (caracteristicile așa cum le vedem noi, atît pozitive, cît și negative)</i>	<i>Bărbații sînt (caracteristicile așa cum le vedem noi, atît pozitive, cît și negative)</i>
—	—	—
—	—	—
—	—	—

- Scrie, în 4-6 rînduri, stereotipurile de gen pe care la accepți și argumentează de ce.

Realizare a sensului

- Citește afirmația poetei Călina Trifan:

„Viața, așa cum o înțeleg eu, a fost creată pentru ambele sexe și fiind precum este, încordată și dificilă, necesită curaj și încredere ca s-o traversezi, în egală măsură, atît de la femeie, cît și de la bărbat. Această încredere în sine atît de necesară se educă din leagăn, dar oare în egală măsură ambelor sexe?

...Mamele noastre trebuie să însușească prima lecție fundamentală și anume să nu le îndepărteze mereu pe fiicele lor de ceea ce ar trebui să știe, căci acolo unde moare voința de a fi ele însele, acolo se dezvoltă complexul inferiorității sau al țapului ispășitor.”

- Cum li se educă încrederea în sine fetelor și băieților?
- De obicei, viitoarelor femei, ca și bărbaților, li se impune o condiție limitativă. Ieșirea din tiparul impus de societate este apreciat și taxat negativ. De ce?
- Ce factori (culturali, economici, politici, biologici etc.) determină, în primul rînd, principiile, normele și modelele educaționale de gen?

Reflecție

- Ce ar trebui să facem ca să extindem *spațiul comun* dintre femei și bărbați?

FIȘA 3.

CARACTERISTICILE STEREOTIPICE DE GEN CEL MAI FRECVENT ASOCIATE BĂRBAȚILOR

Evocare

- Ce înseamnă, în opinia ta, un bărbat adevărat? Comparați răspunsurile fetelor cu cele ale băieților. De ce este firesc să percepem și diferit aceeași realitate de gen?

Realizare a sensului

- Cercetează cu atenție fiecare rubrică și completează cu 2-3 trăsături.

	Trăsături	Roluri	Caracteristici fizice	Abilități cognitive
atribuite bărbăților	Sînt activi	Își asumă responsabilități financiare	Atletici	Sînt analitici
	Iau repede decizii Sînt competitivi	Sînt capul familiei Cîștigă bani	Masivi Cu umeri lați	Sînt punctuali Capabili de abstractizare
	Se simt superiori	Sînt responsabili de reparația casei	Robuști	Buni la cifre
	Sînt independenți	Au inițiativă în relații sexuale	Musculoși	Buni la rezolvarea problemelor
	Nu renunță ușor	Urmăresc emisiuni sportive la televizor	Puternici	Cu înclinații pentru matematici
	Sînt încrezători		Duri	
	Rezistă bine la stres		Înalți	

(Mary Kite, *Lexicon feminist*)

Reflecție

- Continuă ideea într-un eseu reflexiv: „Pentru ca bărbații de astăzi să răspundă așteptărilor și provocărilor curente, ar fi bine să se schimbe/să-și schimbe...”.

FIȘA 4.

CARACTERISTICILE STEREOTIPICE DE GEN CEL MAI FRECVENT ASOCIATE FEMEILOR

Evocare

- Explică semnificația noțiunii de *stereotip*. Reflectează asupra consecințelor stereotipurilor, precum și a *prejudecăților*, *clișeeilor* în relațiile dintre oameni.

Realizare a sensului

- Cercetează cu atenție fiecare rubrică și completează cu 2-3 trăsături. Exprimă-ți acordul sau dezacordul.

	Trăsături	Roluri	Caracteristici fizice	Abilități cognitive
atribuite femeilor	Devotate Conștiente de sentimentele celorlalți	Pregătesc masa Fac piața	Frumoase Drăguțe	Artistice Expresive
	Emoționale Săritoare la nevoie	Spală Sînt receptive la modă	Cochete Splendide	Creative Imaginative
	Blînde	Sînt o sursă de ajutor moral	Grațioase	Cu multă intuiție
	Bune	Au grijă de copii	Micuțe	Capacități deosebite de percepție
	Înțelegătoare Gingașe	Fac menajul	Sexy Au vocea blîndă	Rafinate Elocvente

(Mary Kite, *Lexicon feminist*)

Reflecție

- Care dintre trăsăturile expuse mai sus au fost sau ar putea fi înlocuite? Alcătuieste o listă a respectivelor trăsături.

Extindere

- Discută cu o colegă/un coleg despre impactul preluării acestor stereotipuri atît de femei, cît și de bărbați.

Evocare

- În vechile confesiuni ale indienilor de pe continentul american găsim următoarea idee: „În fiecare bărbat se reflectă femeia și în fiecare femeie se reflectă bărbatul”. Comentați acest gând.

Realizare a sensului

- Analizează simbolul Dao („Calea Adevărului”) după următorul algoritm:
 1. În ce raport se află jumătățile din interiorul cercului: sînt identice, opuse, complementare, altfel?
 2. Care este semnificația punctelor din interiorul fiecărei jumătăți a simbolului Dao?
 3. Ce semnifică simbolurile Yang și Yng?
 4. De ce jumătățile se îmbină într-o formă rotundă?

Yang
(începutul masculin)

Yin
(începutul feminin)

Reflecție

- Raportează mesajul simbolului Dao la realitatea de azi, care pledează pentru armonie în diferențe și asumarea reciprocă a rolurilor de gen.

* Adaptat din activitatea la clasă a prof. Corina Munteanu, Liceul Teoretic “V. Alecsandri”, Călărași.

Evocare

- Deosebiriile dintre femei și bărbați în societatea noastră sînt evidente prin...

Realizare a sensului

- Organizați dezbateri pe tema: *“În societatea noastră femeile, spre deosebire de bărbați..., fiindcă...”,* în baza reflecțiilor de mai jos.

În societatea noastră femeile, spre deosebire de bărbați, sînt puțin mai tolerante, fiindcă sînt mai miloase, mai indulgente. N-aș putea spune că nu sînt și bărbați la fel, dar ei nu-și arată astfel de calități. Cred că ar fi bine să fie vizibil acest lucru și la ei. Femeile au obligații total diferite de cele ale bărbaților. Ele trebuie, în primul rînd, să se supună bărbaților, fiindcă depind de ei. După cum se spune, femeile nu ar trăi fără bărbați și nici bărbații fără femei. Consider că ar fi foarte bine să ne acceptăm unul pe altul, indiferent cum e omul din fața ta.

Femeile, spre deosebire de bărbați, sînt mai deschise, mai reperate. Ele spun lucrurilor pe nume, își arată mila, compătimirea, sînt indulgente. Pe cînd bărbații sînt mai retrași. Fiind niște ființe mai plăpînde, arătîndu-și dragostea celor din jur, femeile uneori dau greș; nealergîndu-și persoanele potrivite se dezamăgesc.

În societatea noastră femeile, spre deosebire de bărbați, sînt mai tolerante, fiindcă femeia este ființa cea mai înțelegătoare, doar ea cu inima ei fierbinte ca soarele poate încălzi sufletele altora, poate transmite pacea peste tot. Femeile sînt cele care emană dragoste, bunăvoință. Nimeni nu te poate iubi mai mult, nu poate înțelege lucrurile așa cum sînt mai bine decît mama.

Un bărbat înțelege într-un mod anume problemele, necazurile care îl preocupă, pe cînd femeia înțelege orice problemă și oricînd poate să-ți acorde un răspuns, o soluție pentru a o rezolva. Mama este ființa la care ne întoarcem mereu ca la un izvor care nu seacă niciodată, dragostea ei ne însoțește pretutindeni.

(Selecție din eseurile elevilor din clasa a XI-a, Hîncești)

Reflecție

- Continuă ideea: *„Echitatea de gen/egalitatea în drepturi dintre femei și bărbați nu este evidentă, deoarece...”*.

Extindere

- Alcătuieste un plan propriu de acțiuni, prin care să contribui la asigurarea echității de gen în familia sau școala/clasa ta.

Evocare

- Amintește-ți și scrie 4-5 maxime despre femei/bărbați.

Realizare a sensului

- Lecturați aforismele. Analizați-le pe rând și construiți linia valorii în funcție de afirmațiile opuse, care ar putea fi soluții pentru ideile enunțate. Fiecare elev/elevă trebuie să-și determine poziția și să o analizeze cu vecinii/vecinele din dreapta și din stînga, pentru a o verifica. Pe parcursul discuției linia se poate modifica. Pentru ca elevii/elevele cu opinii divergente să-și poată analiza afirmațiile, linia se „frînge” la mijloc și fiecare discută cu persoana de vizavi.

„Fericirea este a celor, ce-și sînt singuri de-ajuns.”

(Aristotel)

„Identitatea lui Ea se definește prin identitatea lui El.”

(Noir)

„Nimeni nu te poate ține în inferioritate fără consimțămîntul tău.”

(Eleanor Roosevelt)

„Între bărbat și femeie nu poate exista o relație ca între elev și profesor.”

(Maria Arbatova)

Reflecție

- Alege unul dintre aforismele propuse și scrie pe 1-1,5 pagini un eseu argumentativ.

„O femeie adevărată privește în sufletul unui bărbat ca într-o vitrină, pe cînd bărbatul e lipsit față de ea de acest talent.”

(Garabet Ibrăileanu)

„Tu ești incomparabilă, fiindcă ești diferită de toate ființele create de la Geneza Lumii pînă acum.”

(Brenda Ueland)

„Femeia este cheia naturii... Toate tainele sînt rezumate în ea și, cînd un suflet de femeie ți s-a deschis, ți s-au deschis toate înțeleșurile lumii.”

(Camil Petrescu)

„Învățînd treptat să fim libere în suflet și gîndire, noi putem face ca orișicine din lumea întreagă să fie liber.”

(Sonia Johnson)

„...Femeia nu este repetarea inutilă a bărbatului, ci locul vrăjit în care se împlinește alianța vie a bărbatului și a naturii. ...Fără ea, pentru bărbați pămîntul este mut și mort.”

(Michel Carrouges)

„Moralitatea unui popor depinde de respectul față de femeie.”

(Karl Wilhelm von Humboldt)

FIȘA 8.

IDENTITATEA MASCULINĂ

Evocare

- În opinia ta, prin ce s-ar caracteriza identitatea bărbatului contemporan?

Realizare a sensului

- Citește fragmentul de mai jos și discută cu colegul/colega ideile cu care ești de acord și cele pe care nu le susții.

În inima unui bărbat sînt încrustate, încă de la Facerea lumii, cîteva întrebări esențiale care nu pot primi un răspuns curat sînd tolănit confortabil în fotoliul din sufragerie cu telecomanda în mîină și ronțăind semințe: Cine sînt? Din ce stofă sînt croit? Care îmi este destinul? Încotro să mă avînt? Expansiunea valorilor occidentale asupra sufletului omului mătură sub covor toate posibilele răspunsuri. Societatea vrea un bărbat eficient, aseptice, robotizat, iar Biserica își dorește un bărbat-de-treabă, devreme acasă, care nu bea, nu fumează, nu înjură și se poartă cu copiii ca o mamă.

(John și Stasi Eldredge, *Eu, femeia*)

Reflecție

- Scriere liberă. „Pentru ca bărbații de astăzi să-și poată manifesta pe deplin virtuțile, ar fi bine...”.

Evocare

- În opinia mea, *a fi feminină* înseamnă:

Realizare a sensului

- În ce constă frumusețea unei femei? Scrie concluzia în baza dicționarului explicativ și a fragmentului dat.

Avem prietene cărora le plac petrecerile simandicoase și porțelanurile, în vreme ce altele fac urticarie numai gândindu-se la ele. Altor prietene ale noastre le place să vîneze, adică să vîneze la propriu, chiar cu arc și cu săgeți. Unele adoră să primească oaspeți, altele nu. Sînt femei *profesor, mame, doctor, asistente medicale, misionare, femei stomatolog, casnice, psihologi, bucătari, artiști, poeți, alpiniști, atleți la triatlon, secretare, agenți de vânzări și asistenți sociali*. Toate sînt femei frumoase.

(John și Stasi Eldredge, *Eu, femeia*)

Reflecție

- Femeinitatea, astăzi, este susținută și recunoscută atunci cînd... și nu în situațiile în care... .

Evocare

- Ce aspecte ale exteriorului tău îți plac și care te deranjează?

Realizare a sensului

- Stabilește, în baza textului propus, cauzele revelației fetei japoneze. În ce constă frumusețea unei femei japoneze? Dar a unei europene? Discută cu colega/colegul de bancă.

Primul lucru de care mi-am dat seama atunci când am ajuns în Japonia, a fost faptul că pielea mea și părul meu nu aveau nimic neobișnuit și că îmi formasem o părere cu totul greșită despre fizicul meu. La optsprezece ani, debarcând în țara visată, mi-am dat seama pentru prima oară în viață că eram frumoasă. Numele meu, Kiyomi, îmi determina într-un mod imperceptibil destinul. Să-ți descoperi inteligența sau chiar anumite calități sufletești este ceva ce ține de un pas important pe care l-ai făcut în cunoașterea de sine, putând să însemne o evoluție importantă în conturarea caracterului cuiva. Dar descoperirea propriei frumuseți, atunci când se întâmplă departe de forța de atracție a iluzoriului, poate dobândi, în unele cazuri, sensul unei adevărate revelații.

N-a fost nevoie să mă privesc în nici o oglindă ca să-mi dau seama că se produsese în mine o metamorfoză care scotea la iveală frumusețea de care nu fusesem pînă atunci conștientă. Și pentru că îmi doream nespuse de mult să leg în amintirea mea acea clipă de ceva concret, am intrat în primul magazin de suveniruri, încă nu ajunsesem să mă întîlnesc cu bunicii mei, și i-am cerut vânzătoarei ceva frumos. S-a uitat la mine, a zîmbit, vorbisem în engleză, încă nu eram foarte stăpîină pe japoneză și, după un moment de gîndire, mi-a întins o cutie de carton frumos colorată, avînd pe capac o splendidă reprezentare feminină. A deschis capacul, explicîndu-mi că era vorba despre un vechi joc de cărți. L-am luat încîntată, imaginea frumoasă a femeii de pe capac se potrivea perfect stării mele de atunci.

(Florina Ilis, *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit*)

Reflecție

- Completează afirmația poetică cu 3-4 argumente: „Orice femeie e frumoasă, dacă e”.

Evocare

- Ce sensuri au astăzi sintagmele *feminizarea bărbaților și masculinizarea femeilor*?

Realizare a sensului

- Reflectează asupra următoarei aserțiuni și comenteaz-o/explic-o, cu ajutorul profesoarei/profesorului.

„Un instinct eugenic universal face pe om să aspire către sexele corectate, către femeia ușor masculinizată și bărbatul ușor feminizat.”

(G. Călinescu)

*Eugenic – conform teoriei care preconizează ameliorarea populației umane prin măsuri genetice (alegerea părinților, sterilizarea, interzicerea de a procrea etc.), folosită de rasiști și de fasciști; cf. gr. eugenia = origine nobilă.

- *Interviu în 3 trepte*

Pentru armonie în cuplu, ambii parteneri trebuie să se implice constant și în mod egal în viața casnică: bucătărie, copii, venituri, călătorii, distracții, economii. Doar că femeia trebuie să își păstreze gingașia, iar bărbatul – virilitatea.

Reflecție

- Sînt afectate modelele clasice feminine și masculine de situația analizată de voi? Cum? De ce? Discutați și exprimați concluzia printr-un poster/un text/o imagine-simbol, un panou publicitar.

Evocare

- Ce înseamnă lacrimile pentru o femeie? Dar pentru un bărbat?

Realizare a sensului

- Citește și reflectează. Subliniază motivele pentru care plîng femeile.

„De ce plîngi, mămico?”, a întrebat-o un băiețel pe mama sa. „Plîng pentru că sînt femeie”, i-a răspuns ea. „Nu înțeleg...”, a zis copilul. Mama l-a strîns la piept, spunîndu-i: „Niciodată nu vei înțelege, piciule...”. Nesatisfăcut de răspuns, băiețelul s-a adresat tatălui: „Tată, spune-mi, te rog, de ce femeile plîng, uneori, se pare că fără motiv?”. „Femeile întotdeauna plîng fără motiv...”, a fost ceea ce a putut să-i răspundă părintele.

Au trecut ani... băiețelul a crescut, iar întrebarea ce-l frămînta în copilărie continua să-l preocupe... Atunci, el a apelat la ajutorul lui Dumnezeu:

„Doamne atotputernic și atotștiutor, răspunde-mi, de ce femeile plîng atît de ușor?”. La care Dumnezeu i-a mărturisit: „Atunci cînd am plăsmuit *Femeia*, aveam un singur gînd: să fie desăvîrșită... I-am făcut umerii puternici, ca să poată purta povara lumii; i-am făcut și gingași, ca să poată dărui căldură...”

Am hărăzit-o cu putere lăuntrică, pentru ca să poată îndura chinurile nașterii și necazurile pe care i le pot provoca propriii copii... I-am dat vigoare și curaj, care s-o ajute să-și urmeze calea, să-și îngrijească familia prin suferință, greutate și osteneală, fără a se plînge... I-am dărui cu prisosință sensibilitate și gingășie pentru a-și iubi odraslele, în orice împrejurări, chiar dacă acestea îi pricinuesc durere... Aceeași tandrețe o ajută să le aline durerea celor apropiați, împărțîșindu-le neliniștea și grijile... Am înzestrat-o cu bărbăție, pentru a fi în stare să îndure neajunsurile și greșelile soțului... Am zămislit-o din coasta lui, pentru a-i apăra inima acestuia. Am făcut-o înțeleaptă și chibzuită, pentru ca să priceapă că un bărbat cumsecade niciodată nu-și va umili nevasta, dar, uneori, îi va pune la încercare statornicia și hotărîrea de a-i fi alături.

I-am mai dărui și o lacrimă, ce îi aparține numai ei... O va vărsa la nevoie, căci e unica ei slăbiciune... E o lacrimă dăruiată omenirii...”

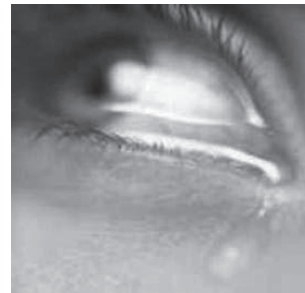
(*Buletin informativ*, CNSIPF, Chișinău, nr. 4(11), 2001)

- Compară mesajul acestui text cu cel al poeziei *Lacrimile* de L. Blaga (manualul de *Literatura română*, clasa a XII-a), în care lacrimile semnifică singurătatea omului, indiferent de gen, ca început al dramei existențiale. Care sînt riscurile unei abordări unilaterale?

Reflecție

- Comentează, în cheia *Agendei cu notițe paralele*, una dintre afirmațiile de mai jos:

1. „Plîng pentru că sînt femeie”. Mama l-a strîns la piept, spunîndu-i: „Niciodată nu vei înțelege, piciule...”.
2. *Nesatisfăcut de răspuns, băiețelul s-a adresat tatălui: „Tată, spune-mi, te rog, de ce femeile plîng, uneori, se pare că fără motiv?”. „Femeile întotdeauna plîng fără motiv...”*, a fost ceea ce a putut să-i răspundă părintele.

Evocare

- Scrie 2-3 motive importante pentru care femeile, ca și bărbații, merită să fie iubite. Comparați răspunsurile fetelor cu cele ale băieților. De ce percepem și diferit aceeași realitate afectivă?

Realizare a sensului

- Citește argumentele expuse de scriitorul român postmodernist Mircea Cărtărescu și încercuiește-le pe cele mai relevante. Discută cu colegii ideile care te-au surprins și ți se par neordinare.

DE CE IUBIM FEMEILE

Pentru că au sîni rotunzi, cu gurguie care se ridică prin bluză cînd le e frig, pentru că au fundul mare și grăsuț, pentru că au fețe cu trăsături dulci ca ale copiilor, pentru că au buze pline, dinți decenti și limbi de care nu ți-e silă. Pentru că nu miros a transpirație sau a tutun prost și nu asudă pe buza superioară. Pentru că le zîmbesc tuturor copiilor mici care trec pe lîngă ele. Pentru că merg pe stradă drepte, cu umerii trași înapoi și nu răspund privirii tale cînd le fixezi ca un maniac. Pentru că trec cu un curaj neașteptat peste toate servituțile anatomiei lor delicate. Pentru că fac toate treburile sîcîitoare și mărunte din casă fără să se laude cu asta și fără să ceară recunoștință. Pentru că nu citesc reviste porno și nu navighează pe site-uri porno. Pentru că poartă tot soiul de zdrăgănele pe care și le asortează la îmbrăcăminte după reguli complicate și de neînțeles. Pentru că își desenează și-și pictează fețele cu atenția concentrată a unui artist inspirat. Pentru că au obsesia pentru subțirime – a lui Giacometti. Pentru că se trag din fetițe. Pentru că joacă șah, whist sau ping-pong fără să le intereseze cine cîștigă. Pentru că șofează prudent în mașini lustruite ca niște bomboane, așteptînd să le admiri cînd sînt oprite la stop și treci pe zebră prin fața lor. Pentru că au un fel de-a rezolva probleme care te scoate din minți. Pentru că au un fel de-a gîndi care te scoate din minți. Pentru că-ți spun „te iubesc” exact atunci cînd te iubesc mai puțin, ca un fel de compensație. Pentru că au din cînd în cînd mici suferințe: o durere reumatică, o constipație, o bătătură, și-atunci îți dai seama deodată că femeile sînt oameni, oameni ca și tine. Pentru că scriu fie extrem de delicat, colecționînd mici observații și schișînd subtile nuanțe psihologice, fie brutal și scatologic ca nu cumva să fie suspectate de literatura feminină. Pentru că sînt extraordinare cititoare, pentru care se scriu trei sferturi din poezia și proza lumii. Pentru că le înnebunește „Angie” al Rolling-ilor. Pentru că le termină Cohen. Pentru că poartă un război total și inexplicabil contra gîndacilor de bucătărie. Pentru că niciodată nu ajungi cu ele la un acord în privința frumuseții altei femei sau a altui bărbat. Pentru că iau viața în serios, pentru că par să creadă cu adevărat în realitate. Pentru că le interesează cu adevărat cine cu cine s-a mai cuplat dintre vedetele de televiziune. Pentru că țin minte numele actrițelor și actorilor din filme, chiar ale celor mai obscure. Pentru că dacă nu e supus nici unei hormonizări embrionul se dezvoltă întotdeauna într-o femeie. Pentru că nu se gîndesc cum să i-o tragă tipului drăguț pe care-l văd în troleibuz. Pentru că beau porcării ca Martini Orange, Gin Tonic sau Vanilla Coke..Pentru că nu le excită ideea de viol decît în mintea bărbaților. Pentru că sînt blonde, brune, roșcate, dulci, futeșe, calde, drăgălașe..Pentru că momentul cel mai frumos al zilei e cafeaua de dimineață, cînd timp de o oră ronțăiți biscuiți și puneți ziua la cale. Pentru că sînt femei, pentru că nu sînt bărbați, nici altceva. Pentru că din ele-am ieșit și-n ele ne-ntoarcem, și mintea noastră se rotește ca o planetă greoaie, mereu și mereu, numai în jurul lor.

(M. Cărtărescu, *De ce iubim femeile*)

Reflecție

- *Argumente în lanț. Activitate în pereche. 6 „De ce?”*. Selectați cîte o afirmație din text și găsiți un argument, apoi explicați aserțiunea precedentă și așa mai departe, pînă la 6 afirmații-argumente.

Evocare

- Discută cu părinții despre menirea bărbatului și a femeii pe pământ. Rostul lor este același în timp și spațiu sau se schimbă? Dacă da/nu, de ce?

Realizare a sensului

- Citește textul și selectează câteva aspecte importante care, în opinia marelui filozof german Immanuel Kant, ar trebui să-l caracterizeze pe un bărbat. Ce „îndemn” a fost și mai este ignorat de-a lungul istoriei umanității și de ce?

Cu privire la tinerii deja dezvoltați, educatorii lor au ridicat chestiunea dacă e îngăduit ca un tânăr să caute un contact cu celălalt sex. Natura i-a dat menirea de bărbat îndată ce devine major, și i-a dat deci și felul său de a se perpetua. Trebuințele însă pe care omul le are cu necesitate într-un stat civilizat fac ca el să nu-i poată educa încă întotdeauna pe copiii săi. El greșește deci aici împotriva ordinii civile. Cel mai bine este deci, ba chiar e o datorie, ca tânărul să aștepte pînă ce este în stare să se căsătorească în bună rînduială. El se poartă atunci nu numai ca un om bun, ci și ca un cetățean bun.

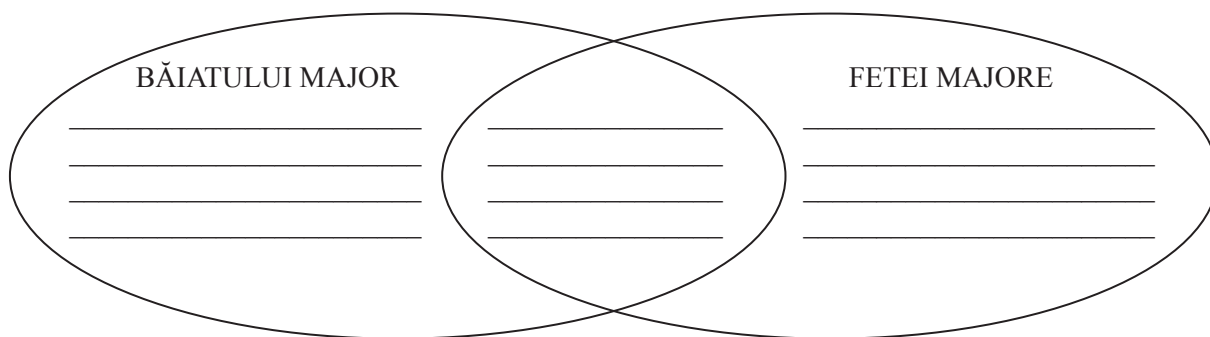
Tânărul să învețe de timpuriu să aibă stimă cuviincioasă față de celălalt sex, să-și dobîndească în schimb printr-o activitate lipsită de vicii stima și să năzuiască astfel spre *înalta răsplată a unei căsătorii fericite*.

(Im.Kant, *Despre pedagogie*)

Reflecție

- Dezbate problematica abordată de Im. Kant cu colegii de echipă, notînd pe un poster, în Diagrama Venn, cuvintele/caracteristicile ce formează, în opinia ta, de adolescent:

PORTRETUL MORAL ȘI FIZIC AL

- Reține caracteristicile comune pentru fete și băieți la vârsta majoratului.

*DEX-ul explică noțiunea de *major* astfel: (despre persoane) – care a împlinit vârsta legală pentru a putea beneficia prin lege de drepturi civile și politice depline.

FIȘA 15.

INTOLERANȚA FAȚĂ DE FORMELE DE DEGRADARE A FEMEII ȘI FEMININULUI/ BĂRBATULUI ȘI MASCULINULUI

Evocare

- Scrie ce înțelegi prin *formele de degradare a femeii și femininului/bărbatului și masculinului*.
- Enumeră formele pe care le cunoști.
- Cine/ce și din care motive (natura acestora) contribuie/instigă/susține asemenea atitudini și comportamente în relațiile interpersonale?

Cine/ce	Motivele
1.	a), b), c)
2.	a), b), c)
3. etc.	

Realizare a sensului

- Grupați în perechi, citiți textul în cheia tehnicii *Re-Quest*. După fiecare alineat, unul dintre parteneri răspunde la întrebările celuilalt. Repetați procedura după fiecare alineat, inversându-se rolurile. Se vor discuta frontal toate întrebările neelucidate.
- Invitați psihologul din școală să vă dea și alte explicații pe marginea acestui subiect.

Formele de degradare a femeii și femininului/bărbatului și masculinului sînt: *abuzul emoțional, hărțuirea sexuală, sexismul, limbajul sexist, violența domestică (casnică), violul, prostituția, pornografia, traficul de ființe umane* – fenomene explicate și analizate astăzi frecvent în toate mijloacele de informare în masă și studii de specialitate.

Abuzul emoțional se definește ca orice formă de violență, agresiune sau o traumă care este mai degrabă de natură emoțională și psihologică decît de natură fizică. Forme ale abuzului emoțional sînt:

- *rejectarea* – refuzul de a recunoaște valoarea sau calitățile unei persoane, comunicarea cu alte persoane, devalorizarea ideilor și sentimentelor sale; tratarea diferențiată a unei persoane față de colegii săi, care sugerează resentiment, rejecție, nemulțumire;
- *deprecierea unei persoane* – insultarea, ridiculizarea, imitarea unui comportament care aduce prejudicii identității, demnității și încrederii în sine a persoanei;
- *terorizarea unei persoane* – amenințarea, producerea unor sentimente de teamă, frică extremă unei persoane, intimidarea, plasarea sau amenințarea cu plasarea persoanei într-un mediu ostil, periculos sau privarea ei de libertate;
- *izolarea* – izolarea persoanei într-o anumită parte a casei, limitarea implicării acesteia în deciziile familiei sau în deciziile cu privire la propriul viitor, închiderea în cameră, interzicerea accesului la finanțele personale, la copii, interzicerea accesului la mobilități;
- *corupția, exploatarea* – socializarea persoanei astfel încît să accepte idei/să adopte comportamente care contravin legii. Folosirea unei persoane pentru obținere de avantaje/profit; antrenarea, educarea unei persoane pentru a servi interesele abuzatorului și nu pe cele ale copilului;
- *neacceptarea responsabilității emoționale* – eșecul în a acorda atenție și suport celuilalt într-o manieră sensibilă, responsabilă, afișarea unui comportament detașat, neimplicat, interacțiuni emoționale cu persoane aflate în relații apropiate numai atunci cînd este absolut necesar, ignorarea nevoilor emoționale ale celorlalți.

Abuzul emoțional însoțește întotdeauna celelalte forme de abuz, dar poate apărea și izolat, distinct de celelalte. Nici un abuz – neglijare, abuz fizic, sexual sau verbal – nu apare fără să aibă importante consecințe psihologice. Ca și în celelalte forme de violență în relații, acei care au mai puțină putere fizică, femeile, copiii și bătrânii, sînt cel mai adesea victimele abuzului emoțional. Au fost identificate două tipuri de abuz emoțional ale căror victime sînt îndeosebi femeile: *abuzul din partea partenerului de viață și hărțuirea la locul de muncă*. Componentele cele mai frecvente ale abuzului emoțional ale căror victime sînt femeile sînt: *limitarea libertății; amenințările fizice; amenințările cu privire la copii; umilirea; crearea unei dependențe totale de partener* (bărbatul este cel care face femeia să creadă că el este singura persoană din viața ei care are grijă de ea, care o protejează și o iubește); *manipularea psihologică* ce are drept scop inducerea unei stări de incertitudine și de confuzie cu privire la propriile capacități și judecăți, sugerînd chiar existența unei instabilități emoționale, care o va îndepărta de propriii copii și prieteni; *abuzul financiar* ce implică dependența totală financiară a victimei de abuzator, ca mijloc de control al acesteia.

Femeile care sînt abuzate fizic în relații declară cel mai adesea că violența, abuzul emoțional este mult mai debilizant decît cel fizic. Abuzul verbal ca blamarea, ridiculizarea, insultarea, țipatul, umilirea au efecte negative de durată asupra stimei de sine și contribuie la instaurarea sentimentelor de neajutorare, autoblamare.

Abuzul emoțional este dificil de detectat, în recunoașterea sa este deosebit de importantă înțelegerea cîtorva simptome care apar frecvent ca o consecință a acestuia: depresie, retragere/izolare, stimă de sine scăzută, anxietate, teamă/nesiguranță, agresivitate, instabilitate emoțională, probleme/tulburări ale somnului, somatizări, pasivitate excesivă, tentative/discuții despre sinucidere, violență, abuz de substanțe, evitarea contactului vizual.

(Adaptat după O. Dragomir, M. Miroiu, *Lexicon feminist*)

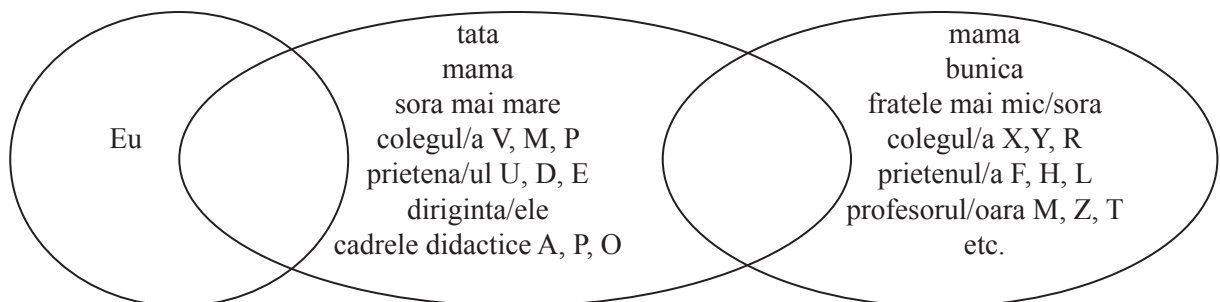
Reflecție

- Cunoșcînd cum se manifestă cea mai subtilă formă de degradare – *abuzul emoțional*:
 1. Autoevaluează-ți propriile atitudini și comportamente în relație cu “ceilalți”, pentru a stabili dacă nu abuzezi emoțional de “alții”. Ce îți propui să faci, dacă ai constatat că abuzezi emoțional, într-o formă sau alta, de “ceilalți”? Proiectează-ți niște schimbări atitudinal-comportamentale concrete.

 2. Evaluează atitudinea și comportamentele celor cu care interacționezi frecvent în viața privată și publică (membrii familiei, cadrele didactice, colegile/colegii, prietenele/prietenii etc.).

Extindere

- Discută cu membrii familiei, cadrele didactice, colegile/colegii, prietenele/prietenii etc. asupra acestei probleme. Comunică-le ceea ce nu trebuie tolerat în relațiile voastre (**tu** în raport cu **ei** (cei de care abuzezi); **ei** (cei care recurg la forme de abuz) în raport cu **tine**)).

Evocare

- Discutați în 3 grupuri despre: 1. hărțuirea sexuală; 2. violența domestică; 3. traficul de ființe umane după algoritmul: Ce înțelegeți prin noțiunile date? Unde se exercită cel mai des? După ce criterii pot fi identificate? Care sînt cauzele/motivale obiective și subiective? Care sînt consecințele asupra persoanei discriminate și asupra societății în general?

Realizare a sensului

- Lecturați informația de mai jos, precum și cea despre *hărțuirea sexuală și violența domestică* de la paginile 47-49, după metoda *Predarea complementară*. Lectura se face în grupuri de 4-7 elevi/eleve. După fiecare alineat, cîte un elev/o elevă cu rol de profesor generalizează ceea ce a fost citit; lansează cîteva întrebări, la care trebuie să răspundă colegii/colegele din echipă; face precizările necesare, dacă există incertitudini și neclarități pentru cineva; alege o altă persoană pentru rolul de profesor.

În țara noastră traficul de ființe umane a apărut, în special, după căderea cortinei de fier dintre Est și Vest. **Cauzele acestui fenomen** se datorează situației economice și, desigur, așezării geografice a Republicii Moldova. Mica regiune separatistă Transnistria din estul Moldovei, care se află în afara controlului Guvernului, reprezintă, de asemenea, o importantă zonă de origine și tranzit pentru traficul de ființe umane.

Începînd cu anii 1994-1995 traficul de ființe umane a căpătat amploare la noi, atunci cînd migrația ilegală, provocată de criza economică și recesiunea în producție, inflația, creșterea numărului de șomeri, reducerea cheltuielilor în sfera socială, a avut un impact dezastruos asupra migrației în general din țară. Între anii 1998-2004 traficul s-a intensificat, iar migrația ilegală era și mai considerată uneori drept unica soluție de lichidare a sărăciei. Dosarele de astăzi, cercetate de organele de drept sau de ONG-ul *Asociația Femeilor de Carieră Juridică*, vizează, de fapt, fenomenul din acești ani. Actualmente se observă o descreștere minoră, determinată de securizarea hotarelor, campaniile de prevenire organizate preponderent de ONG-uri sau în colaborare cu Comitetul Național pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane și organele de drept, pregătite în acest sens.

Care este grupul de risc afectat de trafic? Comitetul Național pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane a raportat că, în baza informațiilor recente, bărbații au fost traficați pentru munca în agricultură și lucrări de construcție în Țările Baltice și în Comunitatea Statelor Independente (CSI). Conform ultimelor cercetări efectuate de Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeilor *La Strada* Moldova, femeile reprezintă o majoritate absolută (99%) a persoanelor traficate. Deși traficul de persoane vizează mai multe scopuri (lucru casnic – 6%; cerșit – 5%), cel mai răspîndit și mai alarmant în cazul Moldovei este exploatarea sexuală, care reprezintă 83%. Femeile tinere devin, de cele mai multe ori, victime. Ele sînt recrutate atît de persoane fizice, cît și juridice (agențiile de turism și de angajare). Metodele de recrutare cele mai frecvente sînt falsa ofertă de lucru – 84%, răpirea – 6%.

Circa 70% din femeile traficate au vîrsta medie de 19-25 de ani. Mai mult de jumătate dintre tinere sînt recrutate din mediul rural, unde nivelul de trai este și mai jos, iar piața locurilor de muncă – foarte redusă și ieftină. Un alt model de trafic implică fetele orfane, care trebuie să părăsească orfelinatele după ce absolvesc școala, de obicei la vîrsta de 16 sau 17 ani, și care nu au bani pentru cheltuielile de întreținere sau continuarea studiilor.

Majoritatea femeilor traficate (75%) nu sînt căsătorite. Potrivit datelor oficiale, fetele și femeile din Republica Moldova sînt traficate în scopul exploatării sexuale în cinci direcții:

1. Turcia, Cipru, Grecia, Liban, Siria, Israel, Emiratele Arabe Unite, Arabia Saudită;

2. România, Ungaria, Bulgaria, Slovacia, Cehia, Polonia;

3. Bosnia-Herțegovina, Macedonia, Albania, Muntenegru, Serbia;

4. Italia, Franța, Portugalia, Spania, Marea Britanie, Germania;

5. Rusia. În ultimii 2 ani au fost înregistrate cîteva cazuri de trafic și în Japonia, SUA, Australia. Deși este interzis prin lege, traficul de ființe umane a fost și rămîne o problemă foarte gravă. S-au atestat cazuri de implicare în trafic a unor funcționari publici, însă autoritățile au intentat dosare doar împotriva funcționarilor care nu ocupau posturi importante.

Legea interzice traficul și prevede sancțiuni grave, de la 7 ani de privațiune de libertate pînă la închisoare pe viață. Sentințele pentru traficul de copii variază de la 10 ani de privațiune de libertate la închisoarea pe viață. În cazul infracțiunilor repetate sau grave, cum ar fi traficul de grupuri, de minori sau de femei însărcinate; prin răpire, înșelăciune sau abuz de putere; prin aplicarea violenței; sau prin intermediul unei organizații criminale, sancțiunea variază de la 15 ani de privațiune de libertate pînă la detențiune pe viață.

Pe parcursul anului 2005, autoritățile au intentat 397 dosare penale cu privire la traficul de ființe umane. Procuratura Generală a raportat că pe parcursul anului Guvernul a înaintat instanțelor de judecată 314 cazuri calificate ca trafic și a obținut 102 condamnări pentru activități calificate ca trafic, în comparație cu 95 condamnări în 2004; în 18 dintre cele 102 condamnări a fost aplicată privațiunea de libertate.

Unitatea anti-trafic a Ministerului Afacerilor Interne și Procurorul General au responsabilitățile de bază în combaterea traficului. În cadrul Ministerului Afacerilor Interne activează o unitate de drept specială. Programul de studii al Academiei de Poliție include și un capitol anti-trafic, elaborat în comun cu Centrul internațional anti-trafic *La Strada*.

Legea cu privire la Prevenirea și Combaterea Traficului de Ființe Umane, adoptată la 20 octombrie 2005, prevede servicii sociale gratuite pentru victimele traficului, inclusiv un pachet de servicii medicale și psihiatrice de bază, eliberarea actelor de identitate și a permiselor de ședere, servicii consulare, consiliere juridică și servicii de angajare cum ar fi instruire și consiliere profesională. Totuși, legea nu stipulează clar cum va fi finanțată implementarea acesteia.

Guvernul nu dispunea de programe de asistență a victimelor. Cîteva ONG-uri ofereau asistență în repatriere, locuință temporară și asistență medicală victimelor, precum și instruire profesională. ONG-ul *Salvați Copiii* a lucrat cu victimele traficului, în special cu fetele repatriate. ONG-ul *La Strada Moldova* a oferit informații și servicii educaționale, precum și o linie fierbinte națională gratuită.

Guvernul a luat unele măsuri de prevenire a traficului de ființe umane și de asistare a victimelor, prin intermediul Comitetului său național antitrafic. Comitetele locale din fiecare regiune a țării, precum și funcționari ai diferitelor ministere și administrației locale au fost solicitate să prezinte comitetului rapoarte cu privire la eforturile lor anti-trafic. La 25 august 2005, Guvernul a aprobat un nou Plan Național de Acțiuni pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane, elaborat în comun cu organizațiile internaționale.

(L. Handrabura, *Strategii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane în R.Moldova*)

Reflecție

- Elaborează un plan individual sau colectiv prin care îți propui:
 - a) să informezi persoanele din mediile în care activezi/studiezi;
 - b) să contracarezi atitudinile și comportamentele discriminatorii discutate.

Extindere

- Documentează-te suplimentar în aceste probleme.

Evocare

- Psihologii susțin că *a fi empatic înseamnă a comunica afectiv, a te transpune imediat, sentimental în situația altei persoane, a simți și a retrăi starea de spirit, emoțiile și sentimentele conlocutorului*. Ce însemnătate are pentru tine empatia? Ai nevoie de ea? O practici? De ce?

Realizare a sensului

- Citește cu atenție istorioara de mai jos și comentează gradul de empatie al bărbatului, într-o discuție frontală cu colegii/colegele de clasă.

FEMEIE PENTRU O ZI

Un bărbat se săturase să meargă la serviciu în fiecare zi, în timp ce soția lui stătea acasă. Ar fi vrut să vadă și ea prin ce trece el zilnic, așa că se rugă: „Doamne, merg la serviciu în fiecare zi, câte 8 ore, iar soția mea stă toată ziua acasă. Aș vrea să fiu femeie, să am o zi obișnuită. Amin”.

Dumnezeu, în înțelepciunea sa nemărginită, îi îndeplini dorința. Dimineata omul se trezi femeie. Se sculă, pregăti micul dejun pentru soț, trezi copiii, le pregăti hainele pentru școală, le făcu pachetele cu gustarea de prînz, îi duse la școală, veni acasă, luă hainele și le duse la curățat, se opri în drum la bancă să depună niște bani, plăti facturile. Curăță casa pisicii, spală cîinele. Era deja ora unu cînd se grăbi să facă paturile, să spele, să ștergă praful. Le pregăti copiilor masa, îi puse la lecții și se uită puțin la televizor, în timp ce călca. Pe la patru începu să curețe cartofi, legume pentru salată, făcu șnițele, curăță fasolea, făcu o budincă. După cină curăță bucătăria, spală vasele, scaldă copiii, îi duse la culcare. Pe la ora nouă, deși datoriile nu erau sfîrșite, se duse la culcare, unde era așteptată la făcut dragoste.

Dimineata următoare bărbatul se trezi și imediat se rugă: „Doamne nu știu ce mi-a venit. Nici vorbă să o invidiez pe nevastă-mea. Să stea acasă toată ziua! Te rog, să ne întoarcem la situația de dinainte”.

Dumnezeu în înțelepciunea sa fără margini, răspunse: „Fiule, văd că ai învățat ceva și așa fi fericit să pun lucrurile la loc, cum au fost, totuși, va trebui să aștepti nouă luni. După „întîmplarea” de aseară ești însărcinat”.

(Selectat din revista *Doar femeia*, București, 2006)

Reflecție

- De ce oare Dumnezeu, în înțelepciunea sa, a luat decizia de mai sus. *Argumente în lanț. Pro sau contra?*

Argumente pro

Argumente contra

MODULUL II.

SOCIALIZAREA DE GEN

Evocare

- Cum, cînd, unde și de la cine crezi că se învață *genul*?

Realizare a sensului

- *Studiu de caz*. Discutați după următorul algoritm:
 - De ce eroina a reținut din copilărie anume cele două experiențe?
 - De ce se ghidează părinții în educația fiicei?
 - Cum explicați lipsa de interes a eroinei pentru genul său din timpul liceului, facultății?
 - Pe ce argumente, „reguli nescrise” se baza marginalizarea femeilor din cîmpul muncii (avocatura)? Sînt acestea plauzibile, echitabile pentru sferele profesionale în care valoarea se măsoară după un criteriu cert – calitatea specialistului?
 - Ce model profesional de gen evocă autoarea și în ce context?
 - Care domeniu al vieții (domestic sau public) este mai stereotipizat, naftalinizat, „prejudiciat”, discriminatoriu în ceea ce privește relațiile, rolurile, statutul de gen și de ce?
- Ce tip de cultură domină în mediul descris de eroină? ș.a.
- Comentați afirmațiile marcate cu litere cursive.
- Cum ați intitula această mărturisire?

Din copilăria mea – extrem de bogată – îmi aduc aminte, mai ales, două lucruri: în primul rînd, că eram foarte obraznică, iar mama îmi spunea că mă port “ca un băiețoi”, în vreme ce eu mi-aș fi dorit să-mi spună că sînt “un drac de fată”. La șapte ani simțeam că era o diferență între cele două exprimări; mai tîrziu am și înțeles-o: “un drac de fată” înseamnă că, deși sînt recunoscută ca fetiță, sînt cam obraznică, în vreme ce “un băiețoi” sugerează că îmi lipsesc calitățile esențiale ale unei fetițe, calități la care rîvneam, chiar dacă nu știam prea bine care erau acelea. Cel de-al doilea lucru pe care mi-l amintesc și care venea oarecum împreună cu primul e un fragment dintr-o poezie, în care era vorba despre o fetiță și relația dintre ea și tatăl ei. Tot ce mai țin minte sînt versurile: “Și taticu-i supărat/Că de ce n-am fost băiat/Uite-așa cum mă vedeți/Nu mă dau pe cinci băieți”. N-aș spune că finalul acesta mă impresiona prea tare, pentru că neavînd o părere bună despre băieți (pînă pe la 10 ani n-am cunoscut nici unul pe care să nu-l fi bătut) mi se părea absolut firesc să nu mă dau nici pe o sută de băieți. De fapt, nici nu știu cine și de ce m-a pus să învăț poezia aceea, pentru că la mine în familie era absolut OK că eram fete și eu, și sora mea. Poate rudele, cunoștințele sau vecinii să fi simțit nevoia unor astfel de precizări. Clasic era ca tati să-și dorească băieți, deci ei simțeau că trebuie să facă ceva pentru ca cei care nu aveau băieți să fie convinși că și fetele sînt bune la ceva.

O lungă perioadă de timp după aceea, apartenența mea la “genul femeiesc” nu m-a mai interesat în nici un fel. Nici în timpul liceului, nici în timpul facultății ea n-a constituit un obiect de preocupare. Cel mult, am avut raționamente de tipul: “Nu mă interesează că există o politică a partidului de promovare a femeilor pe criterii statistice. Pe mine nu mă va afecta niciodată, pentru că, în ce mă privește, *competența va fi singura care va fi luată în considerare*”. Ca și cum eu contam și nu situația în sine!

Cînd am terminat facultatea și am devenit avocată, printre primele lucruri pe care le-am auzit au fost:

“Păcat că ești așa de deșteaptă; asta n-o să te-ajute și vor trece mulți ani pînă cînd îți vei face o clientelă a ta. Ai două mari handicapuri: ești femeie și ești tînăra”. În primii ani de avocatură am auzit aceste cuvinte pînă la plictiseală.

A fi femeie-avocat nu era neapărat un handicap. Multă lume preferă avocatele. Mai ales femeile care aveau nevoie de asistență. Dar și bărbații. Vîrsta, în schimb, era o problemă, iar combinarea celor două nu era aducătoare de succese în avocatură. Erau multe femei avocat în anii ‘80. Unele din ele aveau un aspect impunător, de adevărate matroane, cu voci tunătoare și kilograme pe măsură. Făceau impresie bună justițiabililor. Păreră generală însă era că cele mai bune erau cele care se comportau ca și cei mai mulți avocați-bărbați, adică lăsînd acasă scrupulele, mințind cu ușurință și înșelînd fără nici o remușcare. Din fericire, existau și avocați pentru care inteligența era pe locul întîi și pentru care minciuna și înșelătoria erau socotite armele avocaților proști și slabi. Aceștia ne-o dădeau ca exemplu pe Dana Nistor. Fermă, fără să ridice tonul; inteligentă, cu o eleganță a limbajului și comportamentului, avocata Dana Nistor nu prea avea egal. Îmi amintesc o întîmplare, cînd adversarul dumneaei, un avocat cu mare faimă, i s-a adresat pe holul tribunalului cu formula: “Ce ai, cucoană, nu pricepi? Du-te acasă și bagă-ți picioarele într-un lighean cu apă rece!”. Reacția – promptă – a venit din partea clientului lui, tot un bărbat, care i-a reproșat mîrlănia și i-a cerut scuze doamnei. Dar trebuie să admit că nici femeile n-au făcut nimic să schimbe ceva din interior, să se impună și să impună un altfel de comportament. Într-o perioadă în care era greu de trăit în general, o femeie procuror nu trăia mai ușor: copii, casă de întreținut, cumpărături de făcut etc. etc. (evident, omit cu bună știință excepțiile). Era mai comod să fii procuror de ședință, să stai la birou opt ceasuri, timp în care îți puteai face piața, o dată sau de două ori pe săptămîină să intri în ședință și gata justiția. Anchetele puteau să însemne totuși deplasări pe teren, un timp care putea trece de cele opt ore zilnice. Nici măcar investigațiile în cazurile de viol nu erau încredințate procuroarelor. Culmea e altceva: că într-un asemenea sistem s-a acreditat ideea că numai femeile procuror erau zgripturoaice (și unele chiar erau!), pentru că aproape numai ele erau văzute în sălile de ședințe tunînd și fulgerînd. Pe procurorii bărbați din spatele lor, cei care făcuseră anchetele (și uneori măsluiseră probele sau permisera acest lucru), nu-i mai vedeai și chiar și cei care-i știuseră erau tentați să-i uite. În sala de judecată te raportezi la adversarii direcți. Prejudecăților celorlalți li s-au adăugat ale mele: și mie îmi era mai ușor să admit că femeile procuror se complăceau într-o asemenea situație, neatacînd sistemul, cînd, de fapt, evident, sistemul însuși trebuia schimbat și asta printr-un efort care să fie al întregii societăți și nu prin acțiunile a două-trei Jeanne d’Arc. Folosesc timpul trecut, dar în realitate sîntem într-un prezent continuu, pentru că mult prea puțin s-a schimbat în materie de mentalități și de practică în acest domeniu...

(R. Weber, *Prejudecățile altora. Prejudecățile mele*)

Reflecție

- Așterne și tu pe hîrtie, precum a făcut Renate Weber, cîteva impresii despre cum ai devenit, devii băiat/fată. Reflectează asupra educației tale de gen prin prisma informației noi acumulate.
-
-

Extindere

- La dorință, împărtășește experiența ta colegelor/colegilor, membrilor de familie cu scopul de a-i sensibiliza (sînt ceea ce sînt, pentru că...) sau a-i atenționa asupra unor situații, pe care ți le impun drept normă de gen, deși tu/generația ta ai/are altă opțiune.
-
-

FIȘA 2.

DIMENSIUNEA DE GEN A LITERATURII

Evocare

- Aplicînd tehnica *Graffiti*, scrieți pe un poster opere literare românești în proză care se referă preponderent la existențe masculine, iar pe altul – la existențe feminine. Analizați tabloul care s-a conturat prin *Turul Galeriei*.
- Relevați cauzele primatului, dominației masculine și a invizibilității sau planului doi alocat personajelor feminine în corelație cu perioada și mentalitatea timpului vizat în scrieri.

Realizare a sensului

- Consultă tabelul.

Operele epice reprezentative din literatura română care pun în discuție și destinul femeii

Pașoptistă	V. Alecsandri, <i>Piatra din casă</i> (1847) V. Alecsandri, <i>Ciclul Chirița</i> (1850, 1852) – Chirița
Postpașoptistă	B. P. Hasdeu, <i>Răzvan și Vidra</i> (1867) – Vidra
	I. Creangă, <i>Amintiri din copilărie</i> (1881-1882) – Smaranda Creangă M. Eminescu, <i>Cezara</i> (1876) – Cezara M. Eminescu, <i>Luceafărul</i> (1883) – Cătălina I. L. Caragiale, <i>O scrisoare pierdută</i> (1884) – Zoe D. Zamfirescu, <i>Ciclul Comăneștilor</i> (1894-1910) – Sașa Comăneșteanu I. Slavici, <i>Mara</i> (1906) – Mara, Persida
Marii clasici Interbelică	L. Rebreanu, <i>Ion</i> (1920) – Ana, Florica H. Papadat-Bengescu, <i>Concert din muzică de Bach</i> (1927) – Elena Drăgănescu, Ada Razu, dar și celelalte romane din <i>Ciclul Hallipilor (Fecioarele despletite, Rădăcini)</i> M. Sadoveanu, <i>Baltagul</i> (1930) – Vitoria C. Petrescu, <i>Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război</i> (1930) – Ela G. Ibrăileanu, <i>Adela</i> (1933) – Adela Gib I. Mihăescu, <i>Rusoaica</i> (1933) – Marusea, Niculina M. Eliade, <i>Maitreyi</i> (1933) – Maitreyi I. Teodoreanu, <i>Lorelei</i> (1935) – Gabriela Nei, Lucia Novleanu M. Eliade, <i>Domnișoara Cristina</i> (1936) – Cristina C. Petrescu, <i>Patul lui Procust</i> (1937) – Doamna T., Emilia G. Călinescu, <i>Enigma Otiliei</i> (1938) – Otilia
Literatura după cel de-al II-lea război mondial	M. Preda, <i>Moromeții</i> (1955) – Polina, Catrina Moromete, Guica M. Preda, <i>Cel mai iubit dintre pămînteni</i> (1980) – Suzy Culala L. Blaga, <i>Meșterul Manole</i> (1927) – Mira
Literatura contemporană	I. Druță, <i>Frunze de dor</i> (1957) – Ruxanda I. Druță, <i>Casa Mare</i> (1959) – Vasiluța I. Druță, <i>Samariteanca</i> (1988) – maica M. Cărtărescu, <i>De ce iubim femeile</i> (2005) – personajele feminine N. Dabija, <i>Temă pentru acasă</i> (2012) – Maria Răzeșu

Reflecție

- Elaborează, în 2-4 pagini, un referat, în care: a) să stabilești unele optici de abordare a personajului feminin/masculin și, implicit, a relației bărbat-femeie în plan diacronic sau b) să definești mesajul de gen al unei opere artistice lecturate recent.

FIȘA 3.

MODELE DE GEN ÎN ARTĂ

Evocare

- Ce înțelegi prin afirmația *Arta produce și reproduce modele de gen*? Argumentează-ți răspunsul cu exemple relevante din arta plastică, fotografică.

Realizare a sensului

- Comentează evoluția genului din perspectiva modelelor de feminitate/masculinitate, identificate în reproducerile propuse în Anexa 6 (Moisei Gamburd, Mihai Burea, Igor Vieru, Mihai Grecu, V. Rusu-Ciobanu, Ștefan Beiu), selectate din volumul E. Brigalda-Barbas, *Evoluția picturii de gen din Republica Moldova (1945-2000)*, Editura “Știința”, Chișinău, 2002.

“Dintre trăsăturile specifice picturii de gen ale ultimei jumătăți a secolului al XX-lea, putem menționa: lipsa de lucrări executate în așa-zisul “stil auster”, tendința spre interpretarea lirico-poetică a realității, atenția deosebită manifestată față de chipul țăranului moldovean, față de universul țăranesc – ca temă sau motiv plastic.”

(E. Brigalda-Barbas)

Reflecție

- Este tiparul de frumusețe feminină, promovat azi (90/60/90 cm), “mai frumos” decât altele sau doar “altfel”?
- Este tiparul de “macho man” unul de referință pentru tine?

Argumente

Pro	Contra

Extindere

- Cum îți imaginezi prototipul de frumusețe feminină/masculină al secolului XXI? Reflectează asupra acestei întrebări într-o pagină de jurnal.

Evocare

- Discutați în 3 grupuri despre: a) rostul publicității în formarea (educarea) noastră ca persoane; b) natura valorilor pe care le promovează publicitatea TV, radio.
- Prezentați concluziile.

Realizare a sensului

- Analizează exemplele de reclame audio și video, care au fost sau pot fi auzite, văzute la TV sau prin municipiul Chișinău. Acestea au fost selectate după principiul relevanței de gen. Comentează-le după următorul algoritm:
 - La ce se face publicitate?
 - Cine sau ce apare în imagini?
 - Ce fac (acțiune, nonacțiune)/spun persoanele (bărbați/femei)?
 - Cu ce produse sînt asociate mai frecvent femeile/bărbații și de ce?
 - În ce situații apar împreună, sînt parteneri?
 - Care sînt tendințele în ceea ce privește corelația dintre mesajul imagistic și cel textual, pe de o parte, și acestea și produsul promovat, pe de altă parte?
 - Ce mesaj de gen au, în general, reclamele (echilibrat, dezchilibrat etc.)?
 - În ce fel acționează ele asupra educației noastre?
 - Ce instituție ar trebui să expertizeze publicitatea și difuzarea/amplasarea ei?

REȚEAUA DE MAGAZINE "NUTRIȚIE SPORTIVĂ"
"POWER TEAM"

CUMPARĂ WEIGHT GAINER

ȘI PRIMEȘTE UN CADOU

+
5KG DE MASĂ
MUSCULARĂ
PE LUNĂ!!!

Cadourile

1. Power Team
2. Power Team
3. Power Team

www.powerteam.ro

CENTRU: ULIM, CC "ALMAMATER", buf. Nr.49. Tel.: 205-908
SunCITY "Market Nr.1"

BOTANICA: CC "ELAT", et. 1, buf. Nr.26. Tel.: 207-588

RĂȘCANI: CC "PAN-COM", et. 1, buf. Nr.20

BUCUREȘTI: str. Ion Creangă 62, sport-club "ATOL" Tel.: 745-208

Reflecție

- Urmărește împreună cu colegul/colega cu care colaborezi mai bine, timp de 3-4 zile, publicitatea audio-video de la posturile TV și radio, la care ai acces. Apelează și la ajutorul celor din familie, după ce le-ai explicat problema pe care vrei s-o investighezi. Notează/fotografiază exemplele care au un mesaj de gen echilibrat sau discriminatoriu.

Extindere

- Organizați o masă rotundă pe tema "Rolul mass-media în educația de gen", în baza informației și exemplurilor concrete acumulate, la care să asiste și elevi din alte clase, profesori, părinți, funcționari ai primăriei/preturii sectorului, reprezentanți mass-media.
- Discutați despre:
 - impactul publicității asupra noastră ca și consumatori;
 - ce se poate face la nivel personal, de familie, de colectiv, instituțional pentru a nu consuma tacit o informație negativă, cu repercusiuni uneori grave asupra sistemului nostru de valori, percepției unilaterale, distorsionate, stereotipizate a „celuilalt”.
- Adoptați o decizie, la nivelul școlii, comunității, Centrului de Tineret sau Consiliului Local al Tineretului, dacă funcționarii primăriei/preturii sectorului vor da curs invitației și inițiativei voastre, pentru a contracara difuzarea publicității „nocive” cu mesaj de gen și nu numai.

FIȘA 5.

PRESA CA INSTITUȚIE MEDIA IMPORTANTĂ PENTRU EDUCAREA, INSTRUIREA ȘI CULTURA GENERALĂ A INDIVIDULUI

Evocare

- Notează, prin 3-4 argumente, care este locul presei în sistemul nostru de comunicare; ce reflectă, propagă și preia aceasta din societate. Referă-te la publicațiile pe care le știi mai bine.

Realizare a sensului

- Citește și rezumă informația de la p. 26-32.
- Cercetează imaginile selectate din *Jurnal de Chișinău*, *Timpul* (săptămînal independent), *Didactica Pro...* (revistă de educație), *Făclia* (săptămînal de cultură pedagogică), *Clipa siderală* (revistă literară pentru copii, lunile aprilie-mai 2004), *Aquarelle* (revistă pentru femei, septembrie 2003, numărul de debut).

Reflecție

- Realizează, individual sau în pereche, o analiză a imaginilor din 1-2 ziare. Utilizează următoarea grilă de analiză:

– total ilustrații;

– dintre care cu persoane bărbați/femei;

– ilustrații mixte;

– ce fac bărbații/femeile;

– în ce sferă a vieții (privată sau publică) sînt reprezentați;

– cînd sînt împreună, cine și ce face, în care plan se află, domeniul.

- Discutați pe marginea cifrelor și a realității care se conturează la nivel imagistic în presa scrisă.

Extindere

- Urmăriți, după același algoritm, mesajul imagistic al blocurilor informative de la posturile TV pe care le vizionați. Împărtășiți-vă observațiile.

FIȘA 6.

INSTITUȚIA MODEI ȘI GENUL

Evocare

- *Instituția modei* are, de asemenea, dimensiune de gen. Ea propune și impune modele, norme, stereotipuri de gen. Listează-le, în tabelul de mai jos, pe cele pe care le cunoști din prezent sau trecut.

Norme	Modele	Stereotipuri

Realizare a sensului

- Analizați în echipe imaginile selectate din moda timpului prezent/trecut. Ce tendințe observați în vestimentația femeilor/bărbaiților, în accesorii, tunsori, machiaj?

Reflecție

- Constrângerile de gen prescrise de *instituția modei* au fost mai puternice pentru bărbați sau pentru femei? Ce factori “dictează” normele și în baza căror raționamente (sociale, psihologice, culturale, religioase etc.)?
- Prezintă observațiile și concluziile colegelor/colegilor și, desigur, comunică-le și celor cu care ai discutat inițial.

Extindere

- Discută la clasă, dar și cu apropiații din generații diferite (părinți, bunici, rude), pentru a urmări coordonata de gen a modei și tendințele, manifestările ei în diverse perioade istorice.

Evocare

- Activitate în echipe. Asocieri libere pentru cuvîntul *bărbat* (o echipă), pentru cuvîntul *femeie* – altă echipă. Înregistrați pe postere toate ideile, apoi faceți conexiune între ele și formați, respectiv, 2-3 concluzii preliminare.

Realizare a sensului

- Identifică dezechilibrul de gen din proverbele propuse:
Găina care cotcodăcește mult nu face ouă.
Capra care zbiară o mănîncă lupul.
Însoară cînd vrei, mărită cînd poți.
Fata care-alege mult se mărită după mut.
Bărbatul are ochi să vadă, femeia – să fie văzută.
Trei lucruri te scot din casă: ploaia, fumul și femeia rea.
Mai mult se uită la mireasă decît la mire.
- Comunică părerea ta colegului/colégei de bancă și viceversa. Formulați un răspuns comun. Prezentați-l în plen.

Reflecție

- Utilizați tehnica *Acvariu*. Clasa se repartizează în două echipe:
A) echipa care va discuta problema;
B) echipa care va evalua discuția.

Echipa A discută, timp de 10 minute, pornind de la relevanța proverbului „*Femeia bună e bărbatului cunună*”.

Echipa B urmărește elevii și elevele din echipa A (fiecare membru/membră al/a echipei B are a urmări un elev sau o elevă din echipa A).

Criterii de evaluare pentru echipa B:

- originalitatea și coerența ideilor;
- numărul ideilor lansate și analizate;
- corectitudinea exprimării etc.;
- elemente nonverbale și paraverbale (gesturi, mimică, intonație, tonalitate, pauze).

După expirarea timpului alocat, membrii echipei B analizează rezultatele și procesul discuției celor din echipa A.

* Adaptat din activitatea la clasă a prof. Ana Nivnea-Muntean, Liceul “Litterarum”, Chișinău.

Evocare

- Activitate în grupuri mixte de fete și băieți. Fiecare își amintește câte 2-3 bancuri *cu și despre* femeii/ bărbați. Prezentați-le în grup. Pe un poster notați:
 - cine este vizat mai frecvent;
 - în ce condiții, situații (discriminatorii sau non-discriminatorii);
 - pe seama căror comportamente, atitudini se satirizează mai mult și de ce;
 - care este mesajul cel mai frecvent atestat;
 - coincid realitățile din bancuri cu cele din viața reală?
- Prezentări în plen. Concluzii.

Realizare a sensului

- Citește bancurile de mai jos, selectate din presa de ultimă oră. Subliniază replicile și comentariile care te-au surprins.

A. Soțul tocmai termină de citit „Bărbatul casei”, o carte care îi învață pe bărbați cum să se impună în relația cu soția. Vine direct la nevastă-sa și, proptindu-se în fața ei, zice:

– De acum înainte să-ți intre în cap că eu sînt bărbatul în casa asta și cuvîntul meu e lege! Ai înțeles? Așa. Acum vreau să-mi prepari cina, să mă servești, după care vreau ceva la desert. După ce mînc, te duci să-mi pregătești baia, ca să mă relaxez. Și după baie, ghici cine mă îmbracă și îmi face freza!?

Nevasta zice:

– Aia de la pompe funebre?

B. Într-un avion, un avocat nimerește lîngă o blondă mișto. Bla, bla, tot încearcă să intre în vorbă cu ea... Nimic. Blonda se uită pe geam, mai încearcă să doarmă...

Avocatul, enervat:

– Hai să jucăm un joc interesant! Eu îți pun o întrebare, și dacă nu știi, îmi dai 5\$, apoi îmi pui tu mie o întrebare, și dacă nu știi, îți dau 500\$. Blonda acceptă.

– Care este distanța de la Pămînt la Lună?

Blonda deschide geanta și îi dă 5\$.

– Ce e mic, are trei picioare și urcă dealul?

Avocatul se gîndește, scoate laptop-ul, caută în baza de date, caută pe Intrenet, trimite mail-uri la toți prietenii. În sfîrșit, după o oră, transpirat, îi dă blondei 500\$.

Blonda îi ia, apoi se întoarce și începe să se uite plictisită pe geam. Avocatul, isterizat:

– Bine, bine, ce e mic, are trei picioare și urcă dealul? Blonda deschide tacticoasă geanta și îi dă o hîrtie de 5\$.

C. – Ce au în comun toți bărbații care stau singuri într-un bar?

– Sînt însurați.

Reflecție

- Împărtășește colegului/colegei de bancă originalitatea poantelor moderne din perspectiva echității de gen.

MODULUL III.

MODELE ȘI VALORI DE GEN

FIȘA 1.

FETELE ÎNVAȚĂ DE LA MAMA CE ÎNSEAMNĂ SĂ FII FEMEIE, IAR DE LA TATA AFLĂ CÎT VALOREAZĂ CA FEMEI

Evocare

- Comentează și deschide unele paranteze la semnificația citatului din titlul fișei.
-

Realizare a sensului

- Citește cu atenție textele de mai jos și precizează valorile moștenite de la părinți de ambii autori.

PĂRINȚII

Mi-a dat tata lemn de casă
lemn de brad și de stejar.
Mi-a dat mama cîntec rar
ca un strug de tămîioasă.

Mi-a dat tata chef de-a-ntrece
și la harță și la zis.
Mi-a dat mama în baris
lacrimă de mintă rece.

Mi-a dat tata braț fierbinte
șansade a fi cum sînt.
Mi-a dat mama tremur blînd
lîngă vatra ce asfinte.

Mi-a dat tata minte trează
calcul rece ca un scut.
Mi-a dat mama dor tăcut
inima ce sîngerează.

Mi-a zis tata de lumină
să-mi fie pocalul plin.
Mi-a zis mama să revin
lîngă ea, sub o colină.

Liviu Damian

Lecții de viață

„O singură dată a strigat mama la mine, eu n-am ascultat-o și ea m-a bătut. De atunci, nu am mai ieșit din cuvîntul ei”, ne spune aproape cu lacrimi în ochi scriitorul. Blîndețea „potolitoare” a mamei l-a mai învățat a țese la război, a spăla blidele, a pune pe foc, l-a învățat să se descurce singur în viață. Cînd avea patru ani, a îndrăznit să-și înjure bunicul care dorea să se joace cu el. Atunci a primit „la poponeață una fierbinte” și a înțeles că, oricum ar fi buneii, nu merită „sudalme”.

Scriitorul spune că cei șapte ani de acasă îi „construiesc” mamele, bunicii, mătușile, adică acel cerc clasic al familiei care este de cînd lumea și care îți deschide porțile lumii, ale universului...

(Interviu cu scriitorul Vasile Vasilache, *Jurnal de Chișinău*, 2006)

Reflecție

- Continuă ideile:

„De la tatăl meu moștenesc...” _____

„De la mama mea moștenesc...” _____

„Din relația părinților mei am înțeles că...” _____

Evocare

- Discuțați în echipe despre evoluția genului în timp, deosebirea lui de la o cultură la alta.

Realizare a sensului

- Citește informația utilizând semnele tehnicii SINELG („v” – știu; „+” – informație nouă cu care sînt de acord; „—” – informație nouă cu care nu sînt de acord; „?” – neclar, confuz, necesită documentare suplimentară).

Modelele de feminitate/masculinitate, rolurile de gen se schimbă și evoluează în timp, diferă de la o societate la alta. Antropologia demonstrează existența de societăți primitive în care rolurile feminine/masculine sînt inversate. Atestăm și societăți în care se întîlnesc genuri multiple sau societăți cu relații de gen egalitariste.

Istoria aduce dovezi pentru schimbarea, evoluția genului. În ce privește femeile, de la societatea amazoanelor din perioada antică la femeile lui Aristotel “incubatoare pasive ale seminței bărbatului”; de la *pater familias* din Roma antică la femeile din Evul mediu (cînd 80% din victimele vîntorii de vrăjitoare au fost femei); de la epoca renașterii care nu a fost o renaștere pentru femei la epoca contemporană cînd femeile au spart multe bariere politice (dreptul la vot), economice (dreptul la muncă), sociale etc. s-a parcurs un drum lung.

Studiile multiculturalale pun în evidență diferențele majore între modelele de gen din țările musulmane vs occidentale vs scandinave vs balcanice etc. (*Sugestii pentru lectură: Istoria vieții private, Istoria modei, cofurilor, veșmintelor*).

De abia în secolul al XVIII-lea s-a reprodus pentru prima dată un schelet femeiesc într-o carte de anatomie (idem pentru sistem nervos); organe care aveau aceleași nume (testicul-ovar) au primit denumiri lingvistice diferite; organe care nu erau distinse lingvistic (vaginul) au căpătat nume.

(Th. Laqueur, *Facerea sexului. Corp și gen de la greci la Freud*)

Reflecție

- Documentează-te suplimentar, discută cu profesorul de istorie și caută alte exemple de relații de gen egalitariste, patriarhale, omisiuni, inadvertențe, distorsionări, marginalizări de gen (ale femeiescului/femininului sau ale bărbătescului/masculinului), modele și roluri de gen din diferite perioade istorice și țări, alte teme (de ex., prima femeie matematician, doctoriță).
- Pregătiți informația, în pereche, pe un subiect concret.
- Comentați tendințele și concluziile constatate în urma prezentării referatelor.

Evocare

- Statutul și condiția femeii de-a lungul istoriei a evoluat. Cum anume? De ce?

Realizare a sensului

- Citește textele și observă două realități de gen extreme de-a lungul istoriei. Cum a evoluat rolul/statutul femeii?

FEMEIA ROMANĂ

Femeia romană, mamă și soție, matroană, era stimată în cetate. Ea avea dreptul să fie stimată de copii, de bărbat, spre deosebire de grecoace care erau izolate în încăperi separate, unde trăiau alături de sclave.

Matroana putea ieși din casă, singură sau însoțită, pentru a face cumpărături, vizite.

O inscripție funerară notează astfel portretul ideal al matroanei romane: „Domum servavit lanam fecit pueros educavit”, ceea ce în limba română înseamnă: „a vegheat asupra casei, a tors lână, și-a crescut (educat) copiii (puii)”.

(Manual de limba română pentru cl. a V-a a școlii alolingve, p.135)

BISERICA EPISCOPALĂ ARE ÎN FRUNTE O FEMEIE

Biserica episcopală a anunțat duminică alegerea în fruntea sa a unei femei episcop, care va fi primul înalt prelat și prima președintă din istoria sa, după ani de rezistență. Katherine Jefferts Schori, episcop al diocesei episcopale din Nevada, a fost aleasă în fruntea Bisericii americane, care are peste 2,3 mln. de membri, în cadrul unei convenții generale la Columbus (Ohio), după cinci runde de vot care au departajat șapte candidați. Femeia-episcop, 52 de ani, este doctor în oceanografie și a lucrat în Marina națională americană. Este măritată cu un profesor de topologie și are o fiică ofițer în US Air Force. Cea mai mare parte a eparhiilor Bisericii americane din lume au refuzat pînă în prezent să numească femei episcopi.

(Timpul, nr. 106, 20 iunie 2006)

Reflecție

- *Dezbateri.* Poate o femeie sta în fruntea bisericii? Scrie în două coloane argumente *pro* și *contra*.

O femeie poate sta în fruntea bisericii	O femeie nu poate sta în fruntea bisericii

Extindere

- Găsește și alte informații care confirmă depășirea unor tipare extreme prezentate în această fișă, cum ar fi: prima femeie în forțele armate ale SUA, primele fete admise la Academia de Poliție, Academia Militară din Republica Moldova.

Evocare

- Explică sensul următoarei afirmații:

„Bărbatul trebuie să ocrotească femeia fără a-i răpi libertatea.”
 (G. Călinescu)

Realizare a sensului

- Încadrează în *Graficul T*.

Libertatea femeii într-o căsătorie înseamnă...	Libertatea femeii într-o căsătorie nu înseamnă...
Libertatea bărbatului într-o căsătorie înseamnă...	Libertatea bărbatului într-o căsătorie nu înseamnă...

Reflecție

- Pornind de la titlul sugestiv al unei celebre cărți *Bărbații vin de pe Marte, Femeile vin de pe Venus*, încearcă să deduci de ce trebuie să țină cont un partener în relație cu celălalt, astfel încât să devină un cuplu paritar și armonios.

FIȘA 5.

„LIBERTATEA ESTE UN BUN CARE NE FACE SĂ NE BUCURĂM DE CELELALTE BUNURI”*

(Montesquieu)

Evocare

- *Brainstorming*: Ce trebuie întreprins ca să fie respectate drepturile și libertatea fiecărui gen?
 - clasa se împarte în grupuri de câte 5 elevi/eleve;
 - se discută timp de 5-7 minute;
 - se prezintă produsele finite;
 - se debriefează informația.

Realizare a sensului

- Citește atent textul.

E o mare întrebare pe care și-o pun bărbații și anume: e mai bine să le iei femeilor libertatea sau să le-o lași? Mi se pare că sînt destule motive și *pentru* și *contra*. Dacă europenii spun că nu e o dovadă de generozitate să nefericești persoanele pe care le iubiți, asiaticii noștri răspund că e o josnicie ca bărbații să renunțe la puterea pe care le-a dat-o natura asupra femeilor. Dacă le spui că numărul mare de femei închise e stînjenerator, ei răspund că zece femei supuse stînjenesc mai puțin decît una nesupusă. Cînd li se obiectează că europenii nu pot fi fericiți cu femei ce nu le sînt credincioase, răspund că această credință atît de mult lăudată nu împiedică dezgustul care urmează întotdeauna după satisfacerea pasiunilor. Femeile noastre țin prea mult la noi. O pasiune atît de liniștită te face să nu mai dorești nimic și nici să nu mai ai temeri.

(Montesquieu, *Scrisori persane*)

- Răspunde la întrebările:

Ce ai notat din text? _____

Ce sentimente ți-a inspirat textul? _____

Cu ce ești sau nu de acord? _____

Care este părerea ta despre libertatea femeilor? _____

Reflecție

- “*Sîntem egali în fața Domnului, sîntem egali conform constituției, de aceea avem dreptul la libertate, indiferent de sex*”. Formulează argumente și contraargumente vizavi de enunțul propus.

* *Adaptat din activitatea la clasă a prof. Ana Nivnea-Muntean, Liceul “Litterarum”, Chișinău.*

Evocare

- Femeia în timpurile biblice, ale celebrului înțelept Solomon, era...

Realizare a sensului

- Citește și notează cu bifă (v) ce ai știut, cu + ce ai aflat și cu ? ce semne de întrebare ai. Scrie explicațiile de care ai nevoie în spațiul alăturat. Concluzionează impresiile de lectură, din perspectiva echității de gen.
- Concluzionează impresiile de lectură, din perspectiva echității de gen.

Cine poate găsi o femeie cinstită?
 Ea este mai de preț decât mărgăritarele.
 Inima bărbatului se încrede în ea,
 și nu duce lipsă de venituri.
 Ea îi face bine și nu rău, în toate zilele vieții sale.
 Ea face rost de lână și de in,
 și lucrează cu mâini harnice.
 Ea este ca o corabie de negoț;
 de departe își aduce pîinea.
 Ea se scoală când este încă noapte,
 și dă hrană casei sale,
 și împarte lucrul de peste zi slujnicilor sale.
 Se gîndește la un ogor, și-l cumpără;
 din rodul muncii ei sădește o vie.
 Ea își încinge mijlocul cu putere,
 și își oțelește brațele.

Vede că munca ei merge bine,
 lumina nu i se stinge noaptea.
 Ea pune mîna pe furcă,
 și degetele ei țin fusul.
 Ea își întinde mîna către cel nenorocit,
 își întinde brațul către cel lipsit.
 Nu se teme de zăpadă pentru casa ei,
 căci toată casa ei e îmbrăcată cu cărmiziu.
 Ea își face învelitori,
 are haine de în subțire și purpură.
 Bărbatul ei este bine văzut la porți,
 când șade cu bătrînii țării.
 Ea face cămăși și le vinde,
 și dă cingători negustorului.
 Ea este îmbrăcată cu tărie și slavă,
 și rîde de ziua de mîine.
 Ea deschide gura cu înțelepciune.
 (Biblia, Proverbele lui Solomon 31:10-31)

- Comentează afirmația Ilenei Stănciuleasa din cartea *Femeia în planul lui Dumnezeu*: “Către bărbați și femei deopotrivă. Adevărata egalitate dinte voi doi, bărbat și femeie, se regăsește în dragostea pe care o aveți unul pentru altul, în iubirea cea roditoare...”
- Citiți și discutați, în perechi, mesajul Papei Francisc despre femei (2016).

Papa Francisc a recomandat, într-un mesaj video lunar, respectarea femeilor în toată lumea și punerea în valoare a rolului lor social esențial. “Contribuția femeilor în toate domeniile activității umane este inegalabilă, începînd cu familia. Dar oare este suficient să o recunoaștem?”, se întrebă papa în spaniolă, în mesajul său video. Totodată, Papa Francisc a declarat că: “Trebuie să condamnăm violența sexuală la care sînt supuse femeile și să eliminăm obstacolele care împiedică deplina lor integrare în viața socială, politică și economică”. “Este o rugăminte: ca în toate țările lumii femeile să fie onorate și respectate și ca rolul lor social esențial să fie pus în valoare”, a adăugat Papa Francisc. În aceeași ordine de idei, monseniorul Pietro Parolin, numărul doi la Vatican, a prezentat noua ediție a suplimentului lunar al publicației Osservatore Romano, despre femeile din Biserică. “Dacă nu am asculta cu atenție vocea femeilor în marile momente de decizie din viața Bisericii, am pierde contribuții decisive și indispensabile, aș zice, la elaborarea unor noi proiecte și perspective”, a explicat el.

FIȘA 7.

IMAGINEA BIBLICĂ A BĂRBATULUI

Evocare

- În ce măsură contemporaneitatea confirmă actualitatea „blestemului divin” pentru bărbat, redat în Vechiul Testament (pînă la Hristos)?

Femeii i-a zis: „Voi mări foarte mult suferința și însărcinarea ta; cu durere vei naște copii, și dorințele tale se vor ține după bărbatul tău, iar el va stăpîni peste tine”.

Omului i-a zis: „Fiindcă ai ascultat de glasul nevestei tale și ai mîncat din pomul despre care îți poruncisem: „Să nu mănînci deloc din el”, blestemat este acum pămîntul din pricina ta. Cu multă trudă să-ți scoți hrana din el în toate zilele vieții tale; spini și pălămidă să-ți dea, și să mănînci iarba de pe cîmp. În sudoarea feței tale să-ți mănînci pîinea, pînă te vei întoarce în pămînt, căci din el ai fost luat; căci țărîna ești, și în țărîna te vei întoarce.

(Geneza 2: 16-19)

Realizare a sensului

- Analizează povețele Sf. Apostol Pavel din *Noul Testament* legate de comportamentul bărbatului în relațiile cu femeia, în cheia tehnicii *Agenda cu notițe paralele*, scriind, rezumativ, în dreptul citatului propriul comentariu.

Totuși, din pricina curviei, fiecare bărbat să-și aibă nevasta lui, și fiecare femeie să-și aibă bărbatul ei.	
Bărbatul să-și îplinească față de nevastă datoria de soț și tot așa să facă și nevasta față de bărbat.	
Nevasta nu este stăpîină pe trupul ei, ci bărbatul. Tot astfel, nici bărbatul nu este stăpîn peste trupul său, ci nevasta.	
Să nu vă lipsiți unul pe altul de datoria de soți, decît doar prin bună învoială, pentru un timp, ca să vă îndeletniciți cu postul și cu rugăciunea; apoi să vă împreunați iarăși, ca să nu vă ispitească Satana, din pricina nestăpînirii voastre.	
Celor neînsurați și văduvelor, le spun că este bine pentru ei să rămîină ca mine. Dar dacă nu se pot înfrîna, să se căsătorească; pentru că este mai bine să se căsătorească decît să ardă.	
Celor căsătoriți, le poruncesc nu eu, ci Domnul, ca nevasta să nu se despartă de bărbat (dacă este despărțită, să rămîină nemăritată sau să se împace cu bărbatul ei). Și nici bărbatul să nu-și lase nevasta.	

Reflecție

- Eseu de 5 minute: „Bărbatul contemporan s-ar putea conforma viziunii biblice, dacă...”.

FIȘA 8.

„LUMEA MERGE PE DOS ȘI DATORITĂ FEMEILOR CARE SE ÎNGHESUIE SĂ PREIA CUMVA LOCUL ȘI FUNCȚIILE BĂRBAȚILOR?”

Evocare

- Într-o discuție frontală stabiliți cine (femeile sau bărbații) sau ce (instituțiile de socializare) se opun mai vehement implicării femeilor în viața publică și a bărbaților – în cea privată. Ce cultură încurajează acest demers al marginalizării?

Realizare a sensului

- Citește interviul și selectează informația în 2 coloane.

Idei pe care le susțin/Sînt de acord	Idei pe care nu le susțin/Sînt împotriva

Vasile Botnaru: *Ce credeți Dvs., fragilitatea femeilor poate fi într-adevăr o putere care să contracareze misoginismul? Bunăoară, Codul lui Da Vinci, dincolo de fantasmagorii și dincolo de cercetările sale pseudoștiințifice, pe multe femei le-a încurajat să-și recapete, să-și revendice rolul pe care cred ele că-l merită.*

Doina Cornea: Este un subiect care mie nu-mi place, pentru că eu am alte idei. Nici nu am citit această carte.

V. B.: *V-ați ferit de ea?*

D. C.: Nu m-am ferit, dar nu mi-a căzut în mâini și eu am alte lecturi. Nu-mi plac comentariile făcute de oameni oarecare, scriitori sau chiar artiști, pe marginea unor teme sacre. Numai prostii sîntem în stare să spunem despre Dumnezeu, despre Christos. Dar despre rolul femeii în societate putem discuta. Iată care este opinia mea. Sînt femei care revendică funcții ce nu sînt potrivite cu structura lor, în primul rînd, fizică, spirituală și mintală. Sigur că sînt excepții și acelor femei, după ce dau dovadă de capacitate, ar trebui să li se deschidă o porțiță. Dar nu poți să mizezi pe femei sau să le încurajezi să devină militari, preoți. Totuși, vorbim despre domenii, funcții care, prin tradiție, au aparținut bărbaților.

V. B.: *Dar și funcția de deputat este una „masculină”, pentru că și acolo trebuie să lupți, trebuie să calci pe capete, cum se spune.*

D. C.: Acum e la modă asta, să fie paritate în Parlament între bărbați și femei. Și există femei talentate în politică. Ar fi păcat să fie marginalizate. Dar, mai întîi, ar trebui să-și probeze discernămîntul, puțința de a promova niște legi bune, de a prevedea consecințele acestor legi, doar atunci să fie propuse să candideze, dar nu așa, numeric, adică așa cum se spune că punem pe listă 50 la sută femei, 50 la sută bărbați...

V. B.: *Dar adepții sau adeptele acestei cote obligatorii spun următorul lucru: dacă nu sînt alese în Parlament, cum și-ar dezvolta calitățile?*

D. C.: Europa este, în primul rînd, adepta acestor proporții a sexelor. Eu mi-am spus părerea chiar la Paris, cînd am fost invitată în '90, de ziua femeii. Le-am spus așa, că lumea merge pe dos și datorită femeilor care se înghesuie să preia cumva locul și funcțiile bărbaților. Prin asta îi inhibă și îi intimidează într-un fel pe mulți bărbați, iar pe de altă parte, bărbații nu se pricep să preia funcțiile femeilor. Bărba-

„tul, în concepția mea, trebuie lăsat în pace, să dea directivele, ideile vieții de familie, ale orașului, ale ținutului, ale țării. Nu-i așa? Pentru că bărbatul are o minte sintetică, iar femeile au o minte analitică. Femeile ar putea să secondeze bărbatul, supunându-se într-un fel idealurilor enunțate și încercând să le dea viață în societate, în organizațiile feminine și, mai ales, în familie. Să-și crească copiii în funcție de niște coordonate morale, spirituale. Vedeți, dacă femeia a preluat rolul bărbatului, de copil nu se mai ocupă nimeni, atât în familiile înstărite, cât și în familiile sărace sau chiar dezorganizate. De aceea, generația tinerilor de astăzi îi vedem petrecându-și viața în discotecă, droguri, fumat, și atunci ai noștri vin și spun: uitați-vă, și Occidentul e la fel. Bine, dar nu preluăm tot ce e rău în Occident. Și chiar dacă Occidentul face asta, de ce să imităm? La noi era o tradiție, respectul familiei, când mama era acasă, familia mergea bine. Nu zic să nu-și ia o profesie, dar să fie una care să-i permită să se ocupe și de casă, și de educația copiilor.

(Interviu cu Doina Cornea, *Contrafort*, 2006)

- Discută rezultatele muncii tale cu colegii de echipă și găsești câte 3 argumente pentru fiecare atitudine. Cele care nu pot fi argumentate se trec în coloana opusă.

Reflecție

- Comentează concluziile într-un eseu reflexiv de jumătate de pagină, în care să înglobezi și atitudinea ta față de afirmațiile ecente ale celor doi președinți de țară.

„Trebuie să spargem barierele culturale care au considerat femeile drept ființe inferioare. Noi nu trebuie să abilităm femeile doar pentru că e o chestiune ce ține de angajamentele internaționale, dar trebuie să existe o convingere profundă în inimile bărbaților și ale femeilor de a rupe inegalitățile și tabu-urile... Acțiunile legate de egalitatea de gen ar trebui să fie extinse, de asemenea, către tineret și alte sectoare ale societății”.

(Cristina Fernandez de Kirchner, președintă, Argentina)

„Trebuie să continuăm să lucrăm pentru a da o nouă formă modelelor culturale, astfel încât femeile și bărbații să poată partaja sarcinile familiare, dar și să continuăm creșterea numărului de femei în guvern.”

(Raul Castro, președinte, Cuba)

- *Studiu de caz.* Analizează-l cu colega/colegul.

Eu încerc de cinci ani să mă împart între un job solicitant, cel de redactor-șef, și rolul de mamă. Recunosc ca nu reușesc să fiu full time nicăieri, dar cel mai des familia este cea de la care mă aștept să înțeleagă...Regret că nu petrec mai mult timp cu copilul, dar nici nu aș putea renunța la ceea ce fac, pentru că doar ocupându-mă în continuare și de viața mea profesională reușesc să îmi păstrez un echilibru. Nu este ușor, încerc deseori să recuperez timp cu cel mic, dar sînt momente în care mă simt epuizată. Am noroc ca sînt ajutată de mama în creșterea copilului. Sînt mulțumită de viața mea, așa imperfectă cum e. (Mihaela, 40 de ani, una dintre femeile mulțumite de deciziile luate)

Evocare

- Dacă ai încerca să ironizezi pe seama femeilor/băraților din societatea contemporană, la ce te-ai referi, în primul rând. De ce?

Realizare a sensului

- Citește textul și subliniază ideile pe care le accepți, apoi extrage ideile pe care le respingi.

Țața Ileana și țața Maria, și țața Lionora... Sărmanele, semănînd mai degrabă a bărați după ce au trecut de 40 de ani și de sutele de prăjini de ogor prășite sub soarele nemilos, sub ploaie ori vîntul cu o mie de gîtleje. Trag de ele, hărtănindu-le, pămîntul ca să-l grijească; *rumânii* lor, ca să-i iubească; plozii, ca să-i crească; porcii și vacile, și păsările, ca să le hrănească. Sapă, însămîntează, plivesc, culeg, spală, calcă, scutură, cos, mătură, lipesc, văruiesc, fac mîncare, duc și aduc vitele de la păscut, le mulg, fac brînză, merg la tîrg. *Cît se hodinesc*, dezghioacă porumb, aleg fasole, curăță nuci, cară apă, spală blide, penesc, împletesc mănuși, dau fuga la o vecină s-o ajute la un praznic sau o nuntă, pregătesc sărbătorile, își îngrijesc bătrînii. Nasc – își îngroapă morții – nasc, împingînd lumea în eternitate: suveici de oțel între trecut și viitor, între viață și moarte sînt țața Ileana și țața Maria, și țața Lionora.

Și ce vii sînt: suduie, rîd, chiuie, încălzesc, mîngîie, plesnesc. Și plîng. Plîîîîîng – vai! – că plouă prea mult sau că nu plouă; că li s-a îmbolnăvit un copil al lor sau al altora; c-a intrat molima în păsăretul acela din curte; că *au călcat pe bec* și ele nu mai vor un nod în plus; că n-au bani să-și dea copiii la școală; că bărbatul le pocnește sau le înjură cînd e *bat*. Trag și ele cu paharul, oho, acum mai mult ca altădată, iar unele nici nu se mai consideră femei: să se spele, să se gătească, să se „modească”?! *Da' cine are, fa, timp de asta?*

Îmbrăcate cu verde peste roșu peste galben, cu pantaloni pe sub fuste și pe sub șorț, cu mîinile crăpate și rănite de muncă și nu rareori cu trupul plin de vînatăi, bravele noastre țațe merg însă direct în rai, sînt sigură de asta. Le pune însuși pămîntul o vorbă bună la Dumnezeu – nu degeaba îl udă ele și azi cu sînge și sudoare și se îngroapă în el încet-încet: pînă la genunchi, pîn'la Țițioare, pîn'la lăcrămioare.

(Mariana Codruț, *Bravele noastre țațe*, Contrafort, sept. 2006)

Reflecție

- *Scriere liberă.*

“Compățimesc femeia de astăzi pentru... _____, dar o admir pentru...” _____

“Compățimesc bărbatul de astăzi pentru... _____, dar îl admir pentru...” _____

FIȘA 10.

ROLUL TRADIȚIONAL AL FEMEII ÎN VIAȚA DOMESTICĂ

Evocare

- Comentează împreună cu colegul/colega de bancă proverbele de mai jos.

Casa nu e fundamentată pe pământ, ci pe femeie.

(Proverb olandez)

Casa e casă când ai o gospodină în casă.

Când femeia e bună, casa e bună.

Femeia frumoasă este pagubă la casă.

Femeia înțeleaptă își zidește casa.

(Proverbe românești)

Realizare a sensului

- *Brainwriting*. În mod tradițional, se consideră că „femeia ține casa”. Identifică punctele forte și punctele slabe ale acestei percepții încetățenite în mediul nostru și scrie-le mai jos.

Puncte forte

Puncte slabe

Reflecție

- Găsește alte proverbe, maxime care să susțină/infirme ideile abordate pe această fișă.
 - De ce, astăzi, multe fete/femei nu mai sînt de acord să fie doar casnice sau să se îngrijească doar de casă? Ce părere ai despre această situație?
-
-

Evocare

- Băieții și fetele lucrează în grupuri separate. Stabiliți idealurile feminin și masculin ale timpului nostru. Rezultatele băieților și fetelor sînt comparate, pentru a se identifica asemănările de viziuni, precum și deosebirile care sînt inevitabile și firești.

Realizare a sensului

- Analizează și evaluează o paletă de contradicții în ceea ce privește idealul feminin și cel masculin, atestată în poveștile noastre populare în corelație cu trecutul estetic și social. Receptarea nu va fi unilaterală și proiectată pentru realitățile curente. Inițiază o dezbatere în acest sens.

Deconspirarea limbajului dorinței masculine din poveștile și basmele populare ce au contribuit la înrădăcinarea unui anumit ideal feminin și, respectiv, masculin, cultivat fetelor și băieților încă din fragedă copilărie, este foarte interesantă și relevantă. Fetele rele, leneșe, urîte, neistețe sînt, de regulă, ale babei, iar prințesele și „fetele bune” – ale moșneagului. Aceste mesaje sensibilizează imaginația infantilă, subordonînd-o scopului de identificare cu aceste eroine (și care fată nu și-ar dori să fie o prințesă?!). Ele întrunesc gama de calități feminine dorite de bărbați: sînt obligatoriu „frumoase” (citește sexy), „cuminiți” (supuse, docile), „harnice” (bune gospodine), „modeste” (nu pun mare preț pe propria personalitate) și „bune la inimă” (capabile să accepte deziluziile și să ierte).

Reflecție

- Citește reflecțiile unor participante la prima Școală de vară în Moldova *Educația de gen. Probleme și soluții*, din august 2002:
 - „În concepția mea, femeia ideală ar fi cea persoană ce ar întruni în sine numeroase calități care să placă partenerului. Dacă aș avea voința lui Făt-Frumos, frumusețea Ilenei Cosînzeana, dragostea pentru soț așa cum a avut-o Ana pentru Manole, aș fi femeia ideală”.
 - „O femeie sensibilă și puternică, nedescoperită deplin de bărbați, realistă, pragmatică, rece în calcule. O femeie ce se opune destinului, nonconformistă, netradițională, cultă și foarte rafinată. Spiritualizată de independență, curajoasă și libertină, aventuroasă și egoistă, încurajată de esența naturală a trupului, sexualizată în comportament și atitudini”.
- Prin ce se explică viziunea lor atît de opusă: una tradițională, alta – nontradițională.
- De ce coexistă ele astăzi?

Evocare

- Scrutează, ca imagine, viitorul tău de mamă sau de tată. Listează calitățile ce ai vrea să le preiei de la părinții tăi.

Realizare a sensului

- Citește textul și constată la ce ar trebui să fie atenți părinții în comportamentul lor cu copiii.

RESPECT FAȚĂ DE CEILALȚI ȘI FAȚĂ DE PROPRIA PERSOANĂ

Copiii noștri au nevoie de ajutor și de îndrumare pentru a se putea integra într-o lume plină de legi și reguli. Când îi învățăm aceste reguli, să ne reamintim că rușinea și vina sînt sentimente puternice și de aceea trebuie folosite cu măsură. Și să mai ținem minte că blamînd nu provocăm neapărat la copil comportamentul dorit, pe cînd, dacă el ajunge să-și perceapă rolul în generarea unui efect și se știe responsabil de faptele sale, adesea reușim.

Cînd sînt ajutați să înțeleagă succesiunea evenimentelor, cînd sînt în mod repetat încurajați și tratați cu respect, majoritatea copiilor ajung să conștientizeze ideea că răspund pentru faptele lor și, pe măsură ce pricep natura cauzei și efectului, devin tot mai responsabili. Văd legătura dintre ceea ce au făcut și ceea ce s-a întîmplat și vor să contribuie la remedierea situației.

Capacitatea de a prevedea și de a evalua consecințele posibile se dezvoltă în timp (și adesea e nevoie de multă răbdare din partea tuturor membrilor familiei pînă să se facă simțită). Pe măsură ce se maturizează, copiii ajung să aibă încredere în capacitatea lor de a discerne binele de rău și să înțeleagă că uneori, cînd ceva nu merge așa cum trebuie, înseamnă că au procedat greșit. Știu tot mai bine să respecte sentimentele celorlalți și să-și ceară sincer scuze pentru greșeala sau actul reprobabil și pot primi iertarea. În felul acesta se încheie un ciclu care pune accentul pe învățarea *din interior*, nu pe învățarea prin rușine și vină.

(Dorothy Law Nolte, Rachel Harris, *Copiii învață ceea ce trăiesc*)

Reflecție

- *Scriere liberă.* Continuă ideea: „Cînd voi deveni părinte, voi avea grijă să..., așa încît fata mea sau băiatul să ...”.

Extindere

- Citește și informația din Anexa 5. Discută cu părinții tăi.

Evocare

- Cu ce asociezi cuvîntul *mamă*, dar *tată*?

Realizare a sensului

- Citește textul de mai jos și propune un titlu.

“Cînd mitropolitul Moldovei Iacob Stamati, originar din Ardeal, avea la masă pe cei mai însemnați boieri din Iași, i se anunță sosirea unei femei din Ardeal, care dorea să vorbească numaidecît cu Preasfinția Sa. Doritor de a vedea pe cineva din locurile de baștină, trimise vorbă să intre imediat.

A intrat plină de smerenie o țărăncă bătrînă, cu voal alb pe cap și încălțată în opinci. Cînd o văzu, mitropolitul se învioră imediat, deoarece era chiar mama sa. Se sculă de la masă, o sărută și luînd-o de mîină, o puse în fruntea mesei, zicîndu-i:

– Dumneata ești oaspetele meu cel mai de seamă! Și întorcîndu-se către oaspeții uimiți le zise:

– Da, boierilor, în fruntea mesei, la loc de cinste, trebuie să stea cea care mi-a dat viață și a sădit în sufletul meu de copil frica și dragostea de Dumnezeu. Dînsa este mama mea – și mama este tot ce am mai scump pe pămînt. Iar îmbrăcămintea ei țărănească este fala sufletului meu!”

(Ghidul învățătorului *Educație creștin-ortodoxă*, cl. I-IV)

Reflecție

- Amintește-ți alte opere literare, în care să fie cinstit tata/mama.

* Adaptat din activitatea la clasă a prof. Tatiana Oлару, Liceul Teoretic Cotiujeii Mari, Șoldănești.

FIȘA 14. ROLUL FAMILIEI ÎN FORMAREA IDENTITĂȚII DE GEN

Evocare

- În ce constă înțelepciunea proverbului scandinav: „*Un copil fără tată e pe jumătate orfan; un copil fără mamă e în întregime orfan*”.

Realizare a sensului

- Exodul populației din Republica Moldova la munci peste hotare și „părăsirea” copiilor de către părinți a devenit un fenomen comun de mai bine de un deceniu. Faceți un *brainstorming* în două echipe și completați următorul tabel.

Consecințe pentru copii și familie	Consecințe pentru societate

- Scrieți pe o fișă consecințele pozitive și cele negative.

Consecințe pozitive	Consecințe negative

Reflecție

- Scrieți un eseu concluziv, din 5-6 enunțuri, continuând ideea: „*Dumnezeu a făcut ca un copil să fie conceput, crescut și educat de doi părinți, de mamă și de tată, pentru că...*”.

Evocare

- Te-ai gândit vreodată că, dacă ai fi fost fată/băiat, ai fi făcut... Ce anume? Continuă cu 2-3 presupuneri.

Realizare a sensului

- Scrie, în 1-2 enunțuri, mesajul poetic, formulat în cuvinte proprii, apoi compară-l cu cel al colegilor/ colegelor de clasă. Ești de acord cu ideea că „treburile casnice” țin numai de responsabilitatea fetelor/femeilor?

DACĂ-AȘ FI EU O FETIȚĂ

Dacă-aș fi eu fată, lasă,
Timpul nu l-aș pierde-așa –
Eu aș mătura prin casă
Și cămășile-aș spăla.

N-aș zburda atuncea, poate,
Prin ogradă ca un mînz...
Eu aș face și bucate –
Și la cină, și la prînz.

Aș aduce flori în casă,
Că sînt fată, nu băiat...
Geanta n-ar mai sta sub masă
Și căciula pe sub pat.

De-aș fi fată, îmi dau seama,
I-aș fi casei de-ajutor!
– Bravo ție, zice mama,
Vreau să am așa fecior!

Eduard Uspenski

Reflecție

- În China, fiecare copil are responsabilități în familie de la cea mai fragedă vîrstă. Ce responsabilități ai tu? Fă o listă cu responsabilitățile tuturor membrilor familiei. Ce concluzie poți trage? Cine are mai multe responsabilități? Este corectă, echitabilă această partajare? De la cine preiei mai multe activități: de la mama sau de la tata?

Eu _____

Tata _____

Mama _____

Fratele _____

Sora _____

Bunicul _____

Bunica _____

Evocare

- Oare care ar fi unicul defect al femeii? Presupune 2-3 variante la care crezi că se va referi autorul textului de mai jos.

Realizare a sensului

- Citește textul și subliniază 3-5 idei interesante, originale. Discută-le cu colegul/colega de bancă. Încercuiește ceea ce coincide cu presupunerile tale.

Pe vremea când Dumnezeu a creat femeia și era cea de-a șasea zi în care lucra din greu, a apărut un înger și a spus: „De ce-i dedici atîta timp acestei creaturi?”

Iar Dumnezeu a răspuns: „Ai văzut lista specială care am făcut-o pentru ea?”. „Trebuie să fie complet lavabilă, dar nu din plastic, să aibă peste 200 de părți mobile, toate substituibile, să poată funcționa cu Cola light și resturi alimentare, să poată ține patru copii în poală în același timp, să aibă un sărut care poate vindeca orice durere, de la un genunchi zgîrîiat la o inimă frîntă și va face toate acestea doar cu două mâini”.

Îngerul a fost uimit de cerințe. „Doar două mâini? Nu se poate! Și asta e modelul standard? Dar e prea multă muncă pentru o singură zi. Mai bine așteaptă pînă mîine să-ți sfîrșești lucrul”.

„Ba n-o să aștept”, a protestat Dumnezeu. „Mai am atît de puțin pînă să desăvîrșesc această făptură care îmi este atît de aproape de inimă. Deja se poate vindeca singură cînd este bolnavă și, pe deasupra, poate munci 18 ore pe zi”.

Îngerul s-a apropiat și a atins femeia. „Dar, Doamne, ai făcut-o atît de moale”. „Da, este moale”, a încuviințat Dumnezeu, „dar am făcut-o și puternică. Nici n-ai idee cîte poate suporta sau poate îndeplini”.

„O să poată gîndi?” a mai întrebat îngerul. Și Dumnezeu a răspuns: „Nu numai că va putea gîndi, ci chiar să găsească soluții și să negocieze”.

Atunci, îngerul a observat ceva și, apropiindu-se, a atins obrazul femeii. „Se pare că din modelul ăsta se prelinge ceva. Ți-am spus eu că încerci să pui prea multe în el”.

„Nu se prelinge nimic, aceea e o lacrimă”, l-a corectat Dumnezeu. „Pentru ce e lacrima?” a întrebat îngerul.

„Lacrima este modul ei de a-și exprima bucuria, tristețea, durerea, dezamăgirea, iubirea, singurătatea și mîndria”.

Îngerul a rămas impresionat. „Doamne, ești un geniu, te-ai gîndit la toate. Femeia este cu adevărat uimitoare”.

Și așa și este! Femeile au puteri care îi uimesc pe bărbați. Îndură necazuri și cară greutatea, întrețin fericirea, iubirea și bucuria. Zîmbesc cînd ar vrea să țipe. Cîntă cînd ar vrea să plîngă. Plîng cînd sînt fericite și rîd cînd sînt nervoase.

Luptă pentru ideile în care cred. Se revoltă în fața nedreptății. Nu acceptă un refuz cînd au convingerea că există o soluție mai bună. Trăiesc în lipsuri pentru ca familiile lor să poată avea cele necesare.

Merg la doctor cu o prietenă speriată. Iubesc necondiționat.

Plîng de fericire cînd copiii lor excelează și se bucură cînd prietenii obțin premii. Sînt fericite cînd află despre o naștere sau o nuntă. Li se frînge inima cînd le moare un prieten. Suferă cînd le moare cineva din familie și totuși sînt tari atunci cînd cred că nu le-a mai rămas putere.

Știu că o îmbrățișare și un sărut pot vindeca o inimă frîntă.

Femeile există în toate formele, dimensiunile și culorile. Ar conduce mașina, zbura cu avionul, merge pe jos sau ți-ar trimite un e-mail ca să știi cît de mult țin la tine.

Inima unei femei este cea care face lumea să se învîrtă. Aduc bucurie, speranță și iubire. Sînt pline de compasiune și au idealuri și își susțin moral prietenii și familia. Femeile au lucruri esențiale de spus și totul de oferit.

Și, totuși, dacă au vreun defect, acesta este că uită cît de mult valorează.

Nu le lăsa să uite! Spune aceasta tuturor prietenelor tale ca să le reamintești cît de extraordinare sînt!

(Extras din Internet)

Reflecție

- *Miniproiect.* Alcătuieste o listă a fetelor și femeilor apropiate, cărora merită să le reamintești cît de mult valorează și cît de minunate sînt. În dreptul fiecărui nume scrie 1-2 motive pentru care ea este extraordinară.

Extindere

- Procedează după același algoritm în analiza defectelor bărbaților:
 - scrie o listă de defecte ale bărbaților;

- alcătuieste o listă a băieților și a bărbaților apropiați, cărora ai vrea să le spui că sînt deosebiți și că mizezi mult pe ei, pentru că... .

- *Lecturi pentru reflecții*

Creierul femeii dispune de aptitudini unice uluitoare – o capacitate verbală extraordinară, abilitatea de a se angaja profund într-o relație de prietenie, o capacitate aproape psihică de a citi chipuri și tonul vocii, pentru a descifra emoții și stări de spirit, precum și abilitatea de a aplana conflicte. Toate acestea sînt bine ancorate în creierul femeii. Acestea sînt talentele cu care se naște femeia...

(Louann Brizendine, psihologă)

MODULUL IV.

PUBLIC-PRIVAT

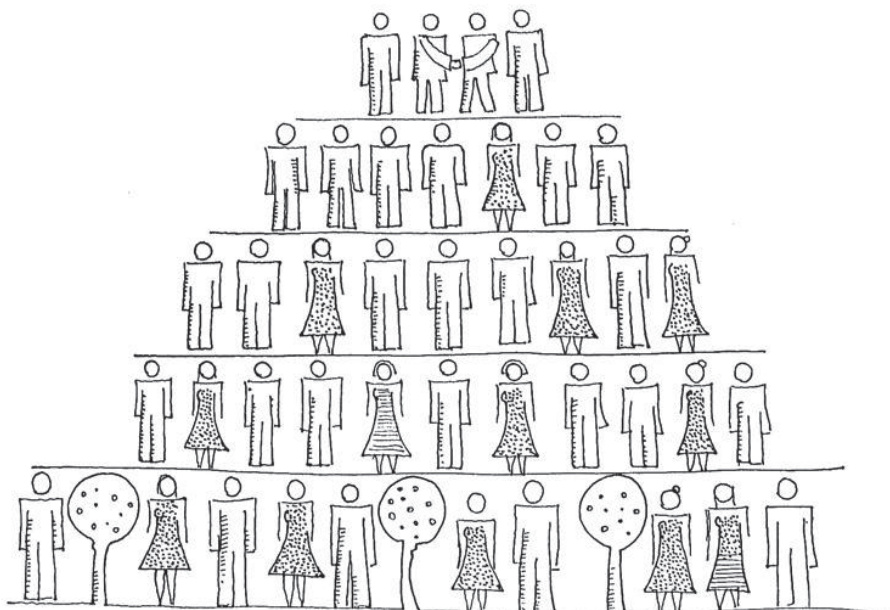

Evocare

- Imaginează-ți societatea, formată din femei și bărbați, ca pe o piramidă. Baza acesteia include structurile de putere inferioare, iar vârful – pe cele superioare. Redă, printr-un desen, componența și raportul dintre cele două genuri așa cum se prezintă ele astăzi. Compară produsele obținute și argumentează-ți opțiunea cu date, cifre, exemple pe care le cunoști.

Realizare a sensului

- Studiază imaginea și comentariul de mai jos. Analizează-le printr-o discuție frontală. Confruntă propriile desene cu acesta și exprimă acordul sau dezacordul cu argumente plauzibile.

(*Femeile pot reuși*, Chișinău, 2006)

Femeile, precum observi, aproape lipsesc de pe scena politică, dar și din cărțile de istorie. În multe domenii se află înghesuite la baza piramidei. Efectele tranziției le afectează ușor, parteneriatul privat este încă embrionar. De ce? Pentru că partenerul este incompetent în ale gospodăriei, căci așa este socializat prin educație și consideră „nebărbătească” angajarea lui în multe din treburile casnice. O democrație preponderent la masculin, cum este a noastră – cel puțin la nivelul public al structurilor de putere, este doar pe jumătate democrație.

Reflecție

- Dacă tindem spre un stat de drept, social echitabil, nondiscriminator pe criterii de gen, religie, rasă, apartenență politică, socială etc. în planul participării la viața publică, cum ar trebui să arate această piramidă socială? Lucrați în două echipe. Prezentați desenele.

Extindere

- Comunicați și celor apropiați (prietenilor, părinților, surorilor, fraților, bunicilor) ce ați descoperit la acest subiect. Provocați-i la o discuție argumentată.

Evocare

- Astăzi, tot mai frecvent, se vorbește despre o *democrație participativă* în societatea noastră. Ce înțelegi prin acest concept, ce cunoști despre *democrația participativă*?

Realizare a sensului

- Studiază textul bifînd lucrurile deja cunoscute de tine, punînd semnul + deasupra celor noi și “?” la chestiunile neclare. Discută ulterior cu diriginta/dirigintele sau/și cu profesorul/profesoara de educație civică, raportînd informația la realitățile de gen curente.

Democrația participativă înseamnă a se ajunge nonviolent la decizia colectivă, prin asigurarea unei participări cît mai deplin posibilă a părților interesate. Un aforism spune că “disponibilitatea omului pentru dreptate face democrația posibilă, iar disponibilitatea lui pentru nedreptate face democrația necesară”.

Statul democratic, modern, de drept, trebuie să fie un instrument aflat sub controlul și în slujba națiunii, menit să exercite o autoritate suverană limitată în acțiunile sale doar de lege. El trebuie să constituie un contract social, o structură în care normele se articulează într-un tot organic prin intermediul Constituției, legislației și regulamentelor, asigurînd prin mijloace adecvate și vot direct, egal, universal și secret, drepturile și libertățile individuale, nevoile populației, predominarea și înfăptuirea interesului public, desfășurarea democratică a vieții sociale, făcînd saltul democrației reprezentative la democrația participativă și ajungînd la cea anticipativă, bazată pe acceptarea și îmbunătățirea planificării guvernamentale. Sfera de acțiune a statului cuprinde apărarea națională, justiția, securitatea, protecția socială, educația, cercetarea, sănătatea, cultura, locuințele, urbanizarea, infrastructura, transporturile, energia, comunicațiile, protecția individului și a mediului ambiant etc.

(Loretta Handrabura)

Reflecție

- Ce ar trebui de făcut în planul strategiilor, politicilor, mecanismelor pentru a oferi șanse tuturor cetățenilor (femei/fete, bărbați/băieți) unei țări de a participa la luarea și executarea unor decizii? Elaborati, în trei grupuri, un plan de acțiuni concrete, reale, aplicabile, ale căror efecte să le resimțiți peste o perioadă de timp în beneficiul vostru și al celor care vă înconjoară, pentru a asigura o democrație participativă în clasa, în școala și în comuna voastră/satul vostru.

Strategii	Politici	Mecanisme

FIȘA 3.

EGALITATEA DE FACTO ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎNTRE FEMEI ȘI BĂRBAȚI

Evocare

- Cum crezi, există egalitate între femei și bărbați în societatea noastră? Cum se manifestă aceasta? Dă 2-3 exemple.
-
-

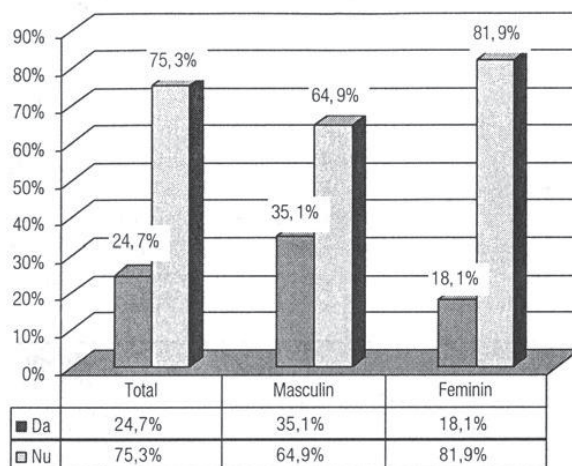
Realizare a sensului

- Citește cu atenție informația de mai jos și studiază diagrama alăturată.

Egalitatea în drepturi nu este unica condiție, însă una dintre cele mai indispensabile egalității gender. În Republica Moldova nu există o egalitate reală în drepturi între femei și bărbați în opinia majorității respondenților. Deși în rândul bărbaților această părere este exprimată mai rar decât printre femei, și în cazul lor 2/3, adică majoritatea, consideră fie că egalitatea în drepturi nu există, fie că există doar „pe hârtie”, nefiind exprimată în realitate.

(V. Cantarji, *Participarea femeilor în viața publică și politică: provocări și impedimente*)

După părerea Dvs., în Republica Moldova există o egalitate reală în drepturi între femei și bărbați?

- Scrie concluziile tale vizavi de opiniile exprimate anterior. _____

Reflecție

- Pregătește, împreună cu colegii de clasă, un panou publicitar, prin care să informezi și să sensibilizezi membrii comunității privind respectarea egalității în drepturi a femeilor și bărbaților.

Extindere

- Găsește 1-2 exemple de încălcare a drepturilor femeilor/fetelor sau ale bărbaților/băieților din școala, comunitatea ta sau din țară.

Evocare

- De ce se afirmă astăzi atât de insistent că femeile și bărbații trebuie să se bucure de aceleași drepturi? Discută, timp de 5 minute, cu colegul/colega asupra acestor cauze.

Realizare a sensului

- Dezbateri.* Împărțiți clasa în 2 echipe și pregătiți o dezbateri în baza argumentelor de la Anexa 5.

Echipa afirmatoare

- Femeile nu au probleme, ele se bucură de egalitate în drepturi.
- Femeile nu au nevoie de drepturi egale, ele au nevoie de drepturi echivalente cu cele ale bărbaților.
- Femeile nu au nevoie de egalitate, deoarece bărbații își asumă cea mai grea povară.
- Dacă femeile vor dobândi egalitatea în drepturi și un nivel de dezvoltare similar celui al bărbaților, ele nu-și vor putea găsi soți buni.
- Dacă femeilor li s-ar oferi aceleași drepturi, ele s-ar confrunta cu multe pericole (lucrurile în schimbul de noapte etc.). Aceasta este în defavoarea lor, deci, ele au nevoie de protecție și nu de egalitate.

Echipa negatoare

- Bărbații și femeile nu pot fi egali – femeile sînt mai slabe de fire.
- Acordarea de drepturi egale femeilor în muncă este pierdere de timp, deoarece angajatorul trebuie să se îngrijească de concediu de maternitate, de crearea infrastructurii speciale: creșe, grădinițe de copii etc.
- La ce bun să schimbăm diviziunea existentă a muncii, dacă femeile se descurcă de minune cu copiii, iar bărbații sînt prolifici în activitatea economică. Trebuie să ne preocupăm doar de problemele unde sîntem superiori, este mult mai eficient.
- Dacă femeile vor căpăta egalitate în drepturi, ele vor deveni agresive.
- Femeile pot fi egale în drepturi în sfera socială, nu și în familie.

- Respectați următoarele condiții:
 - Studiați informația din anexă, adăugînd și alte idei vizavi de problemele abordate.
 - Începeți prin formularea clară a problemei, subliniind importanța acesteia și a dificultăților care rezultă.
 - Oferiți cuvîntul fiecărui doritor. Argumentați în mod convingător ideile emise.

Reflecție

- La sfîrșit, 2-3 observatori, împreună cu profesorul, vor sistematiza concluziile și argumentele la care s-a ajuns, făcînd aprecierile necesare. Se vor sublinia ideile noi, contribuțiile personale, caracterul original și cutezanța opiniilor exprimate.

Evocare

- Cercetează explicațiile de dicționar ale cuvântului *șansă* – împrejurare, circumstanță favorabilă; posibilitate; probabilitate de succes; noroc. Care dintre acestea sînt mai aproape de problematica echității de gen. De ce?

Realizare a sensului

- Continuă și desfășoară aserțiunile de mai jos.

Eu am aceleași șanse în viață, ca și toți băieții/toate fetele din clasa mea, pentru că _____

Știu să-mi folosesc șansele prin _____

Voi fi în stare să profit de șansele ce mi le va oferi viața, deoarece _____

Pentru a-mi realiza șansele în viață, cred că aș avea nevoie de _____

- Pentru detalii, apelează la capitolele 2-4 din *Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați*, Anexa 3.

Reflecție

- Adevărat sau fals? Argumentează-ți opțiunile.

Eu, ca fată/băiat, am aceleași șanse în viață, alături de concetățenii mei.

În Republica Moldova există toate condițiile sociale, economice și culturale pentru manifestarea echității de gen.

Șansele egale în viață îți garantează un viitor fericit. Egalitatea de gen diferă de echitatea de gen.

Sexul este o noțiune biologică, iar genul – o noțiune socioculturală.

FIȘA 6.

ECHITATEA DE GEN PROMOVATĂ ȘI PROTEJATĂ PRIN LEGE

Evocare

- De ce oare a fost necesară adoptarea unor legi pentru a promova și a susține echitatea de gen? Scrie 2-3 cauze esențiale, după tine.

Realizare a sensului

- Studiază, în mod individual, *Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați* din Anexa 3 și explică noțiunile-cheie:

Egalitate de șanse _____

Egalitate între femei și bărbați _____

Gen _____

Sex _____

- Scrie 1-2 idei importante din fiecare capitol.

Capitolul I. *Dispoziții generale* _____

Capitolul II. *Asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați în domeniul public* _____

Capitolul III. *Asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați în domeniul social-economic* _____

Capitolul IV. *Asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați în educație și sănătate* _____

Capitolul V. *Cadrul instituțional de asigurare a egalității de șanse între femei și bărbați* _____

Capitolul VI. *Răspunderea* _____

Reflecție

- Utilizați tehnica *Păstrează ultimul cuvânt pentru mine*.

Pentru mine, este important să cunosc această lege, deoarece _____

Pentru concetățenii mei, este important să cunoască această lege, deoarece _____

Evocare

- Identificați cele mai importante trei roluri pe care le au femeile/bărbaiții în societatea noastră.

Femeile	Bărbaiții

Realizare a sensului

- Compară punctele tale de vedere cu ale unui coleg/unei colege și ale unor pedagogi. Dezbate în echipă rezultatele. Scrie-le.

Mama – rolul de a naște, de a avea grijă de familie și de casă, de a iubi, de a fi răbdătoare.

Soția – rolul de gospodină, prieten, sprijin de nădejde în familie.

Fiica – sprijin pentru părinți, persoană înțelegătoare, prietenă.

Fratele – sprijin la nevoie, model demn de urmat pentru cei mici, oaspete la sărbători.

Soțul – cap de familie, întreținător, gospodar, provocator de dureri, dar și de bucurii, fidel.

Tata – exemplu pentru feciori, îndrumător, cap de familie.

(Ciohodaru Diana, cl. a XI-a, Liceul Teoretic „M. Eminescu”, Hîncești)

Reflecție

- Continuă ideea: „Rolul meu de femeie/bărbat în societate se va manifesta prin..., deoarece...”.

Evocare

- Ce importanță au veniturile femeii și ale bărbatului în menținerea echității de gen?

Realizare a sensului

- Analizează informația de mai și scrie concluziile.

Femeile câștigă în medie cu 12% mai puțin decât bărbații

Femeile câștigă în medie cu 12,4% mai puțin față de bărbați (87,6% din salariul mediu al bărbaților). Exprimată în valoare numerică, discrepanța a constituit în medie peste 543 lei. Astfel, salariul mediu a constituit:

- pentru femei – 3831,7 lei;
- pentru bărbați – 4374,9 lei.

Nivelul de remunerare al femeilor este mai mic decât al bărbaților în majoritatea activităților economice, discrepanța fiind de la 1,5% în *transport și depozitare* până la 27,6% în *activități financiare și de asigurări*. Excepție sînt *activitățile de servicii administrative și activități de servicii suport*, unde salariul mediu lunar înregistrat la femei depășește salariul bărbaților cu 20,8%.

Disparități salariale de gen în defavoarea femeilor au fost înregistrate și în așa activități precum: *informații și comunicații* (-23%), *industrie* (-18,3%), *arta, activități de recreere și de agrement* (-15,1%), *sănătate și asistență socială* (-10,9%) și *administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii* (-10,8%).

(Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. *Portret statistic al femeilor și bărbaților în Republica Moldova, 2016*)

Reflecție

- Comentează actualitatea/neactualitatea următorului proverb, ținînd cont de cele analizate mai sus: „*Jupîneasa ține casa, iar jupînul ține drumul*”.

FIȘA 9.

CINE ȘI CE FACE ÎN FAMILIA MEA? ”DUBLA ZI DE MUNCĂ”

Evocare

- Numește membrii familiei tale și scrie cine dintre ei sacrifică mai mult timp pentru familie. De ce?

Realizare a sensului

- Completează tabelul de mai jos.

Persoană	Cîștigă % din bugetul familiei	Decide % bugetului cheltuit în familie	Orele/zilele de lucru nepătite pentru familie	Cine gătește?	Cine face curățenie?	Cine calcă?	Cine face mici reparații, duce gunoiul, are grijă de mașină și animale?	Cine îngrijește de copii, bolnavi, bătrîni, handicapați?	Cine are timp liber și ce face?	Cine e încadrat în ONG și ia parte la activitățile partidelor politice?
Tata										
Mama										
Bunicul										
Bunica										
Feciorul(ii)										
Fiica (ele)										

Reflecție

- Scrie concluziile și subliniază ideile principale.

ACTIVITĂȚI PROFESIONALE FEMININE VERSUS ACTIVITĂȚI PROFESIONALE MASCULINE

Evocare

- Ce stereotipuri prescriptive există în comunitatea dumneavoastră vizavi de tipurile de activități profesionale ce trebuie să le exercite femeile și bărbații? Ce crezi tu despre această stare de lucruri?

Realizare a sensului

- *Activitate în pereche.* Analizați informația de mai jos și argumentați, deschizând paranteze la fiecare grup de cifre, cine s-ar include, după voi, în alte tipuri de activități?

<p><i>Femeile dețin ponderi mai mari în sectorul serviciilor, față de sectorul agricol și industrial</i></p> <p>Distribuția după sectoare economice relevă o pondere mai mare a femeilor ocupate în sectorul serviciilor (59% femei și 41% bărbați). Femeile se regăsesc mai puțin în sectorul agricol (43%), industrie (46%) și construcții (9%), dar predomină în economie – hoteluri și restaurante (70,9%), învățământ (80,0%), ocrotirea sănătății (85,2%), comerț (57,1%).</p>
<p><i>Femeile predomină în rîndul ocupațiilor cu un nivel înalt de calificare</i></p> <p>Repartizarea populației după <i>ocupații</i> în conformitate cu Clasificatorul Ocupațiilor din Republica Moldova (CORM) (funcții deținute/profesii exercitate) denotă o preponderență a femeilor în rîndul <i>specialiștilor în diverse domenii de activitate</i> (respectiv, 63% femei și 37% bărbați) și <i>a tehnicienilor și altor specialiști cu nivel mediu de calificare</i> (68% femei și 32% bărbați). Și mai mari sînt ponderile femeilor în rîndul <i>funcționarilor administrativi</i> (86,8%) și <i>al lucrătorilor în domeniul serviciilor și în comerț</i> (74,5%).</p>
<p><i>Bărbații dețin ponderi superioare în rîndul conducătorilor de toate nivelurile</i></p> <p>Din total <i>conducători de toate nivelurile</i> (grupa majoră 1 conform CORM: legislatori, membri ai executivului, alți înalți demnitari și conducători ai administrației publice, conducători și funcționari superiori din unități), 57% sînt bărbați, iar restul – 43% revin femeilor.</p> <p>În cazul primilor conducători (conducători de întreprinderi, instituții și organizații, persoane juridice și fizice, care au angajați salariați) de unități economico-sociale, diferențele în aspect de gen sînt și mai pronunțate. Astfel, raportul între femei și bărbați în rîndul angajatorilor este de 1 la 4 (respectiv, 26,9% femei și 73,1% bărbați), indiferent de forma de proprietate a unității pe care o conduc.</p> <p>În funcție de mărimea unității (microîntreprinderi – cu 1-9 salariați; mijlocii – întreprinderi cu 10-49 salariați), se constată că femeile mai des se regăsesc în calitate de conducători ai întreprinderilor micro- (31,5%) și mijlocii (24,7%), iar întreprinderile cu peste 100 de salariați sînt conduse de femei în proporție de 18%.</p>

(Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. *Portret statistic al femeilor și bărbaților în Republica Moldova, 2016*)

Reflecție

- Realizați o cercetare de echipă și completați un tabel similar cu tipuri de activități și cu cifre relevante pentru localitatea dumneavoastră. Deduceți ideile esențiale și gândiți-vă ce se poate face (tipuri de politici publice, strategii educaționale) pentru ca raportul forței de muncă să nu fie atît de contrastant. Colaborați în această cercetare cu părinții, cadrele didactice.

Activități	Femei	Bărbați

Evocare

- Care gen a fost și continuă să fie mai discriminat și în ce sferă a vieții: publică sau privată? Discută în pereche.
- În ce perioadă a vieții femeile resimt mai puternic lipsa echității de gen. De ce? Găsește 2-3 explicații plauzibile.

Realizare a sensului

- Citește textul și completează cele două coloane cu expresii din text.

Tot în acea perioadă a descoperirii apartenenței mele acvatice, l-am cunoscut și pe Ken, de care m-am îndrăgostit nebunește. Era prima mea dragoste adevărată. Dacă în muzica de *koto* eram un pește de apă dulce, atunci pot spune că în dragoste eram, incontestabil, un pește crescut în marele ocean, îmi doream ca totul în dragostea noastră să capete proporțiile imensității oceanice, de la intensitatea sentimentelor pînă la felul nostru de viață, căruia mă străduisem să-i imprim nemărginita frumusețe a oceanelor. Prin dorința de a mă identifica însă cu imaginea soției japoneze perfecte, al cărei model era chiar bunica mea, încercam să confer relației mele cu Ken o expresie desăvîrșită, unică, ignorînd nesăbuit propriile aspirații ale soțului meu. Dacă la început fusese fericit cu tot ceea ce-i oferisem, căsătoria cu mine deschizîndu-i oportunități pe care abia le visase, mai tîrziu, după cîțiva ani, începuse să fie tot mai nemulțumit și, cu fiecare zi, tot mai posomorît. Își dorise oare și Ken aceleași lucruri pe care mi le dorisem și eu? Faptul că nu puteam avea copii îl îndepărtase atît de mult de mine încît nu mai exista nici o cale de apropiere între noi? Era el un pește de apă dulce, forțat să trăiască în nemărginirea oceanică? Răspunsul la această întrebare aveam să-l aflu mult mai tîrziu. Ken nu era un pește de apă sărată, nici măcar nu era un pește, fiind chiar incapabil să înoate și să se apere de curenții tot mai puternici, prevestind în oceanul căsniciei noastre furtuni iminente.

(Florina Ilis, *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit*)

- În ce coloană sînt mai multe gânduri pozitive? De ce?

Kiyomi	Ken

Reflecție

- Reprezintă printr-o figură simbolică sau completează tabelul cu calități importante.

Soția ideală	Soțul ideal

Evocare

- Schițează portretul ideal al viitorului tău soț/al viitoarei tale soții.

Realizare a sensului

- Citește poezia. De ce poetul a ales anume acest titlu? Ce este, în opinia ta, fericirea? Când te simți fericit?

ACEASTĂ CLIPĂ

– Iubita mea, să nu fii tristă,
Cu mine ești, cu tine sînt,
O fericire de există,
Există numai pe pămînt.
– Iubitul meu, te rog mă crede,
Eu fericirea nu știu ce-i,
Poate-i această frunză verde,
Ce ne-a pierdut cu dorul ei?
– O fi o frunză ori o floare,
O fi o șoaptă de izvor,
O fi un pui ce vrea să zboare
Din dragostea părinților.

– Iubite tu, cînd ești cu mine,
Eu nici de moarte nu mă tem,
Dar anii trec și se cuvine
Să ne-ntrebăm cine sîntem.
– Sîntem, iubite, cele două
Aripi de pasăre ce bat
În clipa unui strop de rouă,
Ce încă nu s-a scuturat...
Această clipă minunată
Din care eu și tu venim,
Ni-i dată pentru viața toată
Și fericire o numim...

Dumitru Matcovschi

Reflecție

- Scrie un eseu reflexiv în care vei argumenta de ce în poezie doar femeia adresează întrebări bărbatului?

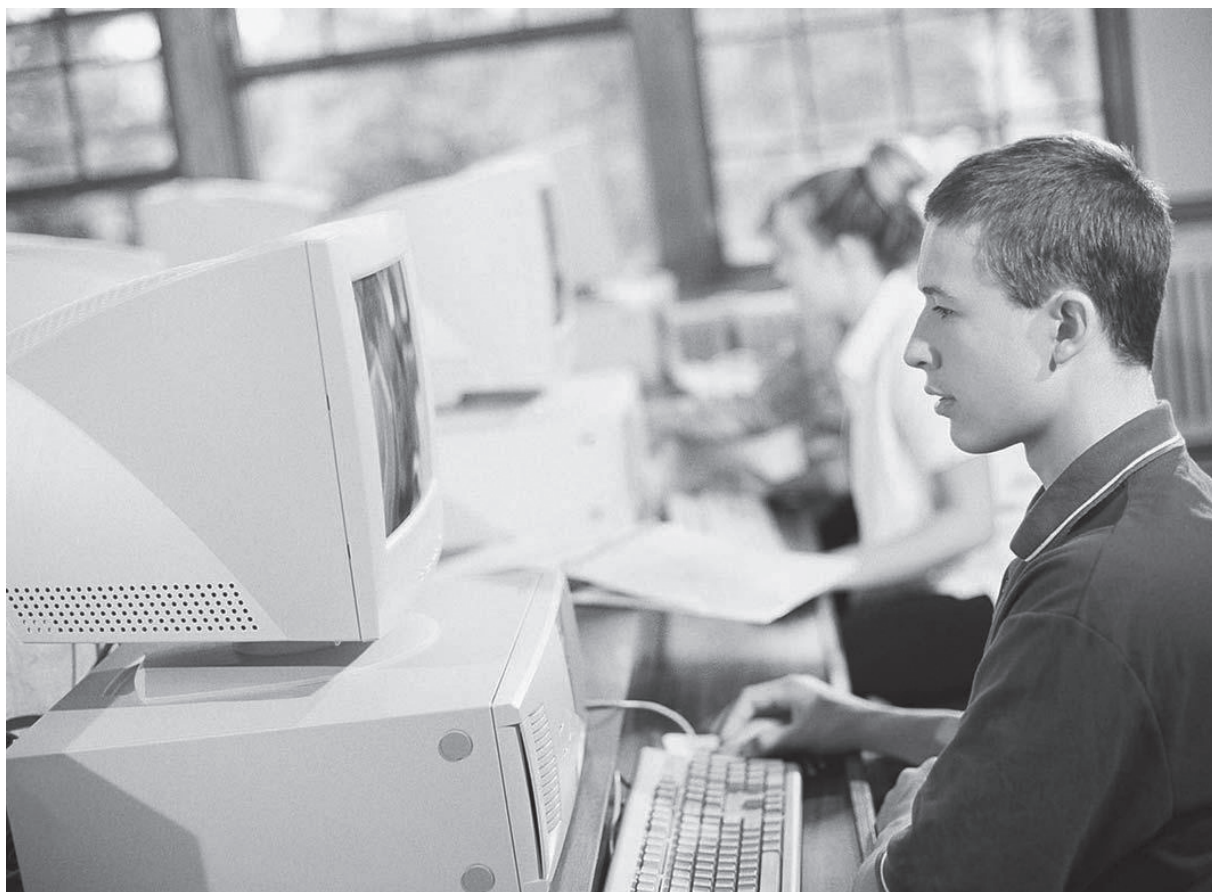
- Ești de acord că trebuie să învățăm de mici a fi fericiți? Citește, apoi discută cu colega/colegul.

O instituție din Marea Britanie, Wellington College, a introdus în orarul școlii ora de well-being/“fericire”, demers bazat pe cartea profesorului Ian Morris “Learning to ride elephants”. La orele de fericire din aceasta școală, copiii învață cum să își folosească resursele și potențialul pentru a-și crea o stare de bine, își formează abilități care să îi ajute să depășească obstacolele. Aceste ore sînt structurate în 6 teme generale care promovează starea de bine a individului: Sănătatea fizică – cum să o menții; Relații pozitive – cum să te relaționezi cu ceilalți; Perspectiva – cum să dezvolți reziliența, un mod de gîndire prin care să poți trece peste obstacole; Implicarea – cum să te implici în ceea ce ai ales să faci/ trebuie să faci, să fii curios, să cercetezi lumea din jur; Lumea – cum să trăiești sustenabil într-o lume a consumului; Scop și sens – cum să dai sens la ceea ce faci, vieții în general.

* Adaptat din activitatea la clasă a prof. Tatiana Oлару, Liceul Teoretic Cotiujeii Mari, Șoldănești.

MODULUL V.

ECHITATE DE GEN ȘI ȘANSE EGALE ÎN ȘI *PRIN* EDUCAȚIE

FIȘA 1.

EGALITATEA DE GEN – TENDINȚE MIXTE ALE TRANZIȚIEI

Evocare

- Ce înseamnă, în opinia ta, *egalitate de gen*, dar *echitate*?
-
-

Realizare a sensului

- Citește cu atenție informația de mai jos.

Accesul tinerilor săraci la educație este limitat din următoarele cauze:

- Feminizarea sărăciei;
- Creșterea ratei familiilor monoparentale (mama);
- Privatizarea (taxele) în școlile medii și terțiare;
- Micșorarea alocărilor de susținere a copiilor și studenților din partea statului;
- Prin anii '80 femeile tinere din țările socialiste aveau mai multe succese în educație și deveniseră mai învățate decât bărbaii tineri;
- Prin anii '90 această tendință persista în Europa Centrală și de Est, dar nu și în Europa de Nord
- Numărul femeilor ce obțin diplomă de doctor stagnează sau se diminuează;
- Divizarea tradițională a profesiilor continuă să se realizeze prin intermediul educației;
- Se păstrează schemele ascunse în comportament (fete ascultătoare, băieți nătărăi);
- Părinții acordă mai mult suport emoțional fiicelor și mai mult suport pentru dezvoltare profesională feciorilor.

Domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC) este subreprezentat de femei și fete atât în planul instruirii profesionale, cât și în angajare. În conformitate cu *Agenda digitală pentru Europa și Europe 2020 Initiative, Women in ICT* (2013), sectorul digital în Uniunea Europeană ar aduce un profit adițional de 9 bilioane Euro, dacă femeile ar fi integrate mai efectiv în profesiunile tehnologice.

Încurajând mai multe fete să acceadă la cariere digitale, vom spori oportunitățile de consolidare a egalității de gen și vom îmbunătăți prognoza economică a țării. Studiile demonstrează că, deși fetele sînt pasionate de tehnologii informaționale, acestea nu decid neapărat să-și continue formarea și cariera în domeniul TIC, deoarece domeniul este în continuare perceput ca unul predominant masculinizat.

(proiectul *Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2016-2020*)

Consecințe: Fetele au un grad de autoapreciere foarte scăzut și dau dovadă de mai puțină competență în folosirea tehnologiilor informaționale.

Reflecție

- Sînt oare fetele ratatele tranziției în folosirea tehnologiilor informaționale? Argumentează-ți opinia printr-o documentare temeinică.
-

FIȘA 2.

ROLUL STUDIILOR ÎN ASIGURAREA ECHITĂȚII DE GEN

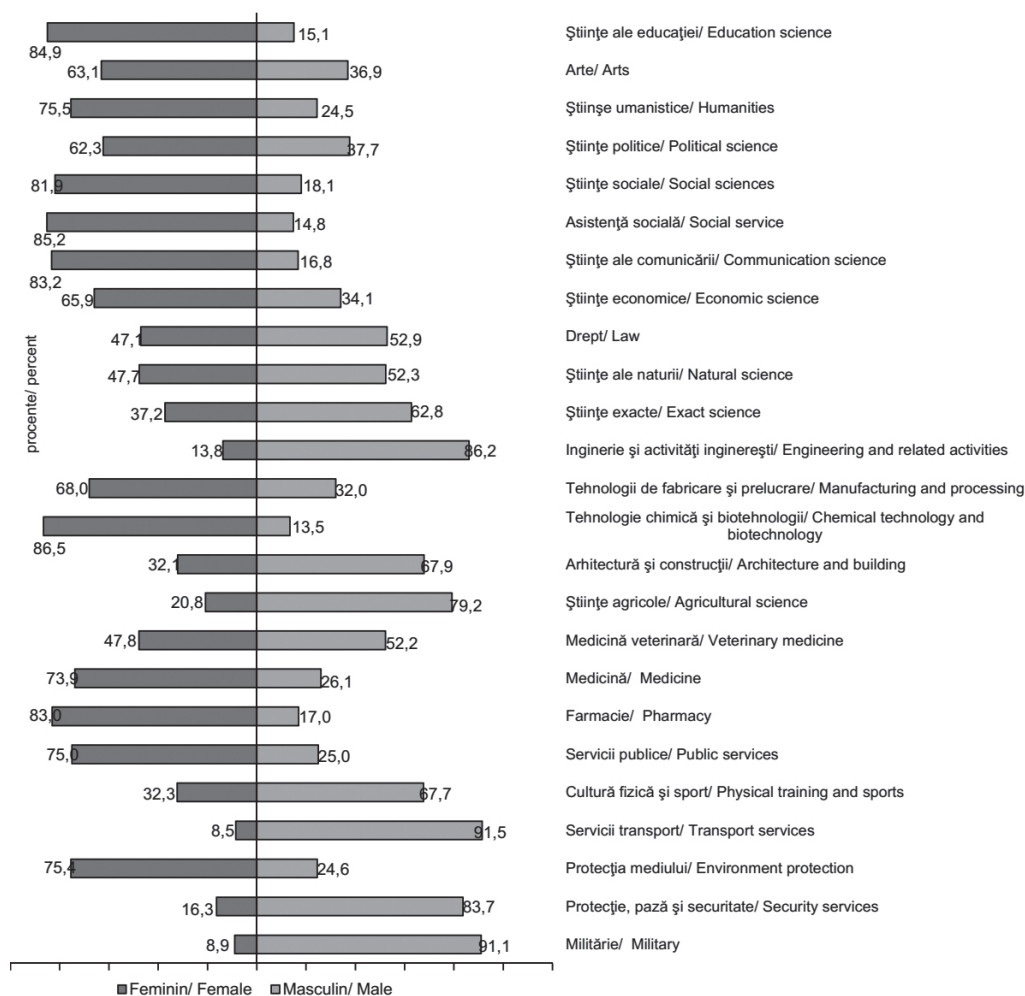
Evocare

- Ce importanță au studiile pentru o persoană? Găsiți câte 3 argumente privind importanța lor pentru fete și, respectiv, pentru băieți.

Realizare a sensului

- Cercetează diagrama de mai jos și emite 2-3 concluzii. Împărtășește-le colegului/colegei de bancă.

Structura studenților în instituțiile de învățămînt superior, pe domenii generale de studiu și sexe, 2014/2015

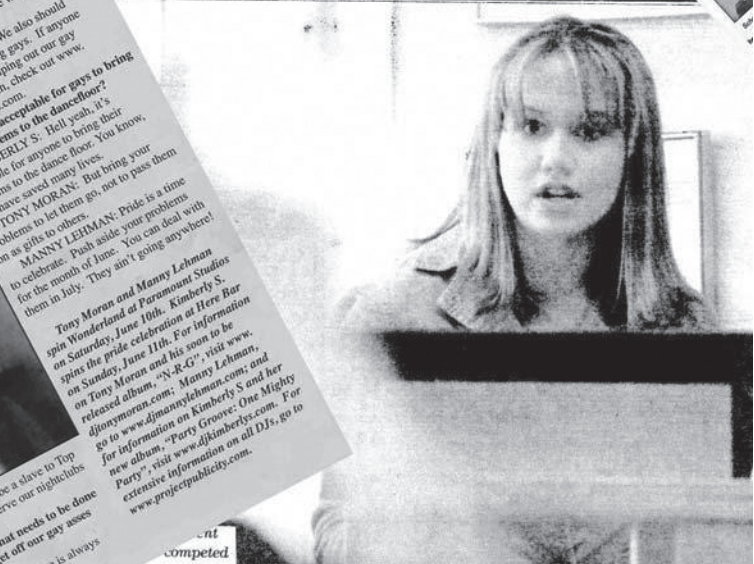

(Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. *Educația în Republica Moldova. Publicație statistică, 2014/2015*)

- Formați două echipe: una de băieți și una de fete. Scrieți pe un poster răspunsurile la următoarele întrebări: Prin ce se explică această segregare de gen? Cine sau ce contribuie la orientarea fetelor/băieților spre anumite domenii de specializare?

Reflecție

- Expune, în 3-5 enunțuri, concluziile referitoare la fișa respectivă.

rooms for more work. You don't have to put a banner in your hand necessarily. My boyfriend and I contribute to organizations like Empire State Pride Agenda and GLAAD. Other people donate their time to local Gay community Centers. We should all understand that it's not about who is doing the most. What counts is that no contribution is too small and if someone who is doing it do anything just did a little something, imagine what that would amount.

KIMBERLY S: We also should remember the young gays, who are interested in helping out our gay and lesbian youth, check out www.standbyforkids.com.

Is it still acceptable for gays to bring their problems to the dancefloor?

KIMBERLY S: Hell yeah, it's acceptable for anyone to bring their problems to the dance floor. You know, DJ's have saved many lives.

TONY MORAN: But bring your problems to let them go, not to pass them on as gifts to others.

MANNY LEHMAN: Pride is a time to celebrate. Push aside your problems for the month of June. You can deal with them in July. They ain't going anywhere!

Tony Moran and Manny Lehman spin Wonderland at Paramount Studios on Saturday, June 10th. Kimberly S. spins the pride celebration at Here Bar on Sunday, June 11th. For information on Tony Moran and his soon to be released album, "N-R-G", visit www.djtonymoran.com; and for information on Manny Lehman's new album, "Party Groove: One Night Party", visit www.djkimberlys.com. For extensive information on all DJs, go to www.pioneerpublicity.com.

... dance music kids! Don't be a slave to Top 40 radio! We must preserve our nightclub culture! We are doing what needs to be done to get off our gay asses

...nt competed

FIȘA 3.**FETELE ÎN PROCESUL DE ÎNVĂȚĂMÎNT DIN
REPUBLICA MOLDOVA****Evocare**

- Ce importanță au datele statistice în evoluția și progresul unei societăți?
-
-

Realizare a sensului

- Cercetează și comentează datele statistice de mai jos, într-o echipă de 3-5 persoane.

Elevi/studenți de sex feminin pe tipuri de instituții

	Total	Feminin	
		persoane	%
Total			
2000/01	753046	379594	50,4
2005/06	697224	356864	51,2
2010/11	557884	283281	50,8
2011/12	537136	271736	50,6
2012/13	520015	262339	50,4
2013/14	497991	251485	50,5
2014/15	477824	241120	50,5
Instituții de învățămînt primar și secundar			
2000/01	631263	315498	50,0
2005/06	519027	259699	50,0
2010/11	396488	197577	49,8
2011/12	381418	189422	49,7
2012/13	367251	181933	49,5
2013/14	353207	174734	49,5
2014/15	340977	168409	49,4
Instituții de învățămînt secundar profesional			
2000/01	22804	8210	36,0
2005/06	25005	9120	36,5
2010/11	21419	6566	30,7
2011/12	20320	6355	31,3
2012/13	19581	6129	31,3
2013/14	18248	5896	32,3
2014/15	17508	5467	31,2
Colegii			
2000/01	19897	11382	57,2
2005/06	27060	15033	55,6
2010/11	32164	17936	55,8
2011/12	31442	17383	55,3
2012/13	30725	16906	55,0
2013/14	29251	15788	54,0
2014/15	29810	15748	52,8

Instituții de învățământ superior			
2000/01	79082	44504	56,3
2005/06	126132	73012	57,9
2010/11	107813	61202	56,8
2011/12	103956	58576	56,3
2012/13	102458	57371	56,0
2013/14	97285	55067	56,6
2014/15	89529	51496	57,5

(Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. *Educația în Republica Moldova. Publicație statistică, 2014/2015*)

Reflecție

- Găsește argumente pentru creșterea ponderii femeilor în învățământul mediu de specialitate și în cel superior. Care vor fi „roadele sociale” ale acestei situații?

Reflecție

- Dezbateți în 4 echipe, în cheia tehnicii FRISCO, rolul femeii în societatea de azi, inclusiv în politică:
 - echipa 1 – optimiști;
 - echipa 2 – pesimiști;
 - echipa 3 – conservatori;
 - echipa 4 – exuberanți.

Da, îmi place să fiu femeie, deși nu sînt o feministă. Apreciez forța virilă în orice domeniu al vieții, dar cred că femeia poate da – pe lângă culoare și splendoare existenței – și ceva mult mai consistent. Chiar am certitudinea că pe vreme de criză femeile înzestrate cu un acut instinct de autoapărare a speciei sînt de mare preț în societate. Societatea care le prețuiește și valorifică efortul, bineînțeles. Din păcate, în spațiul românesc nu prea avem cultivată această tradiție. Dacă privești în urmă, în istoria noastră femeile au fost mai mult victime decît eroine. Ele nu au împărțit destinul suratelor lor latine, care au tras cu spor sforile prin culisele caselor regale. Și o fac și azi bine mersi, doar că fără a fi nevoite să stea în umbră.

În Franța, de exemplu, Primăria Parisului este condusă de doamna Anne Hidalgo, iar guvernul francez este alcătuit din 16 miniștri, dintre care 8 sînt femei.

În Guvernul Cioloș doar o treime sînt femei, iar în Republica Moldova, în actualul guvern au intrat doar 4. Este o diferență, nu? Sîntem încă departe deci de a avea o Angela Merkel în funcția de prim-ministru. Un echilibru însă e bine să se stabilească în toate sferele vieții. Inclusiv în cel artistic.

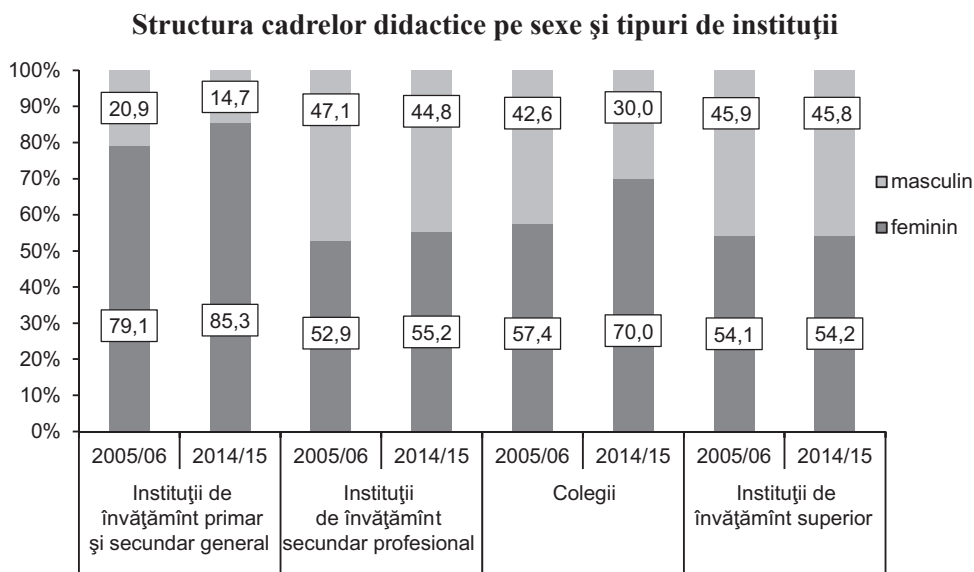
(Lucreția Bărlădeanu, *Contrafort*, 2016)

FIȘA 4.

PONDEREA FEMEILOR/BĂRBAȚILOR PEDAGOGI ÎN ȘCOALĂ

Evocare

- Analizează cu atenție schema de mai jos.

(Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. *Educația în Republica Moldova. Publicație statistică, 2014/2015*)

Realizare a sensului

- Ce concluzii ai tras după analiza schemei?

- De ce cărturarul român Simion Mehedinți (1869-1962) afirma că „femeile sînt temelia educației în fiecare generație”? S-a schimbat în vreun fel realitatea din ultimii 50 de ani?

Reflecție

- Alcătuieste un tabel similar și reflectează asupra situației din localitatea ta.

Ponderea femeilor și a bărbaților în învățământ din localitatea _____

Domeniul de învățământ	Femei	Bărbați
Învățământ preșcolar (grădinița)		
Învățământ primar		
Învățământ gimnazial și liceal		

- Ce părere ai despre situația constatată? Formulează argumente *pro* și *contra*.

FIȘA 5.

FEMEILE ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL

Evocare

- Astăzi se constată, în multe țări ale lumii, că procesul educațional este feminizat. De ce?
-
-

Realizare a sensului

- Cercetează situația din Republica Moldova, conform datelor statistice din tabelul de mai jos.

Cadre didactice pe tipuri de instituții și sexe

	2005/06	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Total	51871	48729	47093	44946	42548	40757
Feminin	38361	37951	36695	35149	33343	32080
Masculin	13510	10778	10398	9797	9205	8677
Instituții de învățământ primar și secundar general	40977	37405	36203	34221	32188	30872
				28986	27304	26319
Feminin	32424	31516	30496	5235	4884	4553
Masculin	8553	5889	5707			
	2432	2257	2200	2171	2144	2096
Instituții de învățământ secundar profesional		1189	1183	1188	1188	1156
Feminin	1286	1068	1017	983	956	940
Masculin	1146					
	2241	2574	2543	2551	2475	2417
Feminin	1286	1796	1760	1776	1728	1693
Masculin	955	778	783	775	747	724
Colegii						
Feminin						
Masculin	6221⁴	6493	6147	6003	5741	5372
	3365	3450	3256	3199	3123	2912
Instituții de învățământ superior	2856	3043	2891	2804	2618	2460
Feminin						
Masculin						

(Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. *Educația în Republica Moldova. Publicație statistică, 2014/2015*)

Reflecție

- „*Neamurile cele mai mari din lume s-au făcut, mai ales, prin virtuțile femeiești*”, afirmă V. Goldiș. Ce virtuți ale profesoarelor din școala ta ai descoperit și îți pot servi ca exemplu? Ce am avea de câștigat ca persoane care vom interrelaționa în viața privată și publică atât cu femei, cât și cu bărbați, dacă am avea mai mulți pedagogi-bărbați?
-
-

Evocare

- Pedagogii susțin că formarea unei personalități este determinată de 3 factori de bază: ereditatea, mediul, educația. Care, în opinia ta, ar avea prioritate? De ce?

Realizare a sensului

- Citește cu atenție textul și relevă rolul mediului în destrămarea unei familii.

Ionel Panteleevici Pîslari se apropia de patruzeci de ani și lucra de ani de zile, în calitate de hamal, la uzina *Vibroprigor*. În tinerețe, fusese băiat la vite în sat, apoi, ispitit de viața misterioasă a orașului, a venit la Chișinău și o vreme a descărcat mărfuri în gară. A făcut naveta pînă-n ziua în care se căsătorii cu Liuba – o țărăncuță foarte gospodină și cuminte care, pe deasupra, locuia în căminul din strada Muncești al Combinatului de Carne, într-o odaie de treisprezece metri pătrați. Însă sentimentul că apucase luna cu dinții și pasiunea nestăpînită a lunii de miere au fost spulberate treptat de monotonia vieții de zi cu zi. În căminul cenușiu, fără balcoane, populat de indivizii bătărești, domnea o atmosferă anafrodiziacă, grea. Chiar în dreptul odăii lor se succedau closetul *comun*, lavaboul *comun* și bucătăria *comună*. Mirosul penetrant, pestilențial de ceapă fiartă-clor-urină-borș, care-ți întorcea mațele pe dos, și zgomotul apei trase la toaletă l-au determinat pe Ionel Pîslari să-și capitoneze ușa. Zadarnică trudă! Sentimentul că locuiește într-o curte de trecere nu se atenuase cîtuși de puțin.

Întîia dată Ionel Pîslari avu senzația limpede că ambarcațiunea familială e în derivă după nașterea fiicei Ludmila. Serile în care se duceau, ținîndu-se de mîna, la cinematograful *Moscova* să vadă un nou film indian lacrimogen fuseseră date uitării. Soția devenise irascibilă și-i cerea ultimativ s-o ajute cînd se întorcea frînt de oboseală acasă. Trebuia să spele și să calce scutece, să se scoale noaptea pentru a liniști fetița plîngăreată și a-i șterge poponețul, să cumpere tot felul de medicamente și vitamine care nu se găseau în farmacia din cartierul lor. După venirea pe lume a fiului Ruslan se întîmpla tot mai des să nu aibă bani de coșniță, iar în odăița de treisprezece metri pătrați nu te mai puteai întoarce fără să atingi ceva. Ieșeau mereu scandaluri din te miri ce motive. În realitate, singurul motiv era acela că plicul în care rînduiau meticolos banii pentru rezervele familiei se golea cu repeziciune. Se lua în coarne cu soția pe mică pe ceas. Liuba ciordea de la combinat hașeuri, crenvurști, păstrămuri și-l întreba, îndurerată, de ce nu face și el ceva pentru a întreține familia. Dar ce mai putea face? Muncea pe brînci, își mai găsi într-un tîrziu un loc de muncă. Transporta din nou poveri în gară după ce termina lucrul la uzină. Se întorcea acasă noaptea, extenuat și înrăit, se întindea încetișor în fotoliul-pat, pentru a nu trezi soția și copiii care dormeau pe divanul de alături, își pironia privirea asupra unui cuib de păianjen, în timp ce în suflet i se strecura o teamă jalnică. Nici nu mai știa: se poate chiar să nu-și fi iubit soția. Liuba se metamorfozase într-o femeie obeză, cu bărbie dublă, care-i pusese belciugul în nas și-i număra îmbucăturile. Nu mai plănuiau de multă vreme viața lor de mîine. Se frămînta în așternut pînă-n zori și rămînea adesea cu ochii pironiți în gol.

(Iulian Ciocan, *Visul lui Ionel Pîslari*, *Contrafort*, aprilie-mai 2006)

Reflecție

- Care a fost cauza principală a degradării soțului și a soției? *Dezbatere*.

FIȘA 7.

STUDIUL DE CAZ. RAPORTUL DE GEN ÎN COTIUJENII MARI*

Evocare

- Identifică personajul și opera din care au fost extrase fragmentele date. Ce mai știi despre școala din vremea lui Ion Creangă?
- 1. „...și cea dintâi școlăriță a fost însăși... o zgîtie de copilă, ageră la minte și așa de silitoare, de întrecea mai pe toți băieții și din carte, dar și din nebunii.”
- 2. „...și umbla acum părintele Ioan să găsească..., dar n-a mai găsit un ... așa de cuminte, harnic și rușinos ca o fată mare.”

Realizare a sensului

- Analizează tabelul de mai jos. *Brainstorming*. Argumentează decalajul dintre băieții și fetele care au frecventat școala.

Învățământul în satul Cotiujenii Mari, în perioada 1860-1920

Anul	Numărul băieților care frecventau școala	Numărul fetelor care frecventau școala
1860	50	-
1907	60	5
1915	132	47
1920	60	30

(N. Andronic, V. Stăvilă, *Cotiujenii Mari*, Chișinău, 2002)

Reflecție

- Lucru în grup. Cum s-au încadrat absolvenții Liceului Teoretic Cotiujenii Mari în învățământul superior?
- Unii membri ai grupului vor culege date generale despre absolvenții în anii respectivi, alții vor aduna și vor analiza informațiile privind admiterea în instituțiile de învățământ superior.

Instituția de învățământ	2013	2014	2015	2016
Universitatea de Stat din Moldova (pedagogie)				
Universitatea Tehnică a Moldovei				
Universitatea de Stat de Medicină și				
Farmacie din Moldova “N. Testemițanu”				
Academia de Studii Economice din Moldova				

Extindere

- Completați tabelul de mai sus cu date statistice din școala voastră.

* Adaptat din activitatea la clasă a prof. Tatiana Olaru, Liceul Teoretic Cotiujenii Mari, Șoldănești.

MODULUL VI.

PARTICIPAREA POLITICĂ

FIȘA 1.

POLITICA ȘI ECHITATEA DE GEN

Evocare

- Citește și comentează articolul nr.16, paragraful 2 din Constituția Republicii Moldova, referitor la egalitatea în drepturi:

„Toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială”.

Realizare a sensului

- Analizează datele statistice din tabelul de mai jos și constată în ce măsură se reflectă echitatea de gen.

Forul reprezentativ al puterii la 1 iunie 2016

Funcții	Total persoane	Femei	
		persoane	în % față de total
Președinte al RM	1	-	-
Președinte al Parlamentului	1	-	-
Vicepreședinți ai Parlamentului	2	1	50
Prim-ministru al RM	1	-	-
Viceprim-miniștri ai RM	3	-	-
Deputați	101	19	18,8
Miniștri	16	4	25
Viceministri	40	9	22,5
Președinte al Curții Constituționale	1	-	-
Președinte al Curții Supreme de Justiție	1	-	-

Reflecție

- Realizează un tabel similar cu funcțiile-cheie din administrația publică locală și calculează în procente posturile ocupate de femei. Ce concluzie poți formula în legătură cu dezechilibrele atestate?

Funcții	Total persoane	Femei	
		persoane	în % față de total

FIȘA 2.

REPREZENTATIVITATEA BĂRBAȚILOR/FEMEILOR ÎN ORGANELE DE DECIZIE ALE REPUBLICII MOLDOVA

Evocare

- Numește femei și bărbați politicieni de nivel național, raional, local. Discută despre raportul cantitativ și calitativ al femeilor și bărbaților în viața politică.

Realizare a sensului

- Analizează cifrele. Explică cauzele acestei subreprezentări feminine.

Reprezentativitatea femeilor în organele puterii centrale ale Republicii Moldova

În Guvern ministre	Procente	Cotă formală	În Parlament deputate	Procente	Cota formală
2008	37,5%	6 din 16	2005	20,8%	21 din 101
2009	6,3%	1 din 16	2009	24,8%	25 din 101
2010	6,3%	1 din 16	2010	25,7%	26 din 101
2012	18,7%	3 din 16	2014	18,8%	19 din 101
2013	25%	4 din 16			
2015	31,3%	5 din 16			
2016	25%	4 din 16			

Reprezentativitatea femeilor în organele decizionale la nivel local (evoluție – involuție – evoluție)

- 1980 49,8%
- 1985 50,4%
- 1990 35,0% consilieri 13,0% primari
- 1996 39,2% consilieri 10,3% primari
- 1999 9,7% consilieri 8,74% primari
- 2003 10,0% consilieri 15,4% primari
- 2007 26,5% consilieri 18,15% primari
- 2011 28,6% consilieri 18,51% primari
- 2015 35,2% consilieri 22,5% primari

Femeile sînt subreprezentate politic pretutindeni în lume: la nivel global doar 15,2% din totalul parlamentarilor sînt femei. Între 1945 și 2003 au existat doar 30 de femei care au ocupat funcția de șef de stat, în principal în Europa (13 în 6 țări). În prezent există 4 președinți-femei în Europa (Finlanda, Irlanda, Letonia și San-Marino).

În Uniunea Europeană procentul mediu al femeilor parlamentare este de 21,2%, existînd însă o variație semnificativă în funcție de țară. Cel mai mare procent de femei-parlamentare se înregistrează în Suedia, unde 45% din locurile din Parlament sînt ocupate de femei, iar cel mai mic procent este în cazul Greciei, cu aproximativ 9% femei parlamentare. În cazul țărilor din Europa Centrală și de Est – candidate la aderarea la UE – procentul femeilor parlamentare constituie, în medie, 16%.

(Sursa: <http://www.terra.es/personal2/monolith/00women2.htm>)

Reflecție

- Documentează-te și discută despre reprezentarea femeilor și bărbaților din localitatea voastră, din ultimii 10 ani, în instituția primăriei (primar, consilieri, secretar, contabil), a asociației. Evidențiază raportul de forță care a existat/există și tendințele observate în ultimii ani?

FIȘA 3.

FEMEILE ÎN POLITICĂ

Evocare

- Cum crezi, au femeile și bărbații același rol în politică?

Realizare a sensului

- Studiază tabelele de mai jos.

Tendențele în țările care au avut mai puțin de 20% femei ca deputate în 1994

Țara	1983/1986	1994	1999	Noiembrie 2004
Austria	9,3	21	26,2	24,7
Danemarca	26,3	33	37,4	38
Finlanda	30,5	39	33,5	37,5
Germania	9,8	21	30,9	32,8
Islanda	15	24	25,4	30,2
Luxemburg	11,7	20	20	20
Olanda	20	31	36	36,4
Norvegia	34,4	39	36,4	36,7
Suedia	31,5	34	42,7	45,3

Tendențele în țările postsocialiste

Țara	Dreptul la vot pentru femei	Cel mai bun % al femeilor deputate	% femeilor deputate în 1990-1991	% femeilor deputate în 1999-2000	% femeilor deputate alese ultima dată
Albania	1920	1974-33,2	3,6	6,4	5,7
Bulgaria	1944	1981- 21,8	12,9	10,8	26,2
Republica Cehă	1920	1986-29,5	10	13,9	17
Estonia	1918		5,7	10,9	18
Ungaria	1918	1980	7,3	8,3	9,1
Letonia	1918			15	18
Lituania	1921		8,1	17,5	10,6
Macedonia	1945		3,3	6,8	17,5
Polonia	1918	1980-23	9,6	13	20,2
România	1946	1985-34,4	3,6	7,3	10,7
Federația Rusă	1918	1984-34,5			7,6
Slovacia	1920	1986-29,5	18,1	12,7	17,3
Slovenia	1943/45	1982-26	11	7,8	12,2
Croația	1945	1982-17	4,4	7,8	20,5
Serbia	1945		3	5	10

(Sursa: IPU, Geneva, 1995, 1999, 2004)

- Scrie 3 concluzii importante trase de tine.

Reflecție

- Discutați împreună cu colegii/colegele concluziile formulate și înregistrați-le într-un *Clustering*.

FIȘA 4.

PROBLEMELE ȘI OBSTACOLELE PARTICIPĂRII FEMEILOR ÎN POLITICĂ

Evocare

- În condițiile în care participarea femeilor în actul politic este cvasiinvizibilă, trebuie analizate cauzele acestei situații. Împărțiți-vă în două grupuri, discutați și listați:

A) *problemele principale de participare scăzută a femeilor în politică:*

B) *barierele în calea unei prezențe mai vizibile a femeilor în viața politică moldovenească:*

Realizare a sensului

- Citește informația în cheia tehnicii *SINELG*.

Problemele principale de participare scăzută a femeilor în politică:

- mentalitatea patriarhală generală;
- lipsa informației și a statisticii;
- lipsa unei politici statale consecvente (legislație, mecanisme clare și durabile)
- de implementare, buget sensibil la problemele de gen);
- sărăcia;
- migrația.

Prezența slabă a femeilor la putere se explică astăzi nu atât prin existența unor discriminări majore, cât prin teoria acumulării dezavantajelor. Diverse aspecte, situații, conjuncturi la care contribuie bărbați și femei deopotrivă creează, fiecare în parte și toate la un loc, *bariere în calea unei prezențe mai vizibile a femeilor în viața politică moldovenească*. Acestea pot fi identificate în toate sferele vieții:

Privată	Publică	Politică
<ul style="list-style-type: none">- relațiile de putere inegale între femei și bărbați în familie;- povara triplei zile de muncă: responsabilitățile legate de gospodărie și îngrijirea copiilor; sfera profesională; activitățile obștești;- teama de violență, hărțuire, critici și divorț;- sărăcia;- neîncrederea în forțele proprii și respectul de sine foarte scăzut.	<ul style="list-style-type: none">- desemnarea bărbaților ca fiind „capul familiei” în toate scopurile: sociale, economice și politice;- interesul bărbaților ca femeile să nu intre în concurență cu ei pentru posturile de conducere;- lipsa de măsuri politice care să încurajeze femeile să participe în funcții de conducere;- migrațiunea.	<ul style="list-style-type: none">- lipsa educației politice;- lipsa experienței în activitățile publice;- excluderea problemelor femeilor de pe agendele politice;- lipsa modelelor și a sprijinului din partea femeilor aflate la putere;- costurile ridicate ale candidării și exercitării unei funcții publice;- intimidarea de relațiile de putere care deseori caracterizează activitatea politică;- cultura confruntării politice ce creează „cîștigători” și „învinși”.

(Loretta Handrabura, *Participarea femeilor în viața publică și politică în Republica Moldova*)

Reflecție

- Selectează, din fiecare domeniu, câte 3 bariere pe care le consideri mai evidente pe moment. Ce se poate face pentru a le depăși?

Evocare

- Lucrați în perechi, timp de 6-8 minute, și răspundeți la întrebările:
 - a) De ce femeile trebuie să se implice mai activ, alături de bărbați, în viața politică a comunității?
 - b) Enumerați beneficiile/cîștigul unui parteneriat mai dezvoltat între bărbați și femei.

Realizare a sensului

- Lecturează după tehnica *Re-Quest*.

Implicarea tot mai activă a femeilor în procesul politic, conform sondajelor de opinie publică, realizate de Gallup, Institutul de Politici Publice și Adept, este un imperativ al timpului. Ele vorbesc tot mai frecvent de „putere pentru noi” și nu de „putere peste noi”. De ce avem nevoie de mai multe femei ca factori de decizie?

- Reprezintă un segment semnificativ al populației;
- În mod universal, sînt subreprezentate la guvernare;
- Posedă experiențe de viață unice: educație, ocrotirea sănătății, protecția bătrînilor, violența în familii, bugete;
- Sînt abile în rezolvarea conflictelor;
- Sînt mai receptive față de alegători și redau încrederea alegătorilor în politică;
- Promovează transparența;
- Manifestă mai puțină toleranță față de corupție;
- Au un stil de lider – împuternicesc pe alții;
- Susțin egalitatea pentru femei;
- Au o poziție fermă împotriva crimelor, războaielor;
- Prioritățile politice ale femeilor diferă de cele ale bărbaților.

Cîștigurile participării femeilor în actul politic, conform respondenților sondajului, realizat de Adept în primăvara anului curent – *Provocările și impedimentele participării femeilor în procesul public și politic*, pe un eșantion de 300 de persoane active politic, sînt:

- impunerea unui spirit tolerant la nivelul atitudinilor și comportamentului (9,5%);
- promovarea mai activă a principiilor democratice cum ar fi dreptatea, egalitatea, colaborarea și cooperarea, acceptarea diferențelor (6,5%);
- intențiile și acțiunile mai explicite, sinceritatea și moralitatea (4,0%);
- perseverența în acțiuni și onoarea personală (3,0%);
- sporirea numărului de participanți la viața politică (3,0%);
- capacitatea de a accepta și o altă viziune fără discriminare (3,0%).

Pe lângă aceste *beneficii scontate ale unei participări mai consistente*, trebuie amintite și altele: apariția compromisului în luarea deciziilor, creșterea culturii politice; acordarea unei mai mari atenții valorilor general-umane/sociale; schimbarea modului de abordare a problemelor; dispariția stereotipurilor privind femeile; caracterul mai argumentat și mai puțin declarativ al deciziilor; impunerea unui comportament mai flexibil și mai conciliant; acordarea unei atenții mai sporite medicinei, culturii, rolului familiei în societate etc.

(Loretta Handrabura, *Participarea femeilor în viața publică și politică în Republica Moldova*)

Reflecție

- Inițiați o discuție în grup pe următoarele teme: grupul 1 – *Parteneriatul de gen în viața publică*; grupul 2 – *Parteneriatul de gen în viața politică*.

Evocare

- Ce înțelegi prin *feminism*?

Realizare a sensului

- Citește informația. Profesoara/profesorul o completează cu cea despre feminism de la p. 50. Compară percepția ta asupra feminismului cu sursa documentară. Este una corectă sau distorsionată și de ce?

Ideologiile **emancipării** de gen s-au dezvoltat din secolul al XIX-lea. Mesajul-cheie al feminismului, în general, și al sociologiei feministe, în particular, este acela că “nu ne naștem, ci devenim femei (bărbați), adică diferențele și inegalitățile de gen sînt, mai ales, construite social. Problemele de gen au fost mult timp ignorate, marginalizate sau tratate, în special, în cadrul unor sociologii de ramură, și, în special, în cadrul sociologiei familiei. Accentul a fost pus mai mult pe diferențele de gen. Feminismul a deplasat accentul pe **inegalități de gen**, pe analiza mecanismelor prin care anumite diferențe (de gen) se transformă în inegalități (de gen).

Datele din *Femeile și bărbații în Republica Moldova. Culegere statistică*, Chișinău, 2005, precum și cele din *Barometru de gen*, Chișinău, 2006, demonstrează empiric persistența în Republica Moldova și în lume a unor inegalități/stratificări de gen în diverse domenii care sînt în detrimentul nostru al tuturor.

- Selectează, din textul de mai jos, cuvintele-cheie ce caracterizează *feminismul* din societatea contemporană.

În societatea postmodernă feminismul se impune ca o ideologie alternativă despre o nouă lume, în care, pe prim-plan, apare individualitatea în afara apartenenței de gen. Demersul ideologiei feministe reține atenția și ca intenție de modificare a concepției tradiționale cu referire la statutul subordonat al femeii, de reconstrucție a sistemului de relații sociale dintre genurile umane într-o societate ideală. Mișcarea feministă de tip nou în nici un caz nu încurajează acțiuni antigen (împotriva bărbaților), ci se constituie în niște grupări pentru a servi cauza femeii, respectarea drepturilor acesteia, asigurarea oportunităților egale, excluderea tendințelor de marginalizare sau discriminare a femeii într-un cadru marcat de „dominația masculină”. Deci, schimbarea statutului femeii, care a devenit alarmant de vulnerabil, se impune în mod imperios. Civilizația paritară nu poate fi construită în condițiile în care o parte a omenirii este nedreptățită. Betty Fuedon, sociologă americană, susține că „singurul mijloc atît pentru o femeie, cît și pentru un bărbat de a-și găsi o cale de viață este de a-și dezvălui/valorifica personalitatea, de a crea o operă proprie”. Nu putem admite ca femeia să-și piardă identitatea cufundîndu-se într-o lume domestică, perpetuînd convingerea care predomină că locul ei este în căminul familial și că misiunea ei constă doar în a-și crește copiii.

(Selectat din revista *Studii Gender*, Chișinău, nr. 2, 2002)

Feminism

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

O informație mai amplă despre feminism găsiți în volumul O. Dragomir, M. Miroiu, *Lexicon feminist*, p. 121-145 și în alte surse.

- Asupra cărui fapt/idee ne atrage atenția autoarea?

... După 1990 atenția mea s-a îndreptat către domeniul drepturilor omului. Astfel am auzit tot mai des vorbindu-se de drepturile femeii ca o categorie distinctă de drepturi. Cîțiva ani n-am dat prea mare atenție. Eu mă ocupam de drepturile omului în general și pentru mine era clar că toate se adresau tuturor. Ce știam eu despre minorități prin '90-'91-'92-'93? Nimic... Cu o asemenea experiență am plecat în ianuarie 1994 în SUA, avînd o bursă la Columbia University, în New York... Parcă mă văd la cursul de drept constituțional declarînd plină de emfază: știți, eu nu sînt o feministă. Azi îmi este jenă de felul în care am rostit această propoziție, chiar dacă mai păstrez unele din gîndurile de atunci. Dacă feminism înseamnă că atunci cînd un bărbat îmi deschide ușa eu să-l dau la o parte cu formula: "Pot și singură", da, atunci nu sînt o feministă (astfel de întîmplări erau foarte frecvente, mai ales pe holurile Facultății de Drept de la Columbia University). Dar a reduce feminismul la un astfel de comportament, ce greșeală din partea mea! A nu înțelege exagerările, a le acorda mai multă importanță decît problemei în sine, iată un lucru de care îmi este jenă. Bine că a trecut!

(Renate Weber, *Prejudecățile altora. Prejudecățile mele*)

Reflecție

- Chestionează în această problemă 3-4 persoane apropiate ție, de vîrste și sexe diferite. Notează tendințele pe care le-ai observat în ceea ce privește percepția acestei ideologii. Este una corectă sau distorsionată?

- Vorbește-le despre ceea ce cunoști deja. Suplimentar, poți consulta lucrarea *Drumul către autonomie. Teorii politice feministe*, de M. Miroiu sau oricare altă sursă pe care o ai la îndemînă.

BIBLIOGRAFIE RECOMANDATĂ

1. Albu G. Grijiile și îngrijorările profesorului. Pitești: PARALELA 45, 2013.
2. Albu G. Educația, profesorul și vremurile. Eseuri de pedagogie socială. Pitești: PARALELA 45, 2009.
3. Asigurarea accesului victimelor violenței sexuale la protecția legală și socială adecvată. Fundația OAK. Chișinău, 2015.
4. Baluța O. Gen și interese politice. Teorii și practici. Iași: POLIROM, 2008.
5. Băiașu S. Egalitate și diferență: două versiuni ale dilemei și libertatea de a o rezolva. În: ”Itinerarii contestatate. Studii de teorie politică feministă”, Todorean Olivia (ed.). București: POLITEIA, SNSPA, 2003.
6. Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova. IMAGES, Centrul de Drept al Femeilor, Sociopolis, Chișinău, 2015.
7. Bodrug-Lungu V., Olaru V., Uzicov N. Educație pentru drepturile omului. Ministerul Educației al Republicii Moldova, 2015.
8. Bocioac F., Dimitriu D. ș.a. Gender Mainstreaming – metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoare a egalității de gen. București: NEVA, 2004.
9. Bock G. Femeia în istoria Europei. Din Evul Mediu până în zilele noastre. Iași: POLIROM, 2002.
10. Bodrug-Lungu V., Zmucilă L. ș.a. Promovarea egalității genurilor în Moldova: aspecte sociale și legislative (ghid de organizare a training-urilor). Chișinău: CEP USM, 2005.
11. Bodrug-Lungu V. Politicile educaționale prin prisma de gen – repere fundamentale ale politicii naționale de asigurare a egalității de gen. În: ”Studia Universitatis”, Seria ”Științele Educației”, nr. 5 (25), Chișinău, 2009, p. 104-107.
12. Bourhis R. Y., Leyens J.-Ph. (coord.) Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri. Iași: POLIROM, 1997.
13. Brădeanu A., Dragomir O., Frumusani D., Surugiu R. Femei, cuvinte și imagini. Perspective feministe. Iași: POLIROM, 2002.
14. Brown Lester R. Probleme globale ale omenirii. Starea lumii. București: TEHNICĂ, 1996.
15. Bulai A., Stanciugelu I. Gen și reprezentare socială. București: POLITEIA, SNSPA, 2004.
16. Callo T. Pedagogia practică a atitudinilor. Chișinău: LITERA EDUCAȚIONAL, 2014.
17. Cazacu T. Manual de limba română pentru clasa a V-a a școlii alolingve. Chișinău: LUMINA, 2000.
18. Cernicevski S. Educație și eros. Ghid practic pentru educatori, părinți, tineri. Iași: POLIROM, 2001.
19. Ciocoi T. Virilitate și feminism în literatură. În: ”Contrafort”, anul X, nr. 7-8 (105-106), Chișinău, iulie-august 2003, p. 14-15.
20. Chira V. L.-L. (Văetiși). Diferențe de gen în educație. Factori sociali, succes școlar și construcția genului în mediul școlar. Rezumat al tezei de doctorat. Cluj-Napoca, 2012. Pe: http://doctorat.ubbcluj.ro/sustinerea_publica/rezumat/2012/sociologie/chira_vaetisi_lorena_lavinia_ro.pdf, vizitat – 02.04.2016.
21. Cristea S. Dicționar de termeni pedagogici. București: EDP, 1998.
22. Democrația la feminin. Istoria verbală. Chișinău: ȘTIINȚA, 2005.
23. Cucoș C. Pedagogie. Iași: POLIROM, 2002.
24. Cuznețov L. Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei. Chișinău: CEP USM, 2008.
25. Curriculum la dirigenție. Chișinău: LYCEUM, 2003.

26. Curriculum pentru curs de formare continuă a cadrelor didactice și manageriale în domeniul nediscriminării. Centrul de Resurse Juridice din Moldova. Chișinău, 2015.
27. Dragomir O., Balan E., Stefan C. Formarea elevilor pentru o viață personală din perspectiva privatității. În: "Școala la răscruce. Schimbare și continuitate în curriculumul învățământului obligatoriu", Vlăsceanu L. (coord.) et al. Iași: POLIROM, 2002.
28. Dragomir O., Miroiu M. (ed.) Lexicon feminist. Iași: POLIROM, 2002.
29. Duminică S. Impactul culturii pedagogice a părinților asupra educației de gen a copiilor de vîrstă preșcolară, În: "Studia Universitatis", Seria "Științele Educației", nr. 5 (75). Chișinău, 2014, p.15-21.
30. Bodrug-Lungu V., Jordan V., Zmucilă L. Educația gender: glosar. Chișinău: Gender-Centru, USM, 2004.
31. Dumitrașcu V. (coord.) Citind, învăț să fiu. Auxiliar didactic pentru psihologi școlari, diriginți, profesori. Chișinău: C.E. PRO DIDACTICA, 2008.
32. Eliot L. Creier roz, creier bleu. Diferențe de gen la copii și adulți. București: TREI, 2011.
33. Femeia în labirintul istoriei. Istoria verbală. Chișinău: ȘTIINȚA, 2006.
34. Femeia în zonele de conflict. Istoria verbală. Chișinău: ȘTIINȚA, 2006.
35. Femeile pot reuși. Chișinău, 2006.
36. Femeile și bărbații în Republica Moldova. Anuar statistic, Departamentul Statistică și Sociologie. Chișinău, 2005.
37. Gheonea E., Gheonea V. Femeile în propaganda regimului comunist. În: "Femeile în România comunistă". Olteanu Cristina (ed.). București: POLITEIA, SNSPA, 2003.
38. Ghidul învățătorului. Educație creștin-ortodoxă, cl. I-IV. Chișinău, 2004.
39. Goraș-Postică V. (coord.) Competența interculturală. Chișinău: C.E. PRO DIDACTICA, 2015.
40. Grunberg L. (R)evoluții în sociologia feministă. Iași: POLIROM, 2003.
41. Grunberg L., Miroiu M. (ed.) Gen și educație. București: Societatea și Analize Feministe AnA, 1997.
42. Grunberg L., Ștefănescu, D. Integrarea versus separare. Ghid prietenos la gen. București: Societatea și Analize Feministe AnA, 2004.
43. Guțu Vl. (coord.), Bodrug-Lungu V. Educația de gen în contextul "noilor educații". În: "Schimbări de paradigmă în teoria și practica educației". Chișinău: CEP USM, 2009.
44. Handrabura L. Participarea femeilor în viața publică și politică în Republica Moldova. În: "Participarea femeilor în viața publică și politică: provocări și impedimente. Studiu". Chișinău: GUNIVAS, 2006.
45. Handrabura L. Stereotipuri de gen în mass-media. În: "Didactica Pro...", nr. 2 (24), Chișinău, 2004, p. 53-55 (I parte); nr. 5-6 (27-28), Chișinău, 2004, p. 114-126 (partea a II-a).
46. Handrabura L. Toleranța de gen. În: "Educația pentru toleranță. Supliment al revistei de teorie și practică educațională "Didactica Pro...". Chișinău, 2004, p. 41-47.
47. Handrabura L., Goraș-Postică, V. ș.a. Toleranța de gen. În: "Educația pentru toleranță, Auxiliar didactic în ajutorul dirigintelui". Chișinău, 2005, p. 62-68.
48. Handrabura L., Bodrug-Lungu V. Dimensiunea de gen în domeniul educației. În: "Studia Universitatis, Seria "Științele Educației", nr. 5 (35), Chișinău, 2010, p. 9-16.
49. Hikling M. Ce le spunem copiilor și adolescenților despre sex. București: HUMANITAS, 2000.
50. Hooks B. Teoria feministă de la margine spre centru. Chișinău: TEHNICA-INFO, 2003.
51. Ilis F. Cinci nori colorați pe cerul de răsărit. București: CARTEA ROMÂNEASCĂ, 2006.
52. Ionescu Iu. ș.a. Ghid în domeniul nediscriminării pentru practicieni. Chișinău: IMPRINT STAR, 2016.

53. Kant Im. Despre pedagogie. București: PAIDEIA, 2002.
54. Laqueur Th. Facerea sexului. Corp și gen de la greci la Freud. București: HUMANITAS, 1999.
55. Lypovetsky G. A treia femeie. București: UNIVERS, 2000.
56. Manual de educație pentru sănătate. Fundația Soros, Programul Educație pentru Sănătate.
57. Marinescu V. Muncile casnice în satul românesc actual. Iasi: POLIROM, 2002.
58. Marinageli L. De vorbă cu Pinocchio. Chișinău: ARC, 1999.
59. Mihăilescu Ș. Din istoria feminismului românesc. Antologie de texte (1838-1929). Iasi: POLIROM, 2002.
60. Mihăilescu Ș. Emaniciparea femeii române. Antologie de texte 1815-1918. București: Editura ECUMENICĂ, 2001.
61. Miroiu M. Convenio. Despre natură, femei și morală. București: ALTERNATIVE, 1996.
62. Miroiu M. Drumul către autonomie. Teorii Politice Feministe. Iași: POLIROM, 2004.
63. Miroiu M. Gîndul umbrei. Abordări feministe în filozofia contemporană. București: ALTERNATIVE, 1995.
64. Miroiu M. Politici ale echității de gen. Ghid pentru învățămîntul universitar din Europa Centrală și de Est. București: POLITEIA, SNSPA, 2003.
65. Miroiu M. (ed.) Jumătatea anonimă. Antologie de filozofie feministă. București: ȘANSA, 1995.
66. Miroiu M. Feminismul ca politică a modernizării. În: "Doctrine politice. Concepte universale și realități românești", Alina Mungiu Pippidi (coord.). Iași: POLIROM, 1998.
67. Miroiu M., Popescu L. Post-Totalitarian Pre-Feminism in Romania since 1989.
68. Miroiu M. Societatea Retro. București: TREI, 1999.
69. Mihaela M. (coord.) Molocea A., Vlad I., Branea C. I. Mișcări feministe și ecologiste în România (1990-2014). Iași: POLIROM, 2015.
70. Neaga D.E. Gen și cetățenie în România. Prefață de M. Miroiu. Iași: POLIROM, 2013.
71. Nicolescu V., Pirca R. Femeia în gîndirea naționalistă românească: patriarhalismul indiferenței. În: "Patriarhat și emancipare în istoria gîndirii politice românești", Bucur M., Miroiu M. (ed). Iași: POLIROM, 2002.
72. Olteanu C. (ed) Femeile în România comunistă. Studii de istorie socială. București: POLITEIA, SNSPA, 2003.
73. Osmochescu E., Rotarciuc D. ș.a. Analiza gender a legislației Republicii Moldova. Chișinău, 2004.
74. Pasti, VI. Ultima inegalitate. Relațiile de gen în România. Iași: POLIROM, 2003.
75. Pasti VI., Ilinca C. O realitate a tranziției: discriminarea de gen. În: "Raport de Cercetare", Institutul de Studii ale Dezvoltării. București, 2001.
76. Paul A. (Vass) (coord.) Forța politică a femeilor. Iași: POLIROM, 2011.
77. Popa R. M. Dimensiuni ale patriarhatului în gîndirea liberală românească între 1848 și al Doilea Război Mondial. În: "Patriarhat și emancipare în istoria gîndirii politice românești", Bucur M., Miroiu M. (ed). Iași: POLIROM, 2002.
78. Popescu L. (ed.) Gen și politică. Femeile din România în viața publică. București: PNUD și AnA, 1999.
79. Popescu L. Politica sexelor. București: MAIKO, 2004.
80. Politicile sexuale și Uniunea Europeană. Noua provocare feministă. Chișinău: TEHNICA-INFO, 2001.
81. Reardon B.A. Toleranța – calea spre pace. Chișinău: ARC, 2004.
82. Rosenberg M.B. Comunicarea nonviolentă. București: PONTE, 2015.
83. Rusnac S., Zgardan V. Identitatea de gen și dificultățile de identificare determinate de schimbarea

- rolurilor sociale. În: ”Didactica Pro...”, nr. 3 (25), Chișinău, 2004, p. 18-25.
84. Stănciuleasca I. Femeia în planul lui Dumnezeu. București: DAO PSI, 2010.
 85. Ștefan-Mihai C. Datoria de existență. București: AREFANA, 2001.
 86. Ștefănescu D., Miroiu M. (ed.) Gen și politici educaționale. București: STEP BY STEP, 2001.
 87. Ștefănescu D. Dilema de gen a educației. Iași: POLIROM, 2003.
 88. Ștefănescu D., Handrabura L. ș.a. Modele și valori de gen în învățământul public din Republica Moldova. Chișinău: ELAN POLIGRAF, 2005.

Reviste, sondaje

1. Barometru de gen, 2000. Fundația pentru o Societate Deschisă. București, 2006. pe: <http://www.fundatia.ro/barometrul-de-gen-2000>
2. Barometru de gen, 2006. Fundația pentru o Societate Deschisă. Chișinău: ARC, 2006.
3. Buletin Informativ. Centrul Național de Studii și Informare pentru Problemele Femeii. Chișinău.
4. Buletin Juridic Informativ. Chișinău, 2004.
5. Republica Moldova. Rezultate și studii în baza sondajului de opinie. Chișinău: ARC, 2006.
6. Revista Studii Gender. Chișinău, nr. 1-6, 2001-2002.
7. Diferențele de gen și efectele lor asupra rezultatelor școlare: un studiu privind măsurile întreprinse pînă în prezent și situația actuală în Europa, 2010. pe: http://eacea.ec.europa.eu/education/Eurydice/documents/thematic_reports/120RO.pdf
8. Set armonizat de indicatori de dezvoltare sensibili la dimensiunea de gen în contextul Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului. Biroul Național de Statistică. Chișinău, 2009. pe: http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Set_armoniz_indic/1_full_RO_final_publicata.pdf
9. Studiu de analiză a serviciilor prestate femeilor victime ale violenței în familie în Republica Moldova. Fundația OAK, WAVE, Centrul de Drept al Femeilor. Chișinău, 2014. pe: http://cdf.md/files/news/17/Capacity%20Assessment_Ro.pdf
10. The trust line 0 8008 8008 – 5 years of activity. A retrospective on domestic violence phenomenon. Analitical Report 2009-2014. Centrul La Strada. Chișinău, 2015. pe: <http://childhub.org/child-protection-multimedia-resources/trust-line-08008-8008-five-years-activity-retrospective?language=en#sthash.cx0gQUto.dpbs>
11. <http://aleg-romania.eu/de-ce-egalitatea-de-gen-si-de-ce-metodele-educatiei-non-formale/>
12. <http://www.progen.md/>
13. http://prodidactica.md/files/CO_Educatie%20pentru%20echitate%20de%20gen%20si%20sans e%20egale.pdf
14. http://www.edu.gov.md/sites/default/files/co_educatie_pentru_echitate_de_gen_si_sanse_egale.pdf
15. http://particip.gov.md/public/documente/137/ro_1319_Proiectul-Codului-educatiei.pdf
16. http://particip.gov.md/public/documente/137/ro_427_Proiectul-Strategiei-Sectoriale-de-Dezvoltare-Educatia-2020.pdf
17. GHID – Prevenirea stereotipurilor despre femei și bărbați la vârsta copilăriei, 2013. pe: <http://genderbudgets.ru/biblio/ghid-privind-prevenirea-stereotipurilor-de-gen-la-.pdf>
18. http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/index_ro.htm
19. <http://www.femeiactive.ro/egalitatea-de-gen/>
20. <http://www.kidspots.ro/starea-de-bine-well-being-se-poate-invata-in-scoli/#sthash>

ABREVIERI

AMN	Alianța „Moldova Noastră”
CDEG	Comitetul Director pentru Egalitatea între Bărbați și Femei
CE	Consiliul European
CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (Convenția asupra Eliminării tuturor Formelor de Discriminare a Femeilor)
CEDO	Convenția Europeană pentru Drepturile Omului
CHR	United Nations Centre for Human Rights (Centrul Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului)
CRC	Convention on the Rights of the Child (Convenția asupra Drepturilor Copilului)
CSE	European Social Charter (Carta Socială Europeană)
CSW	Comisia pentru Statutul Femeii
DAW	Divizia pentru Afirmarea Femeilor
ECHR	European Court on Human Rights (Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, Consiliul European)
EHRR	European Human Rights Reports (Rapoartele Europene asupra Drepturilor Omului, Consiliul European)
ENWRAC	European Network for Women’s Rights to Abortion and Contraception (Rețeaua Europeană pentru Dreptul Femeilor la Avort și Contracepție)
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights (Convenția Internațională pentru Drepturi Civile și Politice)
ICERD	International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Convenția Internațională pentru Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Rasială)
ICESCR	International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (Convenția Internațională pentru Drepturi Economice, Sociale și Culturale)
INSTRAW	International Research and Training Institute for the Advancement of Women (Institutul Internațional de Cercetare și Formare pentru Promovarea Femeilor)
IOM	International Organization for Migration (Organizația Internațională pentru Migrație)
MSPS	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
ODM	Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului
ONG	Organizații Non-Guvernamentale (Națiunile Unite)
ONU	Organizația Națiunilor Unite
PD	Partidul Democrat
PDS	Partidul Democrației Sociale
PE	Parlamentul European
PPCD	Partidul Popular Creștin Democrat
PPR	Partidul Popular Republican
PSL	Partidul Social Liberal
TEU	Treaty on European Union (Tratatul asupra Uniunii Europene, cunoscut și ca Tratatul de la Maastricht, 1992)
UE	Uniunea Europeană
UNDP	United Nations Development Programme (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură)
UNFPA	United Nations Population Fund (Programul Națiunilor Unite pentru Populație)
UNICEF	United Nations Children Fund (Fondul Națiunilor Unite pentru Copii)
UNIFEM	United Nations Development Fund for Women (Fondul Națiunilor Unite pentru Femei)

CURRICULUM OPȚIONAL PENTRU GIMNAZIU ȘI LICEU

Titlul disciplinei: Educație pentru echitate de gen și șanse egale

Aria curriculară: Discipline socioumane

Echipa de lucru: Viorica Goraș-Postică, Loretta Handrabura

PRELIMINARII

Educația de gen, spre deosebire de alte tipuri de “noi educații” – civică, ecologică, pentru înțelegerea diversității etnice, a toleranței, pentru dezvoltarea comunitară etc., este, deocamdată, insuficient abordată în școală. Aceasta rămîne un concept puțin valorificat atît de către cadrele didactice și instituțiile de învățămînt de toate nivelurile, cît și de celelalte instituții sociale și societatea civilă. Chiar și unele persoane care se declară inițiate în problematica de gen, feministe sau antifeministe, avansează idei și argumente de multe ori confuze și eronate în acest sens. De ce?

Explicația este simplă. Noul demers, centrat pe egalitatea de șanse pentru femei și bărbați și pe relații de parteneriat între cele două genuri sociale – oricît de convingător ar fi chiar și pentru unii bărbați conservatori și, prioritar, pentru statutul actual al femeii, angajată plenar nu numai în viața privată, ci și în cea publică (și, cu toate acestea, invizibilă, marginalizată, anonimă, discriminată) – este vehiculat mai mult la nivel de concept și sporadic, fiind insesizabil în practică. Această reticență conștientizată rezultă din refuzul ambilor actori sociali, femeia și bărbatul, de a admite că sistemul lor de cunoaștere privind natura relațiilor umane, rolurile, nevoile este depășit și trebuie revizuit.

Prin urmare, modelele prestabilite de secole și preluate ca singura normă valabilă sînt desuete, necesitînd schimbări valorice la nivelul mentalității dominant patriarhale. Rezistența la schimbare și modernizare este un proces firesc. Bărbații se opun ideologiei feministe, deoarece pierd puterea și, implicit, hegemonia în decizii și norme și, desigur, controlul. Femeile ezită încă, în marea lor majoritate, din mai multe motive: confort, necunoașterea drepturilor și a șanselor, incertitudine și slaba conștiință de sine.

Cunoașterea problemei și sensibilizarea cadrelor didactice în ceea ce privește discordanța între structura patriarhală a societății, diviziunea muncii în funcție de gen, noua ordine socială constituie primul pas spre schimbare. În ultimii cinci ani, acesta a fost făcut la noi de mai multe organisme internaționale și ONG-uri, prin intermediul unor politici publice axate pe diverse probleme de gen: egalizare socială a genurilor, lupta împotriva violenței domestice, a șomajului și a sărăciei feminizate, a traficului de femei etc.

Mesele rotunde, seminariile și training-urile realizate aproape pe întreg teritoriul republicii, acțiunile publice, campaniile publicitare în mass-media, sondajele, primele studii de gen puse în circulație “au spart gheața”. Impactul este însă segmentat și insesizabil. Despre rezultate reale vom putea vorbi abia atunci cînd educația de gen va deveni obiectiv de referință nu doar în proiecte, ci, în același timp, unul constant și în învățămînt, cultură, politică, mass-media. În domeniul educației au mai fost făcute cercetări la sfîrșitul anilor 60 ai secolului trecut de către reprezentanții pedagogiei critice (L. Aitiser, P. Bordeanu, B. Bernstein), care demonstrează că instituțiile de învățămînt nu sînt mijloace de adaptare și integrare socială a personalității, ci un mecanism de reproducere a relațiilor sociale tradiționale, a inegalității sociale. Scopul pedagogiei critice – lichidarea inegalității genurilor în învățămînt – rămîne actual și în noile condiții, în care „unitățile de învățămînt trebuie să devină o sursă a transformărilor sociale și a emancipării” ambelor genuri, pentru a construi un stat cu o democrație participativă veritabilă și matură. Educația de gen, în acest sens, reprezintă o modalitate de schimbare a conștiinței sociale, ce conduce la reconsiderarea concepției de viață, la extinderea libertății de alegere, oferind șanse egale de autorealizare a potențialului individual feminin și masculin.

REPERE CONCEPTUALE ALE DISCIPLINEI

Asigurarea echității de gen, a antidiscriminării și a egalității de șanse au devenit deziderate ale timpului, chiar dacă instituțiile principale de socializare a individului (familia, școala de toate nivelurile, mass-media etc.) vehiculează în continuare valori și principii tributare culturii patriarhale. Fiind un concept nou, în mare parte necunoscut în societatea noastră, principiul echității de gen și acordării șanselor egale este neglijat în mai multe domenii, subapreciindu-i-se impactul social. Pentru a realiza cu succes respectivul deziderat în societate, este foarte important să se promoveze integrarea lui eficientă în procesul de învățământ, prin aceasta asigurându-se implementarea unor politici educaționale de gen.

Până în prezent au fost făcute încercări de a familiariza factorii de decizie din domeniul educațional, precum și profesorii școlari și universitari cu importanța abordării și promovării principiului echității de gen și acordării de șanse egale în demersul didactic, una dintre cele mai importante contribuții fiind publicația *Modele și valori de gen în învățământul public din Republica Moldova*. Lucrarea a fost elaborată în rezultatul unei expertize temeinice a manualelor școlare din toate ariile curriculare. În timp ce curriculumul școlar a rămas insuficient studiat, analiza manualelor a permis stabilirea mai multor dezechilibre în ceea ce privește construcția genului la băieți și fete ca o categorie socioculturală, precum și a unui șir de deficiențe legate de respectarea și promovarea principiului echității de gen și oferirii de șanse egale și a facilitat procesul de identificare/formulare a unor probleme care necesită o abordare directă și adecvată.

Probleme identificate:

- ✓ Abordare și promovare insuficientă a principiului antidiscriminării, echității de gen și oferirii de șanse egale de Curriculumul Național și manualele în uz;
- ✓ Lipsa unor analize/studii detaliate, precum și a unor recomandări eficiente în ceea ce privește respectarea și cultivarea prin valorile socioculturale vehiculate a principiului echității genurilor și oferirii de șanse egale în Curriculumul Național și manualele respective;
- ✓ Cunoștințe insuficiente și abilități limitate ale profesorilor școlari și diriginților cu privire la definirea dimensiunii de gen în domeniul educațional, identificarea manifestărilor acestora în procesul didactic, precum și utilizarea unor tehnici specifice, elaborate cu scopul de a oferi o educație non-discriminatorie în baza egalității dintre genuri și acordării șanselor egale băieților și fetelor atât în mediul public, cât și în cel privat, unde dezechilibrul și discriminarea de gen sînt mai evidente;
- ✓ Cunoștințe și abilități insuficiente ale profesorilor școlari și diriginților de a elabora activități didactice/extracurriculare sau materiale didactice care să țină cont de complementaritatea celor două genuri și de unitatea lor prin diferențele pe care le comportă și să promoveze cu succes principiul oportunităților egale, neglijat la noi din necunoaștere.

Competențe-cheie/transversale dezvoltate în cadrul disciplinei:

- Competențe interpersonale, civice, morale;
- Competențe culturale, interculturale (de a recepta și de a crea valori);
- Competențe de învățare/a învăța să înveți;
- Competențe acțional-strategice;
- Competențe de autocunoaștere și autorealizare.

Competența generală:

- Competența socială de gen.

Competențe specifice ale disciplinei:

- Determinarea specificului echității de gen;
- Identificarea situațiilor discriminatorii pe bază de gen în diferite domenii ale vieții sociale;
- Aplicarea echității de gen în diferite sfere ale vieții sociale;
- Manifestarea unei atitudini echitabile/non-discriminatorii și responsabile în viața socială;
- Respectarea normelor internaționale și naționale în domeniu.

CONȚINUTURI RECOMANDATE

Teme	Număr de ore (orientativ)
Modulul I. Identitatea de gen	9
1. Auto- și heteroimaginea în construcția identității de gen. Eu/noi și ei: unde se termină noi și de unde începe alteritatea?	1
2. Caracteristicile stereotipice de gen cel mai frecvent asociate bărbaților. Caracteristicile stereotipice de gen cel mai frecvent asociate femeilor	1
3. Relația bărbat-femeie. Deosebiriile dintre femei și bărbați	1
4. Percepția genului. Identitatea masculină	1
5. Formula „magică” a feminității. Realitățile culturale și genul	1
6. Feminizare și masculinizare. Lacrimile – o slăbiciune de gen?	1
7. De ce iubim femeile? Majoratul și echitatea de gen	1
8. Intoleranța față de formele de degradare a femeii și femininului/bărbatului și masculinului. Hărțuirea sexuală, violența domestică, traficul de ființe umane – atitudini, comportamente discriminatorii	1
9. Empatia de gen	1
Modulul II. Socializarea de gen	4
10. „Nu te naști, ci devii femeie/bărbat” (Simone de Beauvoir). Dimensiunea de gen a literaturii	1
11. Modele de gen în artă. Mesajul de gen al publicității	1
12. Presa ca instituție media importantă pentru educarea, instruirea și cultura generală a individului. Instituția model și genul	1
13. Între „norma” nescrisă și realitățile curente. Bancuri <i>cu și despre</i> femei/bărbați	1
Modulul III. Modele și valori de gen	8
14. Fetele învață de la mama ce înseamnă să fii femeie, iar de la tata află cât valorează ca femei. Atribuțiile și conotațiile genului în istorie	1
15. Statutul femeii de-a lungul istoriei. Parteneriatul de cuplu	1
16. „Libertatea este un bun care ne face să ne bucurăm de celelalte bunuri” (Montesquieu). Imaginea biblică a femeii	1
17. Imaginea biblică a bărbatului. „Lumea merge pe dos și datorită femeilor care se înghesuie să preia cumva locul și funcțiile bărbaților?”	1
18. Imaginea în oglindă. Rolul tradițional al femeii în viața domestică	1
19. Idealuri feminine, idealuri masculine. Părinții noștri ca modele de gen în viață	1
20. Modele de gen. Rolul familiei în formarea identității de gen	1
21. Dacă aș fi... Roluri de gen. Diversitatea de gen	1
Modulul IV. Public-privat	6
22. Raportul de gen al piramidei sociale. Democrația participativă	1
23. Egalitatea <i>de facto</i> în Republica Moldova între femei și bărbați. Argumente în favoarea egalității în drepturi a femeilor și bărbaților	1
24. Șanse egale pentru femei și bărbați. Echitatea de gen promovată și protejată prin lege	1
25. Femeia și bărbatul. Roluri sociale. Veniturile bănești și echitatea de gen	1
26. Cine și ce face în familia mea? „Dubla zi de muncă”. Activități profesionale feminine <i>versus</i> activități profesionale masculine	1
27. Discriminarea de gen în viața publică și privată. Echitate de gen în familie	1

Modulul V. Echitate de gen și șanse egale în și prin educație	4
28. Egalitatea de gen – tendințe mixte ale tranziției. Rolul studiilor în asigurarea echității de gen	1
29. Fetele în procesul de învățământ din Republica Moldova. Ponderea femeilor/bărbăților pedagogi în școală	1
30. Femeile în procesul educațional. Importanța mediului în formarea echității de gen	1
31. Studiu de caz. Raportul de gen în Cotuijenii Mari	1
Modulul VI. Participarea politică	3
32. Politica și echitatea de gen. Reprezentativitatea bărbaților/femeilor în organele de decizie ale Republicii Moldova	1
33. Femeile în politică. Problemele și obstacolele participării femeilor în politică	1
34. Parteneriatul de gen în viața politică. Ideologii de gen	1

SUGESTII METODOLOGICE

În demersul didactic de față vom aborda educația de gen legată direct de activitatea cotidiană a școlii, deoarece ea „constituie un spațiu în care se șlefuesc sufletele umane, de aceea, în calitate de instituție publică, joacă un rol primordial în realizarea unei transformări a percepției publice privind educația de gen.” Vom începe cu cercetarea/examinarea problematicii din perspectiva subiectului educației – copilul, cu relevarea identității de gen, și vom continua cu o diversitate amplă de abordări, importante din perspectivă de gen.

Educația de gen poate fi implementată inclusiv prin demers disciplinar și infuzional atât prin dimensiunile tradiționale ale educației (intelectuală, morală, estetică, fizică, tehnologică, religioasă și sexuală), cât și *prin noile educații*, definite în programele UNESCO și adoptate în ultimele decenii ca „răspunsuri ale sistemelor educaționale la imperatiile lumii contemporane” de natură politică, economică, ecologică, demografică, sanitară etc. Din palmaresul noilor educații au relevanță de gen următoarele:

- *Educație pentru bună înțelegere, pace și cooperare*, care promovează formarea aptitudinilor și a atitudinilor civice de abordare a problemelor sociale prin dialog și participare activă;
- *Educație pentru participare și democrație*, care vizează formarea și cultivarea capacităților de înțelegere și aplicare a democrației la nivelul principiilor sale valorice de conducere socială eficientă și la cel al instituțiilor sale, recunoscute la scară universală, ce promovează drepturile omului;
- *Educație pentru tehnologie și progres*, care include formarea și cultivarea capacităților și a atitudinilor deschise în direcția aplicării cuceririlor științifice în condiții economice, politice și culturale specifice societății postindustriale de tip informațional;
- *Educație pentru comunicare și mass-media*, care vizează formarea și cultivarea capacității de valorificare culturală a informației transmise de presă, radio, TV etc. în condiții de diversificare și individualizare, care solicită o evaluare pedagogică responsabilă la scara valorilor sociale;
- *Educație pentru schimbare și dezvoltare*, care prevede formarea competențelor de adaptare rapidă și responsabilă a individului la inovațiile și reformele sociale din sec. al XXI-lea;
- *Educație sanitară modernă*, care vizează formarea și cultivarea competențelor de proiectare și organizare rațională a vieții în condițiile rezolvării unor probleme specifice educației pentru petrecerea timpului liber, educației casnice moderne, educației nutriționale, educației sexuale etc.

Așa cum noile educații sînt centrate, mai ales, asupra unor obiective și mesaje noi, care determină conținuturile și strategiile educației în lumea contemporană, educația de gen vine cu noutate de conținut și metodologică. Conținuturile specifice educației de gen sînt integrabile la toate nivelurile, dimensiunile și formele educației, în funcție de particularitățile acestora, de vârsta elevilor și de specificul social al fiecărui sistem educațional. Metodologia valorificării educației de gen vizează toate dimensiunile și formele educației (formală, nonformală, informală). Procesul declanșat stimulează trecerea de la demer-

suri specifice și înguste la demersuri globale inter- și transdisciplinare, ce permit abordarea profundă și personalizată a unor probleme sociale care cer soluții concrete: pacea, democrația, justiția socială, dezvoltarea, echitatea, mediul, alimentația, sănătatea, protejarea copiilor și a tinerilor etc.

Implementarea educației de gen presupune elaborarea și aplicarea unor strategii pedagogice și sociale speciale prin diverse demersuri didactice, prevăzând înnoirea calitativă a raportului metodologic educator-educat. Conform opiniei lui S. Cristea, dintre demersurile didactice „cel mai interesant și mai promițător, dar și mai greu de pus în aplicare” este cel transdisciplinar. Lecțiile de sinteză, seminariile etice, conferințele tematice, dezbaterile ideologice, concursurile școlare, facilitate de echipe de profesori, pot avea un impact deosebit.

Abordarea metodologică a disciplinei opționale date se va axa pe interactivitate, pe însușirea următoarei terminologii:

- **Comportamentul asertiv** se caracterizează prin aceea că nu se încalcă nici drepturile personale, nici ale celorlalți, subiectul exprimându-și sentimentele și preferințele deschis și de o manieră socialmente adecvată. Acest comportament se caracterizează printr-o atitudine de respect față de sentimentele celorlalți și facilitează comunicarea bilaterală. Din comportamentul asertiv face parte: *comunicarea interpersonală calitativă*, care se întemeiază pe principiul cooperării și politeții, pe un fond sufletesc echilibrat, sănătos (mental și afectiv) al conlocuitorilor, într-o atmosferă de respect și încredere reciprocă (Apud G. Albu).
- **Consilierea în carieră** este o metodă eficientă de explorare și sistematizare conștientă a atitudinilor și aptitudinilor de care dispune subiectul și care sînt cerute de piața de muncă.
- **Decalaj de gen** – diferența dintre numărul elevilor/studentilor, fete și băieți, care studiază.
- **Demersul pedagogic „infuzional”** angajează noile educații în aria unor discipline școlare diferite, integrîndu-le în structura acestora.
- **Demersul pedagogic disciplinar** angajează noile educații în cadrul unei discipline diferite.
- **Demersul pedagogic modular** presupune abordarea noilor educații ca modul separat în cadrul unor discipline școlare.
- **Demersul pedagogic transdisciplinar** abordează noile educații la nivelul unor sinteze științifice propuse trimestrial sau anual de echipe de profesori de la diverse discipline.
- **Diferențe de gen** – produsul interacțiunii caracteristicilor biologice ale femeilor și bărbaților cu mediul; reflectă diferențele individuale prin variabile biologice, psihologice și comportamentale.
- **Discriminare** – un comportament negativ nejustificat, în raport cu grupuri sau persoane (în funcție de rasă, sex, etnie etc.), care implică tratamentul nefavorabil al unei persoane în exercitarea unui drept datorită unei caracteristici concrete, identificabile – un criteriu protejat, tratamentul fiind analizat prin comparație cu felul în care sînt, au fost sau ar fi tratate persoane aflate într-o situație similară.
- **Discriminare de gen** – tratament ce încalcă drepturile unei persoane, pe baza unui stereotip de gen.
- **Discriminare directă** – tratament diferențiat aplicat unor persoane aflate în situații comparabile (exceptînd cazurile cînd nu poate fi identificat sau imaginat comparatorul), în legătură cu recunoașterea sau exercitarea unui drept sau interes legitim, în baza unui criteriu protejat de lege, fără existența unei justificări obiective și rezonabile.
- **Discriminarea indirectă** vizează un tratament egal, aparent neutru, care dezavantajează persoane aflate în situații semnificativ diferite (cu un impact diferențiat), în legătură cu recunoașterea sau exercitarea unui drept sau interes legitim, în baza unui criteriu protejat de lege, fără existența unei justificări colective și rezonabile.
- **Discriminarea pozitivă** semnifică asumarea, în mod deliberat, a unei politici care urmărește acordarea unui tratament preferențial anumitor grupuri sociale (minorități sociale) în baza faptu-

lui că acestea au fost, pentru o perioadă de timp semnificativă, dezavantajate prin politici guvernamentale sau ca rezultat al uneia sau al mai multor prejudecăți populare.

- **Educație axiologică** – educație „prin” și „pentru” valori.
- **Educația de gen** se axează pe formarea identității și a sensibilității de gen și pe depășirea atitudinilor tradiționale stereotipizate cu privire la socializarea de gen, promovând echitatea de gen și de șanse egale.
- **Educația pentru bună înțelegere, pace și cooperare** promovează formarea aptitudinilor și a atitudinilor civice de abordare a problemelor sociale prin dialog și participare activă.
- **Educația pentru participare, democrație și respectarea drepturilor omului** vizează formarea capacităților de înțelegere și aplicare a democrației la nivelul principiilor valorice de conducere socială eficientă proprii și al instituțiilor ce promovează drepturile omului la scară universală.
- **Educația pentru toleranță** promovează formarea unor atitudini și comportamente pline de respect, înțelegere și acceptare a diferențelor umane și culturale.
- **Egalitate de gen** – valorizarea egală a aspirațiilor/nevoilor/comportamentelor bărbaților/ femeilor.
- **Empatie** – interpretarea corectă a sentimentelor altora, abilitatea de a înțelege starea de spirit a altei persoane (Davis, 1983). Empatia este deci o modalitate intuitivă de cunoaștere a celorlalți, deoarece ea asigură o formă de comunicare afectivă și de transpunere imediată, sentimentală, făcând posibilă o identificare cu alte persoane la tensiunea cu care ele trăiesc o anumită situație.
- **Gen** – se referă la diferențele sociale între femei și bărbați, incluzând setul de reguli care reglementează relațiile dintre aceștia, oferindu-le activități, responsabilități și obligații distincte.
- **Gîndirea pozitivă** este o cură rapidă pentru toate problemele, o metodă de reprogramare a gândurilor și, prin aceasta, de modificare a vieții. Este un tip de gîndire în care predomină optimismul. Acel ce manifestă mult optimism este, cu siguranță, plin de speranță, încredere sau credință. A avea permanent încredere în reușita unei acțiuni fără a pierde bunul simț, a găsi soluții acolo unde alții s-au resemnat, a avea curajul să străbați neprevăzutul și să provoci la luptă misterul înseamnă că manifesti fără să știi o gîndire pozitivă. A vedea binele din orice lucru, *a te opune răului din om, dar nu omului*, a ști să transformi o înfrîngere în victorie, a ști să pierzi atunci cînd ești învins – toate acestea provin dintr-o gîndire pozitivă. În raport cu ceilalți, gîndirea pozitivă se exprimă prin: motivarea corectă a interlocutorului nostru; redesconsiderarea trebuințelor celorlalți.
- **Hărțuirea** este un comportament nedorit, care conduce la crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator, avînd drept scop sau efect lezarea demnității unei persoane.
- **Instigare la discriminare** – comportament prin care o persoană aplică presiuni sau afișează o conduită intenționată în scopul discriminării unei terțe persoane, pe baza criteriilor stipulate de Legea specială nr. 121 din 25 mai 2012, în domeniul egalității și nediscriminării.
- **Noile educații** sînt definite în programele UNESCO și adoptate în ultimele decenii ca „răspunsuri ale sistemelor educaționale la imperativele lumii contemporane” de natură politică, economică, ecologică, demografică, sanitară etc.
- **Orientare școlară și profesională** – sistem de acțiuni educativ, prin care elevul este sprijinit, pe parcursul vieții sale școlare, în alegerea formei de învățămînt potrivite înclinațiilor și aptitudinilor sale, ținînd cont de posibilitățile oferite de piața muncii în perspectivă (Gh. Ștefan).
- **Parteneriatul de gen** (în familie, școală, societate) presupune preluarea de roluri, funcții și responsabilități diferite în aceste contexte, cooperarea pentru rezolvarea unor probleme comune, comunicarea eficientă, susținerea, respectul și încrederea reciprocă.
- **Pedagogia de gen** este totalitatea abordărilor orientate spre a ajuta tînăra generație, și nu numai, să se simtă confortabil în societate, integrîndu-se adecvat în baza autoidentificării ca băiat/bărbat sau fată/femeie (Apud V. Lungu).

- **Prejudecățile** sînt opinii preconcepute, de cele mai multe ori eronate și defavorabile, impuse de mediu sau de educație. Ele pot fi îndreptate asupra unor persoane sau grupuri sociale.
- **Principiul egalității și nediscriminării** este consacrat în dreptul internațional de la începuturile legislației internaționale în domeniul protecției drepturilor omului, adoptată de ONU, și ratificat în legislația Republicii Moldova.
- **Protecția europeană împotriva discriminării** a evoluat în cadrul a două sisteme – Convenția Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO) și prevederile non-discriminare din tratatele UE, detaliate în directivele europene.
- **Psihopedagogia relațiilor interpersonale** semnifică educarea unui ansamblu complex de tipologii a relațiilor din diverse perspective care vizează raporturile dintre două sau mai multe persoane.
- **Relații de parteneriat** – coparticipare, implicare pe baze egale la o acțiune de interes comun, păstrîndu-se simetria rolurilor: respectarea imaginii interlocutorului; respectarea sentimentului stimei de sine și al celuilalt.
- **Respect pentru diversitate** – atitudine de respect și înțelegere pentru ceea ce este diferit, comportament adecvat față de diferite grupuri pe care le-am putea discrimina din cauza stereotipurilor și a prejudecăților.
- **Rol de gen** – set de așteptări care oferă prescripții comportamentale pentru femei și bărbați.
- **Sex** – noțiune ce se referă la caracteristicile pur biologice care diferențiază bărbații și femeile: diferențele de ordin reproductiv sau altele ce țin de corpul uman.
- **Socializare de gen** – proces prin care se încurajează sau se descurajează anumite comportamente și atitudini ale unui gen, prin care se comunică ce este potrivit pentru normele de gen ale momentului.
- **Stereotipurile** sînt manifestări comportamentale ale prejudecăților. Acestea se edifică pe o idee preconcepută, neîntemeiată pe date precise, ci doar pe informații neverificate, care se impun membrilor unui grup.
- **Toleranță** – respect, acceptare și apreciere a bogăției și diversității culturilor lumii noastre, a felurilor noastre de expresie și a manierelor de exprimare a calității noastre de ființe umane. Este încurajată prin cunoașterea, deschiderea spiritului, comunicarea și libertatea gândirii, conștiinței și credinței. Este armonia în diferențe; o obligațiune de ordin etic, dar și o necesitate politică și juridică. Este o virtute care face ca pacea să fie posibilă și care contribuie la înlocuirea culturii războiului cu cea a păcii.
- **Toleranța interpersonală** rezidă în acceptarea modului de viață, a comportamentului, a convingerilor unei alte persoane, care, în viziunea celuilalt, nu procedează corect. Acest fel de toleranță nu este legat de alți parametri, decît de comportamente și atitudini. Cel pe care îl tolerăm poate să ne fie rudă de sînge, de aceeași etnie, vîrstă, confesiune, educație, nivel de studii și de trai, dar conflictele se iscă în bază de neacceptare a acțiunilor sau a spuselor celuilalt.
- **Toleranța socială** promovează respectarea și acceptarea persoanei, indiferent de statutul social și de starea ei materială. În mediul școlar, e bine ca profesorii să fie atenți la cerințele cărora nu le pot face față familiile din care provin elevii (rechizite, cărți, uniformă sau excursii costisitoare etc.).
- **Toleranța de gen** promovează egalitatea și echitatea dintre bărbați și femei în diverse domenii ale vieții, începînd cu mediul familial și terminînd cu cel politic.
- **Unitate în diversitate** este motto-ul Uniunii Europene. A fost folosit pentru prima dată în anul 2000 și arată că europenii s-au unit pentru a promova pacea și prosperitatea, acceptînd, totodată, să își deschidă spiritul către culturile, tradițiile și limbile atît de diverse ale continentului nostru.
- **Univers axiologic** – totalitatea valorilor cu care este înconjurat omul ca ființă socială.

* Suportul didactic al disciplinei se focusează pe auxiliarul didactic *Educație pentru echitate de gen și șanse egale*, actualizat și reeditat de Centrul Educațional PRO DIDACTICA în 2016.

Anexa 2

CONVENȚIA ASUPRA ELIMINĂRII TUTUROR FORMELOR DE DISCRIMINARE ÎMPOTRIVA FEMEILOR

Adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 18 decembrie 1979

Statele părți la prezenta Convenție,

luînd notă că în Carta Națiunilor Unite se reafirmă încrederea în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanelor umane, în egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul,

luînd notă că Declarația universală a drepturilor omului înscrie principiul nediscriminării și proclamă că toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și drepturi și că fiecare om poate să se prevaleze de toate drepturile și libertățile enunțate în acest document, fără nici o deosebire, îndeosebi de sex,

luînd notă că statele părți la pactele internaționale ale drepturilor omului au obligația să asigure egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul în exercitarea tuturor drepturilor economice, sociale, culturale, civile și politice, *luînd în considerare* convențiile internaționale încheiate sub egida ONU și a instituțiilor specializate în vederea promovării egalității în drepturi a femeii cu bărbatul,

luînd notă, de asemenea, de rezoluțiile, declarațiile și recomandările adoptate de Organizația Națiunilor Unite și instituțiile specializate în vederea promovării egalității în drepturi a femeii cu bărbatul,

preocupate în același timp de constatarea că, în pofida acestor diverse instrumente, femeile continuă să facă obiectul unor importante discriminări,

reamintind că discriminarea față de femei violează principiile egalității în drepturi și respectului demnității umane, că ea împiedică participarea femeilor în aceleași condiții ca și bărbații la viața politică, socială, economică și culturală din țara lor, creează obstacole creșterii bunăstării societății și a familiei și împiedică femeile să-și servească țara și omenirea în deplinătatea posibilităților lor,

preocupată de faptul că, în situațiile de sărăcie, femeile au acces minim la alimentație, servicii medicale, educație, pregătire profesională, precum și la angajarea în muncă și la satisfacerea altor necesități, *convinse* că instaurarea unei noi ordini economice internaționale bazată pe echitate și justiție va contribui în mod semnificativ la promovarea egalității între bărbat și femeie,

subliniind că eliminarea apartheidului, a tuturor formelor de rasism, a discriminării rasiale, colonialismului, neocolonialismului, agresiunii, ocupației și dominației străine, a amestecului în treburile interne ale statelor sînt indispensabile exercitării depline de către bărbat și femeie a drepturilor lor,

afirmînd că întărirea păcii și securității internaționale, diminuarea încordării internaționale, cooperarea dintre toate statele, indiferent de sistemele lor sociale și economice, dezarmarea generală și completă și, îndeosebi, dezarmarea nucleară sub control internațional strict și eficace, afirmarea principiilor justiției, egalității și avantajului reciproc în relațiile dintre țări și înfăptuirea dreptului popoarelor aflate sub dominație străină și colonială și sub ocupație străină la autodeterminare și la independență, precum și respectul suveranității naționale și al integrității teritoriale, vor favoriza progresul social și dezvoltarea și vor contribui în consecință la realizarea deplinei egalități între bărbat și femeie,

convinse că dezvoltarea completă a unei țări, bunăstarea lumii și cauza păcii cer participarea deplină a femeilor în condiții de egalitate cu bărbații, în toate domeniile,

avînd în vedere însemnătatea contribuției femeilor la bunăstarea familiei, la progresul societății, care pînă în prezent nu a fost pe deplin recunoscută, ca și importanța socială a maternității, precum și rolul părinților în familie și în educarea copiilor și conștiente de faptul că rolul femeii în procreare nu trebuie să fie o cauză de discriminare și că educarea copiilor necesită o împărțire a responsabilităților între bărbați, femei și societate în ansamblul său,

conștiente că rolul tradițional al bărbatului în familie și societate trebuie să evolueze în aceeași mă-

sură cu acela al femeii, dacă se dorește să se ajungă la o egalitate între bărbat și femeie,

hotărâte să pună în aplicare principiile enunțate în Declarația asupra eliminării discriminării față de femei și pentru aceasta să adopte măsurile necesare pentru eliminarea acestei discriminări sub toate formele și manifestările ei, au convenit asupra celor ce urmează:

PARTEA I

Articolul 1

În termenii prezentei Convenții, expresia *discriminarea față de femei* vizează orice diferențiere, excludere sau restricție bazată pe sex, care are drept efect sau scop să compromită ori să anihileze recunoașterea, beneficiul și exercitarea de către femei, indiferent de starea lor matrimonială, pe baza egalității dintre bărbat și femeie, a drepturilor omului și libertăților fundamentale, în domeniile politic, economic, social, cultural și civil sau în orice alt domeniu.

Articolul 2

Statele părți condamnă discriminarea față de femei sub toate formele sale, convin să aducă prin toate mijloacele adecvate și fără întârziere o politică vizînd să elimine discriminarea față de femei și, în acest scop, se angajează:

1. să înscrie în constituțiile lor naționale sau în alte dispoziții legislative corespunzătoare principiul egalității bărbaților și femeilor, în măsura în care acest lucru nu a fost deja efectuat și să asigure, pe cale legislativă sau pe căi adecvate, aplicarea efectivă a acestui principiu;
2. să adopte măsuri legislative și alte măsuri corespunzătoare, inclusiv sancțiuni în caz de nevoie, care să interzică orice discriminare față de femei;
3. să instituie o protecție pe cale jurisdicțională a drepturilor femeilor pe bază de egalitate cu bărbații și să garanteze prin intermediul tribunalelor naționale competente și ale altor instituții publice protecția efectivă a femeilor împotriva oricărui act discriminatoriu;
4. să se abțină de la orice act sau practică discriminatorie față de femei și să asigure ca autoritățile și instituțiile publice să se conformeze acestei obligații;
5. să ia toate măsurile corespunzătoare pentru eliminarea discriminării practicate față de femei de către o persoană, organizație sau o întreprindere;
6. să ia toate măsurile corespunzătoare, inclusiv prin dispoziții legislative, pentru modificarea

sau abrogarea oricărei legi, dispoziții, cutume sau practici care constituie o discriminare față de femei;

7. să abroge toate dispozițiile penale care constituie o discriminare față de femei.

Articolul 3

Statele părți iau în toate domeniile – politic, social, economic și cultural – toate măsurile corespunzătoare, inclusiv prin dispoziții legislative, pentru a asigura deplina dezvoltare și progresul femeilor, în scopul de a le garanta exercitarea și beneficiul drepturilor omului și libertăților fundamentale, pe baza egalității cu bărbații.

Articolul 4

Adoptarea de către statele părți a unor măsuri temporare speciale, menite să accelereze instaurarea egalității în fapt între bărbați și femei, nu este considerată ca un act de discriminare în sensul definiției din prezenta Convenție, dar nu trebuie ca aceasta să aibă drept consecință menținerea unor norme inegale sau diferențiate; aceste măsuri trebuie să fie abrogate de îndată ce au fost realizate obiectivele în materie de egalitate și tratament.

Adoptarea de către statele părți a unor măsuri speciale, inclusiv cele prevăzute în prezenta Convenție, care au drept scop ocrotirea maternității, nu este considerată ca un act discriminatoriu.

Articolul 5

Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru:

1. a modifica schemele și modelele de comportament social și cultural al bărbatului și femeii, pentru a se ajunge la eliminarea prejudecăților și practicilor cutumiare sau de altă natură, care sînt bazate pe ideea de inferioritate sau superioritate a unui sex sau pe imaginea șablon privind rolul bărbatului sau al femeii;
2. a face ca educația în familie să contribuie la o înțelegere clară a faptului că maternitatea este o funcție socială și să fie recunoscută responsabilitatea comună a bărbatului și femeii în creșterea și

educarea copiilor și în asigurarea dezvoltării lor, ținând seama că interesul copilului este condiția primordială în toate cazurile.

Articolul 6

Statele părți vor lua toate măsurile adecvate, inclusiv pe plan legislativ, pentru reprimarea sub toate formele existente a traficului de femei și a exploatării prostituării femeii.

PARTEA A II-A

Articolul 7

Statele părți vor lua toate măsurile pentru eliminarea discriminării față de femei în viața politică și publică a țării și, în special, pentru a le asigura, în condiții de egalitate cu bărbații, dreptul:

1. de a vota la toate alegerile și referendumurile publice și de a fi alese în toate organismele eligibile în mod public;
2. de a lua parte la elaborarea politicii statului și la punerea acesteia în aplicare, de a ocupa funcții publice și a exercita toate funcțiunile publice la toate eșaloanele de guvernământ;
3. de a participa în organizațiile și asociațiile neguvernamentale care activează în viața publică și politică a țării.

Articolul 8

Statele părți vor lua toate măsurile necesare pentru ca femeile să aibă posibilitatea, în condiții de egalitate cu bărbații și fără discriminare, de a reprezenta guvernul lor pe plan internațional și de a participa la activitățile organizațiilor internaționale.

Articolul 9

Statele părți vor acorda femeilor drepturi egale cu bărbații în ceea ce privește dobândirea, schimbarea sau păstrarea cetățeniei. Ele vor garanta îndeosebi ca nici căsătoria cu un străin, nici schimbarea cetățeniei soțului în timpul căsătoriei nu vor duce în mod automat la schimbarea cetățeniei femeii, nu o vor face apatridă și nici nu o vor obliga să ia cetățenia soțului.

Statele părți vor acorda femeii drepturi egale cu cele ale bărbatului în ceea ce privește cetățenia copiilor lor.

PARTEA A III-A

Articolul 10

Statele părți vor lua măsurile corespunzătoare pentru eliminarea discriminării față de femei, în scopul de

a le asigura drepturi egale cu cele ale bărbatului în ceea ce privește educația și, în special, pentru a asigura pe baza egalității bărbatului cu femeia:

1. aceleași condiții de orientare profesională, de acces la studii și la obținerea de diplome în instituțiile de învățământ de toate categoriile, în zone rurale ca și în zone urbane, aceasta egalitate trebuind să fie asigurată în învățământul preșcolar, general, tehnic, profesional și învățământul tehnic superior, ca și în cadrul oricărui alt mijloc de formare profesională;
2. accesul la aceleași programe, la aceleași examene, la un corp didactic posedând o calificare de același nivel și la locuri și echipamente școlare de aceeași calitate;
3. eliminarea oricărei concepții șablon privind rolul bărbatului și al femeii la toate nivelurile și în toate formele de învățământ, prin încurajarea educației mixte și a altor tipuri de educație, care sînt destinate să contribuie la realizarea acestui obiectiv și, în special, prin revizuirea cărților și programelor școlare și adaptarea corespunzătoare a metodelor pedagogice;
4. aceleași posibilități în ceea ce privește acordarea de burse și alte subvenții pentru studii;
5. aceleași posibilități de acces la programele de educație permanentă, inclusiv la programele de alfabetizare pentru adulți și la programele de alfabetizare speciale, îndeosebi în vederea reducerii cît mai rapide a oricărei discrepante în domeniul instrucției publice între bărbat și femeie;
7. reducerea procentului femeilor care își abandonează studiile și organizarea de programe pentru tinerele fete și pentru femeile care părăsesc școala înainte de terminarea ei;
8. aceleași posibilități de a participa activ la sport și educație fizică;
9. accesul la informațiile specifice de ordin educativ, care au drept scop asigurarea sănătății și bunăstării familiilor, inclusiv la informații și sfaturile referitoare la planificarea familială.

Articolul 11

Statele părți se angajează să ia toate măsurile corespunzătoare pentru eliminarea discriminării față de femei în domeniul angajării în muncă, pentru a

se asigura, pe baza egalității în drepturi a femeii cu bărbatul, aceleași drepturi și, în special:

1. dreptul la muncă, ca drept inalienabil pentru toate ființele umane;
2. dreptul la aceleași posibilități de angajare în muncă, inclusiv în privința aplicării aceluiași criterii de selecție în materie de angajare;
3. dreptul la libera angajare a profesiei și a locului de muncă, dreptul la promovare, la stabilitatea locului de muncă și la toate facilitățile și condițiile de muncă, dreptul la formare profesională și la reciclare, inclusiv ucenicie, perfecționare profesională și pregătire permanentă;
4. dreptul la egalitate de remunerație, inclusiv în ceea ce privește și alte avantaje, la egalitatea de tratament pentru o muncă de o valoare egală și, de asemenea, la egalitate de tratament în privința calității muncii;
5. dreptul la securitate socială, în special la pensie, ajutoare de șomaj, de boală, de invaliditate, de bătrânețe sau pentru orice altă situație de pierdere a capacității de muncă, ca și dreptul la concediu plătit;
6. dreptul la ocrotirea sănătății și la securitatea condițiilor de muncă, inclusiv la protejerea funcțiilor de reproducere.

Pentru a preveni discriminarea față de femei pe motiv de căsătorie sau maternitate și pentru a le garanta în mod efectiv dreptul de muncă, statele părți se angajează să ia măsuri corespunzătoare, având drept obiect:

1. interzicerea, sub pedeapsa sancțiunilor, a concedierii din cauză de graviditate sau concediu de maternitate și a discriminării în ceea ce privește concediile, bazate pe statutul matrimonial;
2. instituirea acordării concediului de maternitate plătit sau dreptul la prestări sociale similare, cu garantarea menținerii locului de muncă avut anterior, a drepturilor de vechime și a avantajelor sociale;
3. încurajarea creării de servicii sociale de sprijin, necesare pentru a permite părinților să-și combine obligațiile familiale cu responsabilitățile profesionale și cu participarea la viața publică, favorizând îndeosebi crearea și dezvoltarea unei rețele de grădinițe de copii;
4. asigurarea unei protecții speciale pentru femei-

le însărcinate, pentru care s-a dovedit că munca este nocivă.

Legile care au drept scop să ocrotească femeile în domeniile vizate prin prezentul articol vor fi revizuite periodic, în funcție de cunoștințele științifice și tehnice și vor fi revizuite, abrogate sau extinse, în funcție de necesități.

Articolul 12

Statele părți vor lua măsurile necesare pentru eliminarea discriminării față de femei în domeniul sănătății, pentru a le asigura, pe baza egalității între bărbat și femeie, mijloacele de a avea acces la serviciile medicale, inclusiv la cele referitoare la planificarea familială.

Independent de prevederile paragrafului 1, statele părți vor asigura pentru femei în timpul gravidității, la naștere și după naștere servicii corespunzătoare și, la nevoie, gratuite și, de asemenea, în regim alimentar corespunzător în timpul gravidității și pe parcursul alăptării.

Articolul 13

Statele părți se angajează să ia toate măsurile necesare pentru eliminarea discriminării față de femei în alte domenii ale vieții economice, sociale, în scopul de a asigura, pe baza egalității între bărbat și femeie, aceleași drepturi și, în special: 1. dreptul la prestații familiale; 2. dreptul la împrumuturi bancare, împrumuturi ipotecare și alte forme de credit financiar; 3. dreptul de a participa la activitățile recreative, sport și la toate aspectele vieții culturale.

Articolul 14

Statele părți vor ține seama de problemele specifice ale femeilor din mediul rural și de rolul important pe care aceste femei îl au în susținerea materială a familiilor lor, în special prin munca lor în sectoarele nefinanciare ale economiei și vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura aplicarea dispozițiilor prezentei Convenții femeilor din zonele rurale.

Statele părți vor lua toate măsurile adecvate pentru a elimina discriminarea față de femei în zonele rurale, cu scopul de a asigura, pe baza egalității între bărbat și femeie, participarea lor la dezvoltarea rurală și la avantajele acestei dezvoltări și, în special, le vor asigura dreptul:

1. de a participa din plin la elaborarea și executarea planurilor de dezvoltare la toate nivelurile;

2. de a avea acces la serviciile corespunzătoare în domeniul sănătății, inclusiv la informații, sfaturi și servicii în materie de planificare a familiei;
3. de a beneficia în mod direct de programele de securitate socială;
4. de a beneficia de toate formele de pregătire și educație, școlară și neșcolară, inclusiv în materie de alfabetizare specială și de a putea să beneficieze de toate serviciile publice de informare și educare, în special pentru a crește competența lor tehnică;
5. de a organiza grupe de întraajutorare și cooperare pentru a le asigura aceleași șanse pe plan economic, indiferent că este vorba de muncă salariată sau de muncă independentă;
6. de a participa la toate activitățile publice;
7. de a avea acces la obținerea de credite și împrumuturi agricole, precum și la serviciile de comercializare și la tehnologiile corespunzătoare și de a beneficia de un tratament egal cu ocazia înfăptuirii reformelor agrare și a proiectelor de amenajări rurale;
8. de a beneficia de condiții de viață convenabile, în special în ceea ce privește locuințele, condițiile sanitare, aprovizionarea cu electricitate și apă, transporturi și comunicații.

PARTEA A IV-A

Articolul 15

Statele părți recunosc egalitatea femeii cu bărbatul în fața legii.

Statele părți recunosc femeii, în materie civilă, o capacitate juridică identică cu cea a bărbatului și aceleași posibilități pentru a o exercita. Ele îi recunosc, în special, drepturi egale în ceea ce privește încheierea de contracte și administrarea bunurilor și le vor acorda același tratament în toate fazele procedurii judiciare.

Statele părți convin ca orice contract și orice act privat, de orice natură, având un efect juridic care vizează limitarea capacității juridice a femeii, trebuie să fie considerat ca nul și neavenit.

Statele părți vor acorda bărbatului și femeii aceleași drepturi în ceea ce privește legislația referitoare la dreptul persoanelor de a circula liber și de a-și alege reședința și domiciliul lor.

Articolul 16

1. Statele părți vor lua toate măsurile necesare pentru a elimina discriminarea față de femei în toate problemele decurgând din căsătorie și în raporturile de familie și, în special, vor asigura pe baza egalității între bărbat și femeie: 1. același drept de a încheia o căsătorie; 2. același drept de a-și alege în mod liber soțul și de a nu încheia o căsătorie decât prin consimțământul său liber și deplin; 3. aceleași drepturi și aceleași responsabilități atât în timpul căsătoriei, cât și la desfacerea ei; 4. aceleași drepturi și aceleași responsabilități în calitate de părinți, indiferent de situația lor matrimonială pentru problemele referitoare la copiii lor; în toate cazurile, interesul copiilor va fi considerat primordial; 5. aceleași drepturi de a decide în mod liber și în deplină cunoștință de cauză asupra numărului și planificării nașterilor și de a avea acces la informații, la educație și la mijloacele necesare pentru exercitarea acestor drepturi; 6. aceleași drepturi și responsabilități în materie de tutelă, curatelă, de încredințare și adopție a copiilor sau reglementări juridice similare, când aceste instituții există în legislația națională, în toate cazurile, interesul copiilor va fi considerat primordial; 7. aceleași drepturi personale soțului și soției, inclusiv în ceea ce privește alegerea numelui de familie, a unei profesii și a unei ocupații; 8. aceleași drepturi pentru fiecare dintre soți în materie de proprietate, de dobândire, de gestiune, de administrare, de beneficiu și de dispoziție asupra bunurilor, atât cu titlu gratuit, cât și oneros.

2. Logodnele și căsătoriile copiilor nu vor avea efecte juridice și vor fi luate toate măsurile necesare, inclusiv pe plan legislativ, de a se fixa o vîrstă minimă pentru căsătorie și a face obligatorie înregistrarea căsătoriilor într-un registru oficial.

PARTEA A V-A

Articolul 17

În scopul examinării progreselor realizate în aplicarea prezentei Convenții, se constituie un

Comitet pentru eliminarea discriminării față de femei (denumit în continuare comitet), care să fie compus, în momentul intrării în vigoare a Convenției, din 18 și – după ratificare sau aderarea a 35 de state – din 23 de experți de înaltă autoritate morală și competență în domeniile de aplicabilitate ale Convenției. Experții vor fi aleși de către statele părți din rîndul cetățenilor

lor și vor funcționa cu titlu personal, ținând seama de principiul unei repartii geografice echitabile și de reprezentarea diferitelor forme de civilizație, precum și a principalelor sisteme juridice.

1. Membrii comitetului vor fi aleși prin vot secret, dintr-o listă de candidați desemnați de către statele părți. Fiecare stat parte poate să desemneze un candidat ales dintre cetățenii săi.
2. Prima alegere va avea loc la 6 luni după data intrării în vigoare a prezentei Convenții. Cu cel puțin trei luni înaintea datei fiecărei alegeri, Secretarul General al Organizației Națiunilor Unite adresează o scrisoare statelor părți pentru a le invita să prezinte candidații lor într-un termen de 2 luni. Secretarul General întocmește o listă alfabetică a tuturor candidaților, indicând din partea cărui stat au fost desemnați, listă pe care o va comunica statelor părți.
3. Membrii comitetului sînt aleși cu ocazia unei reuniuni a statelor părți, convocată de către Secretarul General la sediul Organizației Națiunilor Unite. La această reuniune, la care cvorumul este constituit din două treimi ale statelor părți, sînt aleși ca membri ai comitetului candidații care au obținut cel mai mare număr de voturi și majoritatea absolută de voturi a reprezentanților statelor părți prezenți și votați.
4. Membrii comitetului sînt aleși pentru 4 ani. Totuși, mandatul a 9 membri aleși la prima alegere va lua sfîrșit după 2 ani; președintele comitetului va trage la sorți numele acestor 9 membri imediat după prima alegere.
5. Alegerea celorlalți 5 membri ai comitetului se va face conform dispozițiilor paragrafelor 2, 3 și 4 din prezentul articol, după cea de-a 35-a ratificare sau adeziune.
6. Mandatul a 2 membri, aleși cu această ocazie, va lua sfîrșit după 2 ani; numele acestor membri va fi tras la sorți de către președintele comitetului.
7. Pentru a ocupa locurile devenite vacante în mod fortuit, statul parte al cărui expert a încetat de a exercita funcțiile sale de membru al comitetului va numi un alt expert dintre cetățenii săi, sub rezerva aprobării comitetului.
8. Membrii comitetului primesc, cu aprobarea Adunării Generale, retribuții din resursele

Organizației Națiunilor Unite, în condițiile fixate de către Adunare, avînd în vedere importanța responsabilităților comitetului.

9. Secretarul General al Organizației Națiunilor Unite pune la dispoziția comitetului personalul și mijloacele materiale care sînt necesare, pentru a se achita în mod eficient de funcțiile ce îi sînt încredințate în virtutea prezentei Convenții.

Articolul 18

1. Statele părți se angajează să prezinte Secretarului General al Organizației Națiunilor Unite, în vederea examinării de către comitet, un raport asupra măsurilor de ordin legislativ, judiciar, administrativ sau de altă natură, pe care le-au adoptat în aplicarea dispozițiilor prezentei Convenții și asupra progreselor realizate în această privință:
 - a. în anul următor intrării în vigoare a Convenției în statul respectiv;
 - b. ulterior, la fiecare 4 ani, precum și la cererea comitetului.
2. Rapoartele pot să indice factorii și dificultățile care influențează măsura în care sînt îndeplinite obligațiile prevăzute prin prezenta Convenție.

Articolul 19

1. Comitetul adoptă propriul său regulament de procedură.
2. Comitetul alege biroul său pentru o perioadă de 2 ani.

Articolul 20

1. Comitetul se reunește în mod normal pentru o perioadă de cel mult 2 săptămîni în fiecare an, pentru a examina rapoartele prezentate în baza art. 18 al prezentei Convenții.
2. Reuniunile comitetului vor avea loc de regulă la sediul Organizației Națiunilor Unite sau în orice alt loc adecvat, stabilit de către comitet.

Articolul 21

1. Comitetul prezintă anual un raport, prin intermediul Consiliului Economic și Social, Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, asupra activităților sale și poate să formuleze sugestii și recomandări generale, bazate pe examinarea rapoartelor și informațiilor primite de la statele părți. Aceste sugestii și recomandări sînt incluse în raportul comitetului, însoțite, după caz, de observațiile statelor părți.
2. Secretarul General transmite raportul comitetului

spre informare Comisiei pentru condiția femeii.

Articolul 22

Instituțiile specializate au dreptul să fie reprezentate cu prilejul examinării aplicării tuturor dispozițiilor prezentei Convenții care intră în domeniul lor de activitate. Comitetul poate invita instituțiile specializate să prezinte rapoarte asupra aplicării Convenției în domeniul din sfera lor de activitate.

PARTEA A VI-A

Articolul 23

Nici o dispoziție a prezentei Convenții nu va aduce atingere prevederilor care sînt mai favorabile pentru realizarea egalității între bărbat și femeie, conținute în: 1. legislația unui stat parte; 2. în orice altă Convenție, tratat sau acord internațional în vigoare în acel stat.

Articolul 24

Statele părți se angajează să adopte toate măsurile necesare la nivel național pentru asigurarea exercitării depline a drepturilor recunoscute prin prezenta Convenție.

Articolul 25

1. Prezenta Convenție este deschisă semnării tuturor statelor.
2. Secretarul General al Organizației Națiunilor Unite este desemnat ca depozitar al prezentei Convenții.
3. Prezenta Convenție este supusă ratificării, iar instrumentele de ratificare vor fi depuse la Secretarul General al Organizației Națiunilor Unite.
4. Prezenta Convenție va fi deschisă aderării tuturor statelor. Aderarea se va face prin depunerea unui instrument de aderare la Secretarul General al ONU.

Articolul 26

1. Oricare dintre statele părți poate cere în orice moment revizuirea prezentei Convenții, adresînd o comunicare scrisă în acest sens Secretarului General al Organizației Națiunilor Unite.
2. Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite decide asupra măsurilor care vor fi luate în cazul în speță, fără de o cerere de această natură.

Articolul 27

1. Prezenta Convenție va intra în vigoare în a treizecea zi care va urma depunerii la Secretarul General al Organizației Națiunilor Unite a celui de-al douăzecilea instrument de ratificare sau aderare.

2. Pentru fiecare stat care va ratifica prezenta Convenție sau va adera după depunerea celui de-al douăzecilea instrument de ratificare sau de aderare, Convenția va intra în vigoare în cea de-a treizecea zi după data depunerii de către acest stat a instrumentului său de ratificare sau de aderare.

Articolul 28

1. Secretarul General al Organizației Națiunilor Unite va primi și va comunica tuturor statelor textul rezervelor care au fost făcute în momentul ratificării sau aderării.
2. Nici o rezervă incompatibilă cu obiectul și scopurile prezentei Convenții nu va fi acceptată.
3. Rezerva poate fi retrasă în orice moment, pe calea unei notificări adresate Secretarului General al Organizației Națiunilor Unite, care va informa toate statele părți la Convenție. Notificarea va produce efecte de la data primirii ei.

Articolul 29

1. Orice diferend între două state sau mai multe state părți privind interpretarea sau aplicarea prezentei Convenții, care nu este soluționat pe calea negocierilor, este supus arbitrajului, la cererea uneia dintre părți. Dacă, în decurs de 6 luni de la data cererii de arbitraj, părțile nu reușesc să se pună de acord în ceea ce privește organizarea arbitrajului, oricare din ele poate supune diferendul Curții Internaționale de Justiție, depunînd o cerere în acest sens, în conformitate cu Statutul Curții.
2. Oricare stat parte va putea declara, în momentul în care va semna prezenta Convenție, o va ratifica sau va adera la ea că nu se consideră legat de dispozițiile paragrafului 1 din prezentul articol. Celelalte state părți nu vor putea să invoce aceste dispoziții față de statul parte care a formulat astfel de rezerve.
3. Oricare stat parte care a formulat o rezervă conform dispozițiilor paragrafului 2 din prezentul articol va putea în orice moment să retragă această rezervă printr-o notificare adresată Secretarului General al Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 30

Prezenta Convenție, al cărei text în limbile arabă, chineză, engleză, franceză, rusă și spaniolă au aceeași valoare, va fi depusă la Secretarul General al Organizației Națiunilor Unite.

LEGEA

CU PRIVIRE LA ASIGURAREA EGALITĂȚII DE ȘANSE ÎNTRE FEMEI ȘI BĂRBAȚI

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Capitolul I

Dispoziții generale

Articolul 1. Scopul legii

Scopul prezentei legi constă în asigurarea exercitării drepturilor lor egale de către femei și bărbați în sfera politică, economică, socială, culturală, în alte sfere ale vieții, drepturi garantate de Constituția Republicii Moldova, în vederea prevenirii și eliminării tuturor formelor de discriminare după criteriul de sex.

Articolul 2. Noțiuni principale

În sensul prezentei legi, următoarele noțiuni principale semnifică:

abordare complexă a egalității între femei și bărbați – integrare a principiului egalității între femei și bărbați în politicile și în programele din toate domeniile și la toate nivelurile de adoptare și aplicare a deciziilor;

acțiuni afirmative – acțiuni speciale temporare de accelerare a obținerii unei egalități reale între femei și bărbați, cu intenția de eliminare și prevenire a discriminării ori a dezavantajelor ce rezultă din atitudinile, comportamentele și structurile existente;

discriminare după criteriul de sex – orice deosebire, excepție, limitare ori preferință având drept scop ori consecință limitarea sau intimidarea recunoașterii, exercitării și implementării pe bază de egalitate între femei și bărbați a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;

discriminare directă după criteriul de sex – orice acțiune care, în situații similare, discriminează o persoană în comparație cu o altă persoană de alt sex, inclusiv din cauza sarcinii, maternității sau paternității;

discriminare indirectă după criteriul de sex – orice acțiune, regulă, criteriu sau practică identică

pentru femei și bărbați, dar cu efect ori rezultat inegal pentru unul dintre sexe, cu excepția acțiunilor afirmative;

egalitate de șanse – lipsă de bariere în participarea pe bază de egalitate a femeilor și bărbaților la activități din sfera politică, economică, socială, culturală, din alte sfere ale vieții;

egalitate între femei și bărbați – egalitate în drepturi, șanse egale în exercitarea drepturilor, participare egală în toate sferile vieții, tratare egală a femeilor și bărbaților;

gen – aspectul social al relațiilor dintre femei și bărbați, care se manifestă în toate sferile vieții;

hărțuire sexuală – orice formă de comportament fizic, verbal sau nonverbal, de natură sexuală, care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare sau insultătoare;

sex – totalitate a caracteristicilor anatomo-fiziologice care diferențiază ființele umane în femei și bărbați;

unitate gender – specialist abilitat cu funcții de promovare a egalității între femei și bărbați în instituția în care activează.

Articolul 3. Subiectele raporturilor juridice în domeniul egalității între femei și bărbați

Subiecte ale raporturilor juridice de asigurare a egalității între femei și bărbați sînt: statul, persoanele juridice și persoanele fizice (indiferent de vîrstă).

Articolul 4. Cadrul juridic

1. Raporturile juridice în domeniul egalității între femei și bărbați sînt reglementate de Constituția Republicii Moldova, de prezenta lege, de alte acte normative, precum și de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

2. În caz de neconcordanță între reglementările prezentei legi și cele ale tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, prioritățile au tratatele internaționale.

Articolul 5. Interzicerea discriminării după criteriul de sex

1. În Republica Moldova, femeile și bărbații beneficiază de drepturi și libertăți egale, fiind-le garantate și șanse egale pentru exercitarea lor.
2. Promovarea unei politici sau efectuarea de acțiuni care nu asigură egalitatea de șanse între femei și bărbați se consideră discriminare și trebuie să fie înlăturată de autoritățile publice competente, conform legislației.
3. Discriminarea poate fi directă sau indirectă.
4. Acțiunile care limitează sau exclud sub orice aspect tratarea egală a femeilor și bărbaților se consideră discriminatorii și sînt interzise.
5. Actul juridic care conține prevederi discriminatorii după criteriul de sex se declară nul de către organele competente.
6. Nu se consideră discriminatorii:
 - a. măsurile de asigurare a unor condiții speciale femeii în perioada sarcinii, lăuziei și alăptării;
 - b. cerințele de calificare pentru activități în care particularitățile de sex constituie un factor determinant datorită specificului condițiilor și modului de desfășurare a activităților respective;
 - c. anunțurile speciale de angajare a persoanelor de un anumit sex la locurile de muncă în care, datorită naturii sau condițiilor particulare de prestare a muncii prevăzute de lege, particularitățile de sex sînt determinante;
 - d. acțiunile afirmative.

Capitolul II

Asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați în domeniul public

Articolul 6. Accesul egal la ocuparea funcțiilor publice

1. În cazul înaintării condițiilor pentru ocuparea

de funcții publice centrale și locale, este necesar să se asigure șanse egale de participare la concurs pentru femei și bărbați.

2. Stabilirea unor restricții directe sau indirecte după criteriul de sex în caz de anunțare, organizare și admitere la concurs pentru ocuparea unei funcții publice este interzisă, cu excepțiile prevăzute de prezenta lege.
3. Conducătorii autorităților administrației publice centrale și locale, alte persoane cu funcție de răspundere sînt obligați să asigure accesul egal la ocuparea unei funcții publice în conformitate cu exigențele profesionale, fără diferențiere după criteriul de sex a candidaților.
4. Nu se permite anunțarea și organizarea de concursuri numai pentru persoane de un anumit sex.

Articolul 7. Egalitatea de șanse în domeniul electoral, în activitatea partidelor și a altor organizații social-politice

1. Comisia Electorală Centrală, consiliile și birourile electorale de circumscripție asigură respectarea principiului egalității între femei și bărbați în domeniul electoral.
2. Partidele și alte organizații social-politice sînt obligate să contribuie la asigurarea egalității de drepturi și de șanse între membrii săi femei și bărbați prin:
 - a. asigurarea reprezentării în organele lor de conducere a componentei de femei și bărbați;
 - b. asigurarea reprezentării în listele de candidați a femeilor și bărbaților fără discriminare după criteriul de sex.

Articolul 8. Egalitatea de șanse în mass-media

1. Mass-media contribuie la promovarea principiului egalității între femei și bărbați în societate prin elaborarea de programe și materiale de depășire a stereotipurilor gender.
2. Orice discursuri și materiale publice care prezintă imaginea femeilor sau a bărbaților în manieră de umilință a demnității lor se consideră inadmisibile și se contracarează în conformitate cu prezenta lege.

Capitolul III

Asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați în domeniul social-economic

Articolul 9. Accesul egal la angajare

1. Statul garantează drepturi și șanse egale, tratarea egală a femeilor și bărbaților la plasare în câmpul muncii.
2. Angajatorul va efectua angajarea prin metode care să asigure accesul egal al femeilor și al bărbaților la muncă, inclusiv prin acțiuni afirmative.

Articolul 10. Cooperarea angajatorului cu angajații și cu reprezentanții sindicatelor

1. Angajatorul cooperează cu angajații și cu reprezentanții sindicatelor pentru instituirea unei ordini interioare care să prevină și să excludă cazurile de discriminare după criteriul de sex în procesul de muncă.
2. Procedurile necesare asigurării egalității între femei și bărbați la locul de muncă urmează a fi inserate în calitate de obligații ale angajatorului și angajatului în contractele individuale de muncă, în contractele colective de muncă și în convențiile colective.
3. Pentru asigurarea egalității între femei și bărbați, angajatorul este obligat:
 - a. să asigure egalitatea de șanse și de tratament tuturor persoanelor la angajare potrivit profesiei, la perfecționare profesională, la promovare în serviciu, fără discriminare după criteriul de sex;
 - b. să aplice aceleași criterii de evaluare a calității muncii, de sancționare și de concediere;
 - c. să asigure remunerare egală pentru munci de valoare egală;
 - d. să întreprindă măsuri de prevenire a hărțuirii sexuale a femeilor și bărbaților la locul de muncă, precum și a persecuției pentru depunere în organul competent a plîngerilor împotriva discriminării;
 - e. să asigure condiții egale pentru femei și bărbați de îmbinare a obligațiilor de serviciu cu cele familiale;
 - f. să introducă în regulamentul de organizare și

funcționare a unității dispoziții pentru interzicerea discriminărilor după criteriul de sex.

Articolul 11. Acțiunile discriminatorii ale angajatorului

1. Se consideră discriminatorii următoarele acțiuni ale angajatorului:
 - a. plasarea anunțurilor de angajare cu cerințe și criterii ce presupun priorități pentru unul dintre sexe, cu excepția cazurilor specificate la art.5 alin.(6) lit.c);
 - b. refuzul neîntemeiat de angajare a persoanelor de un anumit sex;
 - c. stabilirea pentru angajați, în funcție de sex, a unui program de lucru mai favorabil, cu excepția cazurilor stipulate de legislație;
 - d. refuzul neîntemeiat de a admite, în cadrul programului de perfecționare profesională, o persoană pe motiv de sex, modificarea ori rezilierea contractului de muncă sau angajarea pe același motiv;
 - e. aplicarea după criteriul de sex a unor condiții diferite de remunerare pentru munci de valoare egală;
 - f. distribuirea diferențiată, după criteriul de sex, a sarcinilor de muncă avînd ca urmare atribuirea unui statut mai puțin favorabil;
 - g. crearea de impedimente ori condiții adverse persoanei care a depus în organul competent plîngere împotriva discriminării după criteriul de sex;
 - h. solicitarea neîntemeiată a informației despre starea civilă a candidaților.
2. Se consideră refuz neîntemeiat de angajare, de perfecționare, de promovare în serviciu a persoanelor de un anumit sex, în pofida corespunderii lor cerințelor, sub pretextul:
 - a. necesității prezentării unor documente suplimentare care nu sînt specificate în avizul ofertei;
 - b. necorespunderii unor criterii elaborate la moment;
 - c. existenței unor obligații familiale;
 - d. necorespunderii unor alte condiții ce nu au nimic comun cu profesionalismul necesar îndeplinirii muncii solicitate, cu excepția

- cazurilor specificate la art.5 alin.(6) lit.c);
- e. unor alte condiții avînd consecințe similare.
3. Obligația de a demonstra lipsa intenției de discriminare directă sau indirectă față de persoana care se consideră discriminată revine angajatorului.
 4. Persoana care se consideră discriminată prin faptul că angajatorul a angajat, a promovat sau a acordat unei alte persoane facilități după criteriul de sex ori a comis alte acțiuni discriminatorii este în drept a solicita prezentarea în scris a motivației deciziei.
 5. Angajatorul este obligat să dea răspuns persoanei care se consideră discriminată în decursul a 30 de zile de la data depunerii cererii. În caz contrar, persoana este în drept să inițieze o acțiune conform legislației.

Articolul 12. Accesul egal la activitatea de întreprinzător

Statul asigură femeilor și bărbaților șanse egale pentru desfășurarea activității de întreprinzător.

Capitolul IV

Asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați la educație și sănătate

Articolul 13. Accesul egal la educație

1. Instituțiile de învățămînt și educație asigură egalitatea între femei și bărbați:
 - a. prin acces la educație și/sau instruire;
 - b. în procesul de educație și/sau instruire, inclusiv la evaluarea cunoștințelor acumulate;
 - c. în activitatea didactică și științifico-didactică;
 - d. prin elaborare de materiale didactice și programe de studii, în conformitate cu principiul egalității între femei și bărbați;
 - e. prin includere a educației gender drept parte componentă a sistemului educațional;
 - f. prin educare a fetelor și băieților în spiritul de parteneriat și de respect reciproc.
2. Instituțiile de învățămînt și educație nu pot stabili principii de admitere bazate pe restricții directe ori indirecte după criteriul de sex, cu

excepția cazurilor stipulate în prezenta lege.

3. Prin derogare de la alin.2, statul, prin intermediul instituțiilor de învățămînt și educație, va întreprinde acțiuni afirmative de promovare a participării echilibrate a femeilor și bărbaților la exercitarea profesiilor specifice unde se atestă suprareprezentarea persoanelor de un anumit sex.
4. Sub incidența prezentului articol cad și instituțiile de învățămînt și educație ale organelor de forță.

Articolul 14. Accesul egal la sănătate

Este interzisă orice formă de discriminare după criteriul de sex în ceea ce privește accesul femeilor și al bărbaților la toate nivelurile de asistență medicală și la programele de prevenire a îmbolnăvirilor și de promovare a sănătății.

Capitolul V

Cadrul instituțional de asigurare a egalității de șanse între femei și bărbați

Articolul 15. Autoritățile abilitate cu atribuții în domeniul egalității între femei și bărbați

Se abilitază cu atribuții în domeniul egalității între femei și bărbați:

- a. Parlamentul;
- b. Guvernul;
- c. Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați;
- d. Ministerul Sănătății și Protecției Sociale (organ specializat);
- e. ministerele și alte autorități administrative centrale (unitățile gender);
- f. autoritățile administrației publice locale (unitățile gender).

Articolul 16. Competența Parlamentului De competența Parlamentului țin:

- a. adoptarea cadrului legislativ care asigură egalitatea între femei și bărbați în toate domeniile;
- b. monitorizarea implementării principiului egalității între femei și bărbați în toate direcțiile și la toate nivelurile politicii de stat;
- c. examinarea rapoartelor Guvernului și ale

avocaților parlamentari asupra situației în domeniu, conform legislației.

Articolul 17. Competența Guvernului

În scopul abordării complexe a egalității între femei și bărbați, Guvernul:

- a. asigură integrarea în politici, strategii, programe, acte normative și investiții financiare a principiului egalității între femei și bărbați;
- b. aprobă planurile și programele naționale privind egalitatea între femei și bărbați, monitorizează realizarea lor;
- c. prezintă periodic Parlamentului rapoarte asupra situației și activității în domeniu, conform legislației.

Articolul 18. Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați

Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați este un organ consultativ, creat pe lângă Guvern, care activează în temeiul unui regulament aprobat de acesta, avînd următoarele atribuții:

- a. promovarea egalității între femei și bărbați, abordarea ei complexă;
- b. coordonarea activității autorităților administrației publice centrale și locale în problemele egalității între femei și bărbați;
- c. dezvoltarea colaborării structurilor de stat cu societatea civilă în problemele egalității între femei și bărbați.

Articolul 19. Competența autorităților publice centrale de specialitate

1. Autoritatea publică centrală abilitată cu elaborarea și promovarea politicilor în domeniul egalității între femei și bărbați este Ministerul Sănătății și Protecției Sociale.
2. În cadrul acestui minister, atribuțiile expuse la alin.1 sînt date în seama unui organ specializat avînd următoarele competențe:
 - a. elaborarea și avizarea proiectelor de acte normative în baza principiului egalității între femei și bărbați, propunerea de amendamente la actele normative pentru aducerea lor în concordanță cu prezenta lege;
 - b. coordonarea și monitorizarea implemen-

tării la nivel național a instrumentelor internaționale;

- c. prezentarea de propuneri privind integrarea principiului egalității între femei și bărbați în strategii, programe și investiții financiare, precum și de rapoarte în domeniu;
 - d. elaborarea și coordonarea implementării programelor, organizarea campaniilor de mediatizare, cercetărilor și altor acțiuni privind asigurarea egalității între femei și bărbați;
 - e. coordonarea activității unităților gender;
 - f. colaborarea cu organizațiile neguvernamentale, fundațiile, syndicatele, patronatul și organismele internaționale care contribuie la implementarea egalității între femei și bărbați;
 - g. exercitarea unor alte atribuții de domeniu, conform legislației.
3. În cadrul autorităților administrației publice centrale de specialitate, funcționează unități gender.
 4. Unitatea gender:
 - a. monitorizează respectarea legislației în materie de egalitate între femei și bărbați în cadrul autorităților administrației publice centrale;
 - b. prezintă propuneri de integrare a principiului egalității între femei și bărbați în politicile și planurile de activitate ale administrației publice centrale;
 - c. examinează petițiile persoanelor juridice și cele ale persoanelor fizice asupra cazurilor de discriminare după criteriul de sex;
 - d. prezintă periodic organelor specializate rapoarte asupra activității în problema egalității între femei și bărbați;
 - e. exercită alte atribuții de domeniu, conform legislației.

Articolul 20. Competența autorităților administrației publice locale

1. De competența autorităților administrației publice locale țin:
 - a. asigurarea integrării principiului de egalitate între femei și bărbați în politici, progra-

- me, acte normative și investiții financiare la nivel local;
- b. monitorizarea implementării programelor, organizarea campaniilor de informare, a cercetărilor și altor acțiuni privind egalitatea între femei și bărbați la nivel local;
 - c. colaborarea cu organizațiile neguvernamentale, fundațiile, sindicatele, patronatul și organismele internaționale care contribuie la implementarea egalității între femei și bărbați;
 - d. alte atribuții de domeniu, conform legislației.
2. În cadrul autorităților administrației publice locale (organele de asistență socială), funcționează unități gender.
 3. Unitatea gender:
 - a. prezintă propuneri de integrare a principiului egalității între femei și bărbați în politicile, programele și actele normative ale administrației publice locale, în bugetele unităților administrativ-teritoriale;
 - b. colaborează cu organizații neguvernamentale și cu alte organizații în problema egalității între femei și bărbați;
 - c. examinează petițiile persoanelor juridice și cele ale persoanelor fizice asupra cazurilor de discriminare după criteriul de sex;
 - d. monitorizează activitatea administrației publice locale în domeniu;
 - e. prezintă periodic autorităților administrației publice locale rapoarte despre lucrul efectuat;
 - f. exercită alte atribuții de domeniu, conform legislației.

Articolul 21. Avocații parlamentari

Avocații parlamentari asigură garantarea și respectarea egalității între femei și bărbați ca parte integrantă a drepturilor și libertăților constituționale ale omului, conform legislației.

Articolul 22. Statistica gender

1. Biroul Național de Statistică va colecta și generaliza informațiile statistice dezagregate pe sexe.

2. Autoritățile administrației publice centrale și locale, partidele, alte organizații social-politice, persoanele juridice și persoanele fizice care desfășoară activitate de întreprinzător vor prezenta Biroului Național de Statistică informațiile necesare dezagregate pe sexe.

Articolul 23. Finanțarea

1. Autoritățile publice abilitate cu implementarea prezentei legi sînt finanțate de la bugetul de stat, de la bugetele unităților administrativ-teritoriale în limita mijloacelor financiare stabilite anual.
2. Activitățile din domeniu se pot finanța și din alte surse neinterzise de lege.

Capitolul VI

Răspunderea

Articolul 24. Răspunderea pentru discriminare după criteriul de sex

1. Persoanele supuse formelor discriminării după criteriul de sex, menționate în prezenta lege, au dreptul la repararea prejudiciului în condițiile stabilite de legislație.
2. Pentru încălcarea prevederilor legislației în materie de egalitate între femei și bărbați, subiectele raporturilor juridice care au comis acțiuni de discriminare după criteriul de sex poartă răspundere conform legislației.

Capitolul VII

Dispoziții finale

Articolul 25

Guvernul, în termen de 6 luni:

- a. va prezenta Parlamentului propuneri de aducere a legislației în vigoare în concordanță cu prezenta lege;
- b. va elabora și va aproba actele normative necesare implementării prezentei legi.

Președintele Parlamentului, Marian LUPU
Chișinău, 9 februarie 2006, nr. 5-XVI

ARGUMENTE ÎN FAVOAREA EGALITĂȚII ÎN DREPTURI A FEMEILOR ȘI BĂRBAȚILOR

1. Femeile nu au probleme, ele se bucură de egalitate în drepturi.
 - Egalitatea este dreptul de a lua decizii. În societate însă femeile sînt limitate a face multe lucruri, pe cînd bărbații sînt liberi în acțiuni. Deseori femeile nu pot lua decizii nici chiar atunci cînd e vorba de propriii copii.
 - Femeile nu se pot folosi frecvent de drepturile reproducerii – dreptul de a decide liber asupra numărului de copii, asupra intervalului dintre nașteri și asupra momentului cînd doresc să aibă copii.
 - Mobilitatea femeilor este redusă, în special în perioada cînd copiii sînt încă mici. Este limitat și accesul lor la informație, ceea ce se răsfrînge negativ asupra posibilității de a se angaja și de a se dezvolta.
 - În cazul unei căsătorii nereușite, femeile deseori au temerea de a iniția un divorț, fiindu-le frică că vor rămîne fără sprijin.

Consecințe:

- Femeile suferă din cauza condiției inegale, chiar dacă societatea este convinsă de egalitatea lor, nu se face nici o încercare de a întreprinde măsuri speciale și de a le ajuta să depășească consecințele nefaste.

2. Bărbații și femeile nu pot fi egali – femeile sînt mai slabe de fire.
 - Din punct de vedere biologic, această afirmație este adevărată, dar nu se referă la potențialul intelectual. Posturile de înaltă responsabilitate, ocupate de unele femei (M. Thatcher, I. Gandhi), demonstrează calitățile lor intelectuale și de lider.
 - Durerea pe care o suportă în timpul travaliului este o mărturie elocventă a forței și capacității lor fizice.
 - Femeile lucrează mai mult decît bărbații: s-a demonstrat că femeile din mediul rural, din lumea întregă lucrează cu 4 ore pe zi mai mult decît soții lor.
 - Femeile active în plan social deseori duc o triplă povară: familia, serviciul și activitatea obștească.
 - Femeile sînt mai rezistente la stres decît bărbații. Aceștia își ascund emoțiile și își înecă necazul în alcool sau în jocuri de hazard. Chiar și atunci cînd moare cineva apropiat, femeile nu se frîng, ci își adună puterile și se străduiesc să asigure susținere morală familiei, în timp ce bărbații sînt mai vulnerabili. De aceea, văduvii se căsătoresc a doua oară, spre deosebire de văduve.
 - În era mecanizării, forța fizică nu mai constituie un criteriu al capacităților.
 - Femeile sînt mai bune în negocieri decît bărbații. Ele operează cu iscusință arta compromisului, manifestă înțelegere și compasiune, sînt raționale în timpul tratativelor.
 - Femeile nu sînt inferioare bărbaților, ele nu dispun de șanse și oportunități egale pentru a-și dezvălui potențialul.

Consecințe:

- Activitatea profesională: calificarea femeilor drept ființe inferioare limitează posibilitatea de a găsi un loc de muncă cu un salariu decent. Bărbații, de obicei, reușesc să se angajeze în posturi

importante, apanajul femeilor fiind sfera de deservire.

- Avansarea în carieră: femeile nu au șanse egale de a avansa în carieră. În multe cazuri, ele sînt nevoite să se decică de un post ce presupune delegații, fiind legate de familie și copii.
 - Mobilitatea: gîndirea patriarhală cu privire la comportamentul social și la familie limitează mobilitatea femeilor. Acesta alimentează diverse prejudecăți despre femei, faptul că ele sînt ființe slabe și sensibile.
 - Protecționismul: protecția formală a femeilor în calitate de ființe slabe le reduce posibilitatea de a se angaja în funcții de prestigiu (de exemplu, în structurile MAI, unde salariile și pensiile sînt mult mai înalte).
 - Experiența: ideea despre rolul mamei în îngrijirea și educarea copiilor, necesitatea de a sta în concediu de maternitate, care duce la întreruperea activității profesionale, constituie un motiv pentru care, deseori, femeile nu sînt recomandate la posturi de conducere, concomitent li se impută lipsa de experiență.
 - Presiuni și constrîngeri din partea bărbaților și a societății: întrucît femeile sînt percepute drept ființe neajutorate, rolul lor se reduce la deservirea bărbaților și a societății.
3. Acordarea de drepturi egale femeilor în muncă este pierdere de timp, deoarece angajatorul trebuie să se îngrijească de concediu de maternitate, de crearea infrastructurii speciale: creșe, grădinițe de copii etc.
- Toți oamenii sînt aduși pe lume de femei, deoarece bărbații nu pot naște. Acesta nu este un argument. Nimeni nu poate condamna umanitatea la dispariție. De cele mai multe ori activitatea instituțiilor și organizațiilor este pereclitată din cauza grevelor, transformărilor administrative, schimbării conducerii, a cataclismelor naturale – de ce să învinovățim doar femeia?
 - Unele femei nu doresc să devină mame. Dorința de a avea copii nu este un instinct. Unii bărbați sînt dădace excepționale. Dar oare copiii nu au nevoie de tați?
 - Nașterea copiilor este o funcție socială, care nu poate fi utilizată în scopul discriminării femeilor, lipsindu-le de posibilitatea de a lucra. Societatea, în general, și bărbații, în particular, trebuie să împartă cu femeile povara nașterii și a educației copiilor.

Consecințe:

- Opinia conform căreia acordarea concediului de maternitate este o povară pentru patron limitează șansele și accesul femeilor, încalcă dreptul lor la muncă și constituie o discriminare. Acest obstacol serios în dezvoltarea femeilor le face economic dependente de bărbați și împiedică realizarea altor drepturi în raport cu bărbații. Femeia este nevoită să-și apere drepturile de pe pozițiile persoanei slabe, în care o pune această dependență.
 - Opinia respectivă contribuie la aprofundarea diviziunii muncii pe principii de gen, în detrimentul femeilor. O poziție foarte complicată pe piața muncii o au femeile divorțate, deoarece le revine responsabilitatea totală, atît pentru familie, cît și pentru lucru. Asupra bărbaților, în plan profesional, divorțul practic nu influențează.
4. Femeile nu au nevoie de drepturi egale, ele au nevoie de drepturi echivalente cu ale bărbaților. Actualmente, bărbații au drepturi mai mari privind resursele economice, întrucît sînt responsabili de asigurarea familiei, în schimb femeile au dreptul de a fi asigurate de bărbat, dar sînt responsabile de funcțiile reproducerii în familie.
- Astăzi, de multe ori, doar femeile sînt responsabile de bunăstarea economică a familiei. Circa 25% din familii de pe glob sînt „conduse” de femei (caz de divorț, mame solitare sau văduve). În perioada pregătirii pentru Conferința a IV-a Mondială în Problemele Femeii s-a

constatat că 70% din toți săracii lumii sînt femei. O asemenea situație nu s-ar fi produs, dacă ar exista condiții de drepturi echivalente.

Consecințe:

- Teoria drepturilor echivalente nu are nimic în comun cu egalitatea în drepturi. Ea se bazează pe noțiunile de roluri și responsabilități statornice și neagă posibilitatea de a schimba și de a transforma rolurile, intensifică dezavantajele și exclude avantajele, nu ține cont de schimbarea situației și nu oferă soluții celor care suferă din cauza acestei rutine.
5. La ce bun să schimbăm diviziunea existentă a muncii, dacă femeile se descurcă de minune cu copiii, iar bărbații sînt prolifici în activitatea economică. Trebuie să ne preocupăm doar de problemele unde deținem superioritate – aceasta este mult mai eficient.
- Condiția economică și socială a bărbaților și femeilor se modifică permanent, de aceea ei sînt nevoiți să efectueze diferite activități. Nu se poate obține o divizare distinctă a muncii.
 - Eficiența de scurtă durată nu presupune avantaje pe termen lung, care să depindă de potențialul tuturor oamenilor și dezvoltarea multilaterală a tuturor abilităților și, în final, să contribuie la progresul națiunii.
 - Orice lucru are loc pentru prima dată. Menajul este o deprindere care poate fi însușită. Dacă femeile pot învăța afacerile bancare și investițiile, de ce bărbații n-ar putea deprinde arta de a îngriji copiii? Paternitatea presupune și participarea tatălui.

Consecințe:

- Intensificarea avantajului comparativ este inechitabilă și împiedică adaptarea la transformări, constituind un obstacol în acumularea noilor deprinderi. Diferențele sînt cristalizate în sistem și nu le permit femeilor să le depășească în caz de necesitate.
 - Societatea nu acceptă bărbații și femeile care și-au ales ocupații netradiționale.
6. Femeile nu aspiră la egalitate în drepturi, lor și așa le este bine.
- Femeile sînt educate în spiritul docilității și subordonării, nu sînt învățate să-și apere poziția. Aceasta este interpretată ca o predestinare.
 - Femeile nu protestează, deoarece nu se bucură de susținere din partea familiei și a societății
 - În cazul protestului, societatea manifestă doar dezaprobare.

Consecințe:

- Deseori, femeile nu pot proceda așa cum ar dori, întrucît le este frică că fapta lor nu va fi acceptată de bărbați (tată, prieten, soț, coleg), pe cînd bărbații sînt mai puțin preocupați de opinia femeilor în luarea deciziilor.
 - Femeile devin complicele celor care oprimă sau exercită presiuni asupra altor femei.
7. Femeile nu au nevoie de egalitate, deoarece bărbații își asumă cea mai grea povară.
- Bărbații nu trebuie considerați unicii întreținători ai familiei. În agricultură, femeile îndeplinesc cea mai mare parte a lucrărilor (cu excepția celor mai dificile). Femeile, de asemenea, își cîștigă existența în activități neformale, care nu sînt luate în calcul.
 - Se consideră că femeile cu studii, care lucrează, trebuie să contribuie la întreținerea familiei.
 - Femeile îndeplinesc toată munca pe lîngă casă, dar care nu este apreciată ca aport financiar la bugetul familiei. Dacă activitățile casnice ale femeii ar fi estimate, în multe cazuri ar depăși venitul soțului.

Consecințe:

- În multe țări, bărbații stăpînesc toate resursele de producție, abilități adecvate pieței, posibilități

- de angajare și de avansare în carieră, acces la pământ etc.
- Bărbații sînt considerați întreținătorii, stîlpul familiei, fapt ce îi angajează mai mult în luarea deciziilor și conduce la subordonarea femeilor. Realitatea e în schimbare, dar tradiția mai persistă. În unele țări, femeile nu au dreptul să dispună de resurse financiare și de producție, aportul lor nu se consideră aducător de venituri.
 - Necesitățile femeii nu se limitează doar la hrană, îmbrăcăminte și loc de trai. Există și alte necesități fizice, emoționale și economice de care ele sînt lipsite.
 - Femeile nu sînt încurajate să fie ambițioase sau să-și pună în valoare statutul profesional. Cînd femeia face o carieră vertiginoasă, ea trebuie să suporte nemulțumirile soțului care începe să simtă disconfort sau să-și piardă siguranța.
 - Femeile sînt asociate cu sfera familiei, deși toate muncesc și în afara casei. Din această cauză structurile economice nu se îngrijesc de funcțiile și sănătatea reproducerii.
 - Femeile lucrează mai mult, dar bărbații le găsesc vinovate de situația financiară precară a familiei.
 - Toate acestea determină statutul dependent al femeilor, care se văd nevoite să se împace cu această situație de exploatare. Astfel, ele admit căsătoriile timpurii, căsătoriile de conveniență, căsătoriile ilegale și violența în familie.
8. Dacă femeile vor dobîndi egalitatea în drepturi și un nivel similar de dezvoltare cu bărbații, ele nu-și vor putea găsi soți buni.
- Femeile nu simt nevoia să se căsătorească cu bărbați mai calificați. Unele dintre ele se pronunță împotriva căsătoriei.
 - O femeie instruită are multe avantaje. Toți membrii familiei sînt bine pregătiți și cultivați, deoarece ea își educă copiii în mod diferit, pune accentul pe valori de înaltă probitate.
 - Familiile ce au o bună calificare profesională susțin familia economic. S-a dovedit că cea mai mare parte din cîștigul femeilor este pus la dispoziția familiei. Mulți bărbați însă cheltuiesc cîștigul pentru a-și satisface propriile necesități.
 - În prezent, mulți bărbați doresc să se căsătorească cu femei inteligente, bine instruite, ce lucrează și au o înaltă calificare, pentru a micșora povara cheltuielilor financiare pentru familie.

Consecințe:

- Din cauza unor astfel de prejudecăți mulți părinți nu consideră necesar ca fiicele lor să aibă studii superioare.
 - Părinții permit ca fiicele lor să se căsătorească devreme, pentru „a scoate piatra din casă”. Ele devin mame la o vîrstă foarte tînră, fapt ce determină reducerea posibilităților de dezvoltare personală (condiția femeilor rome).
 - Din cauza unui salariu mic, femeile devin dependente de bărbat, fiind nevoite să se împace cu atitudinea umiltoare față de ele.
9. Dacă li s-ar oferi aceleași drepturi, femeile s-ar confrunta cu multe pericole (lucrul în schimbul de noapte). Aceasta este în defavoarea lor deci ele au nevoie de protecție, și nu de egalitate.
- Condițiilor periculoase sînt supuși atît bărbații, cît și femeile. Dacă situația este potențial gravă, urmează ca bărbații și femeile să ia măsuri de protecție.
 - Femeile au demonstrat că pot depăși frica (femeile-polițist).
 - În cadrul multor profesii (surori medicale, medici ș.a.) femeile muncesc în schimbul de noapte.

Consecințe:

- Faptul de a interzice munca femeilor pe timp de noapte nu este în favoarea acestora, deoarece sînt lipsite de o anumită experiență și posibilitate de muncă.
- Femeile nu poartă nici o vină pentru faptul că munca în timp de noapte este periculoasă. Dacă interzicem munca acestora pe timp de noapte, le pedepsim pe nedrept. Ar fi rațional să li se asigure un mediu favorabil – circulația transportului public seara tîrziu sau alte măsuri de securitate.

10. Dacă femeile vor căpăta egalitate în drepturi, ele vor deveni agresive.

- Femeile nu devin agresive în condiții de egalitate. Ele devin agresive cînd înțeleg că sînt discriminate și exploatare.
- O femeie independentă din punct de vedere financiar sau aflată în post de conducere este foarte sigură pe sine, fapt interpretat deseori ca o manifestare de agresivitate și pierdere a feminității.
- Confirmarea în propriile drepturi nu trebuie calificată ca o manifestare a agresivității.

Consecințe:

- Perseverența este considerată o calitate negativă a femeii, în rezultatul perceperii de către societate a identității și comportamentului feminin. Aceasta le determină pe femei să accepte toate umilințele. Normele sociale sînt tolerante față de agresivitatea masculină.

11. Femeile pot fi egale în drepturi în sfera socială, nu și în familie.

- Sfera privată a familiei este strîns legată de sfera socială. Femeile nu pot fi egale în drepturi în sfera socială, dacă sînt discriminate în familie. Participarea femeii în viața socială este bazată pe accesul și controlul resurselor, pe exploatarea posibilităților de dezvoltare a abilităților și al liberului arbitru. Aceste drepturi i le oferă familia.

Consecințe:

- Dacă femeile nu dispun de drepturi egale la luarea deciziilor în cadrul familiei ele nu vor putea participa, în condiții de paritate, la luarea deciziilor în sfera socială și profesională.
- Femeile nu vor putea avea încredere în sine și nu vor putea lucra eficient, dacă nu vor obține egalitate în distribuirea obligațiilor în familie.

V. Bodrug-Lungu, L. Zmuncilă, *Promovarea egalității genurilor în Moldova. Aspecte sociale și legislative (ghid de organizare a training-urilor)*, Chișinău, CEP USM, 2005

MODELUL EDUCAȚIONAL. REFLECȚII UTILE*

Este esențial – și liniștitor – să știm că **nu trebuie să fim modele perfecte pentru copiii noștri**. Vor exista, inevitabil, și momente în care ne vom pierde cumpătul. Dacă sîntem capabili să ne recunoaștem și să ne evaluăm greșelile, apoi să ne cerem scuze pentru comportamentul nostru, le vom da copiilor o lecție importantă – aceea că Mami și Tati învață neîncetat, la rîndul lor, metode mai eficiente de a-și controla sentimentele. Este esențial să le demonstrăm copiilor că furia nu e un dușman căruia trebuie să i te opui, ci o energie ce trebuie valorificată în mod creator. Important, atît pentru noi cît și pentru sănătatea și bunăstarea familiei noastre, este ceea ce facem cu această energie și cum o direcționăm. La urma urmei, comportamentul nostru de zi cu zi creează tiparele familiale pe care copiii le vor transmite în viitor familiilor lor, deci nepoților noștri (pp. 32-33).

Respect față de ceilalți și față de propria persoană. Copiii noștri au nevoie de ajutor și de îndrumare pentru a se putea integra într-o lume plină de legi și reguli. Cînd îi învățăm aceste reguli, să ne reamintim că rușinea și vina sînt sentimente puternice și de aceea trebuie folosite cu măsură. Și să mai ținem minte că blamînd nu provocăm neapărat la copil comportamentul dorit, pe cînd, dacă el ajunge să-și perceapă rolul în generarea unui efect și se știe responsabil de faptele sale, adesea reușim.

Cînd sînt ajutați să înțeleagă succesiunea evenimentelor, cînd sînt în mod repetat să încurajați și tratați cu respect, majoritatea copiilor ajung să conștientizeze ideea că răspund pentru faptele lor și, pe măsură ce pricep natura cauzei și efectului, devin tot mai responsabili. Văd legătura dintre ceea ce au făcut și ceea ce s-a întîmplat și vor să contribuie la remediarea situației.

Capacitatea de-a prevedea și de a evalua consecințele posibile se dezvoltă în timp (și adesea e nevoie de multă răbdare din partea tuturor membrilor familiei pînă să se facă simțită). Pe măsură ce se maturizează, copiii ajung să aibă încredere în capacitatea lor de a discerne binele de rău și să înțeleagă că uneori, cînd ceva nu merge așa cum trebuie, înseamnă că au procedat greșit. Știu tot mai bine să respecte sentimentele celorlalți și să-și ceară sincer scuze pentru greșeala sau actul reprobabil și pot primi iertarea. În felul acesta se încheie un ciclu care pune accentul pe învățarea *din interior*, nu pe învățarea prin rușine și vină (pp. 72-73).

Să încurajăm copilul în ansamblu. A ne ajuta copiii să capete încredere în ei nu înseamnă doar să le încurajăm comportamentul. Trebuie să ne gîndim și la trăsăturile sufletești pe care și le dezvoltă copiii noștri. Cînd vedem că posedă o calitate pe care o admirăm – generozitate, bunătate, sensibilitate, hotărîre sau orice altceva – trebuie să le arătăm că am remarcat-o și o apreciem. Comentariile noastre contribuie la conturarea imaginii de sine pe care copiii noștri o vor purta cu ei la școală, în societate și, pînă la urmă, în carieră. Dacă le asigurăm un mediu sigur și cald în care să poată învăța, le dăm șansa de a-și atinge potențialul maxim.

Ne încurajăm copiii atunci cînd îi susținem în ceea ce doresc ei înșiși să realizeze în viață. Le putem face sugestii sau îi putem călăuzi pe parcurs, dar trebuie să le respectăm întotdeauna autonomia, să le onorăm dreptul de-a face propriile alegeri. Rolul nostru este să fim alături de ei și cînd eșuează, și cînd au succes, avînd încredere că vor cîștiga de pe urma propriilor experiențe și își vor spori încrederea în sine în ambele cazuri. Trebuie să credem în visurile copiilor noștri chiar și atunci cînd nu le înțelegem în totalitate. Și trebuie să credem în copiii noștri *mai ales* cînd și-au pierdut încrederea în ei înșiși. Încurajîndu-i din tot sufletul – încurajîndu-le visurile, talentele și calitățile – îi ajutăm să devină adulți capabili să înfrunte viața cu siguranță de sine (pp. 80-81).

* Dorothy Law Nolte, Rachel Harris, *Copiii învață din ceea ce trăiesc*, Editura "Humanitas", București, 2006.

SELECȚIE DE REPRODUCERI DIN PICTURA DE GEN

Ștefan Beiu, *Balada "Miorița"*, 1985

Moisei Gamburg,
Lichidarea analfabetismului, 1945

Valentina Rusu-Ciobanu,
Plantarea pomilor, 1961

Igor Vieru, *În satul natal*, 1964

Mihai Burea, *Sătenii*, 1977

Mihai Greco, *Zi de toamnă*, 1964

Asigurarea echității de gen și a egalității de șanse a devenit unul dintre dezideratele majore ale timpului, chiar dacă instituțiile principale de socializare a individului (familia, școala de toate nivelurile, mass-media etc.) vehiculează în continuare valori și principii tributare culturii patriarhale. Fiind un concept nou, în mare măsură necunoscut în societatea noastră, principiul echității de gen și acordării șanselor egale este neglijat în multe domenii, subapreciindu-i-se impactul social. Pentru a aplica cu succes respectivul deziderat în societate, este foarte important să se promoveze integrarea lui eficientă în procesul de învățămînt, prin aceasta asigurîndu-se implementarea unor politici educaționale de gen.

conf. univ. dr. Loretta HANDRABURA
prof. univ. dr. hab. Viorica GORAȘ-POSTICĂ

Am fost plăcut impresionată de acest material!

- Este mai mult decît util, are multă claritate și activitățile cuprinse sînt potrivite pentru puberi și adolescenți.
- Asemenea informații nu au cum să se mai găsească în altă parte. Celelalte surse, în genere, inoculează cu prejudecăți de gen în loc să le submineze. Adolescenții care studiază acest îndrumar și profesorii lor au o mare șansă să nu mai ia lumea nedreptății de gen așa cum este, ci să dorească să contribuie la schimbarea ei.
- Conținuturile recomandate sînt, în genere, foarte adecvate. Singura mea rețineră este ca unii profesori, fără o instruire prealabilă, să nu încline spre interpretări conservatoare.
- Materia, cel puțin cea prevăzută pentru activitățile directe, este foarte accesibilă și atrăgătoare.
- Îndrumarul este, fără îndoială, o construcție inter- și transdisciplinară, în cel mai bun sens: presupune cunoștințe complexe de teorie politică, sociologie, cultură civică, studii de gen. Poate fi aplicat în multe situații: ore de limbă și literatură, istorie, științe sociale, dar și separat, la ore de dirigenție.

prof. univ. dr. Mihaela MIROIU